STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00934

GEZAMELTE DRAMEN

Peretz Hirschbein

Permanent preservation of this book was made possible by Stephen, Dina, Caryn, Jeremy, Amy, Molly, Julie; and Leah in honor of their grandparents, Charlotte & Mordecai Epstein

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געזאַמעלטע שריפטען

פון

פרץ הירשביין

פינפטער באנד.

ארויסגעגעבען פון די ליטעראריש־דראמאַטישע פעראיינען אין אַמעריקא.
ניו־יאָרק 1916.

Copyright by Peretz Hirschbein
1916.

אינהאלט פון פינפטען באַנד:

בערג אַראָפּ.

וואו דאָס לעבען פערגעהט.

אויף יענעם זייט טייך.

גרינע פעלדער.

בּאַרג אַראָפּ

1904

פ ע ר ז א נ ע ן:

ש מ ע ו ן

ד ב ו ר ה, זיין פרוי.

ל א ה } זייערע קינדער
י ו ס ף ׳ ל

י ו נ ה, לאה׳ס חתן.

מ ש ה, אַ טרעגער, וואָהנט ביי שמעונ׳ען אין דירה.

ד ו ו אָ ש ע, זיין פרוי.

מ ר י ם

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

ג ר ו נ י ע

נ אַ ט אַ ל ק ע

ע ר ש ט ע ר א ק ט.

ביי שמעון׳ען אין דירה. אַ גרויס צימער אין אַ קעלער. פון נאָסקייט זיינען די ווענד טונקעל־גרין. אין דער וואַנד רעכטס צוויי פענסטער טיעף איינגעגראָבען אין מויער און קומען אַרויס אונטער דעם טראָטואר צום גאס צו. רעכטס, אָב־געצוימט מיט ברעטער — מ ש ה ׳ס דירה. ניט ווייט פון טיר, לינקס, שטעהט אַ פעררויכערטער ציגעל־אויווען און נעבען איהם הענגט אַ וויגעל אויף שטריק. ווייטער פון אויווען, לינקס, אַ פאָרהאנג אין רויטע קווייטען און פון אונטער איהם קוקען ארויס צוויי הילצערנע בעטען. צווישען די פענסטער שטעהט אַ גרויסער טיש און נעבען איהם אַ טור־בארעטקע, וועלכע דיענט פאר אַ שוסטער־ווארשטאַט.

אָבענד. ש מ ע ו ן און י ו נ ה זיצען ביי זייער אַר־ביים און לאַטען שיך. נעבען זיי ברענט אַ לאָמפּ און אויפ׳ן גלאָז זיצט אַ בלויער פּאַפּיער כדי דאָס פייער זאָל לייכטען אויפ׳ן טיש. מ ר י ם שטריקט זאָקען אויף אַ מאַשין וואָס איז צוגעשרויפט צום גרויסען טיש. ד ב ו ר ה וואשט די כלים. י ו ס ף ׳ל זיצט אויף דער ערד און ווארעמט זיך אַנטקעגען אויווען, וואָס הייצט זיך. פון צייט צו צייט הערט זיך קלאַפּען הינטער׳ן פענסטער די טריט פון דורכגעהער אויפ׳ן טראָטואר. ענדע שבת.

מ ר י ם

פערבינדט דעם פאָדעם וואָס האָט זיך אָבגעריסען פון מאַשין. זינגט מיט אַ רחמנות־קול:

עלענד בין איך ווי א — שטיין.
גע—לא—זען האט מען מיך א—ליין.
האט רח—מ—נות, גוטע לייט!
כ'זאל ניט פא—לען פאר דער צייט...

איך האב אזוי ליעב די ליעד. אז איך זינג פערגעס איך גאר, אז איך זיץ ביים מאשין ביז דער פאדעם רייסט זיך איבער.

דבורה

כ'וויים דארט ווער, ס'האט אזא ליעד אויסגעטראכט. ווען כ'וואלט וויסען אפילו, אז איך שטארב, וואלט איך אויך ניט געגאנגען זיך שווארצען דעם פנים פאר אימעצען. דו מיינסט טאקע, אז עס זע־נען פארהאן אזעלכע גוטע לייט?

מרים

דאס קלאגט דאך גאר די בלינדע יתומה. כ'מיין אז א בלינדע יתומה האט געמוזט אויסקלערען די ליעד. פון דעסטוועגען איז נאך דא געווג גוטע מענשען אויף דער וועלט.

יונה

כ'האב שוין לאנג געזאגט, אז דו ביזט נאך גאר א קעלבעלע. ביי אייך אין שטעדטעל וויסט מען מעהר ניט ווי בעבלעך מיט לאק־שען... ווארט אביסעלע, די רויטע בעקעלאך וועלען אקארשט נעלם ווערען: די ליפעלעך וועלען... פיו, פיו אוועק! יעמאלט, קעצעלע מיינס, וועסט שוין פערשטעהן ווי אזוי...

מרים

שווייגט דארט! ער האט שוין געעפענט זיין מויל און גענומען דרשנ'ען.

יונה

מירע'לע, מירענקע, מירטשעלע!...

מרים

וואס גוט'ס?

יונה

בעבלאך האסטו ליעב?

מ ר י ם

איז וואָס?

י ו נ ה

כ׳דאַרף עס וויסן.

מ ר י ם

כ׳האָב ליעב — נו, איז וואָס?

י ו נ ה

גענוג; מעהר בעדאַרף איך ניט.

ש מ ע ו ן

פּאָרעט זיך שטאַרק מיט אַ קאַפּול.

ד ב ו ר ה

שטעלט צו קאָכען.

וואָס איז דער געלעכטער? דאַריבער איז מען טאַקי אין די קליינע שטעדטלאך געזונד און שטאַרק. ווי האָב איך אויסגעזעהן פאַר דער חתונה? די ערד האָט געציטערט אונטער מיר. יעדע האַנד — א טשאַבע אייזען, און די באַקען — בלוט און מילך! און וואָס האָט מען געגעסען? גאָר ניט...

י ו נ ה

אין די קליינע שטעדטלעך געהן אום די מיידען ליידיג גאַנצענע טעג, באָרוועס ווי די קעלבער און דרעען זיך אָב די קעפּ.

מ ר י ם

דרעהט שנעל די מאַשין.

ס׳אַליגען! ס׳אַליגען!

ד ב ו ר ה

געוויס. איך וויים מעהר ניט איינס: אז זייענדיג אין דער היים, ביים טאַטען, בין איך שטענדיג געווען איינגעשפּאַנט אין יאָך ווי אַן אָקס. די מאַמע איז געשטאָרבען און אויף מיין קאָפּ איז גע־בליבען די גאַנצע שטוב. כ׳האָב געהאָרעוועט אפשר נאָך א סך מעהר ווי איצטער — פון דעסטוועגען... דער קעלער, ער עקט די יאָה־

רען. כ'שפּיר וואָס ווייטער אַז די כחות געהן מיר אויס; די הענד דאַרען און די אויגען זינקען אין קאָפּ.

מ ר י ם

דאָס איז אמת. דער קעלער איז אַ מלאך המות. מיר שטיקט עפּעס אויף אין האַלז די לעצטע צייט. איהר הערט ניט אַז כ'רעד אביסעל הייזעריגלעך?

י ו נ ה

קלייבסט זיך דאָ נעהמען די חזנות אין שול?

ש מ ע ו ן

צו דבורה'ן.

פאַר וואָס האָסטו ניט געוואָלט איך זאָל נעהמען דאָס אויבערשטי־בעל, דאָרט אויבען? טרוקען און ווארעם — אַן אמת'ער פּאַלאַץ!

י ו ס פ'ל

דאָרט אויבען? דאָרטען איז זעהר גוט! אַ... אַ... מיט איין שפּרונג אויף די טרעפּ בין איך שוין אין דער הויך! איך שפּרינג אויף דריי טרעפּלאַך — ניין, אויף פיער טרעפּלאַך פאַר אַ מאָל שפּרינג איך... זאָג, מאַמע, פאַר וואָס האָסטו ניט געוואָלט, אַז מיר זאָלען דאָרט וואוינען?

ד ב ו ר ה

דער טאַטע דיינער האָט געוואָלט דינגען אַ אויבערשטיבעל; ער זאָרגט אַ סך פאַר דיין מאַמען. די פיס זיינען מיר ווי איבערגע־בראָכען. איין גאָט אין הימעל ווייס מיט וואָס פאַר אַ יסורים איך שלעפּ זיך דאָ ארויף אויף די עטליכע טרעפּלאַך — דער קאָפּ פערדרעהט זיך מיר; אין די אויגען ווערט פינסטער. ער האָט גע־וואָלט כ'זאָל איהם נאָך שלעפּען די וואסער אויפ'ן צעהנטע'ן שטאָק. מילא, זאָל שוין געהן ווי עס געהט. סיי ווי וועל איך לאַנג ניט אָנציהען. אַ נאַרישע וועלט! נאָר פאַר די שטיקלאַך קינדער רייסט מיר דאָס האַרץ.

ש מ ע ו ן

זי האָט שוין דאָרט אָנגעהויבען, מיין ציטריגע נשמה! פּונקט ווי

איך וואָלט געוועז פון אײַזען אויסגעשמידט. די ווייבער, איז שטענ־
דיג געאָכצט און שטענדיג געקרעכצט... זעה בעסער דאָרט אין אוי־
ווען ס'זאָל זיין וואָס אין מויל צו נעהמען. לאָה קומט שוין באַלד
אַ הונגעריגע אהיים.

מ ר י ם

נעהמט ארויס פון אונטער'ן מאַשין אַ פאַרטיגען זאַק.

איהר ווייסט, יונה, פון וואָס איך טראַכט?

י ו נ ה

וועגען אַ שעהנעם בחור?

מ ר י ם

טראַגט זיך! איך האָב קיין געשעפטען ניט מיט אייערע בחורים.
איך טראַכט שוין פון אַ טייערע זאַך... גאָר אַ טייערער געדאַנק!
ווען איך וואָלט האָבען אַפולע געלד, איז יעמאָלט...

י ו נ ה

איז יעמאָלט וואָלסטו זיך דריי מאָל אין טאָג געקאָכט לאָקשען מיט
בעבלאָך — אמת?

מ ר י ם

פּש... אַ טייערע מעשה!

י ו נ ה

זאָג מיר, קעצעלע שיינס, וואָס וועסטו טהאָן, אז דו וועסט האָבען
אַפולע געלד — וועסט מיר מאַכען אַן הלואה עטליכע קאַרבען?

מ ר י ם

איך רעד שוין גאָר ניט פון עטליכע קאַרבען — אפילו פון טויזענ־
דער קלער איך אויך ניט. ווען איך וואָלט, למשל, האָבען אַפולע
געלד — גאָר אַ סך... עטליכע מיליאָן — טויזענד מיליאָן, למשל...
וואָלט איך יעמאָלט געלאָזט מודיע זיין אין דער גאַנצער וועלט:
ווער עס האָט ניט אויף חיונה — זאָל קומען צו מיר! ווער עס
ס'פעלט אויס נדן פאַר זיין טאָכטער — צו מיר!... און אז אלע
וועלען זיך צוזאַמענקלייבען, וואָלט איך זאָגען: נאַ דיר אַ הויפען
געלד, נאַ דיר אַ הויפען אימפּעריאַלען... דיר... דיר... און געהט

אהיים! יעמאלט וואלטען שוין מענשען ניט געוואוינט מעהר אין די קעלערען...

י ו נ ה

אלע קבצנים האבען גוטע הערצער! איהר הערט? די גאנצע וועלט וואלט זי איבערקעהרען מיט'ן קאפ אראפ און פיס — ארויף!

ש מ ע ו ן

וועמען וועסטו זיך אויסקלייבען פאר א חתן? א דאקטאר, מסתמא — א טייערע פרנסה!

י ו נ ה

מיך וועט זי נעהמען פאר א חתן — כא־כא־כא. זעהט נאר ווי ס'געפעהלט איהר... זעהט נאר אקארשט ווי זי איז רויט געווא־רען! אויב אזוי, קעצעלע מיינס, וועל איך דיר געבען א קוש... שויז אויף יענעם חשבון...

מ ר י ם

בעסער זיצט אויף אן ארט. אט מיט דעם העקעל וועל איך אייך אויסשטעכען די אויגען!

י ו נ ה

א־א ווי זי שאנעוועט עם איהרע בעקעלאך! פאר וועמען האדע־וועסטו זיי?

מ ר י ם

ווידער פאסקודנע רייד! איך לאך שוין גאר ניט. ווען איך וואלט האבען עטליכע מיליאן, וואלט קיין איין ארימאן ניט געבליבען...

זינגט.

על—ענד בין איך ווי א—שטיין,
גע—לאזען האט מען מיך אליין...

ד ב ו ר ה

עט: א מענש דארף דאגה'ן נאר פאר זיך אליין, ווייל פאר איהם זארגט קיינער ניט. צי ווייסט דען ווער, ווי איך פויל דא אפ טעג און יאהרען אין דעם פינסטערען קעלער?

שמעון

די וועלט איז געגליכען צו א חתונה — ווער עס קען כאַפּט פאַר זיך און עסט.

דבורה

איך קלאָג אויף דעם גאָר ניט. ווארום וויפיעל בעדאַרף איך אין אמת'ן האָבען? אז כ'האָב נאָר מיט וואָס אָנצוקאָרמענען די ברעקלעך און מיט וואָס דעם אויוועו אויסצוהייצען איז שוין גאָר גוט.

דאָס קינד אין וויעג כאַפּט זיך אויף און הויבט אָן וויינען. גיט דעם קינד די ברוסט, זינגענדיג:

א־ליו־ליו — ליו־ליו,
אונטער דעם קינד'ס ווי—געלע
שטעהט א—קלאָר ווייס צי—געלע...

יונה

מיליאָנערשע! גיב א קאָפּיקע, וועלען מיר שיקען נאָך א קאָן טיי. ס'איז מיר עפּעס קאַלט געוואָרען.

מרים

פאַר וואָס איז מיר ניט קאַלט? אָט געה איך נאָר א דינע בלוזקע און מעהר ניט. שעהמט זיך! אזא בחור זאָל מורא האָבען פאַר קעלט — ווי אזוי האָט איהר געדיענט דעם קיסר, אויב איהר זייט אזא פערפראַרענער?

יונה

כ'וויים שוין פון לאַנג, אז דיר איז ווארים. מען קען זעהן אויף די בעקעלאַך. איהר זעהט בעקעלאַך, מחותן!

מרים

ווידער מיט זיינע מיאוסע רייד! איהר קענט זיך עס גאָר ניט איינהאַלטען?

יונה

די קליין שטעדטילשע מיידלאַך זיינען אמת'ע רבי'צינס. מיין ערשטע כלה איז אויך געווען א גרויסע צדקניות — האָב איך איהר טאַקי די תנאים אומגעקעהרט... נו, נו, קעצעלע, כ'וויים, אז ריידען

טאָר מען ניט, נאָר טהאָן מעג מען. א נייע וועלט, כ׳לעבען! אויב אזוי, טאָ גיב א קאָפּיקע און מיר וועלען אריינכאַפּען א קאַן וואסער. דו זיצט אין מיטען שטוב און איך זיץ נעבען פענסטער. ברררר... ווי קאַלט!

י ו ס ף ׳ל פערקריכט אין בעט אונטער׳ן פּאָרהאנג.

מ ר י ם

כ׳האָב קיין האַלבע פּרוטה ניט. אַט זעהט! מאָרגען וועל איך האָבען געלד. — איין מאָל פאַר אַלע מאָל! כ׳האָב היינט, אפשר, מיט א האַלב טוץ זאָקען מעהר אויסגעשטריקט.

דאָס קינד הייבט וויעדער אָן צו וויינען.

ד ב ו ר ה

דער טייוועל ווייסט איהם וואָס ער וויל היינט פון מיר האָבען! זאָל עס גאָר אויף א מינוט די אויגען פערמאַכען.

זינגט.

תו—רה, תו—רה אין קע—פּע—לע,

קאַ—שע קאָ—כען אין טע—פּע—לע... צו שמעון׳ען.

מיר דוכט, אז דו האָסט געהאַט א צענערל — ווייז אהער, איך וועל שיקען נאָך א הערינג. די מיידעל וועט באַלד קומען א הונגעריגע. אַט געהט זי שוין!

ס׳עפענט זיך די טיר און ס׳קומט אריין מ ש ה דער טרעגער און נאָך איהם ל א ה.

מ ש ה

אָנגעטהאָן אין שמאַטעס און ארומגעבונדען מיט אַ שטריק, טראָגט אונטער׳ן ארעם אַ בינטעל שפּענער.

א גוטער אבענד! א שטאַרקער פראָסט היינט אויף דער גאַס!

ל א ה

דאָ הינטער׳ן טיר האָבען מיר זיך די נעז אָנגעשלאָגען. כ׳האָב אימיצער געבעלט זיך אויף די טרעפּ — כ׳האָב זיך דערשראָקען; כ׳האָב זיי ניט דערקענט אין דער פינסטער. א סימן, אז ר׳ משה וועט אין גיכען ווערען א גביר. אין הארצען האָט אזש פעריקלעמט

פון קעלט. אונטער די נעגעל שטעכט ווי מיט נאָדלען! קוקט אין אויווען. קאַרטאָפּעל! אך! ווי גוט! כ'בין אזוי הונגעריג.

מ ש ה

וואַרפט אראָב די שפּענער נעבען אויווען, וויל אָפּבינדען פון זיך דעם שטריק.

אך־כא־כא! בינד מיר נאָר, יונה, אָב דעם שטריק. די פינגער זיינען מיר פערפראָרען ממש ווי קלעצלעך; האָסט זיך עפּעס היינט אזוי שפּעט פעראַרבייט. נו, א טאָג, א טאָג אביסעל. פון אין דער פריה ביז שפּעט אין דער נאכט קיין גראָשען נישט פערדיענט. שוין גאָר שפּעט איז צו מיר צוגעגאַנגען א קריסט און גערופען אז איך זאָל איהם איבערטראָגען האָלץ פון הויף אויפ'ן דריטען שטאָק. פיערציג קאָפּיקעס האָט ער מיר געגעבען און אביסעל שפּענער האָב איך פערכאַפּט מיט זיך. דער אויווען איז שוין אויסגעהייצט?

ד ב ו ר ה

וואָס איז דען?

מ ש ה

לעגט אריין אין אויווען די שפּענער — לאָמיר א מאָל רעכט אָנוואַרמען אונזער דירה; מען זאָגט, אז דער פראָסט האָט היינט געהאַלטען ביי צוואַנציג גראַד.

וויל אריינוואַרפען אין אויווען די שפּענער.

ד ב ו ר ה

לאָזט עס רב משה. אַן עבירה צו פערברענען אזוי פיעל האָלץ פאַר איין מאָל. אַנטקעגען נאכט איז גאָר איבעריג צו הייצען אזוי פיעל. מען קאַרטשעט זיך ווי ס'איז צונויף אין בעט און מען שלאָפט. איך האָרעווע זיך אָ דעם גאַנצען טאָג און ביינאכט פאַל איך ווי א שטיין.

יונה און לאה שעפּטשען זיך. שמעון דאַווענט מעריב. משה געהט אריין צו זיך אין צימער.

מ ר י ם

צו לאה'ן.

איהר ווייסט, אז כ'האָב היינט אפשר מיט א האַלב טוץ זאָקען מעהר ווי נעכטען אויסגעשטריקט.

ל א ה

איהר וועט דאָך גאָר נתעשר ווערען. מאַמע, מאַמע! איך שטאַרב עסען, גיב מיר וואָס... אפשר וועסטו יונה, היינט ביי אונז נעכ־טיגען? וועסט זיך לייגען אויפ'ן טיש. צוקאַפּען וועלען מיר שוין געפינען דיר וואָס צו געבען.

ד ב ו ר ה

וואָס ביזטו עפּעס היינט אזוי שפּעט געקומען?

ל א ה

איך האָב בעדאַרפט פערענדיגען א קלייד אויף מאָרגען פריה. גיב מיר, מאַמעלע, גיכער!

ד ב ו ר ה

כ'האָב כמעט נאָר צוליעב דיר אליין צוגעשטעלט קאָכען. ס'איז, א דאנק גאָט, דאָ פון אלעמען: ברויט, קאַרטאָפעל א גרויסער טאָפּ. א שאָד, וואָס די קינדער שלאָפען שוין... די קליינע, קוים וואָס זי לעבט. האָט אָבגעהוסט די גאנצע נאכט.

מ ר י ם

לאָמיר איבערשטעלען דעם טיש צום ווארעמען אויווען, דעם לאָמפּ אויך נעהמען אהער און מיר וועלען זיך אַלע איבערזעצען ביים אויווען — א גן־עדן געפעלט אייך מיין עצה?

ל א ה

א טייערע עצה! פאַר וואָס איז עס אונז ביז אהער ניט איינגע־פאַלען צו טהאָן? אן איינפאַל! נעהם נאָר אראָב די מאַשין פון טיש. די וויג־בעט דאַרף מען אויך אראָבנעהמען, פאָרזיכטיג דאָס קינד זאָל זיך ניט אויפכאַפּען. יונה! נעהם נאָר פאַר'ן אנ־דערען ברעג.

מ ר י ם

וואַרט, וואַרט, כ'וועל די מאַשין אַראָבנעהמען, לאָזט, איהר וועט צובּרעכען!

ד ב ו ר ה

דאָס קינד נאָר וועקט מיר ניט אויף! זי שיט קאַרטאָפּעל אין אַ גרויסע שיסעל, אַ געדיכטער פּאַר הויבט זיך אויפ'ן ביז'ן באַלקען. ל א ה הויבט אויף די וויג און י ו נ ה בּעפריוט די שטריקלעך פון האָקען. מען שטעלט איבער דעם טיש צום אויוועו און אַלע זעצען זיך ארום און טוליען זיך צום אויוועו. ד ב ו ר ה דערלאַנגט קאַרטאָפּעל צום טיש. רב משה, רב משה! וואו האָט איהר זיך בּעהאַלטען? קומט אהער צום אויוועו, ט'איהר עסען קאַרטאָפּעל. כ'האָב אָבגעקאָכט אַ גרויסען טאָפּ, ניט צו פערזינדיגען, שיילענדיג האָב איך אייך אויך געהאַט אין זינען.

מ ש ה

פון זיין צימער.

אַ גרויסען דאַנק אייך. איך דאַווען מעריב, כ'בין זיכער, אַז מיין חלק וועט איהר ניט אויפעסען.

דער עולם עסט די קאַרטאָפּעל מיט היילע הענד; מע בּלאָזט.

מ ר י ם

רב משה! איך עס אויף אייער חלק! כ'וועל פאַר אייך גאָר ניט לאָזען.

מ ש ה

איך געה שוין.

י ו נ ה

ער בעט גאָט, אַז זיין דוואָשע זאָל וואָס גיכער קומען אהיים. דער אַלטער האָט זיך שטאַרק פערבענקט נאָך זיין פּלונית'טע — אמת, רב משה?

מ ש ה

מסתמא בענק איך נאָך מיין אַלטער! איהר מיינט, אַז איך בין געראָטען אין אייערע יונגאַטשעם? ביי אייך איז דאָך רעכט דעם

גאַנצען לעבען אַבפּוילען אָהן א ווייב.

ל א ה

יונה איז נישט קיין יונגאטש. יונה איז א גרויסער חכם. ווען ער וואָלט זיך איילען חתונה האָבען, וואָלט ער א פייג איצטער געהאַט אַזאַ כלה ווי איך.

ד ב ו ר ה

אַלע קרעמער לויבען זייער סחורה.

מ ש ה

נו, אויף אייער חתונה, אז גאָט וועט לאָזען לעבען, וועל איך עס א געה טהאָן א טענציל — די ערד וועט אזש ציטערען אונטער מיינע פיס!

מ ר י ם

איהר וועט אפשר מיט מיר, רב משה, געהן א קאַזאצקע?

י ו נ ה

זי שארט זיך צו ר' משה'ן, כאַ־כאַ־כאַ, האָט דערשמעקט, אז זיין ווייבעל איז אוועק געפאָהרען...

מ ש ה

וואָס מיינט איהר טאַקי איז דער מעהר וואָס מיין ווייב קומט ניט? אפשר וועט זי מאָרגען קומען? אָן עולה, ווי איהר זעהט מיך לעבען! לאָזען א שטוב אליין אויף גאַנצע צוויי וואָכען.. .

נעהמט פאַרזיכטיג מיט צוויי פינגער אַ קאַרטאָפעל.

ד ב ו ר ה

הלואי וואָלט איך געקענט לאָזען די שטוב און אוועקפאָהרען ערגעץ אויף א חודש — וואָס רעד איך? חאָטש אויף איין וואָך — כ'וואָלט, דוכט זיך, די אויגען געעפענט...

ש מ ע ו ן

היינטיגע וואָך, דוכט זיך, האָט זי יאָהרצייט. זי איז מסתמא שוין פערבליבען. ט'זיין אויף קבר אבות.

ד ב ו ר ה

עט: אַלץ נארישקייט! וואָס געהט מען אויף קבר אבות? שטערען

די מתים זייער רוה... יעדער האָט זיך גענוג זיין אייגענעם פעקיל; זאָלען זיי זיך דאָרטען רוהען אין פרידען... נו, רב משה! פאר וואָס עסט איהר ניט? דאגה'ט ניט; אין טעפיל איז נאָך פארהאן גענוג.

זי ברענגט דעם גאַנצען טאָפּ צום טיש, שאָקעלט איהם איבער'ן שיסעל, פון איהם פאלען קארטאָפּעל.

מ ש ה

דאָס איז אפילו א שטיק אמת; משטעהנסגעזאָגט, וואָס האָבען מיר פון די טויטע? נאָר אזוי איז זיך שוין דער שטייגער. אז מען וויינט זיך אביסעל אויס, ווערט גרינגער אויפ'ן הארצען... ווי זאָגט די וועלט — אז מען טרינקט זיך, כאַפּט מען זיך אָן פאר א שטרוי... א זיידען האָב איך געהאט; א שמיד איז ער געווען... אן ארענטלי־כער מאַן געווען — ער פלעגט שטענדיג זאָגען: „דו גיב, וועט זיך גאָט אויך געבען", און — זאָל ער מיר מוחל זיין — געשטאָרבען א קבצן, אז ס'איז אפילו ניט געווען מיט וואָס קבורה געלד צו בעצאָהלען. ער האָט מיך שטארק האָלד געהאט — איך בין דאָס געווען פון זיין איינאיינציגער טאָכטער. — בשעת ער איז גע־שטאָרבען, בין איך אַלט געווען זעכצעהן יאָהר. דאָס איז געווען פאר מיין חתונה מיט דער ערשטער ווייב, זאָל זיין אין גן־עדן. א טאָג פאר'ן שטאָרבען האָט ער מיך צוגערופען צום בעט — ביי אונז אין שטיב איז ער געלעגען — און מיט די לעצטע כחות האָט ער צו מיר געזאָגט: „משה'לע... דיר האָב איך האָלט... כ'וועל אָן דיר ניט פער־געסען... ביים כסא הכבוד וועל איך פאר דיר בעטען... אויב כ'וועל נאָר זוכה זיין אהין זיך דערשלאָגען... ניט יעדער איז זוכה דאצו..." אז כ'האָב עס דערצעהלט דער מאַמען, עליה השלום, האָט זי צו מיר מיט טרערען אין די אויגען געמאכט: „ביזט א בר־מזל, מיין קינד, וועסט אי"ה זיין א מזל'דיגער"... נאָך זיין טויט איז שוין ארי־בער... איז שוין אריבער, דוכט זיך... ניין און דרייסיג יאָהר, זיינען אריבער; און מיינע גליקען זעהט איהר דאָך... מען זאָגט, אז אפילו די גרעסטע רשעים האַלט מען אין גהינום ניט מעהר ווי א יאָהר און דאָס איז — ניין־און־דרייסיג יאָהר!...

* *

יונה

אפשר האָט ער תפילה געטהאָן פאר'ן כסא־הכבוד, נאָר איהר, רב משה, זענט זעהר זינדיג...

משה

די יונגגוואַרג לאַכען אָב... גלויבען ניט — האָב זיי א גוט יאָהר. אפשר זענען זיי גערעכט. סיי ווי האָט מען קרחות מיט כשר'ע פאָדעם. איך בין א פּראָסטער חי־וקים, א טרעגער, בטבע האָב איך פיינט צו קלערען, זיין איבערגעשפּיצט — גען שריי אויפ'ן רבונו של עולם...

דבורה

זינדיג, זאָגען זיי. וואָס פאר א זינד קען האָבען אזא מענש ווי רב משה? משטעהנסנעזאָגט, וואָס זעהט ער אָן אויף זיין וועלטעל.

שמעון

רעדסט ווי א אידענע, כ'וויל פון מיין מויל ניט אויסרעדען. רב משה איז א געזונדער מענש, האָט קיין עין הרע כח צו שלעפּען אויף דער עלטער משאות — איז גענוג! אפשר איז דאָס דעם זיידען'ס הבטחה — דאָס האָט ער געמיינט. א מענש, וויבאַלד ער איז נאָר געזונד, איז שוין גענוג — וואָס נאָך? מען דאַרף זיין צופריעדען!

משה

שמעון איז גערעכט! כ'האָב דאָך אייך געזאָגט, אז כ'בין ניט פון די אויפגעקלערטע פון דער נאַטור. נאָר אז כ'שפּאַציר זיך מיר אי־בער'ן גאַס מיט אַ גרויסען אַלמער אויפ'ן פּלייצע, יעמאָלט טראַכט איך מיר, אז איך בין קיין עין הרע א גליקליכער מענש. איך בין דאָך שוין אַן אַלטער מאַן; אַנדערע אין מיינע יאָהרען ליגען לאַנג, אַדער אין דער ערד און אַניט — איז אויפ'ן אויוועז...

יונה

אָבער פאר וואָס טראַכט איהר ניט בשעת איהר שלעפּט זיך מיט דעם שווערען אַלמער: פאר וואָס דאַרף איך צו דער עלטער ברע־כען דעם קאַרק אונטער דעם דעמבענעם אַלמער בעת מענשען ווע־רען געשוואָלען פון וואוילטאָג, געזונד ווי די פערד און הויבען זיך

ניט אויף פון אָרט נעהמען פאר זיך אפילו אביסעל וואסער?

ל א ה

בעווייזט אויף מרים'ען.

און פאר וואָס קלערט ניט אזא מיידעל זיצענדיג איינגעבויגען ביי דער אַרבּייט: פאר וואָס בעדארף איך זיצען און פוילען דאָ אין נאָטען קעלער איבער'ן זאָקען־מאַשין בעת אנדערע מיידלאך ווי איך זיצען זיך אין פּאַלאַצען און לעבען א גוטען טאָג?

מ ר י ם

איך וויל גאָר ניט טראכטען פון אזוינע זאכען. איך בין צופריעדען מיט מיינס. מען דארף קוקען ארונטער און ניט אריבער...

מ ש ה

גערעכט — ווי איך בין א איד! א חכמה א מיידעל! מען טאָר ניט טראַכטען צופיעל.

י ו נ ה

א פערד האָט אויך א גרויסען קאָפּ און טראַכט ווייניג.

מ ש ה

איך וויים שוין פון לאנג אָט די אַלע טענות. פאר אזוינע טענות קאַטעוועט מען אין יענעם אָרט... דו, טאָכטערעל, הער זיך ניט איין צו אזוינע מעשות: גאָט האָט דיר געגעבען הענד — וואָס דאַפסטו נאָך?... אזוי רעדען ליידיג־געהערס. די וואָס טראָגען שטיינער אין די ארבעל רעדען אזוי... פערשטעהסט? נאָר געהאָרעוועט אין וואָס קנאַפּער געטראַכט... עט, הבלים!... איהר ווייסט, רבותי? איהר האָט מיר אָנגעקאָרמעט מיט קארטאָפּעל און איך וועל אייך פונדעוועען מיט טיי. קום, מירע'לע, נאַ דיר א קאָפּיקע און כאַפּ אריין א קאַן טיי.

מ ר י ם

זעהר גוט! כ'האָב נאָך פריהער געוואָלט געהן.

נעהמט אראָב פון אויווען אַ טיי־קאַן.

ל א ה

וואַרט, מרים, איך געה אויך. דו וועסט דאָ נעכטיגען היינטיגע

נאכט, גוט, יונה?

יונה

ניין; איך געה אויך. כ'דארף מארגען אויפשטעהן פריה; כ'מוז ענ־דיגען די פאר שיך. אין דער היים וועל איך זיך אברוהען. דא איז ניטא וואו, — מירעלע האט מיין ארט פערנומען.

מרים

ווען איך וואלט וויסען, אז כ'פערנעהם אייער ארט, וואלט איך דא ניט געדונגען קיין דירה.

לאה

צו יונה'ן.

פון דעסטוועגען — נעכטיג דא — כ'האב דיר עפעס וואס צו דער־צעהלען...

דבורה

אפשר ועסטו אין אמת'ן דא בלייבען? וואו'סטו זיך שלעפען אין אזא גרויסען פראסט?

יונה

כ'מוז געהן אהיים. כ'האב צוגעזאגט דער מאמען צו קומען.

מרים

נו, רירט זיך שוין! איהר געהט אין א ווארימען מאנטעל און איך בלויז אין א דין בלוזקעלע. ברררר!

זיי געהען ארויס.

משה

שרייט זיי נאך.

פערגעסט נאר ניט צו זאגען, אז מען זאל אייך אריינגיסען גענוג טיי אין קאן — וואסערדיגען טיי האב איך פיינד! יע, מרים איז א מיידעל אהן חכמות: אט אזוינס האב איך ליעב... וואס איז דא צו טראכטען פון יענעם? יעדערער טהוט זיך ווי ער ווייסט און ווי ער קען. מקנא זיין יענעם... ווער עס פערמאגט עסט פלייש, און ווער ס'קען ניט, זאל עסען ברויט. בנאמנות, ס'איז אן עולה פון יונה'ן, וואס ער רעדט פאר איהר אין די אויגען אזוינע ווערטער.

ש מ ע ו ן

בהמות, ניט קיין מענשען...

ד ב ו ר ה

פון דעסטוועגען: דאָס האַרץ איז יונג, די אויגען זעהן אַלצדינג, ס'איז גאַר קיין עולה ניט...

מ ש ה

יונה איז א כוואַט א בחור; איהר וועט אי"ה האָבען נחת פון זיי. ער איז א מענש. דער עיקר וואָס ער איז ניט קיין פוילער—דאָס איז אַן ענין!

ס'הערען זיך טריט הינטער'ן טיר. אַלע הערען זיך צו. עס קומט אריין ז י ל ב ע ר מ אַ ן. אַ געזונדער בחור.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

גוט־נ'אָבענד! פאַר וואָס איז דאָ אַזוי פינסטער אויף אייערע טרעפּ? מען קען דאָרט פאַלען און ארויסנעהמען זיך ביידע אוי־גען. ס'איז דאָרט גאַר קיין לאָמפּ ניטאָ?

ד ב ו ר ה

זייער פאפא זשאַלעוועט געלד... אויף די אויבערשטע שטאַקען ברענט יא פייער. נאָר אַלץ איינס. משטעהנסגעזאָגט, ווער געהט צו אונז ביי־נאַכט? אפילו ביי טאָג קומען אויך גאַנץ ווייניג צו אונז מענשען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אָט בין איך געקומען — איך בין שוין ביי אייך גאָר ניט פעררע־כענט פאַר א גאַסט?

ד ב ו ר ה

דערלאַנגט איהם אַ שטול.

זיצען זיי.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

דאַנקע. מיין פאַפּאַ איז אביסעל קאַרגלעך, נאָר אַז מען באַדערט פון איהם, גיט ער. וויפיעל דאַרף עס קאָסטען א לעמפּיל אויף די

טרעפּ? איך אַליין וועל שוין בעזאָרגען, אַז ביי אייך אויך די טרעפּ זאָל זיין ליכטיג.

דבורה

איך דאַנק אייך זעהר. מיר האָבען ניט געוואָגט אַריינגעהן דרעהען אַ קאָפּ צוליעב אַזאַ נאַרישקייט.

שמעון

דער הער איז געקומען מסתמא נאָך די שליטלעך? איך האָב זיי שוין פעררריכט; איך האָב גערעכענט מאָרגען פריה זיי אייך אַריינ־טראָגען. כ'האָב זיי שוין איינמאָל פעררריכט! זעצט זיך ביים אויוועו — ס'איז היינט אַ פראָסט אַ גרויסער — ביים אויוועו איז וואַרימער... אָט איז ער! איהר זעהט ווי כ'האָב געמאַכט? פריהער האָב איך צוגענעהט גאַנץ שטאַרק און דערנאָך האָב איך פון אויבען געלעגט אַ לאַטקע — ס'איז גאָר ניט צו דערקענען, אַז דאָ האָט מען געלעגט אַ לאַטקע.

זילבערמאַן

נעהמט דעם שוך אין האַנד, אָבער ער בעקוקט איהם גאָר ניט. קוקט זיך אום.

נ'האָב היינט געהאַט אַ מיאוס'ען טעות: אויפ'ן הויף האָב איך בעגעגענט דאָס פריילין וואָס וואוינט דאָ ביי אייך, האָב איך גע־מיינט, אַז דאָס איז אייער טאָכטער און כ'האָב זי אָבגעשטעלט. כ'האָב איהר געוואָלט בעטען אייך איבערגעבען, אַז מען זאָל מיר דעם שוך פאַררריכטען... נאָר כ'האָב מיר באַלד אַרומגעזעהען, אַז כ'האָב אַ טעות געהאַט... אַ שעהנע פריילין... פון וואַנען איז זי עם?...

משה

אַ וואויל קינד... פון אַ קליין שטעדטעל.

דבורה

פון אַ קלײַן שטעדטעל איז זי. זי איז געקומען אהער פערדיע־נען. איז אַ זאָקענמאַכערקע.

ז י ל ב ע ר מ א ן

כ'האב גלייך דערקענט, אז זי איז פון א קליין שטעדטעל. כ'האב די ניט־היגע פריילינס זעהר ליעב... ביי אונז דיענט א קליינשטעדטעלדיגע מיידעל, שעהמט זי זיך צו ריידען מיט מיר...

ד ב ו ר ה

זי דארף זיך נאך אביסעל צוגעוואוינען צו מענשען.

מ ש ה

הויבט זיך אויף, נעהמט דעם שוך און בעקוקט איהם.

ווי אזוי האט עס דער הער צוריסען אזא שטארקען שוך?

ז י ל ב ע ר מ א ן

ס'איז פראסט א חרפה צו דערצעהלען ווי אזוי איך האב צוריסען דעם שוך: איך בין געגאנגען אויפ'ן גליטש; איהר דארפט וויסען, אז איך בין אויפ'ן גליטש א מזיק... אהין קומען אן א סך אזוינע וואס לערנען זיך נאך, און יעדער מינוט פאלען זיי. איך האב אויך ניט איינמאל געכאפט דעם פסק, ווען איך האב זיך נאך געלערנט. לאז איך מיר, ווי מיין שטייגער, ווי א פייל פון בויגען, און אויפ'ן וועג רוקט זיך מיר אונטער אן אנפאנגער און פאלט נעבען מיינע פיס. כ'האב איהם געוואלט אויסמיידען, נאר דא האב איך זיך פערטשעפעט אין א קוסט און דער שוך האט געפלאצט...

מ ש ה

בעת איך בין געוועזן א קליינער אינגעל, געלערנט נאך אין חדר, פלעג איך זיך אויך גליטשען מיט מיינע חברים, אבער ניט אויף קיין של־טלאך... און דער רבי פלעגט שמייסען... הינטער'ן טיר הערט זיך א געלעכטער. מ ר י ם און ל א ה רייסען זיך אריין אין שטוב מיט קוראזש פרעהליך. בעמערקענדיג זילבערמאנען, ווערען זיי עפעס איבעראשט. קוקען האלב פערוואונדערט, האלב מיט חשד. מרים שטעלט אויפ'ן טיש דעם קאן טיי.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מארגען וועל איך אייך אריינברענגען געלד.

מ ש ה

טראָגט אַ גלאָז צום טיש.

גוט געלד... וואָלט איך נאָר האָבען ביי דעם הערען אַ פּאָר מאות...

ז י ל ב ע ר מ א ן

גיט די האַנד לאה'ן און מרים'ען.

נו, אַ גוטע נאכט! מאָרגען וועל איך ווידער קענען גליטשען זיך... דערוויילע אַ דאנק.

ד ב ו ר ה

נעהמט, קינדער, און לייכט צו די טרעפּ. מען קען נאָך פאַלען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מאָרגען וועט שוין ברענען אַ לעמפּעל אויף די טרעפּ.

מ ר י ם נעהמט דעם לאָמפּ פון טיש און געהט נאָך זילבערמאַנען.

קומט צוריק מיט'ן לאָמפּ.

ד ב ו ר ה

דערלאנגט גלעזער צום טיש.

אַ חשק פון אַ מענשען... כדאי געווען אליין צו קומען נאָך דעם...

ל א ה

אַ שטיק שאַרלאַטאַן! ער ווייס וואָס ער טהוט...

משה און שמעון זופּען די טיי.

מ ר י ם

ער האָט מיר היינט געטראָפען אין הויף... ער האָט זיך אַזוי פער־אינטערעסירט מיט מיר. אַ טעות — זאָגט ער — האָט ער געהאַט; ער האָט געמיינט, אַז דאָס איז לאה. אַזוי ווי ער וואָלט איהר גאָר ניט קענען... ער האָט מיר אויסגעפרעגט פון וואַנען איך בין? ער האָט מיר דערצעהלט, אַז ער איז געווען אין אַ סך קליינע שטעדטלעך... די קליינשטעדטעלדיגע פריילינס, זאָגט ער, דער־קענט ער שוין נאָך די באַקען זייערע. ער האָט מיר געפרעגט ווי איך פיהל זיך דאָ — ס'איז נאָר צום לאַכען!... ער האָט געזאָגט, אַז ער וועט היינט קומען — זעהט ווי ער האָט געהאַלטען וואָרט?

דבורה

ער געהט גאָר ניט ווי אַלע מענשען — ער שפּרינגט...

לאה

צוליעב אייך האָבען מיר עס היינט געהאַט די זכיה צו האָבען אַזאַ טייערען גאַסט. לאָזט זיך נאָר ניט צו צו איהם — איך קען איהם גוט, דעם לייט.

מרים

צוליעב מיר איז ער געקומען? איך האָב איהם דען געבעטען ער זאָל קומען?... וואָס האָב איך מורא פאַר איהם? וואָס וועט ער מיר טהאָן? איהר מיינט, אַז כ'בין נאָך אַ קליין מיידעלע... כ'וויים פון קיין מעשה ניט — איך געה אַהיים — אין מיטען הער איך מען רופט מיך — אַ טעות, זאָגט ער, האָט ער געהאַט.

לאה

איך מיין גאָר ניט צו זאָגען; סתם אַזוי... איך זאָג, אַז פאַר אַזוינע בעדאַרף מען זיך היטען.

משה

נו, קינדערלאַך, מיין גלאָז איז שוין לעדיג. טרינקט טיי און איך וועל מיר געהן אביסעל אָברוהען... אַ פיינע ירושה וועט ער כאַפּען... כ'האָב שוין פאַר איהם פער'דאגה'ט... ער ט'שוין פון הונגער ניט שטאַרבען.

דבורה

ס'איז זעהר גוט, אַז אַ מענש געפעלט יעדערען — און בפרט נאָך אונזערען אַ געמיינעם מענשען... נאָר פאַר אַזוינע לייט דאַרף מען זיך היטען ווי פאַר פייער. מען קען גאָר גרינג אַריינפאַלען, בלייבען אויף אייביג אומגליקליך...

לאה

איהר מיינט, מרים, אַז דאָס מיינט עס אייך די מאַמע? וואָס האָט איהר זיך אַזוי בעליידיגט?

מ ר י ם

איך ווייס ניט וועמען מען מיינט.

געהט אַוועק פון טיש און שטעלט זיך מיט'ן פּנים צום פענסטער.

ל א ה

אויב אזוי, זענט איהר דאָך גאָר א נארעלע. איך האָב מיט דעם גאָר ניט אויסען געווען. כ'האָב נאָר געוואָלט זאָגען אז מען בע־דאַרף זיך היטען; איהר ווייסט נאָך גאָר ניט וואָס אין די גרויסע שטעדט טהוט זיך אָב...

ד ב ו ר ה

דער אָרימאַן, ניט גענוג וואָס ער ליגט אזוי טיף אין דער אדמה, סטארעט זיך נאָר יעדערער איהם וואָס טיפער בעגראָבען.

ל א ה

און יעדערער דאַרף זיך אליין היטען... קומט גאָר, מרים, לאָמיר זיך לערנען טאַנצען... איהר וועט דאָך טאַנצען אויף מיין חתונה?

מ ר י ם

שווייגט.

ל א ה

איהר זייט ברוגז וואָס מיר האָבען גערעדט?

מ ר י ם

איך בין ניט ברוגז....

ל אָ ה

טאָ וואָס זייט איהר עפּעס אזוי?...

ד ב ו ר ה

איך האָב, חלילה, מיט דעם גאָר ניט געמיינט... סתם אזוי... כ'האָב געזאָגט...

ל א ה

קומט!

ש מ ע ו ן

עפּעס ביזטו מיר היינט פרעהליך, מיין טאָכטער...

לאה

וואָס האָב איך צו זיין אומעדיג? וועטשערע האָב איך געגעסען—
א חתן האָב איך נאָר קלעזמער — פעלט. א לעב טהאָן אביסעל!...

הייבט אָן טאַנצען אין קאַראַהאָד. שלעפּט מיט זיך מרים'ען אויך.
מרים שלעפּט זיך נאָך אָהן חשק.

צווייטער—אקט.

ס'איגענע צימער וואס אין ערשטען אקט. יונה זיצט ביי זיין ארבייט. געגענאיבער אויף א בענקעל זיצט זילבערמאן. מרים שטעהט ביים גרויסען טיש און פאררוכט וועש. דער פענסטער איז אפען. א שעהנער וואַרעמער זומטער־טאג.

זילבערמאן

האלט אן אהל אין האנד.

ווען איך וואלט דא יעדען טאג געזעסען ביי אייך א שעה און אכטונג געגעבען ווי מען נעהט, וואלט איך געקענט זיין א גוטער שוסטער. איך האב א גוטען קאפ — און נעהם איבער גלייך.

יונה

עס דוכט זיך אייך. איהר מיינט אז צו זיין א שוסטער בעדארף מען גאר קיין שכל ניט האבען — אין שוסטעריי שטעקט אויך א חכמה. נאר למאי דארפט איהר עס אין גאנצען? געלד ציילען קענט איהר — וואס פעהלט אייך נאך?

מרים

איך מיין, אז זילבערמאן האט גאר ניט אזוי ליעב געלט ווי איהר טראכט.

זילבערמאן

כ'שפיי אויף די געלד! א סטראשנע מעשה... גלויבט מיר, יונה, אז גאנץ אפט בין איך מקנא א פראסטען ארבייטער.

יונה

דרעהען מיט'ן צונג איז גרינג. אלע מקנא דעם ארבייטער... פונדעסטוועגען האב איך נאך ניט געזעהען, אז אייערער א מענש זאל

אַוועקוואַרפֿען די טייערע סאַליעס און זיך אַוועקזעצען אויפ'ן שוסטער בענקעל... נאָר צו וואָס דאַרפט איהר דאָס? ניט כדאי די הענד־איינצוריכטען.

מ ר י ם

איהר קענט ניט זילבערמאַנען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

און איך זאָג אייך נאָכאַמאָל, אַז פּראָסטע אַרבייט געפעהלט מיר זעהר גוט.

י ו נ ה

שטעהן פון ווייטען און קוקען ווי יענער שוויצט איז אפשר געשמאַק; אָבער צו שוויצען אַליין... אַט אויף טשיקאַוועס — נאַט אייך אַ פאַרטיגע דראַטווע מיט אַ נאָדעל און נעהט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אַט לאָמיר זעהן! רייבט די הענד איינע אָן דער אַנדערער און קוקט אַריין אין שוך. אַ סטראַשנע מעשה! מיין האַנד איז ווי געבאָרען צו אַזאַ אַרבייט.

מעסט זיין האַנד צום שוך פון אויסווייניג.

י ו נ ה

כאַ־כאַ־כאַ, ווייזט אהער דעם שוך. אַ שוסטער ווילט זיך איהם זיין — איהר האָט דאָך גאָר מורא פאַר'ן שוך. פאַר וואָס האָט איהר מורא אַריין צו שטעקען די האַנד אין שוך אינעווייניג? אַט אַזוי טהוט מען ביי אונז!

שטעקט אַריין די האַנד אין שוך מיט אַ בעזונדער הנאה.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אַז איהר האָט אַרויסגעריסען פון האַנד — וואָס לאַכט איהר?

י ו נ ה

נאָך אַ זאַך פערגעסט איהר: אַז זייענדיג אַ שוסטער מוז מען פוילען אין נאַסע קעלערען. דאַצו, פערשטעה איך האָט איהר ניט קיין שטאַרקען חשק... געלד צעהלען — דאַצו זיינען אייערע אייד'לע הענטעלאַך ווי געבאָרען.

מרים

קאַקעטיש.

איך מיין, אז מיין האנד איז אביסעל איידעלער, אפילו א העלפט פון אייערע וועלען זיי ניט זיין.

זילבערמאַן

אדרבא — לאָמיר צומעסטען!

מרים

לאָמיר מעסטען!

זילבערמאַן

ווייזט אהער!

הויבט זיך אויף, געהט צו מרים'ען. זיי מעסטען זיך די הענד.

מרים

זעהט, אדרבא זעהט! יונה! איהר זעהט אביסעל? מיין האנד בע־האלט זיך אין זילבערמאנס. אפילו דער פינגער מיט'ן פינגערהוט איז א סך קירצער פון זיינע פינגער... די מענער דארפען נאָך אבי־סעל ווארטען ביז זיי וועלען זיין אזוי איידעל ווי מיר.

יונה

גרויסע פארשוינען זענט איהר אלע, פון דעסטוועגען הענגט איהר זיך מיאוסע בחורים אויפ'ן האלז. אלע מיאוסע בחורים נעהמען שעהנע כלות. אַט קוקט אויף מיר; וואָס פעהלט מיין לאה'ן? שוין גאָר ניט קיין מיאוסע, הא?

מרים

ווען איך וואָלט געווען אויף לאה'ס אָרט, וואָלט איך אפילו ניט געוואָלט קוקען אויף אייך... איך וועל מיר אויסקלייבען א חתן — קוקט חן'עווריג אויף זילבערמאַן. שווארצע האָר וועט ער האָבען. שווארצע אויגען. ווי מילך דאָס געזיכט, עטוואָס ראָז וועלען זיין די באקען; די ליפען רויט ווי בלוט... נו, געפעהלט אייך מיין געשמאק?

זילבערמאַן

שוין איינמאָל א געשמאַק!

מרים

און הענה, אייערעלע — כ'האב גאר פערגעסען רעכענען.

יונה

ווינטער חלום'ט זיך איהר מיליאנען און זומער קריכען איהר אין קאפ שעהנע בחורים... נאר גלייכער, מירעלע, טראכטען פון קראַ־סאוועס... דאס קענסטו אמאל כאפען... אבער מיליאנען — א פסיק!...

מרים

איך וועל קריגען!... איך וועל קריגען — זאג איך אייך.. און אניט — ווער וועט עס מיר הייסען חתונה האבען? ביי מיר איז די ברירה — וואס, ניט? וואס זאגט איהר, זילבערמאן?

זילבערמאן

געהט צו צו מרים'ען, נעהמט זי ארום.

גערעכט, גערעכט.

מרים

געהט אוועק! איהר לאכט פון מיר...

זילבערמאן

איך לאך שוין גאר ניט... כאפט זיך פאר'ן קעשענע. א סקאנדאל! איך האב ביי זיך דעם שליסעל פון שטוב און דער פאפא מיינער קען נאך אנשפרינגען... ס'פעהלט מיר מעהר ניט, ער זאל זיך נאך דער־וויסען, אז איך בין אן איינגעהער צו אייך: אז ער עפענט די מויל, פערגעסט ער שוין צו פערמאכען... איך קום גלייך צוריק.

לויפט ארויס פון שטוב.

יונה

א פיינער תכשיט! א שוסטער וויל ער זיין. ווערסט גלייך ברוגז, אז מען רעדט צו דיר וואס... גלייכער, אז איך וועל שווייגען.

מרים

רעדט זיך, רעדט זיך.

יונה

גלייכער שווייגען. וואס איז די פעולה? שטראפען יענעם און ער

הערט דיך אין טראַק.

מ ר י ם

איך ווייס דאָך שוין פאַראויס אייערע רייד. דבורה האָט מיר שוין אויך גענוג דערעסען מיט איהר מוסר זאָגען.

י ו נ ה

און אין אמת׳ן, וואָס דארפסטו אונז צוהערען — מיר זייגען דאָך אַלע ווילד פרעמדע...

מ ר י ם

איך קען דאָך איהם ניט טרייבען פון שטוב, אז ער קומט אהער, ער ברענגט דאָך אייך ארבייט!...

י ו נ ה

ארבייט — איז זיך עפּעס אנדערש; און דאָס איז זיך ווידער — עפּעס אנדערש.

מ ר י ם

דבורה זאָגט מיר שטענדיג מוסר, גלייך ווי איהר וועט מען שמייסען אויף יענער וועלט פאר מיין אויפפיהרונג... מען טאָר שוין גאָר ניט רעדען מיט אַ מענשען — איהר מיט לאה׳ן זענט עס גאָר די צדיקים.

י ו נ ה

וואָס האָט איהר גערעדט ווינטער?

מ ר י ם

וואָס געוועזן — דאָס געשעהן! אמאָל בין איך געוועזן אַ נאַר און איצטער בין איך קליגער געוואָרען... אמאָל האָב איך געמיינט, אז דער רעכטער עיקר איז אויסצושטריקען מיט אַ האַלב טוץ זאָקען מעהר. נאָר צו אזוי, צו אנדערש, וויל איך ניט, אז מען זאָל מיר קריכען אין דער נשמה אריין.

י ו נ ה

ביזט אַ קינד — אָט האָסטו מיין וואָרט. פון וואַנען זאָלסט עס אַלצדינג וויסען? מיינסט אז מען איז אַ האַלב יאָהר אין אַ גרויסע שטאָדט ווערט מען שוין אזוי געניט... איך האָב שוין, גאָט צו

דאַנקען, אויסגעדיענט פּאַניען... כ'האָב זיך געגנוג אָנגעזעהען; איך האָב ליעב אויף אַלץ וואַרפען אַן אויג, כ'האָב שוין, גאָט צו דאַנ־קען, אַ ווייב... און כ'האָב זי ליעב ווי מיין לעבען — פערשטעהסט? קיין שום הינטער־דריידלעך איז דאָ ניט פאַרהאַן... אויף סלוזשבע, די סאָלדאַטען מאַכען אויך חבר־לאַוועך מיט מיידלעך... די מייד־לעך פּלעגען שוין קומען צו דער קאַזאַרמע — אין פּוילען האָב איך געדיענט. וואָס קומט אָפּ פון סאָלדאַט? גאָר ניט! אַ סאָלדאַט — היינט איז ער דאָ און מאָרגען — פּאַשאָל! קיין געדרעכעניש פון איהם ניט געבליבען... מען דאַרף זיך היטען... מען דאַרף האָבען שכל... אָט וואָס כ'האָב דיר געוואָלט זאָגען...

מ ר י ם

און איהר זענט עס אזא צדיק געווען?... קיין מאָל גאָר מיט קיין פריילין ניט פערבראַכט?

י ו נ ה

זי און זילבערמאַן — אַ שאַרפע פּאָר!

מ ר י ם

צי קען איך איהם אַרויסטרייבען?... ריכטיג ווי איך וואָלט איהם רופען.

י ו נ ה

קוקט איהר אָן גלייך אין פנים.

דו האָסט ניט געשפּאַצירט מיט איהם הינטער'ן שטאָדט?... כ'וויים אַלצדינג...

מ ר י ם

ער האָט מיך דאָרט בעגעגענט.

י ו נ ה

אז מיר געהט עס גאָר ניט אָן... מעהר וויל איך שוין ניט רעדען.

מ ר י ם

און גוט ווערט איהר טהאָן. איהר און דבורה פערגעסט גאָר, אז כ'בין אַ ווילד־פרעמדע ביי אייך אין שטוב און יעדער מינוט קען איך פון דאַנען אַרויסגעהן.

יונה

ווער איז שולדיג, אז דו ביזט א נאר.

זילבערמאַן רייסט זיך אַריין אין שטוב.

זילבערמאַן

אַט בין איך ווידער דאָ. בעמערקט מרים'ס צוטראַגענקייט. צו אלדע רוחות! בין איך דורשטיג — הערט, יונה; איהר ווילט זיין א מאַלאַדיעץ — כאפט אריין א פאַר פלעשלעך ביער — גוט? וועלען מיר טרינקען. וואו זיינען עס אייערע בעלי־בתים?

יונה

זיי זיינען אוועקגעגאנגען.

זילבערמאַן

איז וואָס?

יונה

אייך ווילט זיך דוקא ביער — אפשר וועט איהר דאָס מאָל יוצא זיין מיט א קאלטען טרונק וואסער?

זילבערמאַן

וואָס וועט איהר דערלעגען? צוויי טריט פון דאנען.

יונה

ס'איז אביסעל מעהר ווי צוויי טריט. נאָר סיי ווי סיי קען איך ניט געהן. איך דארף זיך נעהמען פאר אייערע שיך — איהר האָט דאָך פיינד צו קוקען אין די צייהנער.

זילבערמאַן

אויב אַז מיר וועגדט זיך עס, קענט איהר אוועקגעהן האָטש אויף א גאנצען טאָג. איהר ווייסט דאָך, אז כ'בין א גוטער ברודער, מיט מיר דארף מען קיין סך ניט שמועסען, נאָט אייך קליינגעלד, זיט א בראַט און ברענגט ביער — וועט איהר אויך טרינקען.

יונה

איך טרינק ניט קיין ביער.

זילבערמאַן

אבער ניט גערעדט. נאָט אייך געלד.

י ו נ ה

וואס פאר א ביער זאל איך קויפען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

שווארץ־ביער: צוויי פלעשלאך. קאלטע זאל זיין!

י ו נ ה

איהר וועט אבער דארפען לאנגווארטען.

ז י ל ב ע ר מ א ן

פאר וואס?

י ו נ ה

כ'וועל שוין פאר איין וועגס אריינשפרינגען צו מיין פלונית'טע.

ז י ל ב ע ר מ א ן

טא וואס קלעהרט איהר? ער וועט זעהן זיין טייבעלע — און איהם דארף מען נאך צוצאהלען...

י ו נ ה

אפשר וועט איהר קאנטשען מיין ארבייט?

געהט ארויס.

ז י ל ב ע ר מ א ן

קומט באלד!

מ ר י ם

געהט ארויס אויף דער גאס און קומט גלייך צוריק.

ז י ל ב ע ר מ א ן

אבער א חכם בין איך!... ווי דער בחור האט זיך גע'עקשן'ט! כא־כא־כא — אט אזוי פיהרט מען אריין דעם נאר אין זאק... וואס זיינט איהר אזוי אומעדיג? איהר ווילט מיר גאר ניט קוקען אין פנים אריין. זאגט, וואס איז אייך?

מ ר י ם

גאר ניט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס איז מיט אייך? זאגט.... וואס שווייגט איהר?

מ ר י ם

כ׳האב נאך זונטאג געזוכט א גוטע צייט מיט אייך עפּעס רעדען... כ׳האב זעהר א סך, וואס מיט אייך צו רעדען... איהר מאכט מיר אונגליקליך...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך ?... וואס איז מיט אייך געווארען פּלוצלונג ? וואס וויינט איהר, מרים ?

מ ר י ם

וויינט.

אבער מעהר וויל איך ניט; כ׳וויל ניט מעהר... גענוג... גענוג...

בעפּרייט זיך פון איהם. בעהאלט דאס געזיכט אין ביידע הענד.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך הויב אייך ניט אן צו דערקענען. וואס רעדט איהר ? איהר לאכט אפשר גאר פון מיר ? איהר לאכט, מרים ?

מ ר י ם

ניין, ניין... מעהר וויל איך ניט... איהר מאכט מיר אונגליקליך. איך בין שטענדיג געווען צופריעדען און איהר...

ז י ל ב ע ר מ א ן

איהר געדענקט, מרים, וואס איהר האט אליין געזאגט...

מ ר י ם

וואס האב איך געזאגט ? כ׳האב גאר ניט געזאגט. איך בין א נאר געווען. כ׳האב גאר ניט פערשטאנען. איך וויל זיין אן ארענטליכע. כ׳בין ניט ווי יענע מיידלעך... באשר איך זיץ איבער׳ן מאשין...

ז י ל ב ע ר מ א ן

אט, זעהט, אדרבא, איך בין יונג, פריש, געזונד... וואס האט איהר מיר געזאגט ? איהר האט דאך עס מיר אליין געזאגט. מיר איז שוין שווער אליין, אהן אייך... איך קוק אויף קיין שום זאך ניט. איך קריך אהער אין קעלער אריין, צו שמעון דעם שוסטער—דאס איז דאך אלץ צוליעב אייך. אלץ צוליעב אייך...

מ ר י ם

אָבער איך טראַכט שטענדיג איינס: וואָס לאָז איך זיך צו צו אייך? דאָ אין שטוב רעדען זיי מיר אויף אַלע אויס, זיי זיינען גערעכט. איך בין אַן אָרימע מיידעל, אַ פּראָסטע. וואָס וועט דאַפון אַרויס־קומען?... איהר קענט מיר ניט ליעבען... איך בין אַן עלענדע יתומה. נייז, כ׳וועל מעהר ניט... מעהר וויל איך ניט...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

נעהמט זי אַרום.

איהר זענט נאָך אַ נאַרעלע... איהר אַליין האָט גאָר קיין שכל ניט אויף אַזעלכע דבורים... נאָר וואָס איז די שמועסען. אַז איהר האָט אַ טעות. איהר האָט מורא, וואָס איך בין אַ גביר׳עשער — נו. איז וואָס? וואָס איז מיר די רייכקייט — צו אַלדי רוחות! זייהט איהר דאָך, אַז כ׳האָב זיך געוואָלט בעקאַנען מיט אייך, האָב איך אויף קיין זאַך ניט געקוקט. איהר געפעהלט מיר און גאָר! אַט אַזוי ווי איהר זענט — מעהר וויל איך ניט וויסען. כ׳האָב אייך געפרעגט אַמאָל פון וואַנען איהר זענט? אין דר׳ערד מיט די גאַנצע געלד!... איך פערשטעה אַליץ: דאָ אין שטוב רעדען זיי אייך אָן... איהר פאָלגט זיי. וואָס, טאַטע־מאַמע אייערע זענען זיי? און ווען אַפילו זיי וואָלטען זיין טאַטע־מאַמע, פאָלגט מען זיי אויך ניט, פּונקט ווי איך פרעג אַ סך ביי מיין פּאַפּאַ... יונגע מענשען ווי מיר — וועמען דאַרפען מיר פרעגען?... ווער האָט עס אונז אַ גרויסע דעה צו זאָ־גען?...

קושט זי.

און אין אַ יאָהר אַרום וועט איהר מיר אויך ליעב האָבען?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

פאַר וואָס דען ניט?

מ ר י ם

און אין דריי יאָהר אַרום.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איך פערשטעה אייך ניט, מרים; איהר פרעגט מיר אַליץ אַזוינע

מאָדנע פראַגנען...

מ ר י ם

און איהר וועט מיט מיר חתונה האָבען אויך?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

פאַר וואָס ניט? אַבי איהר געפעהלט מיר נאָר... דער פּאַפּאַ וועט ניט וועלען געבען מיר קיין געלד, איז דר'ערד מיט זיי! אדרבא, איהר האָט דאָך מורא דערפאַר וואָס איך בין אַ רייכער. נו, זעהט איהר שוין? איהר אַליין ווייסט ניט וואָס איהר רעדט, אַבי געפלאַ־פּעלט... וואָס וויינט איהר ווידער?

מ ר י ם

די מאַמע מיינע...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס פאַר אַ מאַמע? איהר האָט דאָך געזאָגט, אַז אייער מאַמע איז שוין לאַנג געשטאָרבען.

מ ר י ם

איך שרעק זיך אָבער פאַר איהר זעהר.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס הייסט?...

מ ר י ם

זי קומט מיר אַלע נאַכט צו חלום. כ'האָב עס קיינעם ניט געוואָלט דערצעהלען... שוין באַלד צעהן יאָהר נאָך איהר טויט. כ'האָב שוין באַלד פערגעסען אפילו ווי זי האָט אויסגעזעהען... זי איז געווען אַ נידריגע. כ'האָב זי אַזוי ליעב געהאַט!... אַז זי איז געשטאָרבען, האָב איך אַזוי פיעל געוויינט! אפשר צוויי יאָהר נאָכאַנאַנד האָב איך אַלץ געוויינט... ביינאַכט פלעג איך תמיד קלערען: וואָלט עפּעס גאָט מאַכען אַ נס, אַז זי זאָל צוריק לעבעדיג ווערען... כ'האָב איהר קאָמש אין חלום געוואָלט זעהען — און קיין מאָל איז זי מיר צו חלום ניט געקומען... און איצטער, זינד מיר האָבען זיך ביי־דע בעקענט, קומט זי צו מיר כמעט אַלע נאַכט...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

ווייטער אַן עסק! חלומות גאָר.. ווער קוקט אויף דעם?

מ ר י ם

דאָס איז שוין גאָר ניט קיין פּוסטער חלום. כ׳וועל געהן ארומוואַ־
שען דעם פּנים, מען זאָל ניט דערקענען, אַז איך האָב געוויינט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

ייכה וועט שוין מסתמא באַלד קומען.

מ ר י ם

ער וועט אַזוי גיך ניט קומען. ער איז צו זיין ווייב געגאַנגען —
דבורה קען נאָך אַנגעהן. אַט אדרבא איך וועל אייך דערצעהלען
מיין ערשטען חלום. אַ קעלט געהט מיר אַזש דורך דורכ׳ן גאַנצען
לייב.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס איז דאָס גאַנצע דערצעהלען?

מ ר י ם

אדרבא, הערט זיך איין... אין אונזער שטעדטעל דאָרט, הינטער׳ן
שטאָדט געהט דורך אַ טייך, ניט קיין גרויסער טייך. דאָרט אויף
דעם וועג, נעבען טייך, געהט די גאַנצע שטעדטעל שפּאַציערען. איך
פלעג דאָרט אויך שטענדיג שפּאַציערען מיט מיינע...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

בעסער דערצעהלט ניט.

מ ר י ם

פאַר וועמען זאָל איך דערצעהלען, אויב ניט פאַר אייך?... דבורה׳ן
אָדער לאה׳ן קען איך דאָך ניט דערצעהלען... דאָס איז געווען נאָכ־
דעם ווי מיר האָבעןביידע געשפּאַציערט אין וואַלד... יענע נאַכט
האָב איך גאָר ניט געקאָנט שלאָפען, כ׳האָב אפילו מיט אַן אויג
ניט צוגעמאַכט. מיט אַמאָל הויבט זיך מיר אָן חלום׳ען, אַז איך
שפּאַציר נעבען טייך, אין אונזער שטעדטעל... אַרום מיר האָט זיך
אפילו קיין איין מענש ניט געזעהען... ס׳האָבען געשפּאַצירט אַפּי־

לע מענשען, נאָר באלד ווי איך בין צוגעקומען, זיינען זיי איינציג־ווייז פערפאַלען געוואָרען... איך קוק אויפ'ן טייך, נאָר עפּעס זעהט ער אויס אנדערש ווי שטענדיג... די וואסער איז אזוי שוואַרץ, אקוראט ווי פעך... און אויף מיר איז אָנגעפאַלען אזא אימה... כ'האָב געוואָלט אנטלויפען — נאָר איך קען ניט. כ'קען אפילו קיין פוס פון אָרט ניט ריהרען... כ'האָב געוואָלט אָנהויבען שרייען, רופען און כ'קען ניט — ווי מען וואָלט מיר שטיקען פאר'ן האלז... מיט אמאָל — די בוימער און די טשראַט וואָס נעבען טייך, האָבען אָנגעהויבען וואקסען... וואקסען... העכער... העכער... העכער — איך שטעה און קוק... די בוימער וואָס אנטקעגען מיר זיינען שוין אזוי אויסגעוואקסען, אז מען קען שוין דעם שפּיץ ניט דערזעהען... דער קווייט וואָס אויפ'ן וואסער האָט פּלוצלונג אויך גענומען וואקסען, הויבען זיך... ביסלעכווייז... פּאמעלענקע... אָט איז ער שוין ווי א קליין קינד... אָט איז ער שוין, מיט אמאָל, אין גרויס פון א מענשען... כ'וויל אנטקלויפען, כ'וויל שרייען — און כ'קען ניט. ווי א צוגעשמידטע בין איך צו מיין אָרט... מאַך איך צו שטארק די אויגען, איך זאָל ניט זעהן... זעה איך אבער דורך די ברעמען... מיט אמאָל — די מאמע!... פון דעם וואסער־קווייט איז זי ארויס... קוקט אויף מיר, קוקט אויף מיר... רעדט קיין וואָרט ניט... כ'האָב זי דערקענט — נאָכ'ן שווארצען פלעק, וואָס אויפ'ן זייט באַק, האָב איך זי דערקענט... ביי איהר נעבען אויער איז געווען א געבאָרענער צייכען גרויס ווי א גראָשען... זי האָט אזוי שארף געקוקט... דורך און דורך האָט זי מיר אריינגעקוקט... זי האָט געשוויגען, גאָר ניט גערעדט... אפילו מיט אן אויג ניט א פּינטעל געטהאָן... מיט א גליעד קיין ריהר ניט געטהאָן, נאָר מען האָט שוין געקענט פערשטעהן, וואָס ביי איהר אין הארצען איז... כ'האָב שוין גוט געפיהלט... זי האָט מיר געשטראָפט וואָס כ'פיהר זיך אזוי אויף... זי האָט מיר גלייך אין הארצען אריינגעקוקט... כ'האָב געשפּירט, אז זי וויים אלצדינג וואָס ביי מיר אין הארצען טהוט זיך... כ'האָב איהר געוואָלט נעהמען בעטען: „מאמעלע... זיי

מיר מוחל... איך פיהר זיך ניט גוט אויף... מאמעלע!" מיט אמאל דערהער איך שמעון'ס קול — וועקט מיך: מרים, מרים, שטעה אויף!

זילבערמאן

כא־כא־כא! צו שטארבען פון געלעכטער! א פיינער חלום, גאר א פיינער... די בוימער ווערען גרעסער, גרעסער: אלץ ווערט גרעסער, גרעסער, איהר זיינט אויך מסתמא אויסגעוואקסען דאמאלס? כ'וואלט וועלען א קוק געבען — ווי עוג מלך הבשן האט איהר גע־מוזט זיין. נארעלע! אז מען לעגט אין שלאף אנידער די האנד אויפ'ן ברוסט, דוכט זיך אוים, אז גזלנים, וועלפע בעפאלען, ווי־לען דערשטיקען... כ'הער זיך איין „די מאמע"... וואס פאר א „מא־מע"? — טראכט איך מיר.

מרים

טא פאר וואס האב איך ניט געזעהן אין חלום גזלנים, וועלף? דוקא די מאמע איז מיר געקומען צו חלום — דאס איז עפעס ניט אומ־זיסט.

זילבערמאן

נארישקייטען!... פרעגט מיר, וואס האט זיך מיר היינט ביי דער נאכט גע'חלום'ט? כ'געדענק גאר ניט. אין דער פריה נאך — פיו... ניטא קיין חלומות!

מרים

קושט איהם אויפ'ן שטערען.

זאגט איהר, אז פאר א חלום איז ניטא וואס מורא צו האבען?

זילבערמאן

ער נעהמט זי אויפ'ן האנד און טראגט זי אום איבער'ן שטוב.

איהר זיינט נאך גאר א קליינע מיידעלע.

מרים

איהר האט מיך זעהר ליעב?

זילבערמאן

וואס ווידער?

מרים

קוקט איהם גלייך אין די אויגען.

און איהר וועט מיך ניט אוועקוואַרפען?

זילבערמאַן

וואָס מיינט איהר, איך בין אַ קליין אינגעלע?...

מרים

אָבער, פאַר וואָס זאָגט מען, אַז אַ סך מאָל ווערען חלומות מקוים?

זילבערמאַן

ס'האָט קיינמאָל ניט געטראָפען.

מרים

איז ניטאָ, זאָגט איהר, פאַר וואָס מורא צו האָבען? די מאַמע האָט אַזוי שרעקליך אויסגעזעהען...

זילבערמאַן

זעצט זיך מיט איהר.

גענוג... גענוג...

מרים

מיר ווילט זיך ווידער וויינען. איך ווייס ניט וואָס, עפּעס אַ שלעכטע מחשבה טאַטשעט מיר דאָס האַרץ. שטיל אַ ווײַלע. דו געדענקסט, באַרים, דעם ערשטען אָבענד? איך וועל דיר זאָגען ד ו, גוט? דו ביזט דאַמאָלס געווען עפּעס אַזוי גוט... איך האָב זיך פאַר דיר פערשעהמט, קומענדיג אין וואַלד. צו וואָס בין איך געגאַנגען?... איך האָב די אַרבייט אוועקלעגט און ניט ווילענדיג בין איך אַרויס פון שטוב... איך בין געגאַנגען... געגאַנגען... אַלץ ווי גאָר ניט איך האָב עס געטהאָן... הערסט, ווי דאָס האַרץ קלאַפּט... טיק־טאַק... טיק־טאַק... באַרים, וועסט ניט זיין אין כעס, אַז כ'וועל דיר וואָס פרעגען?

זילבערמאַן

ווייסט דאָך, אַז איך בין אַ גוטער.

מרים

שווייגט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

נו, פאר וואס פרעגסטו ניט?

מ ר י ם

הער ווי דאס הארץ קלאפט... טיק־טאק... טיק־טאק... טיק־טאק...

ז י ל ב ע ר מ א ן

נו, פאר וואס פרעגסטו ניט?

מ ר י ם

אז אייך וועט זיך מאכען...

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס וועט זיך מיר?...

מ ר י ם

דיר וועט זיך טרעפען א רייכערע, א שעהנערע פון מיר —

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס דארף איך קלערען דאפון, אז דו געפעהלסט מיר.

מ ר י ם

טא פאר וואס דא אין שטוב אלע זאגען?

ז י ל ב ע ר מ א ן

וואס זאגען זיי?

מ ר י ם

איך זאל זיך דערוויטערען פון דיר. דו ביזט א רייכער, זאגען זיי... דו וועסט מיר נאך אונגליקליך מאכען...

ז י ל ב ע ר מ א ן

הא—הא! איצטער פערשטעה איך שוין אלץ...

מ ר י ם

נעכטען אויך, אז איך בין אוועקגעגאנגען, האט מיר דבורה גע־מוסר'ט. יונה מאכט חוזק. אמאל הויב איך זיי אן צו גלויבען... דו זיצט אויבען ביי זיך און איך ליג דא אין קעלער... מיר ווילט זיך זעהן מיט דיר; זאגען דיר עפעס; און איך קען צו דיר ניט צוקומען...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איך האָב דיר שוין לאַנג געזאָגט, אז דו זאָלסט פון דאַנען ארויס.

מ ר י ם

זיי פרעגען אַלע מאָל: פון וואַנען האָט איהר עס, מרים, קליינ־געלד?...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

איין מאָל פאר אַלע מאָל — היינט מאַך איך א סוף. נעהמט אַרויס פון קעשענע גאָלדענע מטבעות. נא דיר נאָך געלד, און נאָך היינט וועסטו פון דאַנען ארויס...

מ ר י ם

וואָס וועל איך זיי ענטפערען, אז זיי וועלען מיר פרעגען: נאָך וואָס געהסטו פון דאַנען ארויס?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

וואָס פאר א פראווע האָבען זיי עס דיר צו פרעגען? וואוהין דו געהסט? וואָס זיינען זיי דיר?!...

מ ר י ם

דבורה איז א טייערע אידענע... כ'האָב עפּעס דרך־ארץ פאר איהר...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אָבער דאָך א פרעמדע.

מ ר י ם

היינט ביי־נאַכט וועט זי מיט מיר אויף רעדען... זי וועט זיך נאָר דערוויסען, אז דו ביזט היינט דאָ געזעסען.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אויב אזוי — געה איך מעהר ניט צו דיר!... נעהם די געלד. וועסטו האָבען גענוג אויף דער ערשטער צייט... אויס זאָקען! איך בעדאַרף ניט, אז דו זאָלסט זיך פערדרעהען מיט די זאָקען שטריקען.

מ ר י ם

נעהמט פאַרזיכטיג דאָס געלד.

אזוי פיעל געלד — צו וואָס דאַרף איך עס?

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אויף אַלע הוצאות... אַלץ אויף מיין רעכענונג!

מ ר י ם

קושט איהם.

ווי גוט דו ביזט!... מיר דוכט, אז מען געהט... זעץ זיך דו צוריק אויף דיין אָרט... מאַך זיך, אז דו נעהסט! מיר דוכט, אז דבורה געהט.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

קיינער געהט ניט.

מ ר י ם

פונדעסטוועגען דאַרף מען עפּעס געפינען א תירוץ, פאַר וואָס איך געה פון דאַנען אַרויס.

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

קיין שום תירוץ בעדאַרף מען ניט. אומזיסט זיך דערשראָקען. קום צו מיר, קליינער נאַרעלע... גיב מיר נאָך איין קוש.

מ ר י ם

לאַכט קינדעריש.

גענוג, גענוג. איך וויל ניט, אז זיי זאָלען וויסען... איך פיהל, אז דו ביזט גערעכט. ס'איז ניט זייער דאגה; זיי דאַרפען מיר קיין דעות ניט זאָגען... נאָר מיין נאַטור איז שוין אַזוי... איך קען עפּעס ניט...

זינגט:

ע—ל—ענד בין איך ווי א שטיין,
גע—לאָ—זען האָט מען מיך אַ—ליין...

ז י ל ב ע ר מ אַ ן

אויב דו האָסט מורא געהן צו מיר, וועל איך שוין אַליין מטריח זיין מיין עלטער. געהט צו איהר, קושט זי. שטענדיג זינגסטו דאָס ליעדעל — וואו האָסטו עס געכאַפּט?

מ ר י ם

כ'האָב עס געהערט. אבער געה זעץ זיך צוריק אויף דיין אָרט—

ראָס זינגט עס אַ בלינדע אָרעם־מענש, ס׳כאַפּט פּראָסט פאַר׳ן האַרצען... איך בין דאָך אויך אַן עלענדע יתומה.

זילבערמאַן

קוקט אין פענסטער.

ווי געהען שוין! לאָמיר, מירעלע, שנעלער אָברעדען: היינט וועסטו פון דאַנען אַרויס... אַ בעזונדערען צימער נעהם... זשאַלעווע ניט קיין געלד... אויף מיין רעכענונג...

מרים

וועסט זיין היינט אין וואַלד... כ׳האָב נאָך וואָס מיט דיר צו רעדען... כ׳האָב פערגעסען — וועסט זיין?

זילבערמאַן

איך וועל זיין.

שטעכט מיט׳ן נאָהל אַ שטיקעל לעדער. ס׳הערט זיך רעדען אונטער׳ן טיר. דבורה און יונה קומען אריין.

יונה

שטעלט אויפ׳ן טיש די פלעשער ביער.

מיר איז גוט צו שיקען נאָך דעם מלאך המות. מיין ווייבעל איז שולדיג וואָס כ׳האָב זיך אַזוי לאַנג געזאַמט.

זילבערמאַן

און איך האָב זיך דערוויייל אויסגעלערנט שוסטעריי... די פרייליין האָט מיר דערצעהלט איהרע חלומות.

דבורה

מירעלע, דערלאַנג אַ גלאָז.

זילבערמאַן

עטליכע גלעזער; אַלע וועלען טרינקען!

דבורה

דאַנק. איך טרינק גאָר קיין ביער ניט.

מרים

איך פערשטעה ניט, ווי קען מען גאָר טרינקען ביער... ס׳איז דאָך ביטער, ווי טשעמעריצע.

ז י ל ב ע ר מ א ן

מיט די ווייבער וויל איך גאר ניט רעדען... טרינקט, יונה. נו, יונה!

י ו נ ה

ביער איז גוט צו טרינקען נאך א פעטען מיטאג... נאך קארטאפעל איז געזינדער א פרישער טרונק וואסער.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איהר זענט דאך געווען א סאלדאט!

ד ב ו ר ה

צו יונה'ן.

טרינק, טרינק!

ז י ל ב ע ר מ א ן

מיט איהם וועל איך קיין גרויסע קונצען ניט מאכען — כ'וועל איהם אונטער'ן קאלנער אריינפליוכען...

י ו נ ה

גוטע ביער. אז כ'בין געווען ביי פאניען, פלעג איך אפטער טרינקען ביער.

ז י ל ב ע ר מ א ן

און ווייטער?

י ו נ ה

מעהר וויל איך ניט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

איך וויל אויך ניט מעהר. איהר וועט בעהאלטען די אנדערע פלע־שעל — נו, מארגען וועל איך האבען מיינע שיך?

י ו נ ה

פע, האלט איהר דאך ניט קיין ווארט.

ז י ל ב ע ר מ א ן

נו, וועל איך ווארטען ביז איבערמארגען. אדיע!...

ד ב ו ר ה

וואס וועט זיין מיט דעם ביער?

זילבערמאן.

איהר וועט אויסטרינקען. אדיע!

גערט ארויס.

יונה

נעהמט זיך פאר דער ארבייט.

זעהסט, מירעלע, אז איך בין א גוטער מענש...

מרים

מיט וואס?

יונה

וואס איך בין אוועקגעגאנגען.

מרים

וואס פאר א טובה האט איהר עס מיר מיט דעם געטהאן?

יונה

א שאד, שוויגער, וואס מרים איז ניט אייער טאכטער...

דבורה

ווארום וואס?

מרים

ער האט שוין אנגעהויבען דרשן'ען.

יונה

וואלט איהר האבען א שעהנעם און א רייכען איידעם...

מרים

טפו! !...

דבורה

יונה, הער אויף.

יונה

וואס ביזטו אין כעס, קעצעלע? איך קען טהאן א טובה. בעצאהל מיר נאר גוטע שדכנות געלד — איז זילבערמאן דיינער. איהר זעהט, שוויגער, ס'טהוט איהר הנאה...

מרים

שוויגט.

יונה

וואס, דו וויינסט וואס ער איז אוועקגעגאנגען?

דבורה

יונה, איך בעט דיר, הער אויף צו קאמאנדעווען... כ'וועל אוועק שטעלען די ביער אונטער די טרעפ, וועט זיין קאלט.

געהט ארויס.

יונה

וויצעלט זיך.

וויין ניט; יונה קען אלץ. איך זאג דיר צו, אז איך וועל איהם פאקען פאר דיר.

מרים

הייבט אן וויינען.

וואס ווילט איהר האבען פון מיר?... ווער זיינט איהר מיר?... איך קען אייך ניט.

יונה

שא—שא—שא....

מרים

איך בין אייך ניט קיין קליין קינד; איהר האט זיך ניט וואס צו וויצלען איבער מיר. איך בעצאהל פאר דירה געלד... איהר קענט זיך וויצלען וויפיעל איהר ווילט, אבער אויף מיר האט איהר קיין פראווע ניט...

דבורה

איילט זיך אין שטוב אריין.

וואס איז?... וואס איז?! וואס איז דא געוועזן? פאר וואס וויינט זי?... דו, יונה, ווייסט שוין גאר ניט, כ'לעבען, וואס דו טהוסט... ער רעדט און זי וויינט ווי א קליין קינד. געזעהן אן ארבייט!

יונה

איך מאך גאר קיין שפאס ניט. איך וויל פראסט פערדינען

שדכנות־געלד. האסט דאך מיר אליין געזאגט, מירעלע, אז דו וואלסט מיט איהם חתונה געהאט...

ד ב ו ר ה

אבער וואס איז עם דיין דאגה? וואס מישסטו זיך אין פרעמדע עסקים?... זאל זיך יעדערער טהאן ווי ער פערשטעהט... איך האב גערעדט א פאר מאל... געזעהן, אז זי הערט ניט — שווייג איך...

מ ר י ם

בעסער וואלט איהר גאר ניט געווען אנהויבען.

ד ב ו ר ה

דו רעדסט דאך גאר ווי א קינד. דו מיינסט, אז איך האלט דיר פאר א פרעמדען אין שטוב... גלויב מיר, אז ביי מיר איז אלץ איינס — מיט'ן רובעל וואס איך נעהם ביי דיר און אהן דעם רובעל... יעדער מענש דארף האבען א מדריך...

מ ר י ם

און איך דארף קיין מדריך ניט האבען.

י ו נ ה

לאכט.

איהר, שוויגער, זאלט געזונד זיין — איהר האט גאר א טעות. איהר האלט זי נאך פאר א פיצעל מיידעלע, און זי וויל שוין א חתן נאך פון פאר פינף יאהרען. נאר איך האב ליעב צו טהאן א טובה... כ'וועל פאר איהר אויסזוכען א רעכטס...

קושט די שפיצען פינגער.

ד ב ו ר ה

לאכט.

איך האב דאך דיר געבעטען, דו זאלסט אויפהערען...

מ ר י ם

שמיצט אוועק די העמד, וואס זי האט פעררינכט, און טהוט אן א טיכעל אויפ'ן קאפ.

י ו נ ה

זעהט, זי אנטלויפט! קום וועל איך דיך דורכלאָזען דורך א נאָ־הענטערע וועג — קום דורכ'ן פענסטער...

ד ב ו ר ה

וואוהין לויפסטו, מרים?

י ו נ ה

קום, וועל איך דיר בענשען פאר'ן אוועקגאנג.

ד ב ו ר ה

יונה, כ'בעט דיר, זאָלסט שווייגען!... צו מרים'ען, נעהמט זי פאר'ן ארבעל. זאָג, וואוהין לויפסטו מיט פערוויינטע אויגען, הא?

י ו נ ה

איינ'מסר'ן פאר זילבערמאנען מסתמא.

מ ר י ם

לאָזט מיך! לאָזט מיך! לאָזט מיר אנטלויפען פון אייער פינס־טערען קעלער... מיר איז דערשטיקט צו ווערען ביי אייך... איך וויל נאָך לעבען און איהר לאָזט מיר ניט... איהר זיינט מיר ווילד פרעמדע... כ'קען אייך ניט...

געהט שנעל ארויס. דבורה און יונה קוקען זי פערוואונדערט נאָך.

י ו נ ה

האָ—האָ!... לעבען ווילט זיך איהר... לעבען... ווי אזוי אבער?... מיט וואָס?...

דריטער אקט.

ביי שמעון'ען אין דירה. אסתר־תענית ביי נאכט. שמעון און יונה זיצען ביים טיש און געגענאיבער זיצט לאה און האלט א קליין קינד אויפ'ן האנד. דער עולם קיוט מיט עפעס א מידקייט. דבורה גרייט צו א הערינג. ביים אויוועז, אויפ'ן באנק, זיצען צוויי קינדער צוגע־טוליעט איינס צום אנדערען און דרעמלען.

דבורה

קענסט דאך איהם אוועקלעגען. וואס איז דאס האלטען רק אויפ'ן האנד? ער האט אהן עין הרע געטרונקען.

יונה

כ'פערשטעה אין גאנצען ניט; וואס איז געוועז דאס פאסטען? אז מען זויגט א קליין קינד פאסט מען ניט.

דבורה

מיר טהוט אויך באנק וואס איך האב געפאסט — ס'פעהלט ב"ה ניט קיין תעניתים א גאנץ יאהר...

שמעון

מיר טשעפעט א תענית גאר ניט. א גרויסע זאך איבערצוקומען א ווינטערדיגען טאג אונגעגעסען.

לאה

וואלסט נאר, טאטע, פרואוועז איין מאל זויגען א קינד; וואלסט וויסען ווי עס שמעקט... ס'ווערט אין הארצען פוסט נאר צום חלש'ן.

יונה

די חכמה רעדט נאך! זי מיינט אז דער רבונו של עולם קוקט

זעהר א סך אויף איהר מיט די תעניתים.

ד ב ו ר ה

דערלאַנגט אַ הערינג צום טיש.

אז ס'איז קיין מזל ניטאָ, איז אלץ פערפאַלען... איידער צו גע־באָרען אין א בייזער דאָליע, איז שוין גלייכער גאָר ניט.

ש מ ע ו ן

ס'איז דאָך עפּעס ערב פּורים אויף דער נאַכט און זיי האָבען אָנ־געהויבען פלאַפּלען ניט ווייסענדיג וואָס און ווען.

ד ב ו ר ה

וואָס זשע ווילסטו?

ל א ה

מאַמעלע, גיב מיר די ציקאָריע — כ'קען זיך ניט אויפהויבען. ער איז מיר אנשלאָפען געוואָרען אויפ'ן האַנד.

ד ב ו ר ה

פריהער עס און דערנאָך וועסטו פערטרינקען. הערט, קינדער־לעך, אפשר זאָל איך גאָר ניט באַקען קיין חלות? מען וועט קוי־פען פאַרטיג. ערשטענס, האָב איך פּראָסט קיין כח ניט מיט דעם זיך צו פערנעהמען, און צווייטענס.... ס'איז א שאָד דאָס האָלץ...

ש מ ע ו ן

אַ ווינטער א ביסעל! נו, נו, אויף איין טאָג זאָל עס פאַלען דער פּראָסט... פאַר־אַ־יאָהרען, געדענק איך, איז קיין סימן שנע ניט געווען אין דער צייט. פאַר־אַ־יאָהרען אין דער צייט איז שוין גע־לעגען א פּאָר גראָשען אויף פּסח הוצאות...

ד ב ו ר ה

דו פערגעסט נאָך, אז פאַר־אַ־יאָהרען ווינטער האָט מען צו דער חופּה געפיהרט די חברה־לייט.

י ו נ ה

שטאַרק כדאַי געווען...

ד ב ו ר ה

האָסט דאָך אליין געוואָלט; אפילו ביז פּורים איז דאָך דיר שווער

געוועז צו ווארטען.

ל א ה

וואס איז דאס כאפעניש געוועז ווייס איך ניט. ממש — די הויט האט געברענט אויף איהם. וואס וואלט מיך געארט איך זאל נאך געוועז זיין א מיידעל?

י ו נ ה

איך האב מורא געהאט זאלסט קיין חרטה ניט האבען. וואלסט געפונען א שעהנערען בחור פון מיר, און מיר וואלסטו געוויזען די טיר...

ל א ה

ער איז גאר קיין נאר ניט, ער פערשטעהט כ'לעבען.

י ו נ ה

אודאי.

ל א ה

בחורים, גרעסערע בריות פון דיר, האבען זיך געהאנגען אויף מיר און איך...

י ו נ ה

טא פאר וואס האסטו טאקי מיט זיי ניט חתונה געהאט?

ל א ה

ווייל כ'בין געוועז פערליעבט אין דיר; ווען דו וואלסט מיך ניט גענומען, וואלט איך אפשר געשטארבען פאר הארץ קלעמעניש.

י ו נ ה

זי לאכט און איך וועל אייך תיכף דערצעהלען, וואס זי האט מיר אמאל געזאגט פאר דער חתונה, זייענדיג אליין אין שטוב.

ל א ה

ווען, זאג, ווען?

י ו נ ה

יעמאלט ווען משה איז פון דאנען ארויס.

ל א ה

ניין; איך געדענק גאר ניט. קיין נאר בין איך קיין מאל ניט געוועז.

י ו נ ה

אויב אזוי, וועל איך דיר באלד דערמאנען — הערט אלע.

ל א ה

נו, נו — שווייג דארט. טאטע פערמאך איהם נאר דארט דאס מויל...

ש מ ע ו ן

ס'קריכען מיר גאר ניט אין קאפ אייערע נארישקייטען...

ד ב ו ר ה

איהר האט זיך ניט וואס צו שעהמען ביידע; איהר זיינט ביידע גענוג משוגע געוועז...

ל א ה

ער האט מיר גענארט.

י ו נ ה

איצטער מוז איך שוין אלץ דערצעהלען...

ל א ה

דו ביזט גערעכט, דו ביזט גערעכט... שווייג, שווייג...

ד ב ו ר ה

וואס פעהלט דיר נאך, אז גאט האט דיר געבענשט מיט אזא זוהן אן אוצר.

ל א ה

כ'קען יונה'ן מוחל זיין די מתנה... בויך־וועהטאג פריהער, און שפעטער קאפוועהטאג.

ש מ ע ו ן

אינ'ם קינדם מזל וועט גאט העלפען.

ל א ה

פש... דו ביזט זעהר גליקליך אין דיינע קינדערס מזל...

ד ב ו ר ה

וואָס מיינסטו, מיין קינד, ס'זיינען צוגעקומען קינדער, מעהר גע־וואָרען מיילער, פון דעסטוועגען זיינען מיר פאר הונגער ניט גע־שטאָרבען.

י ו נ ה

ביי איך איז דער עיקר, אז מען שטארבט ניט פאר הונגער. אוי־סער קארטאָפעל איז דאָך נאָך עפּעס פארהאן אויף דער ליכטיגער וועלט.

ש מ ע ו ן

וואָס, למשל?

י ו נ ה

איך זאָל איך אויסרעכענען?

ש מ ע ו ן

אזוינע זאַכען וואָס ס'איז גאָר צו זיי קיין שיעור ניטאָ מיינסטו? צו ו ו ע ל ע ן איז גאָר קיין גרונד ניטאָ.

ל א ה

ביים טאַטען איז אן איבעריגע זאך, אז עס זאָל זיין שטענדיג עסען צו זאַט און מיט וואָס דעם אויוען אויסצוהייצען.

י ו נ ה

דעם שווער האָט גאָט געבענשט מיט א גוטען מאָגען און ער האָט ניט מורא פאר קיין קעלט — וואָס דארף ער נאָך מעהר?...

ל א ה

טראָגט דאָס קינד אין וויעג.

וואָלט ער כאָטש שלאָפען היינטיגע נאכט, מיין טייערער אוצר! ווי א בעבעלע איז איינגעשלאָפען... כ'האָב קיינמאָל ניט געטראַכט אז איך זאָל אזוי ליעב האָבען מיינ'ס א קינד.

ד ב ו ר ה

איהר וועט גאָר ניט טרעפען וועמען איך האָב היינט בעגעגענט... פון זינען איז מיר אַרויס און כ'האָב ניט דערצעהלט.

ל א ה

ווּעמען?

י ו נ ה

מרים'ען אודאי?

ד ב ו ר ה

אַלע, וואָס ווינשען מיר בייז, זאָלען זיין אין איהר מצב.

ש מ ע ו ן

וואָס איז געוואָרען מיט דער מרשעת?

ל א ה

פאר וואָס רופסטו עס איהר, מרשעת?

ש מ ע ו ן

ווייל זי איז עס ווערט; אז אַן אַרענטליכע נעהמט און מאַכט פון זיך בלאָטע...

ל א ה

דו האָסט איהר ניט געפרעגט, וואָס זי טהוט? וואָס מאַכט זי? פאַר וואָס קומט זי ניט אהער?

י ו נ ה

ער האָט דאָך איהר אוועקגעוואָרפען נאָך מיט א האלב יאָהר צו־ריק; וואָס טהוט זי איצטער?

ד ב ו ר ה

כ'האָב מיט איהר ניט גערעדט קיין סך. ווי עס ווייזט אויס, מוז נאָך מאַכען זאַקען. איהר וואָלט עס א קוק טהאָן אויף איהר. דאָס פנים געל און גרין.

ל א ה

ווי שעהן און פריש זי איז עס געווען!

ש מ ע ו ן

זעה, ווי מען נעהמט זיך עס צום הארצען... ווער איז איהר שול־דיג, דער בעסטיע? ווי זי האָט זיך פערדיענט, אזוי האָט זי... קנאַפּ האָט מען אין איהר אריינגערעדט.

ד ב ו ר ה

זי האָט גאָר ניט געקענט רעדען מיט מיר. זי האָט גלייך אָנגעהויבען וויינען... געהט פערוויקעלט אין א פאַטשיילע...

ל א ה

פאַר וואָס איז זי די גאַנצע צייט ניט געקומען?

ד ב ו ר ה

זי איז מיר שיער אויפ'ן האלז ניט ארויפגעפאלען, ווי כ'בין דערגאַנגען פון איהרע רייד... פון איהר פנים... ווי ס'ווייזט אויס, איז זי שוין...

ש מ ע ו ן

טפוי!...

ל א ה

וואָס רעדסטו, מאַמע? דו ווייסט עס געווים?... ווי אונגליקליך דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט... ווי קען זי גאָר ארבייטען אין אזאַ לאַגע?

ד ב ו ר ה

ב'וויים עפּעס ניט פאַר וואָס די מיידעל איז מיר געבליבען איינגעבאַקען אין הארצען... מיט מיין גאַנצען לעבען האָב איך געוואָלט, זי זאָל בלייבען ביי מיר אין שטוב. דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט, אז מיט איהר וועט עפּעס טרעפען אן אונגליק. געזונד פּלעגט מיר קאָסטען, זעהענדיג ווי ביז האַלבע נאַכט זיצט זי איינגעבויגען איבער'ן מאַשין.

ל א ה

איהר געדענקט, ווען זי איז אָנגעקומען צו אונז?

י ו נ ה

איך האָב עס געוואוסט פאַראוים — א סך האָב איך אזוינע מעשות געזעהען. פאַר איהר שעהמען זיך און פאַר איהר חנ'עוודיג פּנים'ל האָב איך זיך שטאַרק געשראָקען...

ל א ה

ווי אזוי האָסטו עס פאַראוים געוואוסט?

יונה

איך האָב עס געוואוסט פאָראויס — א סך האָב איך אזוינע מעשות. געזעהן — איהר ווייסט גאָר ניט, וואָס א גרויסע שטאָדט איז... איהר בייצוקומען דארף מען געבאָרען ווערען אין עזות פנים, א שייגעץ מחוצף... אַ, אַ, כ'האָב געזעהען וואָס עס ווערט פון אזוינע מיידלאך ווען זיי הויבען אָן ווערען פאר זיך בעלי הבית'טעס.

לאה

וואָס זשע האָט זי געקענט טהאָן אנדערש אויב זי איז געבליבען א א יתומה אָהן טאַטע־מאַמע?

יונה

ווערען א דיענסטמיידעל אין איהר קליין שטעדטעל.

דבורה

אז די מאַמע איז איהר געשטאָרבען, האָט זי געדאַרפט נעהמען א שטריק און אויפהענגען זיך.

יונה

דאָס איז א רציחה אין דער וועלט!...

דבורה

מיר האָבען איהם געדאַרפט אליין ארויסטרייבען פון שטוב... וויפיעל מאָל מען האָט עס אריינגערעדט אין איהר!

יונה

וויפיעל מאָל האָב איך אליין מיט איהר גערעדט! איהר ווייסט, אז איין מאָל האָב איך שוין געוואָלט נעהמען א שטעקען און ארויסטרייבען איהם פון שטוב... פאַר וואָס האָב איך איהם ניט צושפּאָלטען דעם שארבען זיינעם?... איך האָב אייך ניט דערצעהלט. דער פאָדליעץ האָט זיך צו מיר געווענדעט, נאָך פאַר אונזער חתונה, אז איך זאָל איהם בעהילפיג זיין אריינצוקריגען מרים'ען...

שמעון

ווער איז זי אייערע? ווער זענט איהר און ווער איז זי? בפרט נאָך איצטער... זי האָט אָבגעוואוינט דאָ, בעצאָהלט און אוועק — איך

קען זי גאר ניט. ווי זי האט זיך אויסגעבעט, אזוי וועט זי שלאָ־
פען!...

ל א ה

כ'ווייס שוין לאנג, אז דיר, טאטע, קריכען ניט אין קאפ אזוינע
זאכען.

ש מ ע ו ן

אז איך וויל גאר ניט ריידען פון דער חצופה.

ל א ה

זי איז א חצופה, אויב ס'איז געקומען אן אויסוואורף און האט
איהר אונגליקליך געמאכט?

ש מ ע ו ן

ווער האט איהר געהייסען איהם פאלגען?

ד ב ו ר ה

טאכטערקע, הער אויף צו רעדען מיט איהם.

י ו נ ה

אז מרים וועט האבען א אינגעל, וועט מען אייך, שווער, מכבד
זיין מיט סנדק.

ש מ ע ו ן

טפוי!

געהט צום אויווען.

ל א ה

זי האט געמיינט, אז ער וועט מיט איהר חתונה האבען.

י ו נ ה

מעגסט זיין זיכער, אז ער האט זי שוין לאנג אין דער פיאטע
אויך ניט...

ד ב ו ר ה

געהט צום טיש, כ'האב נאך עפעס א געריכט פאר אייך... איהר
האט גאר פערגעסען.

ש מ ע ו ן

וואס פאר א געריכט?

דבורה

הירזש געדיכטע. דערלאַנגען באַלד, אדער בעסער לאָזען אויף שפּעטער?

יונה

פון מיינעטוועגען קען שוין גאָר זיין גענוג.

לאה

איך וויל אויך מעהר ניט עסען.

שטיל. דבורה לעגט אויס געדיכטע הירזש אויף אַ פלאכען טעלער, בעשיט עס מיט מעל־צוקער און טראָגט צום טיש.

דבורה

נו, קינדער, געהט צום טיש. געהט עסען. איהר האָט דאָך גע־פאסט דעם גאנצען טאָג. יונה, לאה, וואָס איז מיט אייך?

שמעון

זיפצט זיך אָב.

מהום—הום—הום...

יונה

שטעלט אריין זיין לעפעל אין די הירזש.

כ'בין אַ פּראָסטער מענש, אַן עם הארץ, אַ פּראָסטער שוסטער... גע־דיענט פּאַניען און דאַרטען אויך מעהר ווי דעם מוזשיק ניט גע־זעהן... פון דעסטוועגען אזוינע זאכען כאַפּען מיר פאר'ן הארצען... ווען מען לאָזט מיר — מיט אַ מעסער אין הארצען וואָלט איך איהם געגעבען! ס'איז ניט געהערט געוואָרען אין דער האלבער וועלט... עס קומט אַן אָרימע, עלענדע יתומה, אָהן טאַטע־מאַמע— געקומען פערדיענען אַ שטיקעל ברויט — רייסט זיך אויס פון דער בלאָטע עפּעס אַ טייוועל און לעגט איהר אין דער ערד אריין...

שמעון, דבורה און לאה קייען אָהן חשק.

דבורה

און ווען מען זאָל פאר אזאַ זאך אַנגעבען אין סוד?

יונה

איז וואָס — וועט זי צוריק ווערען אַ מיידעל?

ס׳הערט זיך פלוצלונג א געשריי אויף די טרעפ. אלע ווערען אי־בעו־ראשט, ווארפען די לעפעל און קוקען צום טיר אנגעשטרענגט.

ל א ה

וואס איז עס? ועמעס קול?

ד ב ו ר ה

אויף די אויבערשטע טרעפ.

ל א ה

עפעס שלאגט מען זיך!

עס הערט זיך וויעדער א פרויען געשריי.

י ו נ ה

איך געה ארויס זעהן.

ל א ה

געה נ׳ט. שטעה.

ש מ ע ו ן

זיי ־א — דאס איז פון די אויבערשטע טרעפ.

דער קול ווערט נעהנטער. ס׳הערט זיך א קרעכצען.

ל א ה

דאס איז איהר קול!.. מרים איז עס. מען שלאגט זי ביים בעל־הבית אויף די טרעפ!

י ו נ ה

איך געה ארויס.

די שטימע הינטער׳ן טיר: „ראטעוועט!.. עפענט!...

ד ב ו ר ה

דאס איז זי!

עפענט די טיר.

מ ר י ם

פאלט אריין אין שטוב. דאס געזיכט פלאמט. פון די אויגען איהרע פליסען טרערען, אויסגעוויקעלט אין א שווארצע דיקע טוך. ווארפט זיך דבורה׳ן אויפ׳ן האלז.

דבורה׳לע, הארץ, קרוין! ראטעוועט מיך, ראטעוועט מיך!

לאה

וואס איז געשעהן, מרים? זאגט, וואס איז געשעהן?

דבורה

אבער זאג, מרים, קינד מיינס, וואס איז געשעהן?

יונה

וואס האט איהר זיך אבגעשטעלט נעבען טיר?.... ווער האט אייך געשלאגען?

די קינדער ביים אויווען כאפען זיך אויף און קוקען פערוואונדערט.

מרים

ראטעוועט מיך... מען האט מיר געשלאגען, שיער צום טויט ניט געשלאגען...

דבורה

זיץ דא, מיין קינד, ווער האט דיר געטהאן, רבונו של עולם!

מרים

האלט פעסט דבורה'ן.

לאזט מיך ניט אב, מיין טייערע!

יונה

ווער האט אייך געשלאגען, מרים? זאגט — זילבערמאן? הא? ווער, זילבערמאן? וואו איז מיין שטעקען?!... כ'וועל באלד איהם צושפאלטען אויף צווייען זיין שארבען!

לאה

איך בעט דיר, יונה, זאלסט ניט געהן... מען וועט דיר נאך ארעסטירען...

יונה

איין מאל פאר אלע מאל — איך וועל זיך מיט איהם אברעכענען, לאז!...

מרים

בעט מיט א שוואכע שטימע.

יונה... כ'בעט אייך... יונה, געהט ניט...

ד ב ו ר ה

אָבער ווער האָט דיך געשלאָגען?

ש מ ע ו ן

צו יונה'ן.

געה ניט! ווערסט נאָך אריינפאַלען אין טורמע.

מ ר י ם

פון די טרעפּ האָבען זיי מיך אראָבגעוואָרפען...

י ו נ ה

ווער האָט געוואָרפען? זאָגט, מרים! ווער האָט געוואָרפען — כ'מוז דעם שארבען שפּאַלטען! דער ממזר האָט אייך געוואָרפען?...

מ ר י ם

געוואַלד, איך געה אוים! דבורה'לע, שענקט מיר... שענקט מיר... אוי, עס צוברעכט מיר אויף צווייען...

ש מ ע ו ן

זאָל מען אפשר דעם פעלדשער רופען?

ל א ה

פיהרט יונה'ן צום טיש.

אָט דאָ זאָלסטו מיר זיצען... דיר גלוסט זיך נאָך אָנמאַכען א צרה...

מ ר י ם

לאָזט זיך אראָב אויף דר'ערד.

ראַטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

זי געהט צו קינד, וואָס זאָל איך טהאָן?!

מ ר י ם

איך געה אוים... דבורה, ראַטעוועט מיר...

ד ב ו ר ה

לאה'לע, געה בעט אוים דיין בעט... אין דיין בעט...

שמעון

געהט ארויס פון שטוב.

לאה

לויפט צו זיך אין חדר׳ל.

דבורה

יונה, קום, זאָלען מיר איהר אוועקלעגען אין בעט...

יונה געהט צו, זיי פיהרען זיי אין צימער אַריין.

מרים

לאָזט מיר שטארבען! געוואלד, לאָזט מיר שטארבען... מאמעלע מיינע!

לאה

שוין פארטיג... איך וועל אַנקלאַפּען אין וואנד צו דוואָשען. לויפט צו צו אַ וואַנד און קלאַפּט מיט אַ אַ האָלץ און רופט:

דוואָשע! דוואָשע!

מרים

איהר קול הערט זיך איבער׳ן ווענטיל.

לעגט מיך לעבעדיגערהייד אין קבר אריין... געוואלד, בעגראָבט מיר... רופט איהר ניט!

דבורה

איהר קול פון צימער׳ל.

זיי רוהיג... זיי רוהיג... גוט, וואָס דו ביזט אהער געקומען... מיר וועלען דיך ניט לאָזען פאלען... מיר וועלען דיר ניט לאָזען קיין בייז טהאָן...

יונה

קלאַפּט אין וואנד און שרייט.

דוואָשע! דוואָשע!

מרים

רופט ניט דוואָשען... האָט רחמנות! מאמעלע מיינע!... טייערע מאַמעלע!... גיט מיר סם... מאכט מיר דעם טויט...

ד ב ו ר ה

קינד מיינס, הער אויף... בערוהיג זיך... אלץ וועט פערביי געהן... בערוהיג זיך... דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט... ווער האָט עס געוואוסט, אז אזא בייזער סוף זאָל אויסגעהן...

מ ר י ם

כ'האָב דיר ניט געפאָלגט, טייערע מאמע, צו חלום ביזטו מיר געקומען... כ'האָב דיר ניט געפאָלגט...

ל א ה

וואָס ווייַנסטו אזוי... ביי אונז ביזטו דאָך...

מ ר י ם

אזוי אומגליקליך... אזוי אומגליקליך...

ד ב ו ר ה

מיט א פּאָמוניצע האָב איך איהם בעדארפט אָבגיסען... מיט זודיגע וואסער האָב איך איהם געדארפט אָבקאָכען...

ס'לאָזט זיך הערען דוואָשע'ס גראָב קול הינטער דער טיהר.

ד ו ו אָ ש ע

קומט אריין. א דיקע אידענע אין די זעכציגער. דאָס געזיכט פערוויקעלט אין א פאטשיילע, נאָר די נאָז זעהט זיך אַרויס. קושט די מזוזה.

ווערה צו דער מאמען דאָרט אין קבר... שמעון האָט מיר שוין די גדולה אָנגעזאָגט.

ל א ה

דוואָשע קרוין, איצטער הערט אויף, איך בעט אייך... הערט אויף...

פון צימער טראָגען זיך היסטערישע קרעכצען.

ד ו ו אָ ש ע

דער טייוועל וועט עס ניט נעהמען. כשר'ע ווייבער וועלען די כפרה געהן ביים געווינען פאר איהרע גוטע מעשים; אָבער דאָס... דאָס זיינען דאָך צייג... היינט ווארפט עס אָפּ און מאָרגען...

ל א ה

דוואָשע, איך בעט אייך...

ד װ אָ ש ע

שטעלט זיך אין טיר פון צימער מיט אַ בייזע איראָניע.

נו, מירעלע, עס טהוט װעה די בויך, אַ?.. דער רוקען איז נאָך גאַנץ?... צו לאה'ן. װאָסער דאַרף מען צושטעלען...

ל א ה

גלעט דװאָשע'ן.

אפשר זענט איהר גערעכט... נאָר דאָס מאָל...

ד װ אָ ש ע

װאָס דאָס מאָל?! דעם טויט דאַרף מען זיי מאַכען אינאײנעם מיט זײערע ממזרים! אסור לרחם אויף דעם... ס'איז אין דער האַלבער װעלט ניט געהערט געװאָרען... אַ חצופה, אָהן טאַטע־מאַמע... אַ קבצן'טע זאָל זיך אַװעקלאָזען אויף אַזױנע דרכים... װעה צו טאַטע־מאַמע אויף דער װעלט און אַ בראָך צו זיי דאָרטען אויף יענער װעלט!... נאָך װאָס האָט איהר מיר גערופען?... ס'װעט רעכט זיין אָהן מיר אויך...

מ ר י ם

דבורה'לע, לאה! לאָזט מיר שטאַרבען!... האָט רחמנות!... מאַ־מעלע! נעהם מיר צו!... מאַ־מע־לע!... מאַ־מע־לע, נעהם מיר צו!...

ד װ אָ ש ע

ניש־קשה, װעסט נישט שטאַרבען: כשר'ע געװינערינס װעלען צו־ליעב דיר פון קינדבעט אין דער ערד געהן פאַר דער צייט... דו װעסט ניט שטאַרבען... װעסט ניט שטאַרבען!

מרים'ס היסטערישער געװיין רייסט איהר איבער.

פיערטער אקט.

ביי גרונען און נאַטאַלקע. אַן אויבערשטיבעל ערגעץ אין עק שטאָדט. דער צימער איז גענוג גרויס, נאָר דער סופיט ליגט אויפ'ן קאָפּ. אין מיטען צימער שטעהט אַ רונדער טי־שעל, צוגעדעקט מיט אַ ריינעם טישטוך. ארום טיש שטו־לען. ביים אריינקומען, רעכטס, שטעהט אַ בעט פערבעט אין אָרדנונג, געגענאיבער אַ צווייטע בעט ניט פערבעט. אויף די ווענט הענגען וואו ניט וואו בילדער אָהן רעמלאך. דער פענסטער פערהאנגען מיט א גארדין. אויפ'ן טיש ברענט אַ לאָמפּ מיט אַ גרינעם אבאַזשור. נעבען איהם שטעהט אַ וועק־זייגער, וועלכער טיק'עט כסדר. מרים, גרונע און נאַטאַלקע זיצען אַלע ביים טיש געפּרעסט איינע צו דער אַנדערער. אויפ'ן טיש איז אָנגעשטעלט בראנפען, קאָנפעקטען, אוגער־קעס, שווארצע ברויט א. ד. גל.

נאטאלקע

אַ גראָבע, אונגעלומפּערטע דאָרפישע קריסטען, גאַנץ זויבער גע־קליידעט, האַלט אַ האַלבע טיי־גלאָז בראנפען, שטעקט מרים'ן צום מויל.

איך דיר זאָג, מירקע, טרינק!

מרים

כ'וויל ניט.

גרונע

מיט אַ מאָגער געזיכט. די אויגען ברענען.

טרינק! פריהער אָדער שפּעטער...

נ אַ ט אַ ל ק ע

כאפט מרים'ן פאר ביידע הענד.

איך איהר האלט, דו, גרונטשע, גיט — האלז גיט! גיט!...

ג ר ו נ ע

גוט, גוט, האלט איהר שטארק, איך וועל איהר גלייך אין האלז אריינגיסען...

מ ר י ם

אָבער פאָלגט מיר... כ'וויל ניט, כ'וויל ניט. איך האָב אייך וואָס צו דערצעהלען.

נ אַ ט אַ ל ק ע

גיס, גיס!

מ ר י ם

אָבער...

ג ר ו נ ע

אָהן קיין שום תירוץ טרינק!

מ ר י ם

איך מוז געהן אהין, צו מיין מאדאם... כ'האָב שוין אזוי אויך פערשפעטיגט.

ג ר ו נ ע

און מיר וועלען דיר ניט לאָזען געהן אהיים. היינט וועסטו שוין ניט געהן אהיים. ביי אונז וועסטו נעכטיגען.

מען קלאפט אין טיר.

נ אַ ט אַ ל ק ע

קטאָ־טאָם?

ג ר ו נ ע

ווער איז דאָרט?!

מ ר י ם

ס'איז א גאַסט.

אַ ש ט י מ ע

עפענט, עפענט.

ג ר ו נ ע און נ אַ ט אַ ל ק ע

מען קען היינט ניט.

ג ר ו נ ע

היינט נעהמט מען קיין געסט ניט צו.

נ אַ ט אַ ל ק ע

געדארפט עפענען.

ג ר ו נ ע

צו אלדי שווארץ יאָהר!

נ אַ ט אַ ל ק ע

געוועזן א וואַזשנער יאָלד....

ג ר ו נ ע

דורך ד'רערד קיין פּעטערבורג! יום טוב היינט ביי מיר! איין מאָל פּאר אלע מאָל. קיינעם ניט אריינגעלאָזען. דער ווינטער איז נאָך גענוג גרויס... ס'וועט דיר נאָך קריכען פון האלז. טרינקט בראנפען, נעהמט מרים'ען אונטער'ן האַנד. קום, מירעלע! לאָמיר געהן א פּאָלקע.

מ ר י ם

איך דארף געהן.

ג ר ו נ ע

פערגעס!

מ ר י ם

קענסט ניט מיין מאדאם.

ג ר ו נ ע

איך קען זיי, איך קען זיי. כ'קען זיי שוין מעהר ווי פיער יאָהר! איך בין אבער קיין מאָל קיין פלאָקען ניט געוועזן... לאָז זיך נאָר... וועלען זיי פון דיר די הויט אראָבשינדען... הונדערט געסט אַ נאַכט... איך האָב זיך אנדערש געפיהרט מיט זיי... וואָס מ י ר איז מיר— האָב איך געזאָגט — און וואָס דיר איז דיר — און אַניט... — קאָפּ אין דער וואנד — האָב איך געזאָגט — אליין מיט'ן קאָפּ אין דר'ערד, געה אין קאמער אריין!... אָ, אָ, פאר מיר האָט מען מורא

געהאט מרים! איך וועל דיך לערנען ווי צו לעבען. איך, מרים!

נ א ט א ל ק ע

און איך איהר זאג דו מיר — צוויג, איך דיר די צייהנער האק!...

ג ר ו נ ע

מיינסט, אז א דיענסט ביזטו ביי איהר? — זי איז די פאמוויני־צע... איך בין שטענדיג געווען דער תקיף. אלע געסט זיינען פאר מיר געווען די כפרה, פלעגען פרעגען: גרונדעל איז דא? די ערד האט אונטער מיר געציטערט. קוקט אין דעם קליין שפיגעלע וואס הענגט אויפ'ן וואנד. ניט אזוי בין איך געווען מיט פיער יאהר צו־ריק, אפילו פאר צוויי יאהרען האב איך נאך אויך גאר אן אנדער פנים געהאט. ניטא יענע בעקעלעך... לחיים! איך טרינק היינט ביז... היינט טרינק איך... לחיים! דא וועסטו, מירעלע, נעכטי־גען.

נ א ט א ל ק ע

נעהמט פעסט ארום מרים'ען און קושט זי.

דא נעכטיגען, דא נעכטיגען... פאר וואס, גרונטשע, דו טרייבסט געסט?...

ג ר ו נ ע

איך קען דיר לאזען געהן אויף א גאנצע נאכט. נאר דא ניט. היינט ניט...

נ א ט א ל ק ע

איך דארף געלד.

ג ר ו נ ע

געלד... געלד...ווארפט איהר דאס! געלד־ביימעלע. נא דיר געלד ווי־פיעל דו ווילסט... מיין נשמה פערקויף איך ניט. פערשטעהסט? מרים, טרינק!

מ ר י ם

טרינקט.

אויב ניט אהיים, וועל איך בעסער געהן געוואר ווערען צו מיין קינד.

ג ר ו נ ע

האסט א קינד?

מ ר י ם

שוין אלט א האלב יאהר. ביי אן אם — א אינגעל.

ג ר ו נ ע

האסט א אינגעל?

מ ר י ם

איך זאג דאך.

ג ר ו נ ע

כא־כא־כא! פלאקען! קארמענען נאך א נפש... דערשטיקען האסטו עם געדארפט.

נ א ט א ל ק ע

נעהמט צוזאמען אלע פינגער און ווייזט ווי מען שטיקט.

זעה, מירקע, ווי טהוט — אט אזוי!... און גאטאווא!

מ ר י ם

פערקרימט דאס געזיכט.

געה... כ'האב עם אזוי ליעב! גאר מיין לעבען. איהר וואלט זעהן ווי ער קוקט מיר גלייך אין פנים, אז איך קום צו איהם.

ג ר ו נ ע

כא־כא־כא־כא!

מ ר י ם

ווען דו וואלסט האבען אזא אינגעלע, וואלסטו עם אויך ליעב האבען.

ג ר ו נ ע

פאלג מיר, מרים, אין פאליציע גיב עם אוועק.

מ ר י ם

ער איז מיין טאטע און מיין מאמע... איך בין דאך אזוי עלענד... אזוי עלענד....

ג ר ו נ ע

ס'פעהלט מיר נאך מיין טאטע און מיין מאמע.. זיי זאלען קומען אלע

מאָל בעקלאָגען דעם קאָפּ.

מ ר י ם

ווען איך וואָלט האָבען טאַטע מאַמע, וואָלט איך אין אזא לאַנגע איצטער ניט געווען.

ג ר ו נ ע

פּערגעס, פּערגעס אלץ! איך בין צוליעב זיי געוואָרען אָט דאָס וואָס איך בין...

מ ר י ם

נעהמט אַ פּאַפּיראָס.

אז איך רויכער, דרעהט זיך מיר נאָך דער קאָפּ. אַ־אַ, ווען מיינע טאַטע מאַמע וואָלטען געלעבט.

ג ר ו נ ע

איך וועל זיי ניט פּערגעסען...

מ ר י ם

וואו זיינען זיי?

ג ר ו נ ע

געשטאָרבען.

מ ר י ם

צו נאַטאַלקע.

דו האָסט טאַטע מאַמע?

נ אַ ט אַ ל ק ע

האָב: איך זיי שיק געלד.

מ ר י ם

זיי זיינען ניט אין כעס אויף דיר?

נ אַ ט אַ ל ק ע

הויבט זיך אויף, לאָזט זיך אַוועק טאַנצען אַרום טיש, שלעפּט גרונען מיט זיך.

קום, טאַנצען... טאַנצען. וואָס איהר זיצט?...

זי טאַנצט און זינגט.

„עה, מוזשטשיני — ווי סקאטיני!
„עה, דיווטשינא — דוראטשינא!

ג ר ו נ ע

האסט א היהנערשע קאפ, נאטאשע, קענסט גאר ניט טרינקען.

נ א ט א ל ק ע

נאטאלקע ניט קען טרינקען, דו זאגסט... ווייז, נאטאלקע, וואס דו קען... גיסט זיך אן א גלאז בראנפען און טרינקט אוים מיט איין אטהעם. אזוי, נאטאלקע, אזוי, אזוי!... שטעלט זיך פאר מרים'ען אויף די קניע. גיב, איך דיר קושען, גיב, מירקע, כי־כי־כי...

מ ר י ם

האסט אמאל געהאט א קינד?

נ א ט א ל ק ע

א־א־א!

ג ר ו נ ע

צוועלף קינדער האט זי שוין געהאט און נאך אכט וועט זיין צוואנציג.

נ א ט א ל ק ע

ליגען, ליגען — נאר צוויי איך געהאט.

מ ר י ם

וואו זיינען זיי?

נ א ט א ל ק ע

פיו! איך נישט האב קינדער; איך נישט דארף קינדער...

ג ר ו נ ע

זי איז א מאלאדיעץ. ווי דען? אנדערש דארפען מיר לעבען.. אלע— קאפ אין דער ערד!... נאר פאר זיך אליין גע'דאגה'ט, נאר פאר זיך אליין... אויף קיינעם דארף איך קיין רחמנות ניט האבען. אויף קיינעם ניט! אפילו אויף אייגענע טאטע מאמע אויך ניט... די גאנצע וועלט, טיערפעטי ניע מאגו! טרינקט בראנפען. קלאפט אין גלאז. אט, ווער מיין איינציגער גוטער פריינד איז — ביז צום טויט

טרינק איך זיך היינט אָן. טרינק, מרים! איך פליוכע ווי אויף הייסע שטיינער.

מ ר י ם

איך קען ניט.

ווישט די טרערן.

נ אַ ט אַ ל ק ע

גיב מיר... גיב מיר...

הויבט זיך אויף און פאלט צוריק אויפ'ן שטול. זי גערוט און ווארפט זיך אויפ'ן בעט.

ג ר ו נ ע

צו מרים'ן.

וואָס וויינסטו, דורע, פערגעס! אַלץ פערגעס... וואָס האָב איך צו וויינען? אַט אזוי, אַט אזוי... טרינק, טרינק, וועסטו אַלץ פער־געסען... אַלץ פערגעסען... ס'האָבען זיך גאָר ניט געפונען „גוטהער־ציגע" מענשען, וואָס זאָלען צונעהמען דאָס קינד?

מ ר י ם

ער איז אריינגעפאלען צו דער פּאָליציי — האָב איך איהם קאם צו־ריק בעקומען.

ג ר ו נ ע

וואָס הייסט?

מ ר י ם

נאָך דאָרט אין קעלער.

ג ר ו נ ע

און דו קלערסט. מען קלאפּט אין טיר. היינט ניט! מען קען היינט ניט!...

נ אַ ט אַ ל ק ע

הויבט אויף דעם קאָפּ.

קען! קען...

ג ר ו נ ע

איך לאָז קיינעם ניט אריין! איך בין קראנק! אַט ווער עס לעגט

אונז אין דער ערד אריין! זיי בעגראָבען אונז לעבעדיגערהייד אָט די קרעציגע הינט! זיי... צוטרעטען זיי ווי ווערעם... די פעל פון זיי אראָבשינדען! שווייגט אַ ווייַלע. ווי אזוי, זאָגסטו, איז אריינגעפאלען צו דער פּאָליציע?

מ ר י ם

זאָגסט, אז ס'איז גאָר קיין גוטע מענשען ניטאָ, גרונעלע! איך זאָג אייך, אז ס'איז יאָ דאָ... ס'איז דאָ... ס'איז דאָ... דעם שוסטער'ס ווייב, איך מוז וויינען, ווען איך דערמאָן זיך אָן איהר... ווען ניט זי... א מלאך איז זי... שוין אפילו גאָר דערנאָך... אז כ'בין שוין געוועזן אזוי שולדיג, אזוי שולדיג...

ג ר ו נ ע

רייסט איהר איבער, קלאַפּט אין טיש.

וואָס שולדיג? ווער שולדיג?... קיינער ניט שולדיג! מען מעג! אלץ אין דער וועלט מעג מען — מרים! איך בין שוין אלט פינף־און־צוואנציג יאָהר... פינף יאָהר אין דעם ברויט... פינף יאָהר געוועלטיגט אויף מיר יעדער קרעציגער הונד... יעדער בלאַטע, יעדער כאָלעריע. הערסט, מרים! אלץ האָב איך געפּרובירט! כ'בין שוין געוועזן אויפ'ן באנק און אונטער'ן באנק — ניטאָ קיין רחמנות! ס'אליגען, מרים! ניטאָ קיין רחמנות!

נ א ט א ל ק ע

קריכט קוים צו צום טיש, נעהמט ארום גרונעס האלז.

וואָס דו שרייסט, גרונע? וואָס דו שרייסט?... איך ניט פערשטעהן — דו גערעכט... גרוזע גערעכט... גיב די בראנפען, עך... שלעכט מיר...

„עך, מוזש־טשיני!
„ווי סקא־טיני!..."

וואָס דו טרייב געסט?... סקאטיני...

לאָזט זיך אראָב אויף דער ערד.

ג ר ו נ ע

ווי א פערד איז זי געזונד... בין איך שוין געוועזן אויפ'ן באנק אוי

אונטער'ן — זאג איך דיר... פערליעבט געוועזן — עטליכע מאל געוועזן פערליעבט. טפוי! פוסטיאקי, מרים, פאלג מיר, מרים, טראכט בעסער ניט, גאר ניט. סיי ווי פערפאלענע...

מ ר י ם

איך בין נאך ניט קיין פערפאלענע. איך בין נאך ניט קיין פערפאלענע אין גאנצען. כ'וועל זיך נאך ארויסרייסען פון דער בלאטע... ביזט גערעכט, גרונע. איך פערשטעה, אז די מענער זיינען אין גאנצען שולדיג... פון דעסטוועגען, גרונע, וועסט דאך לאכען, כ'וויים, אז דו וועסט לאכען... ער איז געווען... אמאל איז ער געווען ווי א מלאך.

ג ר ו נ ע

ניטא קיין מלאכים! ניטא — זאג איך דיר... וואו איז ער איצטער דער מלאך דיינער?!

מ ר י ם

איך בין אליין שולדיג, איך האב איהם אנגעטהאן אזוינע חרפות... ער איז דערנאך אזוי קראנק געווארען... מען האט מיר דער־צעהלט.

ג ר ו נ ע

וואס פאר א חרפות?

מ ר י ם

איך האב דעמאלט געוואוינט אליין אויף אן אויבער־שטיבעל. אליין האב איך געוואוינט. ער פלעגט צו מיר קומען אלע מאל און דערנאך האט ער אויפגעהערט. געלד האט ער מיר איבערגעלאזט. ער האט מיר א סך מאל געשיקט געלד... דער קאפ האט זיך פער־דרעהט: צופיעל געטרונקען.

ג ר ו נ ע

ס'שאדט ניט; גוט!

מ ר י ם

כ'האב דארט געוואוינט גאר אליין. כ'האב געשטריקט די זאקען... אין דעם חודש פאר מיין האבען איז ער נאר איין מאל געקומען

און מעהר שוין ניט... כ'האָב באַלד דערשפּירט, אַז ער וועט מיך אוועקוואַרפען... ער פלעגט קומען צו מיר... זיצען, זיצען... ער פלעגט דרעהען די מאַשין... באַלד ווי איך בין אַרויס פון שוסטער, האָב איך גלייך דערשפּירט, אַז איך בין שוין אַן אונגליקליכע... באַלד ווי איך בין פון דאָרט אַרויס... מיט איין מאָל איז מיר די גאַנצע וועלט פרעמד געוואָרען... אַלע, אַלע... נאָך אין פיערטען חודש... מען האָט נאָך אויף מיר ניט געקענט דערקענען... און איך האָב זיך שוין געשעהמט... כ'האָב מיר געשעהמט אַרויסצוגעהן אויף דער גאַס... קיינער קען דאָך מיר ניט — און איך האָב זיך געשעהמט... כ'האָב זיך געשעהמט פאַר מיין צימער, פאַר מיין מאַשין... עפּעס ווי די מאַשין וואָלט מיר אָנגעקוקט און געזאָגט מוסר... און פאַר וואָס? כ'האָב דען וועמען שלעכטס געטהאָן?... כ'האָב, דוכט זיך, קיינעם גאָר ניט געטהאָן...

גרונע

טרינקט, געהט אום איבער'ן צימער.

עך נאַר, דו נאַר; כ'האָב פיינד צו רעדען אַ פּולע, כ'האָב פיינד צו רעדען... נאַר איצטער, אַ קוואָל האָט זיך דאָרט, אין האַרצען, אויפגעריסען... מרים, דו ביזט מיט אַ האַרץ, מרים... איך שפּיר. קושט שטאַרק מרים'ען. איך רעד... ניט איך רעד עס... ס'האַרץ רעדט... פערשטעהסט? — דאָס האַרץ... דאָרט אין די הויכע פענסטער, מיינסטו, טרעפען ניט אַזוינע מעשיות? ס'טרעפט, ס'טרעפט... אַ סך גרעסערע! זיי מעגען... דאָרטען מעג מען אַלץ... אַלץ מעג מען... דאָרט מעג מען האָבען ממזרים... האָבען מעג מען...

נאַטאַלקע

אין בעט... אין בעט!

מרים

לאָמיר איהר לעגען אויפ'ן בעט.

לעגען איהר אויפ'ן בעט. מרים בלייבט זיצען ביי איהר צוקאָפּ־פענס.

ג ר ו נ ע

שווער ווי א שטיין איז זי.

מ ר י ם

כ׳האָב דאָך קיינעם קיין שלעכטס ניט געטהאָן... נאָר מיר האָט זיך איינגעהאקט א געדאנק אין קאָפּ, אז כ׳בין שוין ערגער פון אלע־מען... מיר האָט זיך געדוכט, אז אויף מיין פּנים איז פאַרהאַן אַ שווארצער פלעק און אלע קוקען אויף מיר... כ׳פלעג געהן צום פאבריקאנט ער זאָל מיר געבען באַוועל צום שטריקען... און די מיידלעך דאָרטען קוקען מיר אָן... אלע קוקען מיר אָן... כ׳בין נאָך יעמאָלט געווען אין פינפטען חודש, ס׳איז נאָך אויף מיר גאָר ניט געווען צו דערקענען... און זיי האָבען געקוקט... און עפּעס זיך גע־סוד׳עט....

ג ר ו נ ע

גע׳סוד׳עט... ביי זיי איז אויך קיין רחמנות ניטאָ... שעהמען זיך אויך מיט אונז...

מ ר י ם

האָב איך זיי אלעמען פיינט געקראָגען... כ׳בין מעהר שוין ניט געגאנגען צו זיי נאָך ארבייט... געלד האָב איך נאָך געהאַט... ארומצוגעהן איז מיר געוואָרען אלץ שווערער און שווערער... די ברוסט האָט זיך אלץ געהויבען, געוואקסען... נאָר כ׳האָב ניט גע־גלויבט, אז כ׳זאָל וואָס האָבען... אז ביי מיר איז אין די געדע־רעם עפּעס פאַרהאַן... און די מאמע... יעדע נאכט מיר צו חלום גע־קומען... יעדע נאכט...

ג ר ו נ ע

מיין מאמע... אַ־אַ, נאָר צוליעב איהר בין איך געוואָרען א יענע זאַך... זעצט זיך אויף דר׳ערד. דער טאטע איז גלייך געשטאָר־בען... א קברן איז ער געווען... דאָרטען אויפ׳ן בית עולם האָבען מיר געוואוינט...

מ ר י ם

און איהר האָט ניט קיין מורא געהאַט?

ג ר ו נ ע

צווישען די קברים פלעג איך זיצען... שטענדיג ביי נאכט. בחורים פלעגען קומען, פלעגען זייווארטען אויף מיר צווישען די קברים... אין א פרישען אויסגעגראבענעם קבר זיינען מיר אמאל געזעסען... קיינער האט ניט געוואוסט...

מ ר י ם

האסט ניט געהאט קיין מורא צו זיצען אין א קבר?

ג ר ו נ ע

די מאמע, זי האט עפעס אנגעהויבען צו דערקענען אויף מיר... און האט גענומען שלאגען... פון וואנען האט מען אין שטעדטעל זיך דערוואוסט?... פונקט ווי איך וואלט זיי אומגליקליך געמאכט... דערנאך האט דער טאטע גענומען שלאגען, וויפיעל ס'איז נאר אריין האט ער געשלאגען... אזוי ווי א רוצח האט ער געשלאגען..

מ ר י ם

מיר האט קיינער ניט געשלאגען... נאר אליין האב איך געוואלט ערגעץ אנטלויפען, פונקט ווי מען וואלט מיך יאגען... כאטש אין גיהנום וואלט איך אנטלאפען...

ג ר ו נ ע

יעמאלט, איך האב נאך געטראגען, האב איך געוואלט אנטלויפען... ס'איז ניט געווען וואוהין. מען האט דעם טאטען געוואלט מאכען אוים קברן; האט מען איהם געוואלט מאכען... פונקט ווי ער וואלט ניט געקענט בעגראבען די מתים אויב זיין טאכטער איז א מיידעל טראגעדיג... דיין טאכטער איז א נאפקע — האבען איהם אלע אין שטעדטעל געשטאכען די אויגען... און ער האט געשלאגען... דער רב איז געשטארבען... פאר פסח איז דאס געווען... די גאנצע שטעדטעל איז געגאנגען צו דער לויה... אלע האבען זיך אריינגעשפארט צו אונז אין שטוב... און איך נעהם פונקט געהן צו קינד... די מאמע חלש'ט... כ'וויל זיך איינהאלטען, ניט שרייען... כ'האב זיך איינגעהאלטען מיט אלע כחות... נאר ס'האט זיך אליין געשריען... נאך פאר פסח איז דער טאטע געשטארבען. די מאמע

האָט ניט געוואָלט געבען צו עסען... האָט געשאָלטען... — כ'וועל קריגען צו עסען — האָב איך געזאָגט... שעהם זיך! — האָב איך געזאָגט... ביזט א מאמע און האָסט קיין רחמנות ניט — האָב איך געזאָגט — איז דארף מען ניט! האָב איך געזאָגט... האָב איך אויך קיין רחמנות ניט... זאָלען זיי אלע קומען בעטען זיך... פאַלען צו די פיס — ווי ווערעם וואָלט איך זיי צוטרעטען... טרינק, מירעלע! נאָך אין א יאָהר ארום ווערסטו זאָגען, אז גרונע איז גערעכט געוועז...

מ ר י ם

כ'וועל זיך נאָך ארויסרייסען... כ'וועל זיך נאָך...

ג ר ו נ ע

דערלאנגט איהר בראנפען.

ווערסט פערפאַלען ווערען... ווי איך, מיט'ן קאָפּ פערלייגען... טרינק, שוועסטער! ניטאָ קיין אנדער וועג פאר אונז... מיט'ן קאָפּ אין דער ערד...

מ ר י ם

מיך האָט עפּעס אימיצער געשטויסען אלץ ווייטער, אלץ טיע־פער...

ג ר ו נ ע

קרעציגע הינט האָבען דיך דערשטיקט... הינט, אהן רחמנות — פער־שטעהסט?

מ ר י ם

טרינקט.

אז כ'האָב גענומען פיהלען, אז כ'געה צו קינד — בין איך עפּעס משוגע געוואָרען... נעהם איך און לויף צו זילבערמאַנען...

ג ר ו נ ע

ווער איז ער עם זילבערמאַן?

מ ר י ם

ער, דאָס איז ער... און דאָרטען האָט מען מיך אראָבגעוואָרפען פון

אלע טרעפ... בין איך צום שוסטער ארייננעפאלען... און יונה האט איהם מיט א שטעקען צושפאלטען דעם קאפ...

ג ר ו נ ע

וואס פאר א יונה?

מ ר י ם

דעם שוסטער׳ס איידעם... איך האב געוויינט... פאליציע האט איהם ארעסטירט.

ווישט די טרערען.

ג ר ו נ ע

גענוג... גענוג...

מ ר י ם

וואלט מען ניט געוועסט לאכען פון מיר דערנאך, ווי איך בין אראב פון בעט... כ׳האב ניט געקאנט איינזיצען אין שטוב... א דוואשע איז דארט געווען... זי האט מיר פערטאטשעט... דאס הארץ האט זי מיר אויסגעטאטשעט... די מאשין האב איך פערקויפט... די געלט איז אוועקגעגאנגען... די הענד האבען צו קיין זאך ניט גע־טויגט... פונקט ווי גאר ניט מיינע הענד... אזוי ווי כ׳וואלט מיט אמאל מיינע הענד אנגעווארען... ביי טאג האב איך בושה געהאט ארויסצוגעהן אין גאס... נאר ביי נאכט פלעג איך זיך דורכלוי־פען ווי א גנב... כ׳בין ארומגעגאנגען אין די גאסען... קאלט איז מיר געווען... הונגעריג בין איך געווען... געהט דורך עפעס א מענש... קוקט מיר אריין אין פנים און שושקעט מיר וואס... כ׳האב גאר ניט געהערט... נאר איך בין איהם נאכגעגאנגען... איך האב צו איהר גאר ניט גערעדט... ער האט אויך מיט מיר קיין ווארט מעהר ניט געהערט... נאר איך בין איהם נאכגעגאנגען... איך בין צו איהם געגאנגען... צו עסען האט ער מיר אויך געגעבען... כ׳האב ביי איהם גענומען א פאפיראס... ס׳האט זיך מיר אזוי פערדרעהט דער קאפ כ׳האב אזש שיער ניט גע׳חלש׳ט...

ג ר ו נ ע

שילט! אויב דו קענסט... גוט, שילט! אז זיי זאלען מיט אמאל די

מיתה משונה האָבען!...

מ ר י ם

ער האָט מיר געהייסען קומען מאָרגען אויך... איך בין א קראסאַ־וויצע, האָט ער געזאָגט... בין איך געגאַנגען... אין שטוב זאָגט מען מיר מוסר אַלמאי איך טהו גאָר ניט... און איך קען איך ניט... איך האָב מיינע הענד אָנגעוואָרען... איבערמאָרגען בין איך צו איהם ווידער געקומען... האָב איך דאָרט געטראָפען א גראָבע מאַדאַם, דאָס איז זי... שוין מיין מ א ד א ם געווען...

ג ר ו נ ע

טרינקט אויס דעם לעצטען בראַנפען און שליידערט דער גלאָז צום טיר. די גלאָז ווערט צושמעטערט אויף פּיצלעך. זי ברעכט אויס מיט א ווילד געלעכטער.

כאַ־כאַ־כאַ! אַט אזוי! אַט אזוי! כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

מ ר י ם

וואָס טהוסטו? גרונע!...

ג ר ו נ ע

קלייבט צוזאמען די שטיקלעך גלאָז און שמייסט זיי נאָך אַמאָל אָן דער ערד.

אַט אזוי!... אַט אזוי!...

מ ר י ם

גרונע!

ג ר ו נ ע

דעם טיש וועל איך צוברעכען... אויף פּיצלעך צושמעטערען!

מ ר י ם

נאָך וואָס, גרונע?!

ג ר ו נ ע

נעהמט אַרום פעסט מרים'ען און קושט איהר ווילד.

מ ר י ם

וויל זיך בעפרייען.

גרונע! גרו —

ג ר ו נ ע

כ'בין אין כעס!... אויף אלעמען אין כעס... נוקם זיין זיך אין דער גאנצער וועלט!... אויסקוילענען... צוטרעטען אלעמען... הינט מיאוסע! צו וועמען זאל איך אויסלאזען מיין כעס? ! לאזט פריי מרים'ען. צו וועמען, מרים! זאלען מיר אויסלאזען אונזער כעס? ! קלאפט זיך אין ברוסט. ס'ברענט דארט... פעך ברענט!... מרים, פערשטעהסט... עס ברענט א פייער, פלאמען... וויין, מרים, פון מיינעטוועגען... קלאג, מרים! איך וועל פיהלען... פערשטעהסט... איך וועל פיהלען... ביזט א גוטע... א ווייך הארץ...

מ ר י ם

איהר קול ציטערט.

און דו האסט קיין מאל ניט געוויינט?

ג ר ו נ ע

ניין!

מ ר י ם

קיין מאל ניט?

ג ר ו נ ע

קיין מאל ניט!

מ ר י ם

אפילו דעם ערשטען מאל... האסטו ניט געוויינט?...

ג ר ו נ ע

שכור בין איך געוועזן... קום צו מיר, מרים, קום, זעץ זיך אט דא... פיהרט זי צו צום טיש און זעצט זי אוועק אויף א שטוהל און אליין זעצט זי זיך נעבען איהר. אט אזוי זיץ...

מ ר י ם

וואס ווילסטו?

ג ר ו נ ע

גיב מיר דיין הארץ. קושט מרים'ען, בעגראבט איהר קאפ אויף מרים'ס ברוסט. אט אזוי... אט אזוי... גיב מיר, מרים, די פלעשעל, גיב מיר...

מ ר י ם

נאָך וואָס?

ג ר ו נ ע

אָבער גיב!

ציהט אויס די הענד.

מ ר י ם

נאָך וואָס?

ג ר ו נ ע

כ'וועל צושמעטערען!

מ ר י ם

מען דאַרף ניט...

ג ר ו נ ע

אויף פּיצלעך צושמעטערען!

מ ר י ם

מען דאַרף ניט.

ג ר ו נ ע

מען דאַרף!... מען דאַרף!... נוקם זיין זיך — איין מאָל פאַר אַלע מאָל! קלאַפּט זיך אין ברוסט. ס'ברענט א פייער דאָרטען... שטאַרקער נעהם מיר ארום, מרים! שטאַרקער... מיין קאָפּ... שטאַרקער צו דיין הארצען דריק!... שטאַרקער... וויין, קלאָג פאַר מיר... איך וועל אַלץ פיהלען... פיהלען... קלאָג... קלאָג...

מ ר י ם

דריקט גרונעס קאָפּ פעסט צו איהר ברוסט.

ג ר ו נ ע

שטאַרקער... שטאַרקער... אַט אזוי!... אַט אזוי! איך פיהל... איך פיהל... וויין, מירעלע... וויין פאַר מיר... איך קאָן ניט... נאַטאַלקע קען ניט... שטאַרקער... נעהם מיר ארום... שטאַרקער... שטאַרקער...

שטיל.

מ ר י ם

היבט אָן זינגען מיט אַ ציטערענדע שטימע.

ע—לענד בין—איך—ווי—אַ שטיין,
גע—לאָ—זען האָט מען מיר אַ—ליין..

ע נ ד ע.

וואו דאָס לעבען פערנעהט

1905

פערזאנען:

שואל
קילע, זיין ווייב.
ציטעל } זיערע קינדער
קדיש }
רעשיל }
צביה
פנחס
דאקטאר

ערשטער אקט.

ביי שואל'ן. א קעלער־וואוינונג. ביים טיר איז פון ברעט־לאך אבגעצאמט א חדר'ל וואו צביה וואוינט. ווינ־טער אבענד.

קיילע

שטעהט איינגעבויגען איבער א באליעע און וואשט גרעט.

צביה

זיצט אויפ'ן שוועל פון איהר צימערעל, האלט איהר קינד ביים ברוסט.

קיילע

אט בעסער לעג איהם אריין אין וויגעלע; גענוג שוין זיין איהם צו ציהען. קען נאך חלילה איהם ווען טהאן דאס בייכעלע.

צביה

פייגעלע מיינס; איהר זעהט, לאזט נישט ארויסנעהמען די ברוסט פון מויל... נאר אויף לאנגע יאהרעלאך זאל עס מיר זיין!

קיילע

איך האב געמיינט, אז כ'וועל שוין זיין געראטען אין דער מאמען מיינער, האט אבער גאט נישט געוואלט איך זאל האבען א פולע קינדער.

צביה

אייער מאמע האט עס דען געהאט אזוי פיעל קינדער?

קיילע

שטענדיג א גיהנום געוועז אין שטוב.

צביה

וויפיעל ברידער און שוועסטער, זאלען געזונד זיין, האט איהר?

קיילע

זאָלען זיי זיך זיין געזונד און שטאַרק, דריי ברידער און דריי שוועסטער האָב איך. דער פיערטער ברודער, וואָס איז געשטאָרבען איז עס געווען דער זיבעטער ביי אונז אין שטוב. זאָל זיין אָלעמען אויף לאַנגע יאָהר — געווען דער גראַטענסטער; זלמן, האָט ער געהייסען.

צביה

אז גאָט העלפט, ס'איז קיין דאגות נישטאָ אין שטוב, איז טאַקי אַ גרויסער נחת צו האָבען אַ סך קינדער.

קיילע

דער טומעל, דער הו־האַ, וואָס איז שטענדיג געווען אין שטוב. נישט געקענט אויסקומען צווישען זיך.

צביה

איך קען הייזער וואו סע'פאַרהאַן אַ סך קינדער און פונדעסטוועגען איז אַ נחת צו זעהן ווי זיי לעבען צווישען זיך.

קיילע

צי האָבען מיר זיך דען חלילה געקריגט? מיר זענען דען חלילה געווען שלעכטע קינדער? נאַר, מישטענס געזאָגט, נישט איין מאָל האָט געטראָפען אז אין שטוב האָט אויסגעפעלט דאָס שטיקעל ברויט. אז מען לעבט אין הרחבה, איז דאָך עפּעס אַנדערש. ווער בעדאַרף זיך דען קריגען, ווען אין שטוב איז פאַרהאַן פון אַלדאָס גוטס? דער טאַטע, זאָל זיין אין גן־עדן, געווען אַ חלוש אַ איד, אַ שוסטער, קאָם וואָס די נשמה האָט זיך אין איהם איינגעהאַלטען. אָט, דאָ נישט ווייט, אויף דער אַנדערער גאַס, אין אַזאַ קעלער ווי דאָ, זענען מיר אַלע אויסגעוואַקסען.

צביה

און די מאַמע אייערע, זאָל זיין אין גן עדן, האָט אַליין גאָר נישט נישט געטהאָן?

קיילע

נישט געקענט די שטוב לאָזען. זי וואָלט אפשר יאָ געוואָלט עפּעס

אַנהייבען: אפשר וואָלט זי וואָס פערדינט — געקענט נעהמען אַ קאַשיק עפּעל און מען געהט ארוים אין גאַס, שלאָגט מען אוים די הוצאה. דער טאַטע, זאָל זיין אין גן־עדן, האָט נישט געוואָלט זי זאָל עס טהאָן.

צ ב י ה

געווען אַ טרייער מאַן אודאי.

ק י י ל ע

האָבען זיך חלילה נישט געקריגט.

צ ב י ה

אַ ברכה פון גאָט.

ק י י ל ע

און אז מען האָט זיך אמאָל צעווערטעלט, איז עס נישט געווען צוליעב אַ זיידענער קלייד, חלילה; אָדער צוליעב כ'ווייס דאָרט וואָס.

צ ב י ה

איהר זאָגט — אַ זיידענע קלייד. אָט, האָט זיך מיר פערוואָלט האָבען דוקא אַ זיידענע קלייד צו דער חופּה; וויפיעל טרערען האָב איך צוליעב דעם פערגאָסען... איצטער טראַכט איך טאַקי, אז ס'איז געווען אַ גרויסע נאַרישקייט.

ק י י ל ע

צוליעב אזוינע זאַכען, חלילה — וואָס בעדאַרף מען זיך קריגען— פרעג איך. מישטענס געזאָגט, וואָס? ווענען קריכט עס דען אין קאָפּ — פוצען זיך? אין קעלער איז מען ברוך־השם געבוירען געוואָרען; אין קעלער — אויסגעוואַקסען. אין קעלער מיין חתונה געווען און איז קעלער, ווי ס'ווייזט אוים, וועל איך שוין איבערשטופּען דאָס ביסעל יאָהרען... ביי אונז אין שטוב, מען איז געווען קליינע קינדער, מען האָט זיך פּשוט צושלאָגען איבער אַ שטיקעל ברויט.

צ ב י ה

פונדעסטוועגען, אַ מענש האָט דאָך אַ שטיקעל הארץ. מען קען זיך

לעבעדיגערהייד אין דער ערד אריין נישט לעגען. נאָר צוליעב וואָס כ'האָב מיר בעדאַרפט אָננעהמען אזוי פיעל שמאַטעס צו דער חתונה, וויים איך אליין נישט. כ'האָב קליידער, וואָס כ'האָב זיי נאָך אפילו קיין איין מאָל נישט אָנגעטהאָן.

קײלע

נישט נאָר זיידענע קליידער — ביי אונז האָט גאַנץ אָפט אויסגע־פעלט א העמד צום לייב. נישט איין מאָל האָט געטראָפען, אז כ'האָב אראָבגענומען פון לייב מיין העמד, אויסגעוואַשען און אויפ־געהאָנגען טריקענען — און קיין אַנדער העמד איבערצובייטען איז נישט געווען.

צביה

ברענגט ארויס פון איהר צימער א גאַנצען פּאַק קליידער.

קײלע

נו, זאָג אליין — בעדאַרפסטו עס דען איצטער האָבען?

צביה

איך בין דאָך נאָך גאָר א קינד. ניינצען יאָהר אלט. דאָך פאַרהאָן פינף און צוואַנציג יאָהריגע מיידלאָך אויך. כ'האָב דרייסיג יאָהרי־גע מיידלאָך געזעהן. זאָל נאָר גאָט געבען, כ'וועל פּייוועלען קענען אראָבלאָזען פון האַנט... אָט, אדרבה, טהוט נאָר א טאַפּ די סחורה... אמת'ע זייד!

קײלע

לאָז מיר נאָר אָבווישען די האַנט... מהום... מיינסט כ'בין טאַקי אזאַ גרויסער מבין? זעהט אויס, א גוטע סחורה.

צביה

וואָס איהר רעדט! ס'איז דאָך אמת'ע זייד. דריי יאָהר צייט איז די סחורה געלעגען אין קאָמאָדע. מיין פעטער פון וואַרשע האָט עס מיר געבראַכט א מתנה. כ'האָב מורא געהאַט, אז די מולבען זאָ־לען עס צועסען, האָב איך עס איבערגעשאָטען מיט שמעק־טאַבאַק. א לאַנגע צייט האָט זיך דער טאַבאַק געלאָזט הערען. און איצ־

טער... זאָלט איהר מיר געזונד און שטארק זיין, טהוט נאָר. כ'בעט אייך, א שמעק... נו וואס? הערט זיך!

קײלע

אז דו טהוסט עס קיין מאָל נישט אַז דארומעך האט נישט אויס־געוועבט.

צביה

כא־כא־כא — די שניידערקע האט די גאנצע צייט גענישט, ווען זי האט די קלייד גענעט.

קײלע

מיר האט מען צו מיין חתונה איגגאנצען איין שטיקעל קלייד אויפגענעט, און די אנדערע האט מען ביי א שכנה אויסגע־באָרגט... כ'האב מורא, אז די קלייד איז שוין גאָר שמאָל אויף דיר.

צביה

אז כ'בין געווען נאָך אין פיערטען חודש, האב איך די אלע חתונה קליידער נישט געקענט אנטהאָן. איז דאך עס געווען יעמאָלט.

קײלע

איצטער אויך זיין ענג. ס'זעהן מיין ווארט.

צביה

איצטער מיין איך וועלען זיי ווידער פאסען צו דערמאָס. אָט, אדרבה, האלט נאָר צו דעם אוצר מיינעם; כ'בין א בעלן אָנצו־מעסטען.

קײלע

קיין עין־הרע, א קינד ווי א שטיק גאָלד... וועסט זעהן מיין ווארט: וועלען זיין ענג. אפילו נישט קענען איבערגעען אויך.

צביה

פאסט אָן אויף זיך די קליידער. ענג, די עקלאָך קומען נישט צו.

זאָלט איהר מיר לעבען, קיילעשו! ס'איז דאָך ענג... אָט וועל איך דעם פארטוך אראבווארפען... מאמעלאך מיינע! איך קען דאָך

נישט פערשפּילען! כ'האָב מורא אז דאָס יאַקעלע וועט אויך זיין... וואָס איז דאָס? די גאַנצע הארץ ארוים... איהר זעהט?

קיילע

וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען? וואָס דען האָסטו געמיינט?

צביה

אָבער זעהט, די גאַנצע הארץ ארוים. מען וועט עס גאָר נישט קע־נען פערריכטען אפילו.

קיילע

וואָס מיינסטו, אויסגעטראָגען א קינד אין די געדערעם; איצטער בעדאַרף מען עס דערנערען מיט דער ברוסט... ביי די גבירים, אז מען האָט קינדער, מאַכט מען זיך נייע זאַכען...

צביה

וועה איז מיר... כ'האָב געמיינט, אז כ'וועל פייוועלען אנטוואוינען וועל איך ווידער אבאַטעמען. כ'האָב גאָר נישט געטראַכט, אז אזוי גיך וועל איך האָבען א קינד... כ'האָב נישט געוואוסט, אז אזוי גיך וועלען אוועק מיינע יונגע יאָהרען. ווי מיט א מעסער וואָלט מען מיר אין הארצען געגעבען.

טהוט אויס פון זיך די נייע קליידער, לעגט זיי אַוועק טרויעריג אָן א זייט.

קיילע

וואָס האָסטו געמיינט, חתונה האָבען איז עפּעס א קלייניגקייט? נאָך דער חתונה איז שוין צו אלץ א סוף. נאַר, מישטענסגעזאָגט, איך האָב פאַר דער חתונה אויך די ליכטיגע שיין נישט אָנגעזעהן.

צביה

איך האָב נישט געגלויבט, אז אזוי גיך וועלען מיינע יונגע יאָה־רען פערשווינדען. ווארום מיין גדליה איז דאָך א גאָלד, נישט קיין מענש. נישט אומזיסט האָב איך איהם אזוי ליעב... איך קען זיי גאָר נישט אויפהענגען צוריק.

טראָגט די קליידער צו זיך אין צימער אריין.

ק י י ל ע

חתונה האָבען, קינדער האָבען — ס'איז עפּעס נישט קיין קלייניג־קייט.

צ ב י ה

נעהמט דאָס קינד אויפ'ן האַנט.

פייגעלע מיינס; אוצר מיינער. מיין גאנץ לעבען ביזטו דאָך. ביז כ'האָב עס אימשטאנד געבראכט און איצטער... אפשר צוויי מאָל אין גאנצען האָב איך די קלייד אנגעטהאָן.

ק י י ל ע

גאָט וועט געבען, גדליה וועט דאָרט פערדינען א סך געלד, וועסטו זיך אנ'אנדער קלייד מאכען. געוועז צייטען, ווען ביי מיר אין שטוב איז דער דלות נישט געוועזן אזוי גרויס; האָט מען זיך געקענט ערלויבען עפּעס אריינשלעפּען אין שטוב אריין. איצטער אבער — כ'וואָלט נאָר וועלען, אז מיינע קינדער זאָלען די ליכטיגע וועלט אנזעהן.

צ ב י ה

אָבער איך, כ'בין דאָך נאָך אפילו קיין גאנצע צוואנציג יאָהר נישט אלט. פונדעסטוועגען רעכען איך, אז מען קען נאָך פעריכטען; ווען, למשל, מען זאָל אָט דאָ אין יאקעלע אריינשטעלען א סאמעטענע הערצעלע — אזוי פון שווארצע סאמעט... זאָל איך אזוי געזונד זיין, קיילעשו. איהר זעהט?

ק י י ל ע

ווען איך זאָל דיך טרעפען אין גאס, נישט קענענדיג, וואָלט איך דיך אנגענומען פאר א יונגע מיידעל. דיין פּנים איז נאָך גאָר יונג.

צ ב י ה

ווארום כ'בין נאָך טאקע גאָר א קינד. צומאָל שעהם איך מיר, ווען כ'בעדארף פייוועלען געבען זויגען.

ק י י ל ע

ביזט מיט מיין צייטלען אין איינע יאָהרען.

צ ב י ה

פייוועלע! טיוטקעלע מיינער! ווייסט איהר, קיילע, אז אמאל, לי־גענדיג מיט פייוועלען אין בעט, טראכט איך: פאר וואס האט מען עס אזוי ליעב קינדער? כ׳נעהם איהם אזוי ארום אט אזוי... א׳ין עס דאכט זיך מיר, אז ס׳הארץ האט זיך מיר געעפענט און כ׳האב איהם צו זיך א׳ין הארצען אריינגענומען.. פייגעלע מיינס! האר־צעלע מיינס... זאל מיר זיין פאר דיין קעפעלע.

ק י י ל ע

הא־הא, קינדער... עפעס א קלייניגקייט.

צ ב י ה

מיידעלוויין — איי האב איך געקענט שלאפען! אזוי ווי א שטיין בין איך געשלאפען. ווען מען לעגט מיר אנידער א קליין קינד ביים זייט וואלט איך עס געווים דערשטיקט, גאר נישט פיהלענדיג. א׳ון איצטער? צעהן מאל א נאכט כאפ איך מיר אויף, גלייך ווי אימע־צער וואלט מיך וועקען: זעה, ווי איז דאס קינד! און אזוי גאר נישט וויסענדיג אפילו, זוכען די הענט ארום זיך... איז עס נישט א וואונדער?

ק י י ל ע

קינדער... עפעס א קלייניגקייט איז עס? ס׳איז דאך א שטיק הארץ, א שטיק פון דיין לעבען. ווער רעדט נאך, אז דער וואס אין הימעל בענשט — מיט רעכטע קינדער: גוטע קינדער, דאס איז דאך א צירונג פאר גאט און פאר לייטען.

צ ב י ה

פייוועלע, טיוטקעלע! זאג מיר מיין פייגעלע, וואס וועסטו זיין? נו, זאג מיר: זאג דער מאמען דיינער!

ק י י ל ע

מען קען נאך נישט וויסען. וועט זיין אן עהרליכער מאן — וואס נאך קען מען פערלאנגען פון גאט?

צ ב י ה

פייוועלע, פייגעלע... זיין אן עהרליכער מאן, זאגט מען אויף דיר,

פייגעלע טיוטקעלע...

קיילע

איך קלער אמאָל, וואָס וואָלט מיין לעבען ווערט געוועזן ביי גאָט ווען נישט די שטיקלאך קינדער? ווען איך זאָל זיין אַן עקרה אָדער, די קינדער זאָלען חלילה קליינערהייד צושטאַרבען, ווי עס טרעפט ביי אַנדערע מאַמעס? ס'איז דאָך עפּעס פאַרהאַן צרות אויף דער וועלט...

צביה

אוי וועה, ס'איז מיר אזש א קעלט אריבער איבער די ביינער... פייגעלע מיינס, איך וואָלט אפשר פון זינען אראָב.

קיילע

כ'מעלד דיר, אז פון זינען געהט מען נישט אראָב. נאָר...

צביה

פאַר וואָס האָט צייטעל אויסגעקליבען אַזאַ מלאכה; דער טאבאק עסט דאָך אויף דאָס הארץ?

קיילע

איך ווייס וואָס זי האָט זיך אזא מלאכה אויסגעקליבען... מיינסט מען קלייבט אוים? ס'האָט זיך שוין אזוי געמאכט.

צביה

זעהט אוים שלעכט. און כ'מיין, אַז ס'איז פון איהר מלאכה. מען זאָגט, אַז א צווילינג זענען געראָטען איינס אין אנדערען. — כ'וואָלט זאָגען: צוויי אינגלאך, אָדער צוויי מיידלאך; דאָס אבער— א אינגעל און א מיידעל — רעשיל און קדיש — ווי צוויי טראָ־פּענס וואסער!

קיילע

געבוירען געוואָרען אין א שלעכט מזל.

צביה

קלוגע קינדער.

קיילע

קלוגע קינדער... וואָס זעהען זיי אָן גוטעס אויף דער וועלט? מילא

ציטעל: די קלענערע אבער, וויפיעל זענען זיי אינגאנצען אלט? קינדער נאך קיין פופצעהן יאהר נישט אלט און רעשיל, שוין באלד פינף יאהר, אז דער טאבאק פרעסט זי אויף. קדיש איז שוין אויך באלד דריי יאהר אין פאבריק. וואלט איך געווען אין א בעסערען מצב... קדיש האט דאך, קיין עין הרע א מלך'שע קאפ! און רע־שיל? האט זי דען ווער גלערענט שרייבען? און איהם?... פונ־דעסטוועגען ווי ער לעגט איין א בריוועל...

צביה

האט אזא שעהנעם האנדשריפט.

קיילע

און רעשיל? און ציטעל?

צביה

ס'איז טאקע א ברכה פון גאט.

פנחס

קומט אריין.

צביה

דער חתן געהט! דער חתן קומט!

פנחס

גוט'ן אבענד!

קיילע

א גוט יאהר... כ'האב טאקע געטראכט, אז דו וועסט קומען. האסטו אפשר געזעהן די קינדער?

פנחס

כ'האב זיי נישט געזעהן. נישט געהאט קיין צייט. דאס בין איך געקומען געוואר ווערען: כ'האב געהערט אז זייער פאבריק האט זיך צוגעמאכט.

קיילע

וואס דו רעדסט! די טאבאק פאבריק? ווער איז מיר!

צביה

פאר וואס האבען די קינדער דערפון גאר נישט געוואוסט?

פ נ ח ס

איך ווייס אויך נישט אויף קלאָר; כ'האָב אין גאַס געהערט רע־דען.

צ ב י ה

מסתמא נישטאָ קיין ארבייט.

פ נ ח ס

אפשר ווינציג ארבייט, האָט ער פערמאכט. וואָס אַרט עס איהם אז מענשען וועלען אויסגעהן פאר הונגער... זיין ווייב און קינד וועלען האָבען פון וואנען צו לעבען.

צ ב י ה

אפשר מעהר פון צוויי הונדערט מענשען האָבען דאָרט געאַרבייט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר! אויב ס'איז טאקע אַן אמת — כ'ווייס גאָר נישט וואָס אונז וועט אויסקומען צו טהאָן. עפּעס א קליינינקייט פופצעהן רובעל א חודש!

צ ב י ה

ס'קען זיין, אז נאָר אויף א קורצע צייט האָט מען די פאבריק פער־מאכט.

ק י י ל ע

מיר דאכט, אז די קינדער געהן שוין. באלד וועלען מיר וויסען.

צ י י ט ע ל, ר ע ש י ל און ק ד י ש קומען אַריין. צייטעל טראָגט א פּעקעל אין פּאַפּיר איינגעוויקעלט.

ק ד י ש

גוט יום־טוב!

צ ב י ה

זעהט נאָר ווי ער איז עס פרעהליך.

ק י י ל ע

וואָס, קינדערלאך, טאקע אמת, אז מען האָט צוגעמאכט די פאב־ריק?

צ י י ט ע ל

אמת, אמת. וועלען מיר זיך אביסעל אברוהען.

ר ש י ל

פון וואנעו ווייסט איהר שוין?

צ ב י ה

פנחס האט דערצעהלט.

ר ש י ל

מען האט בעצאלט פאר א גאנצע וואך.

ק י י ל ע

וועה איז מיר וואס וועט איצטער זיין? וואס וועלען מיר איצטער טהאן? דער טאטע האט זיך נעכטען אומגעשלעפט א גאנצען טאג אין די גאסען און האט קיין פרוטה נישט פערדינט. וואס האט איהר עס דארט פאר א פעקעל?

פ נ ח ס

מען האט נישט געזאגט, ווען די פאבריק וועט זיך ווידער עפע־נען?

ר ע ש י ל

ניין.

ק ד י ש

די מאמע וועט זיין אין כעס וואס מיר האבען אויסגעגעבען געל־.

צ י י ט ע ל

וועסט נישט זיין אין כעס, מאמע? מיר האבען געקויפט פאר דיר א ווארימע פאטשיילע.

ק י י ל ע

פאר מיר? ווער בעדארף עס דען האבען?

ר ע ש י ל

כ'האב פריהער געוואוסט, אז זי וועט אזוי זאגען.

ק י י ל ע

טאקע, ווער בעדארף האבען א נייע פאטשיילע?

צייטעל

אלע בעדאפען עס האָבען. מען קען זיך שוין צודעקען מיט דער אלטער שמאטע.

קיילע

אזא אומגליק, אזא אומגליק... ווער זאָל עס גאָר גלויבען אזא זאך.

צייטעל

בינט אויף דעם פעקיל.

מען קען זיך דאָך לעבעדיגערהייד נישט לעגען אין דר'ערד אריין. וואָס זיצטו פנחס אזוי אומעטיג.

פנחס

אזוי, איך טראכט.

צייטעל

דו האָסט דאָך ארבייט.

קיילע

ביי זיי איז עס א שפילכעל.

צייטעל

גיב מיר קדיש א מעסער, כ'וויל איבערשניידען דעם שטריקעל, האָבען אזוי פערקניפט, אז כ'קען נישט אויפבינדען... אָט אזוי... איהר זעהט א פאטשיילע!

צביה

א גרויע: אך, ווי שעהן!

קדיש

קוק, מיט ווייסע פינטעלאך.

רעשיל

אָט קום צום לאָמפ — זעהסט?

קיילע

א פיינע פאטשיילע, נישטאָ וואָס צו רעדען. וועה איז מיר...

צייטעל

וועסט אפשר אויפהערען צו זיפצען?

ק י י ל ע

וויפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָל זי פריהער אָנמעסטען.

צ ב י ה

נאָך גרעסער פון מיין פאַטשיילע!

ק י י ל ע

זאָגט מיר שוין, וויפיעל האָט איהר בעצאָהלט?

ר ע ש י ל

זאָלען זיי טרעפען. נו, טרעפט וויפיעל זי קאָסט?

פ נ ח ס

ווילסט איך זאָל טרעפען — טאָ לאָז מיר זי נאָר גוט בעטראַכטען.

ק י י ל ע

קאָסט אודאי מעהר ווי צוויי רובעל.

צ ב י ה

אודאי מעהר!

פ נ ח ס

איך זאָג אויך אז מעהר.

צ י י ט ע ל

איך בעט דיר, מאמע, הער אויף צו מאַכען אזא טרויעריג פּנים.

פ נ ח ס

וואָס טאקע, מחותנת'טע, נעהמט איהר זיך אזוי צום הארצען.

ק י י ל ע

איי, קינדערלאַך, איהר ווייסט גאָר נישט וואָס פאר א שווערע צייט עס רוקט זיך אָן. אזא ווינטער... אזא אומגליק.

צ י י ט ע ל

(טהוט אָן די פאַטשיילע אויף איהרע אַקסלען און שפּאַצירט אום.)

אָבער זעהט, וואָס פאר א גרויס!

פּ נ ח ס

איך זאָג, אז איהר האָט בעצאָהלט דריי רובעל.

צ י י ט ע ל

איך האָב געוואוסט, אז זיי וועלען נישט טרעפען — אין איין ביסעלע האָסטו, פּנחס, נישט געטראָפען. אָט, לאָז, מאמע, איך ווע אָנמעסטען אויף דיינע אקסלען... קום אהער, וואָס אנטלויפסטו? אָט אזוי... ביזט גאָר יונגער געוואָרען אין דער נייער פּאַטשיילע.

ק י י ל ע

קינדערלאך, איהר וועט מיר פּאָלגען? נעהמט, פּערפּאַקט עס אין פּאַפּיר און טראָגט עס אָב צוריק.

ר ע ש י ל

וואָס זאָגסטו?

ק ד י ש

מיר וועלען שוין בעדאַרפען עס אבטראָגען!

צ י י ט ע ל

מיינסט טאַקע אין אמת׳ן, מיר זאָלען אוועקטראָגען צוריק?

צ ב י ה

אָט, קיילעשו, מען בעדאַרף זיך שוין נישט אזוי אָבלאָזען. גאָט וועט העלפען. וואָס, די וועלט געהט שוין חלילה אונטער?

פּ נ ח ס

מען וועט עס נישט וועלען צונעהמען צוריק.

ק ד י ש

שטענדיג דאַגהט זי; דו, מאמע, דאַגהסט שטענדיג.

ק י י ל ע

איהר וועט אנווערען א פּאָר גראָשען, און זאָל מען עס אָבגעבען צוריק. קום, קדיש׳ל, מיין קינד, וועסט מיר ווייזען וואו איהר האָט עס געקויפט, וועל איך אליין געהן אהין.

צ י י ט ע ל

כ׳וויים נישט וואָס דו ווילסט האָבען. מיר האָבען זיך אזוי גע־פרעהט. מיר האָבען זיך צונויפגעלעגט אלע דריי אינאיינעם. גע־

מיינט, זי וועט זיין צופרידען — צום סוף...

ק י י ל ע

איך בעדארף עס נישט, קינדערלאך.

צ י י ט ע ל

דו בעדארפסט. האסט שבת נישט וואס אנצוטהאן.

צ ב י ה

וואס מיינט איהר טאקע, קיילעשו, מען קען זיך עס נעהמען און אריינלעגען זיך אין דר׳ערד אריין? פאר דער צייט לעגט מען זיך נישט אין דר׳ערד אריין.

ק י י ל ע

וואס בעדארף איך דען נאך האבען אויף דער וועלט? כ׳וואלט נאר וועלען זעהן א שטיקעל נחת פון אייך קינדערלאך; מעהר נישט. מיר איז שוין, קינדערלאך, גוט ווי אזוי איך געה שוין אנגעטהאן.

ר ע ש י ל

אט וועל מיר ווארטען וואס דער טאטע וועט זאגען. יועסט שוין זעהר אז ער וועט גאר נישט זאגען.

ק י י ל ע

וואס בעדארף איך הערען, צו דער טאטע וועט זאגען, אז גוט האט איהר געטהאן? כ׳וויים אליין אין וואס פאר א מצב מיר זענען, דער טאטע געהט ארום און פערדיענט קיין גראשען נישט.

צ ב י ה

מען קען דאך, חלילה, נישט אויפהערען צו זיין מיט מענשען צו־גלייך.

צ י י ט ע ל

קומט לאמיר געהן א טענצעל ארום איהר, אפשר וועט זי פרעהלי־כער ווערען. גיב א האנט פנחס.

צ ב י ה

איי, צייטעל, דערפאר האב איך אייך ליעב. מען בעדארף זיך נישט נעהמען צום הארצען.

ק ד י ש

דערווייל האָבען מיר אזוי פיעל געלד!

פ נ ח ס

א סך מיט נאָך.

ק י י ל ע

אודאי א סך מיט נאָך.

ר ע ש י ל

און מיין געלט, וואָס כ׳האָב אין באנק?

ק ד י ש

און מיין געלט, וואָס כ׳האָב אין באנק?

ק י י ל ע

אלץ וואָס איהר האָט וועט אפילו אויף איין חודש נישט קלעקען.

ק ד י ש

איך וועל געהן העלפען דעם טאַטען אויפקויפען אלטווארג.

צ ב י ה

וואָס מיינט איהר, ער וועט וואָלט נישט געקענט?

ק י י ל ע

זאָל שוין זיין ווי ס׳איז. אז איהר ווילט אזוי — זאָל זיין אזוי.

ק ד י ש

וואָס בעדאַרף איך האָבען געלד אין באנק? איך בעדאַרף קלייבען נדן?

ר ע ש י ל

און איך בעדאַרף אויך נישט קלייבען קיין נדן:

צ י י ט ע ל

וועסט קריגען אזא חתן ווי איך, וועט ער דיך אויך נעהמען אָהן נדן — אמת, פנחס?

ק י י ל ע

איהר חכמה׳ט זיך קינדערלאך. וואָס וועט פון די חכמות ארויס־קומען?

צ ב י ה

פנחס האט טאקע געקענט קריגען א שעהנעם נדן, אבער אזא מיידעל ווי ציטעל...

צ י י ט ע ל

פאר וואס עפעס, קנאפ מיידלאך זענען דא אין שטאדט?

פ נ ח ס

איך האב טאקי חרטה, וואס מיינסטו?

צ י י ט ע ל

קענסט נאך חרטה האבען.

צ ב י ה

אזוינע בחורים ווי פנחס האבען שוין נישט קיין חרטה. אבגעטהאן און פערפאלען.

ק י י ל ע

נו, וואס וועט זיין, קינדערלאך, געהט קיינער נישט מיט מיר?

פ נ ח ס

אט, לאזט געמאכט. איך וועל אומקעהרען דאס געלד און א סוף זאל עס נעהמען. איך גיב עס אייך א מתנה, גוט מחותנת'טע?

צ ב י ה

פיין! אט דאס הייסט א חתן.

צ י י ט ע ל

דאס וועלען מיר נאך זעהן. זאל די מאמע נישט מיינען, אז די וועלט געהט שוין אונטער.

ק י י ל ע

וואס וועט זיין, וואס וועט זיין? דער טאטע קאם וואס ער שלעפט די פיס. געהט אום איבער די הויפען שרייען מיט די לעצטע כחות.

צ י י ט ע ל

וואס ווייסטו? זעה נאר אויף איהר — וואס האסטו זיך צעוויינט?

ק י י ל ע

איי, קינדערלאך, קינדערלאך...

פּ נ ח ס

מחותנת'טע, ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? טאָמער וועט נישט זיין קיין ארבייט וועלען מיר גאָר פּראוועו א חתונה.

צ ב י ה

אנ'איינפאל.

צ י י ט ע ל

כ'האָב מיר אזש פערשעהמט.

צ ב י ה

וואָס שעהמט איהר זיך? כ'האָב פריהער געוויינט, און איצטער טראכט איך טאַקי, אז מיר איז, קיין עין הרע, גוט.

צ י י ט ע ל

אייך איז שוין טאַקי אזוי גוט, צביה'שו?

צ ב י ה

איך האָב פריהער געוויינט: מיינע חתונה קליידער זענען אויף מיר אזוי ענג געוואָרען, כאָטש נעהם און וואַרף זיי ארויס.

צ י י ט ע ל

מסתמא פעט געוואָרען.

צ ב י ה

פון צרות פעט געוואָרען.

צ י י ט ע ל

וואָס האָט איהר פריהער געזאָגט?

פּ נ ח ס

דאָס בענקט זי נאָך איהר מאַן.

צ ב י ה

איך בענק טאַקע. אז קדיש'ל וועט זיין א גוטער וועט ער מיר ווידער אנשרייבען צו מיין מאַן דעם אדרעס.

ש ו א ל

קומט אריין. טראָגט אויפ'ן האַנט אַ פּאַק אַלטע קליידער.

א גוטען אבענד! וואָס זיצט איהר עפּעס אזוי אומעטיג?

ק י י ל ע

די קינדער זענען געבליבען אָהן ארבייט.

ש ו א ל

וואָס, טאַקע פערמאַכט די פאַבריק? מען האָט שוין לאַנג גע־שמועסט פון דעם. אַלע מענשען אָבגעשיקט אהיים?

פּ נ ח ס

אודאי.

ש ו א ל

נו, דאריבער איז וואָס, בעדאַרף מען אזוי דאגה'ן?

צ י י ט ע ל

מיר האָבען געקויפט פאר איהרעטוועגען א פּאַטשיילע, נו, הייסט זי אונז, אז מיר זאָלען צוריק אבטראַגען. זי זאָגט, אז מען בעדאַרף נישט. זאָגט, אז די שמאַטעס זענען גענוג פאר איהר.

ש ו א ל

דאָס איז עס? א פיינע פּאַטשיילע. זעהר א פיינע. אַליין אויסגע־קליבען?

ק ד י ש

יא, מיר אַליין.

ש ו א ל

מען בעדאַרף נישט אָבגעבען צוריק. קאָסט מסתמא אריבער דריי רובעל. זאָל שוין זיין, אויב מען האָט עס שוין געקויפט.

ר ע ש י ל

אבי זי האָט מורא.

ש ו א ל

איך קלער אפשר, איז גוט, וואָס אזוי האָט זיך געמאַכט. דאָס געלד האָט מען דאָך אייך אָבגעצאָהלט?

צ י י ט ע ל

פאר א גאַנצע וואָך.

ק י י ל ע

וואָס מיינסטו מיט דעם?

ש ו א ל

איך האָב עס נאָך פריהער געטראַכט, אז ס'וואָלט געווען די גלייכס־טע זאַך.

צ י י ט ע ל

וואָס מיינסטו, טאַטע?

ש ו א ל

איך מיין, אז מען זאָל אריינעהמען טאַבאַק אין שטוב — אהיים מיין איך.

פ נ ח ס

און דאָ אין שטוב מאַכען פאַפּיראָסען?

ש ו א ל

־אָס מיין איך.

ק י י ל ע

מען קען נאָך אריינפאַלען.

צ ב י ה

איך מיין אויך, אז ס'איז א קרומע זאַך.

פ נ ח ס

און איך טראַכט, אז ס'איז שוין גאָר נישט קיין קרומע זאַך.

ק ד י ש

זעהר גוט, טאַטע.

ק י י ל ע

וואָס ווייסטו, נאַריש קינד?

ש ו א ל

נישטאָ פאַר וואָס מורא צו האָבען. קיינער וועט זיך נישט דער־וויסען. און טאָמער כאַפּט מען אונז... אבער ווער וועט עס כאַפּען?

ק י י ל ע

כ'האָב מורא.

ש ו א ל

ביזט א נאַר.

ק י י ל ע

מען קען נאָך חלילה אין קייטען אוועקגעהן.

ש ו א ל

אַט לאָז געמאכט.

פ נ ח ס

נישטאָ וואָס מורא צו האָבען.

צ ב י ה

און אפשר טאָקע, ווער ווייסט?

צ י י ט ע ל

איך זאָג אויך, אז ס'איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען.

ר ע ש י ל

פאר וועמען בעדאַרף מען דען האָבען מורא?

ש ו א ל

און מען וועט אויסמאכען א סך מעהר ווי פריהער.

ק י י ל ע

דאָס הארץ שרעקט מיר.

ש ו א ל

ס'איז מיר שווער ארומצוגעהן אזוי פיעל און שרייען אין די גאַסען. כ'וועל פערשפּאָרען צו שרייען אזוי. וועל מיר נעהמען א פּעקעלע אונטער'ן אָרעם און צוטראָגען עס אין בעקאַנטע הייזער. ווער וועט דען וויסען וואָס איך טראָג דאָרט אונטער אָרעם?

צ י י ט ע ל

אודאי דער טאַטע איז גערעכט.

ש ו א ל

אזוי בלייבט עס. מען וועט אָבוואַרטען א פּאָר טעג און דערנאָך, וועט מען אָנהייבען. מיט גאָטס הילף, ס'איז נישט קיין קרומע זאך.

ק י י ל ע

איך בין מעהר נישט ווי א אידענע. כ'וויים מיינט איהר?

ש ו א ל

אודאי ביזטו נישט מעהר ווי א אידענע און הער זיך איין וואָס

מען זאָגט דיר.

צ ב י ה

קיילע האָט שוין פריהער געוויינט אויך.

ר ע ש י ל

נו האָבען מיר שוין טאקע געמעגט קויפען די פאטשיילע?

צ י י ט ע ל

אָט, אדרבה מעסט נאָר אן מאמע, דער טאטע זאָל זעהן ווי שעהן ס'איז.

ר ע ש י ל

קום אהער, מאמע... אָט לאָז אָנמעסטען.

צ י י ט ע ל

האַלט זי צו... אָט אזוי נעהם איהר נאָר פאר די הענט... אָט אזוי וועל איך איהר אָנטהאָן אויף די אקסלען.

מען טהוט דער מוטער אָן די טוך מיט געוואלד.

צ ב י ה

צורייסט געזונד!

ש ו א ל

מילא, וועסט עס פערנוצען געזונדערהייד.

ק ד י ש

בי־בי־בי, נישט אויסגעפיהרט...

צווייטער אקט.

די אייגענע דירה. ארום האלבען טאג.

צייטעל

זיצט ביים טיש און מאכט פאפיראסען. נעבען איהר אויפ'ן טיש ליגט א גאנצער בארג טאבאק.

פנחס

זיצט נעבען איהר העלפט איהר כלמורשט.

שואל

ליגט קראנק צו בעט.

צייטעל

דו טארסט, פנחס, איצטער דערפון נישט רעדען. דער טאטע ליגט קראנק; דאס איז ערשטענס און...

פנחס

וועסט דאך שפעטער אויך קענען מאכען פאפיראסען. און וואו בין איך אין דער וועלט? איך פערדין דאך אויך.

צייטעל

איך נעהם דאך די פערדינסטען נישט פאר זיך אליין.

פנחס

מיינסט, א גרויסע חכמה טהוסטו מיט דעם.

צייטעל

און דו װאלסט מיר הייסען, אז איך זאל זיי לאזען אויסגעהן פאר הונגער? לאזען, אז דער טאטע זאל שטארבען.

פנחס

איך וויים נישט, פאר וואס דו זאגסט עס.

צייטעל

און אויסער דעם אלעמען, צי קען איך גאר טראכטען פון אזא זאך.

פ נ ח ס

אז דו פערשטעהסט נישט וואָס איך מיין.

ש ו א ל

חוסט.

צ י י ט ע ל

אָט אדרבה, זאָג אליין: צי קען איך גאָר איצטער קלערען פון חתונה האָבען? ווי ער הוסט! וואָס איז דיר, טאַטע?

זי געהט צום קראנקענס געלעגער; הערט זיך צו.

פ נ ח ס

ער איז אויף? כ'האָב געוואָלט מיט איהם רעדען אביסעל.

צ י י ט ע ל

ניין, ער שלאָפט. דאָס הוסט ער פון שלאָף.

פ נ ח ס

פריהער האסטו אלץ אבגעלעגט, ווייל כ'בין נאָך נישט געשטאַנען צו מיליטער. איצטער ווידער ווייל...

צ י י ט ע ל

ווען דו וואָלסט געווען א זוהן דאָ אין שטוב וואָלסטו אזוי נישט גערעדט.

פ נ ח ס

אנטקעגען וואָס זאגסטו עס?

צ י י ט ע ל

איך מיין עס טאקע אנטקעגען דעם, וואָס דו וואָלסט וועלען איך זאָל נעהמען און לאָזען זיי דאָ אויף הפקר. שלאָג זיך עס ארויס פון קאָפּ, פנחס.

פ נ ח ס

זעהר שלעכט וואָס דו האָלסט מיר דאָ פאר א פרעמדען. אפשר איז גלייכער אז איך זאָל שווייגען.

צ י י ט ע ל

קענסט אפשר טראַכטען, כ'ווייס דאָרט וואָס.

פנחס

וואס קען איך טראכטען? איך קוק, וואס דו זעהסט אויס אזוי שלעכט. דאס טראכט איך.

צייטעל

פון וואנען זאל איך אויסזעהן גוט? פון דעם גרויסען נחת וואס כ'האב?

פנחס

ער נויגט איהר קאפ. קושט זי.

צייטעל

טהו עס נישט, פנחס.

פנחס

ווילסט עס נישט ליידען...

צייטעל

נישט איצטער איז א צייט דערפאר.

פנחס

ביזט גערעכט.

צייטעל

צייטענווייז דוכט זיך מיר אויס, אז דו ביזט נאך גאר א פרעמדער ביי אונז.

פנחס

איך פערשטעה עס נישט.

צייטעל

כ'וואלט וועלען אמאל מיט דיר פון אלצדינג רעדען: אויסוויינען זיך, און איך קען עס נישט.

פנחס

עפעס רעדסטו היינט אזוי...

צייטעל

אך, ווען דו וואלסט אלצדינג וויסען: ווען איך זאל קענען אלצדינג פאר דיר אויסדערצעהלען.

פּ נ ח ס

כ׳וועל שוין גאָר שווייגען. וועל איך אפשר מאכען בעסער.

צ י י ט ע ל

גאָט ווייסט, וואָס דו קלערסט איצטער איבער.

פּ נ ח ס

כ׳וויל דיר זאָגען, אז היינט פערשטעה איך שוין גאָר נישט וואָס מיט דיר איז. עס דאכט זיך מיר, אז דו בעהאלטסט א סוד פון מיר.

צ י י ט ע ל

איך?

פּ נ ח ס

עס זעהט אויס, גלייך ווי היינט וואָלטען מיר זיך צום ערשטען מאָל זיך געטראָפען: גלייך, ווי דו וואָלסט מיר גאָר קיין מאָל נישט געקענט.

צ י י ט ע ל

אפשר ביזטו גערעכט.

פּ נ ח ס

האָסט קיין מאָל אזוי נישט גערעדט צו מיר. פערשאַפסט מיר עגמת־נפש און איך וויים נישט פאר וואָס און פאר ווען.

צ י י ט ע ל

פערקערט, איך וויל דיר קיין עגמת נפש נישט פערשאַפען, דאריבער רעד איך נישט פון אלץ. נישט נאָר פון דיר אליין בעהאלט איך זיך אוים. די שטוב־לייט, ווען זיי וואָלטען וויסען...

פּ נ ח ס

זאָג איך דאָך, אז דו בעהאלטסט זיך מיט עפּעס אוים פון מיר. אויב דו האָסט עפּעס אויפ׳ן הארצען — האָסטו עס נישט וואָס צו בעהאלטען.

צ י י ט ע ל

ווי לאנג איך וועל קענען אנציהען...

פ נ ח ס

אויב אזוי, וועל איך מעהר נישט פרעגען; טהו זיך ווי דו פער־שטעהסט.

ד אָ ק ט אָ ר

קומט אריין.

דאַ איז אַ קראַנקער?

צ י י ט ע ל

יאַ, הער דאָקטער; מיין פאָטער איז קראַנק.

ד אָ ק ט אָ ר

נעהמט פון זיך אראָב זיין פעלץ.

פ נ ח ס

דער הער דאָקטער וועט מיר געבען וועל איך צוהאַלטען.

ד אָ ק ט אָ ר

לעגט איהם אנידער וואו ס'איז. אַ פאָטער איז עס. ער שלאָפט?

פ נ ח ס

איהר פאָטער.

ד אָ ק ט אָ ר

שוין לאַנג קראַנק?

צ י י ט ע ל

עס טהוט איהם וועה אין הארצען שוין גאַנץ לאַנג, נאָר אַז ער ליגט איז איינגאַנצען פיער טעג.

ד אָ ק ט אָ ר

וואָס איז זיין ארבייט?

צ י י ט ע ל

קויפט אויף אַלטע זאַכען. ווען ער זאָל נישט בעדאַרפען שרייען דעם גאַנצען טאָג.

ד אָ ק ט אָ ר

ער הוסט?

צ י י ט ע ל

נאָך ווי!

ש ו א ל

הוסט פון שלאָף.

צ י י ט ע ל

דו שלאָפסט, טאטע? דער הער דאקטאר איז געקומען.

ש ו א ל

הא, דער הער דאָקטאר..

ד אָ ק ט אָ ר

אָט אזוי, וועט איהר זיך אויפזעצען... וואו טהוט אייך וועה?

ש ו א ל

די הארץ, אוי...

ד אָ ק ט א ר

דעקט אויף אַ טייל פון'ם חולה'ס אויסגעטריקענטען קערפער און הויבט אָן אויסצוקלאפען.

אפשר איז פארהאן א ריינער האנטוך?

צ י י ט ע ל

אָביסעל צוטומעלט.

יא, הער דאקטאר... אפשר גוט אנ'אנדער זאך; כ'וועל פון א ריי־נער העמד אָברייסען א שטיק...

ד אָ ק ט א ר

גיט, דאָרט וואָס איהר וועט געפינען.

צ י י ט ע ל

דערלאנגט איהם אַ העמד. ער פערשפרייט אויפ'ן חולה'ס אָבגעדעק־טער פלייצע און הערט איהם אויס.

ד אָ ק ט א ר

ציהט דעם אטעם. אָט אזוי. נאָך אביסעל; טיעפער... טהוט וועה?

ש ו א ל

שטעכט. אוי.

ד אָ ק ט א ר

איהר קענט איהם צוריק אנידערלעגען. אָט אזוי, פאָרזיכטיג. פאר־האָן טינט און פעדער?

צ י י ט ע ל

גנה, פנחס, נעהם ביי א שכנה טינט און פעדער.

פ נ ח ס

אט שוין.

געהט ארויס.

ד אָ ק ט א ר

טהוט וועה דער קאָפּ, וואס?

ש ו א ל

אַלע אברים טהוען וועה.

צ י י ט ע ל

דערלאנגט א שטול דעם דאָקטאר.

וועט מוחל זיין זיצען.

ד אָ ק ט א ר

דאנק!

ש ו א ל

די כחות געהן אויס. מיט אמאל געבליבען אזוי פערשוואכט...

פ נ ח ס און הינטער איהם ק י י ל ע קומען אריין.

צ י י ט ע ל

אט איז שוין טינט און פעדער.

פ נ ח ס

אין דריי הייזער געוועזן ביז כ'האָב געקריגען.

ק י י ל ע

געהט צו אָהן ווערטער צום קראנקענס בעט און ווישט די טרערען.

ד אָ ק ט אָ ר

א מוטער?

ק י י ל ע

יא. די מאמע... איז דאָ א שטיקעל האָפנונג, אז ער וועט פון בעט אראָב?

ד אָ ק ט א ר

נו געוויס.

ק י י ל ע

און וואָס איז איהם?

ד אָ ק ט א ר

שוואך, דאָס אלץ.

שרייבט אין זיין ביכעלע אויפ'ן קניה אַ רעצעפּט.

ק י י ל ע

פון וואנען זאָלען זיין כחות? מישטענס געזאָגט, פון דעם גרויסען נחת וואָס מען האָט?

ד אָ ק ט א ר

האָט קיין מאָל ניט געשפּיגען מיט בלוט?

ק י י ל ע

זאָל גאָט בעהיטען! ניין חלילה.

צ י י ט ע ל

קערט זיך אָב אָן אַ זייט, ווישט די טרערען.

ד אָ ק ט א ר

דאָ האָט איהר א רעצעפּט. וועט עס בעשטעלען אין אפּטייק. וועט זיין א טראָפּענס. אלע צוויי שעה צו צעהן טראָפּענס אין אַן עסלעפעל וואסער. ווי איך זעה מאכט מען דאָ פּאַפּיראָסען אין שטוב. ס'איז זעהר שעדליך פאר אזא חולה.

ק י י ל ע

וואס זאָל איך טהאָן? מיין ביטער מזל... ס'וואָלט אונז אויסגעקומען פון הונגער צו שטארבען. כ'ווייס, אז ס'איז א סם־המות. פריהער האָבען די קינדער ביי דעם געארבייט אין פאבריק. געווען ווי ס'איז מיט וואָס זיך דורכצושלאָגען... אזא פינסטערע פרנסה. אהן הערצער זענען זיי אלע געבליבען. אָט, דאָס איז מיינע א טאָכטער, אויך קאָם וואָס די נשמה האלט זיך אין איהר... ס'טהוט איהר וועה אין הארצען, קלאָגט זי זיך.

צ י י ט ע ל

מיר איז גאָר נישט... איך בין געזונד...

ד אָ ק ט אָ ר

אויב איהר ווילט, אז ער זאָל ווערען געזונד מוזט איהר דעם טאַ־באַק ארויסנעהמען פון שטוב.

צ י י ט ע ל

אפשר קען מען אָבצאַמען?

ד אָ ק ט א ר

דער שטאַרקער ריח וועט דאָך אָבער בלייבען אין שטוב

ער טהוט אָן זיין פּעלץ.

ק י י ל ע

זי רופט אָב אָן אַ זייט צייטלען, זוכט אין קעשענע און צעהלט אין איילענניש מטבעות.

ד אָ ק ט אָ ר

מען בעדאַרף נישט. רעכט אזוי...

די פרויען אַ ווײַלע צוטומעלט.

ק י י ל ע

דאנק אייך, הער דאָקטאר... וואָס זאָל איך טהאָן צו מיין ביטער מזל... נישט געווען פאר וואָס צו רופען א דאָקטאר. געטראַכט אפשר וועט עס מיידען...

ד אָ ק ט אָ ר

איהר קענט איהם געבען אלץ צו עסען, וואָס נאָר ער פערלאַנגט. אזוי פון שאַרפע מאַכלים זאָלט איהר זיך אביסעל אָבהיטען. יאַ, דעם טאַבאַק בעדאַרף מען צונעהמען פון שטוב... כ׳וועל מאָרגען א׳ן דער צייט ווידער זיין באַנ׳אייך. א גוטען טאַג.

געהט אַרויס.

צ י י ט ע ל

ס׳אַראַ טייערער מענש!

פּ נ ח ס

א פיינער מאַן.

ק י י ל ע

ווי אזוי ער האָט עס בעמערקט! כ׳האָב געהאַט אין קעשענע עט־

ליבע גראַשען: מורא געהאט טאָמער איז עס צו קנאפּ, קאָן נאָך
ווערען אין כעס... צום סוף...

פּ נ ח ס

איך וועל געהן אַבטראָגען די טינט און פעדער.

געהט אַרויס.

ש ו א ל

זיפצט.

ק י י ל ע

דו שלאָפסט, שואל? נו, ווי פיהלסטו זיך?

ש ו א ל

אוי, מיר איז שלעכט.

ק י י ל ע

וועה איז מיר, ווינד איז מיר...

ש ו א ל

כ'האָב געזאָגט, אז דער טאַבאַק וועט מיר עקען די יאהרען. סם־
המות.

צ י י ט ע ל

אפשר וואָלט מען בעטען, אז צביה זאָל איהר צימער אבטרעטען?
זי וועט שלאָפען מיט אונז דאָ, ביז דער טאַטע וועט ווערען געזונד.

ק י י ל ע

ווי קען מען עס גאָר פערלאַנגען פון איהר? מיט א קליין קינד...
וואָס האסטו זיך, צייטעל אזוי פערטראַכט?

צ י י ט ע ל

הא?... גאָר נישט, גאָר נישט.

ק י י ל ע

וואָס איז מיט דיר?

צ י י ט ע ל

איך זאָג דאָך דיר גאָר נישט. כ'האָב זיך אזוי אביסעל פערטראַכט...
געקלערט ווי מען ווערט פּטור פון דעם טאַבאַק.

ק י י ל ע

גאָט ווייסט, גאָט ווייסט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

צ י י ט ע ל

מען וועט בעדאַרפען אַרויסנעהמען פון באַנק דאָס ביסעל געלד וואָס מיר האָבען דאָרט; וועט זיין אויף דער הוצאה.

פ נ ח ס

אַט וועל איך אייך געבען... מען בעדאַרף מאַכען דעם רעצעפּט. נאַט אייך, מחותנת'טע, וועט איהר געהן בעשטעלען דעם רעצעפּט.

גיט איהר געלד.

ק י י ל ע

אפשר וועט נאָך דער וואָס איז הימעל זיך דערבאַרימען. מיט גאָטס הילף, כ'וועל עס דיר אָבגעבען. זאָל ער נאָר פון בעט אַראָב.

ש ו א ל

קיילע... וואו ביזטו?

ק י י ל ע

האָסט מיר עפּעס געוואָלט זאָגען?

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאָר?

ק י י ל ע

ער האָט געזאָגט, דו וועסט מיט גאָטס הילף זיין געזונד.

ש ו א ל

מיט עפּעס זיך צו דערקוויקען... אַפּעלציגען... כ'וואָלט מיר דער־קוויקט.

ק י י ל ע

יאָ, כ'וועל אפשר קריגען.

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאָר?

צ י י ט ע ל

ער זאָגט, אז דו וועסט ווערען אין גיכען געזונד.

פ נ ח ס

אפשר וואָלט מען בעדארפט געהן אין משמרת־חולים; נעהמען ביי זיי א צעטעל?...

צ י י ט ע ל

ניין, ניין, כל־זמן מיר קענען.

ק י י ל ע

ווישט די טרערען. געהט אַרויס.

צ י י ט ע ל

דעקט אריבער דעם טאַבאק, אויפ'ן טיש מיט אַ פּאַפּיר.

איך בעדארף עס נאָך האַלטען דעם מלאך המות אין שטוב! ווי אזוי ווערט מען פּטור פון דעם? וואָס זאָל איך טהאָן? וואָס פאַר אן עצה קען איך מיר געבען?

פ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

ער זעצט זיך נעבען איהר און גלעט איהרע האָר.

צ י י ט ע ל

איך וויים גאָר נישט, איך וויים גאָר נישט. וואָס וועט איצטער זיין מיט זיי?

פ נ ח ס

וואָס מיינסטו? וואָס זאָל זיין מיט זיי? מאלע וואָס א מענש ווערט קראנק? ער וועט ווערען געזונד און אלץ וועט זיין ווי געוועז.

צ י י ט ע ל

הערסט ווי שווער ער אָטעמט. ווי ער פאכט מיט דער נשמה... הערסט?

פ נ ח ס

נו, ער איז דאָך קראנק. ס'איז פון שלאָף אזוי.

צ י י ט ע ל

גאָט ווייסט.

הוסט.

פּ נ ח ס

דו האָסט אויך אָנגעהויבען די לעצטע צייט צו הוסטען.

צ י י ט ע ל

איך?

פּ נ ח ס

יאַ, דו זעהסט אויס די לעצטע צייט אַזוי שלעכט. אַלע דאָקטוי־רים זאָגען, אַז טאַבאַק איז זעהר שעדליך פאַר'ן הארצען.

צ י י ט ע ל

יאַ...

פּ נ ח ס

וואָס ביזטו אַזוי צוטראָגען? עפּעס יעדער מאָל, אַז איך זיץ נע־בען דיר ווערט מיר אַזוי אומעטיג. פאַר וואָס ווייס איך נישט. מיר האָבען דאָך געדאַרפט זיין פרעהלאַך.

צ י י ט ע ל

רעד עס נישט איצטער. איך קען עס איצטער נישט הערען. כ'וואָלט אפשר שוין בעדאַרפט פון אַלץ פערגעסען... ווארום וואָס קען איך נאָך האָפען...

פּ נ ח ס

וואָס רעדסטו?!

צ י י ט ע ל

איך זעה דו שרעקסט זיך, פּנחס.

פּ נ ח ס

איידער דער דאָקטאַר איז געקומען האָסטו עפּעס אָנגעהויבען צו רעדען אַזוי פערשטעלט; און איצטער — איך פערשטעה נישט וואָס מיט דיר איז, צייטעל. שוין באַלד דריי יאָהר אַז מיר קענען זיך און דו, ווי דו וואָלסט זיך פון מיר וועלען מיט עפּעס אויסבע־האַלטען. דאַרפסט וויסען, אַז מיר טהוט עס וועה. יאַ, עס פער־

דריסט מיר; ס'האָט נישט בעדארפט זיין אזוי. נאָר איך פערשטעה אלצדינג.

צ י י ט ע ל

וואָס פערשטעהסטו, זאָג מיר?

פּ נ ח ס

דו האלסט מיך פאר א נאַר. מיינסט אז כ'זעה שוין גאָר נישט.

צ י י ט ע ל

אדרבה, וואָס ווייסטו? זאָג מיר.

פּ נ ח ס

איך וויים, אז אויסער דעם טאָטענס קראנקהייט איז נאָך א זאך פארהאן, וואָס דו בעהאלסט אוים פון מיר. ווילסט נישט דער־צעהלען.

צ י י ט ע ל

אויב דו מיינסט, אז איך בעהאלט פון דיר אזעלכע זאכען... איי, פּנחס, דו האָסט א גרויסען טעות.

פּ נ ח ס

טאָ פאר וואָס פערשאפסטו מיר שמערצען.

צ י י ט ע ל

אז איך וועל דיר דערצעהלען וועט נאָך ערגער זיין.

פּ נ ח ס

מיר מעגסטו אלץ אויסזאָגען. איך זעה, אז דו קענסט מיך נישט.

צ י י ט ע ל

געהט צום קראנקענס בעט. שטעהט דאָרט אַ ווײלע זעהר טרויע־ריג, אויפגערעגט.

פּ נ ח ס

קום צו מיר, צייטעל.

צ י י ט ע ל

אָט בין איך נעבען דיר, פּנחס. וואָס ביזטו אזוי צושראָקען?

פּ נ ח ס

איך בעט דיר, צייטעל, טהו מיר נישט אָן קיין צער.

צ י י ט ע ל

קוסט איהם צערטליך.

פ נ ח ס

וואס איז מיט דיר היינט, צייטעל?

צ י י ט ע ל

האסט דאך עס פריהער געוואלט.

פ נ ח ס

ניין, נישט דאס מיין איך.

צ י י ט ע ל

נארעלע דו, וואס שרעקסטו זיך? מיט מיר איז גאר נישט...

זי הויבט אן הוסטען. געהט אב צום טיר און ווערגט זיך, ווי זי וואלט זיך וועלען פון איהם אויסבעהאלטען.

פ נ ח ס

געהט צו איהר. פערקוקט איהר פנים.

וואס איז דאס, צייטעל?! בלוט?... ס'איז דאך בלוט!...

צ י י ט ע ל

בלאס, ציטערט פון קעלט.

פ נ ח ס

ס'איז נישט אמת, עס קען נישט געמאלט זיין.

צ י י ט ע ל

יא, פנחס: בלוט...

פ נ ח ס

פונדעסטוועגען זיי נישט אזוי צושראקען.

צ י י ט ע ל

כ'האב געמיינט, אז כ'וועל אמאל אנזעהן א שטיקעל ליכט, אין ביטער לעבען פערגעסען. איצטער — א סוף צו אלע האפנונגען.

פ נ ח ס

ווי לאנג איז עס שוין? פאר וואס האסטו עס מיר נישט דערצעהלט? מען דארף פרעגען א דאקטאר. מען האט דאך בעדארפט...

צייטעל

וואס האב איך דען צו פרעגען? איצטער איז מיט אלעמען א סוף.
וואס האב איך דען נאך צו האפען?

פנחס

נארישקייטען רעדסטו, אט וואס. מען טאר נישט רעדען אזוי אט וואס...

ווישט די טרערען.

צייטעל

ניטע, פנחס, טהו עס נישט... איך האב ד״ר נישט דערצעהלט; כ'האב דיר נישט געוואלט אנטהאן קיין צער און דערצו...

פנחס

מיר האסטו בעדארפט באלד דערצעהלען. אט וואס.

צייטעל

כ'האב געטראכט... אזוי ביזטו נאך מיט מיר; וועסט זיך אבער דערוויסען, אז כ'בין אזוי קראנק — אפשר...

פנחס

אז דו ביזט גאר נישט אזוי קראנק. ווער האט עס דיר איינגערעד־ט, אז דו ביזט... וועסט זעהן, אז גאר אין גיכען וועסטו ווערען צו־ ריק געזונד.

צייטעל

דו האסט זיך דאך אויך דערשראקען.

פנחס

דערשראקען.. ס'איז דאך עפעס נישט קיין קלייניגקייט... בלוט פון האלז... ס'איז דאך בלוט.

צייטעל

ווען כ'וואלט כאטש אויף איין חודש געקענט ארויס פון דער שטוב; פטור ווערען פון דעם טאבאק. איך פיהל ווי עס דערקירצט מיר די יאהרען.

פנחס

ווי לאנג איז שוין, אז דו ווייסט עס?

צ י י ט ע ל

נאך אין פאבריק זייענדיג האב איך געשפירט עפעס אזא וועהטאג אין הארצען. כ'האב געמיינט, אז ס'איז גאר נישט. זיצענדיג מיט אנדערע מיידלאך, מען לאכט, מען זינגט — כ'האב גאר נישט געשפירט ווי דער טאבאק נאגט מיר אוים דאס הארץ. דא, אין דער היים האט זיך עס אלץ מיט אמאל ארויסגעלאזען. אלץ מיט אמאל.

פ נ ח ס

הער, צייטעל, איך נעהם דיך צו פון דאנען.

צ י י ט ע ל

וואס הייסט?

פ נ ח ס

אויף איין חודש וועסטו פון דאנען ארוים.

צ י י ט ע ל

וואוהין?

פ נ ח ס

ווייסט, וואוהין! איך וועל אויסגעפינען ערגעץ א טרוקענע דירה, וואו דו וועסט קענען זיין א חודש. כ'וועל דיך מיט געוואלד צונעהמען פון דאנען.

צ י י ט ע ל

און דער טאטע?

פ נ ח ס

מאכסט דען איהם גרינגער מיט דעם וואס דו ביזט דא? רעשיל איז דאך דא.

צ י י ט ע ל

זיי וועלען דאך פון הונגער אויסגעהן.

פ נ ח ס

פאלג מיר, צייטעל; דו פאלג נאר מיר. איך וועל זעהן אז אלץ זאל גוט זיין. איך פערדין דאך. איך וועל אלע מיינע פערדינסטען ברענגען אהער און דו פאלג נאר מיר.

צ י י ט ע ל

און אויף וועמעס פּלייצעס וועל איך ליגען?

פּ נ ח ס

איך וועל אלצדינג פון זיך פערקויפען. נאַקעט, אָהן א העמד וועל איך בלייבען און וועל דיך נישט לאָזען פאלען. אָט, זעהסט, דאָס קייטעלע מיט דעם זייגערעל — אויף כפרות! איך בעדארף עס נישט האָבען. ווער איז אין דעם שולדיג, אויב נישט דו אליין? גלייך ווי דו האָסט נאָר דערשפּירט, אז דיר איז נישט גוט, האָסטו מיר עס בעדארפט דערצעהלען. ווער איז שולדיג, אז דו האָסט געשוויגען. נאָר מילא, וואָס געוועז — איז פערפאלען. איצטער אָבער, מיינסטו, אז איך וועל מיר אזוי לאָזען דו זאָלסט זיין קראנק? איך וועל דיר נישט לאָזען, דו זאָלסט אזוי אויסגעהן ווי א ליכט.

צ י י ט ע ל

ניין, איך קען פון דאנען נישט אוועקגעהן.

פּ נ ח ס

פאר וואָס?

צ י י ט ע ל

איך קען עס דער מאַמען נישט אויסזאָגען. זי וועט זיך דערוויסען... ניין, ניין איך קען נישט.

פּ נ ח ס

איך וועל רעדען מיט איהר.

צ י י ט ע ל

טהו עס נישט, פּנחס. זאָל שוין געהן ווי עס געהט. איך קען פון דאנען נישט געהן.

פּ נ ח ס

ער כאַפּט זי ארום און קושט איהר קאָפּ.

צ י י ט ע ל

פּנחס, מיין לעבען...

פ נ ח ס

איך וועל דיר נישט לאָזען זיין קראַנק; ניין, ניין.

צ י י ט ע ל

איך שרעק זיך זעהר... מיר דאכט זיך, אז אלץ איז שוין פערפאַ־לען...

פ נ ח ס

נישט פערפאַלען. דו ביזט געזונד. ס'איז אלץ גאַר נישט. אפשר האָט זיך נאָר אזוי אויסגעדאכט...

ש ו א ל

וואכט אויף. הוסט.

צ י י ט ע ל

ביזט אויף, טאַטע?

ש ו א ל

מיר איז שלעכט... האָט מען געבראכט די רפואות?

צ י י ט ע ל

די מאַמע איז אוועקגעגאנגען בעשטעלען.

ש ו א ל

וואָס האָט געזאָגט דער דאָקטאר?

צ י י ט ע ל

אז דו וועסט באַלד זיין געזונד. וועסט קענען אראָב פון בעט.

ש ו א ל

אוי, ווער ווייסט... גאָט ווייסט... פנחס...

פ נ ח ס

אָט בין איך. וואָס מאכט איהר?

ש ו א ל

איך ווער דערשטיקט. כ'וואָלט קענען אויף א ווײַלע זיך אויפ־הויבען... אראָבגעהן... אויף איין ווײַלע...

שלאָפט איין.

צ י י ט ע ל

געהט אויף די שפּיץ פינגער צוריק אויף איהר אָרט נעבען טיש.

פּ נ ח ס

די מאמע געהט, איך וויל מיט איהר רעדען.

צ י י ט ע ל

ניין, ניין..

ק י י ל ע

קומט אַריין.

נו, וואָס הערט זיך? אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג די רפואות. אפשר וועט דער וואָס אין הימעל רחמנות האָבען. וואָס ער שלאָפט די גאנצע צייט? פון שוואכקייט שלאָפט ער, וועה איז מיר.

צ י י ט ע ל

זאָגסטו אז אין א האלבע שעה ארום וועט זיין פארטיג?

ק י י ל ע

וואָס ביזטו אזוי בלייך? זעהסט אויס אזוי שלעכט.

צ י י ט ע ל

פון וואנען זאָל איך גוט אויסזעהן? דער גרויסער נחת וואָס מיר האָבען דאָ? פאר וואָס עסטו גאָר נישט, מאמע? האָסט דאָך נאָך היינט גאָר נישט געהאט אין מויל?

ק י י ל ע

ביזט א קינד, וואָס דאגהסטו פאר דער מאמען? מיר מיין קינד וועט שוין גאָר נישט זיין... קינד מיינס הער אויף צו וויינען. גאָט וועט זיך דערבארימען. נו, און דו, האָסטו עפּעס גענומען אין מויל?

צ י י ט ע ל

יאָ, איך האָב נישט לאנג געגעסען.

געהט ארויס.

ק י י ל ע

נישטאָ קיין נחת. כ'האָב געמיינט, די קינדער וועלען אביסעל אונטערוואקסען; וועט אביסעל זיין גרינגער. צום סוף האָט זיך אלץ מיט אמאָל אראָבגעלאָזען אויף אונזערע קעפּ. ער איז קראנק. די קינדער געבליבען אָהן ארבייט... און דאָס קינד, צייטלען מיין

איך, זעהט אוים אזוי שלעכט. אלץ דער טאבאק, וועה איז מיר. וואלט עפעס אנ'אנדער פאבריק געוועז. וואס רעדט מען אין שטאדט, וועט זיך די פאבריק אפשר עפענען אין גיכען?

פנחס

און, אז זי וועט זיך עפענען איז וואס?

קיילע

וויים וואס רעדסטו? פריהער איז דאך אזא דלות נישט געוועז. כאטש געוועז גענוג אויף דער הוצאה. אט, וויפיעל זיי האבען נישט פערדינט — איז דאך אזוי שלעכט נישט געוועז.

שואל

קיי־לע, וואו ביזטו?

קיילע

ווילסט עפעס, שואל?

שואל

מיר איז שלעכט. איך ווער דערשטיקט. וואלט מען עפעס צוקלע־רען. אפשר די רפואות... וואס זאגט דער דאקטאר?

פנחס

אפשר וואלט מען גאר בעטען אז מען זאל זיי נעהמען אין הקדש אריין?

שואל

אין הקדש?

קיילע

ווען מען וואלט נאר וועלען צונעהמען.

שואל

כ'וועל שוין בעסער דא בלייבען. וואס וועט זיין — ט'זיין. בליי־בען אין שטוב. ס'הארץ איז שוואך. דעם טאבאק מ'זאל צונעה־מען.

קיילע

וואס פאר אן עצה גיט מען זיך. וואוהין זאל איך געהן? וואו זאל איך מיר קערען און ווענדען?...

ש ו א ל

כ'וויל אין שטוב. אפשר בעשערט שוין... וויל איך אין שטוב.

ק י י ל ע

פאר געזונדע מענשען איז דאָ סם־המות. אָהן כחות איז ער גע־בליבען. אפשר זאָל מען ארויסנעהמען די לעצטע קינדערשע געלד און מען זאָל זעהן אנ'אַנדער דירה? אפשר ליכטיגער... טריקענער.

פ נ ח ס

אודאי בעדארף מען עס טהאָן.

ק י י ל ע

ווען מען וואָלט געקענט אויסזוכען עפּעס א קעלער, זאָל נישט זיין אזוי טיעף. די פענסטער זאָלען ארויסקומען אין א ליכטיגע־רער זייט... נאָר ווי אזוי... ווי אזוי?...

פ נ ח ס

צייטעל האָט אויך בעדארפט ארויסציהען פון דאנען.

ק י י ל ע

נו, אודאי. ס'איז פאר אלעמען דאָ א סם־המות.

פ נ ח ס

איך מיין טאקי איהר. זי האָט בעדארפט אוועק פון דאנען. ס'א סכנה פאר איהר, ווען זי זאָל דאָ בלייבען.

ק י י ל ע

דאָס זאָג איך דאָך אויך. קאָם וואָס די נשמה האלט זיך אין איהר.

פ נ ח ס

אַז איהר ווייסט גאָר נישט וואָס מיט איהר איז. איך אליין וועל זעהן, אז זי זאָל אוועק פון דאנען.

ק י י ל ע

וואָס מיינסטו? ווילסט מיר עפּעס; הא? וואָס האָסטו נאָר וואָס געזאָגט?!...

פ נ ח ס

כ'מיין גאָר נישט. אזוי זאָג איך, אז איך וועל אליין, אויף מיין

חשבון נעהמען פאר איהר ערגעץ אן אנדער דירה... וואס האט איהר זיך אזוי דערשראָקען? איך מיין דאך גאר נישט.

קײלע

פנחס'ל, מיין גאָלד! מיר וועסטו נישט פערלייקענען. עפּעס אזוינס ווייסטו... זאג מיר, וואס איז מיט מיין קינד? האט חלילה עפּעס געטראָפען מיט איהר? איך בעט דיר... זאָלסט מיר די מינוט אלץ זאָגען.

פנחס

ניין, גאָר נישט... זי אליין זי האט נישט געוואָלט דערצעהלען.

קײלע

איך וועל דיך, מיין קינד, נישט אבלאָזען ביז דו וועסט מיר נישט דערצעהלען. ווארום ווער זאָל וויסען אויב נישט א מאמע?... לעגסט מיר נאָר אן שטיינער אויפ'ן הארצען מיט דעם וואס דו ווילסט מיר נישט דערצעהלען. איך בין דאך א מאמע בין איך...

פנחס

איך זאָג אייך, אז ס'איז גאָר נישט. אומזיסט שרעקט איהר זיך.

קײלע

איך וועל דיך נישט אָבלאָזען. א מאמעס הארץ קען מען נישט פערלייקענען. ס'הארץ זאָגט מיר עפּעס... פּנחס מיין גאָלד... איך לאָז דיך נישט אָב...

פנחס

ווישט די טרערען.

זי האט מיר דערצעהלט אז זי איז קראנק... ס'צעך בעוויזען בלוט פון האלז.

קײלע

הא? ! וואס, בלוט? ציטעל?... וואו איז זי? ציטעלע, מיין קינד! וואו ביזטו? וואו איז זי? וואוהין איז זי געגאנגען? נשמה מיי־נע... איך וועל עס נישט אויסהאלטען...

איילט אויף דרויסען.

פּ נ ח ס

וואוהין לויפט איהר?

געהט איהר נאָך.

ש ו א ל

וואכט אויף. קרעכצט.

אוי, איך ווער דערשטיקט... איין ביסעלע לופט... גיט מיר אביסעל לופט...

ער וויל זיך אויפזעצען נאָר זיין קאָפּ פאלט צוריק.

דריטער אקט.

די אייגענע וואוינונג ווי פריהער. ערב־שבועות. ארום האַלבען טאָג. צביה בעט אוים אַ בעט און קלאַפּט אויף די קישען, זאָל זיין ווייך. קדיש שטעהט דאביי, האַלט צביה׳ס קינד אויפ׳ן האַנט. פון צביה׳ס צימער קו־מען אַן קיילע און רעשיל פיהרען אונטער די אָרעמס ציטלען.

צביה

שוין די בעט אויסגעבעט!

ציטעל

אין איין העמד. ס׳פּנים אויסגעטריקענט, בלויז אַ ראזער פארב שפּיעלט אין די איינגעפאלענע באקען. זי קוקט זיך ארום ווי צום ערש־טען מאָל וואָלט זי אין דעם צימער געווען.

קיילע

פאר א יאהרען אין דער צייט, ווען איז מיר — כ׳האָב גאָר אליין נישט געוואוסט ווי גליקליך איך בין.

ציטעל

דאָ וועט מיר זיין גוט. דאָ איז ליכטיגער. גרינגער צו אטעמען.

צביה

אין דער בעט וועט טאקע זיין ווייכער אויך.

ציטעל

וואָס פאר א בעט איז עס?... ניין. כ׳וויל נישט אין דער בעט. ס׳איז דאָך... ניין ברענגט אריין יענע בעט.

קיילע

נו, גוט, מיין קינד. מע וועט דיר אריינברענגען דיין בעט. אָט אזוי,

שפּאר זיך אַן אויף מיין אקסעל... אזוי וועט דיר זיין גוט. גנעה, רע־שעלע, וועסט העלפען צביה'ן ארייגברענגען יענע בעט... וואָס פאַר אן אומגליק האט זיך עס אויף מיין קאָפּ אראבגעלאָזען.

צ ב י ה און ר ע ש י ל

טראָגען אריין פון צימער אַ בעט.

ק י י ל ע

איצטער, מיין קינד, קענסטו שוין זיין רוהיג. איצטער איז שוין גוט.

צ ב י ה

איהר קיילעשו זאָלט נאָר נישט אַנווערען די האָפנונג. איך זעה, אז איהר אליין זענט ביי זיך געפאלען. דער זומער קומט, גאָט וועט געבען צייטעל וועט ווערען געזונד.

צ י י ט ע ל

שטעלט די בעט אין מיטען שטוב. ליכטיגער. געמיינט דאָרט ווער איך דערשטיקט.

ק י י ל ע

אלץ וואָס דו ווילסט, מיין קינד. אָט אזוי. קענסט זיך שוין לעגען.

צ י י ט ע ל

איך קען זיך ניט האלטען אויף די פיס.

לעגט זיך.

ר ע ש י ל

דא וועט דיר טאקע זיין גוט.

ק י י ל ע

אין אזא שעה, וואָס מיר האָבען דיך ארויסגענומען אהער, זאָל דער וואָס אין הימעל אַנזעהן מיין פּיין. וואָס וואָלט איך דען פער־לאנגט פון זיין נאָמען, ווען ער וואָלט מיך נאָר געלאָזען אין מיין פריהערדיגען מצב? וואָס האָט מיר דען געפעלט ווען מיין מאַן און מיינע קינדערלאך זיינען מיר געווען געזונד. כ'האָב זיך דען חלילה בעקלאָגט אמאָל, אז מיר איז נישט גוט? שטענדיג בין איך דאך געווען צופרידען. שטענדיג.

צ ב י ה

גיב מיר, קדיש, מיין אוצר. דיר טהוען שוין וועה די הענט האַל־טענדיג פּיוּוּלען... פייגעלע מיינס! אוצר מיינער! נחת מיינער!

ק י י ל ע

דו, צביה, אומזיסט און אומנישט דארפסטו זיך פּלאָגען אזוי, וואָס ביזטו נעבעך שולדיג! האָסט זיך געקענט ערגעץ וואוינען און נישט צוזעהן דאָס אַלץ.

צ ב י ה

אויב יעדערער וועט זאָרגען נאָר פאר זיך אליין, וועלען דאָך מענ־שען, חלילה, פאַלען ווי פליגען אין די גאַסען.

ק י י ל ע

ווי אזוי וועל איך עס קענען דיר אָבדאנקען?

צ ב י ה

זאָל נאָר גאָט געבען, אז צייטעל זאָל ווערען געזונד.

ק י י ל ע

איך קלעהר, אז כ'זאָל רעשלען אָבגעבען ערגעץ דינען. וואס וועל איך דען נאָך ווארטען?

ר ע ש י ל

און ווער וועט זיין אין שטוב?

ק י י ל ע

איך אליין, מיין קינד.

ר ע ש י ל

אזוי ווילט זיך דיר. וועסט דען קענען זיצען אליין אלע נאכט?

ק ד י ש

איך קען דאָך ביינאכט אויף זיין.

ר ע ש י ל

ניין. איך קען די שטוב נישט לאָזען. מיין הארץ וועט שטענדיג דאָ זיין. שטענדיג וועלען וויסען, וואָס דאָ הערט זיך.

צ י י ט ע ל

זאָל רעשיל בלייבען אין שטוב. מיר ט'זיין אומעטיג אָהן איהר...

כ'וואָלט וועלען ארוים אויף דער גאס. כאפען אביסעל פרישע לופט. אומעטיג. אז מענשען זיצען ארום מיר, איז מיר נישט אזוי שלעכט. מיין איך, אז כ'ווער געזונד; מיר איז בעסער... אוי, אלע ביינער טהוען מיר וועה. אלע גלידער טהוען מיר וועה.

צ ב י ה

אודאי, אז מען איז קראנק איז נישט גוט. אז מען ליגט לאנג אויף איין אָרט הויבען אן אלע ביינער וועה צו טהאָן.

ק ד י ש

היינט איז ערב־שבועות.

צ י י ט ע ל

היינט איז ערב־שבועות.

ק י י ל ע

פאר־א־יאָהרען שבועות.. מסתמא וויים דאָך דער וואָס אין הי־מעל וואָס ער טהוט... צייטעל, נשמה מיינע, אפשר זאָל איך דיר עפּעס געבען צו קוויקען זיך?

צ י י ט ע ל

ס'איז מיר גוט. מהום....

צ ב י ה

אפשר זאָל מען אוועקגעהן פון בעט, וועט צייטעל אביסעל איינ־דרעמלען. איז דאָך א גאנצע נאכט געווען אויף.

צ י י ט ע ל

זיצט נעבען מיר. מיר איז גרינגער, אז איהר זיצט נעבען מיר. וואו איז קדיש? שטענדיג בעהאלט ער זיך.

ק ד י ש

אָט בין איך דאָך. איך שטעה שטענדיג נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

דו בעהאלסט זיך. האָסט מורא צו זיצען נעבען מיר... מיר איז ליכטיגער, אז אלע זיצען ארום מיר. אזוי שרעקט מיך... אז איך כאפּ מיר אויף פון שלאָף, קיינער נישטאָ... קיינער... כ'קוק מיר ארום, קיינער נישטאָ איז מיר..

ק ד י ש

דער דאָקטאר האָט דאָך אָנגעזאָגט, דו זאָלסט נישט רעדען קיין סך.

צ ב י ה

אודאי האָט ער אָנגעזאָגט. מיר זיצען אַלע נעבען בעט. איהר קענט איינדרימלען. קיינער וועט נישט אוועקגעהן.

ר ע ש י ל

אַט וועל איך זיך זעצען נעבען דיר אויפ׳ן בעט.

צ י י ט ע ל

וואָס איז געווען פאַר־אַ־יאָהרען ערב שבועות?

צ ב י ה

פאַר־אַ־יאָהרען אין דער צייט איז נאָך מיין מאַן געווען אין דער היים. אפשר איבער א יאָהר אין דער צייט וועל איך שוין אויך זיין אין אמעריקע.

צ י י ט ע ל

געהאַט פון איהם א בריף?

צ ב י ה

איהר געדענקט? איך האָב דאָך אייך נעכטען דערצעהלט, אז כ׳האָב געהאַט פון איהם א בריף.

ק י י ל ע

מיט דעם אויבערשטענס הילף, נאָך אביסעל און דיר וועט גוט זיין.

צ ב י ה

צייטעל זעהט היינט אוים בעסער. איידער איך וועל אוועקפאָהרען צו מיין מאַן וויל איך נאָך טאַנצען ביי צייטלען אויף דער חתונה.

ק י י ל ע

הלואי. נו, וואָס, מיין קינד, איז דיר דאָ בעסער?

צ י י ט ע ל

דאָ זעה איך די ליכט. גרינגער. דאָרטען, געמיינט, יעדע שעה צען יאָהר...

ק ד י ש

מען קען שוין עפענען א פענסטער.

צ ב י ה

כ'קלער, אז ס'איז נאָך צו פריה.

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. זעצט מיך אנידער. אַט אזוי, האלט מיך צו. אַט אזוי.

ק י י ל ע און ר ע ש ע ל, פוןביידע זייטען האַלטען זי אונטער.

צ ב י ה

איך האָב אייך געזאָגט, אז צייטלען ווערט בעסער!

צ י י ט ע ל

ווען איך וואָלט עס קענען אראָב פון בעט. ווען איך זאָל עס קענען ארויסגעהן דרויסען... לייענט מיר, צביה, דעם בריעף, וואָס איז אייך אָנגעקומען פון אמעריקע.

צ ב י ה

אודאי, צייטעלע, וועל איך לייענען. ווען איך זאָל נאָר וויסען, אז אייך וועט בעסער ווערען. כ'וואָלט ביז'ן עק וועלט געגאַנגען פון דאַרטען אייך ברענגען א רפואה... אַט, איז דער בריף. קדיש וועט לייענען. גוט, קדיש'ל? ער האָט אזא שעהנעם כתב, יעדער אות — ממש א חיות!

ק י י ל ע

דאָס שרייבט ער אליין?

צ ב י ה

מיט זיין האַנט, ווייסט ווי דען? ער האָט געוואָלט מיך אויסלערנען שרייבען, נאָר ער איז אוועקגעפאָהרען. נו, וועסטו לייענען, קדיש?

צ י י ט ע ל

זאָל רעשיל לייענען. ס'איז מיר אָבער שווער איינצוזיצען. בעסער

לעגט מיך אנידער. אַט אַזוי.. .האַלט די האַנט, מאַמע אונטער מיין קאָפּ. ס'איז מיר גרינגער.

קיילע

נו, שוין, מיין קינד.

ציימעל

לייען הויך. איך זאָל הערען.

רעשיל

לעזט.

פיעל געליעבטע צביה, לעבען זאָל.

ציימעל

ער שרייבט אַליין?

צביה

אודאי אַליין. שרייבט אפילו דעם אַדרעס אויך אַליין.

רעשיל

לעזט.

ראשית קום איך דיר, מיין טייערע, צו מעלדען, אַז איך בין ברוך השם געזונד. גיב גאָט דאָס זעלבע פון דיר צו הערען אמן... צווייטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אַז איך פערדין מיט צוויי דאָלאַר א וואָך מעהר: ס'הייסט, אַז איך מאַך, גאָט צו דאַנקען, ניין דאָלאַר א וואָך, און איך האָף, אַז כ'וועל אין גיכען פערדינען מעהר. איך בין געוועזען היינטיגען שבת אין שול האָט מען מיך אויפגערופען מפטיר. אַז איך בין געקומען אַהיים האָט זיך מיר זעהר פערבענקט אַהיים... כ'האָב געמיינט, אַז שוין צעהן יאָהר בין איך פון דער היים, אַזוי האָט זיך מיר געבענקט צו זעהן, דיך און פייוועלען...

קיילע

גאָט וועט איהם העלפען וועט ער דיך אין גיכען אריבער־נעהמען צו זיך. וואָס וועט דיר דען פעהלען ביי איהם?

צביה

נו אודאי; כוואָלט כאָטש איצטער שוין געפאָהרען צו איהם. ווע־

מען און וואָס האָב איך דען דאָ? ער שרייבט, אז דאָרט מאכט מען א לעבען, אז...

צייטעל

הויבט פלוצלונג אָן וויינען. בעגראָבט דאָס געזיכט אין קישען.

קיילע

טאָכטער מיינע, וואָס איז דיר?

רעשיל

זאָל איך לייענען?

צייטעל

כליפעט.

קדיש

אפשר געבען אביסעל וואסער?

קיילע

קושט צייטלען.

נשמה מיינע, פאר וואָס וויינסטו? דיר איז דאָך דאָ בעסער. האָסט דאָך אליין געזאָגט, אז דיר איז גוט. נו, הער אויף, קינד מיינס. פאר וואָס בין איך נישט קראנק געוואָרען אנשטאָט דיר?

צייטעל

פאר וואָס קומט עס מיר? פאר וואָס האָט מען מיך אזוי בעשטראפט?... צי דען בין איך אזוי...

צביה

אז איך בין אלט געווען פיערצען יאָהר בין איך אמאָל קראנק געוואָרען, נישט היינט געדאכט, אויף טיפעס. ווער האָט שוין דען געזאָגט אז איך וועל פון דער שלאפקייט ארויסקומען. מ'האָט שוין געווען אבגעזאָגט דעם לעבען. און זעהט איהר דאָך: גאָט האָט געוואָלט, איך זאָל פאר דער צייט נישט געהן פון דער וועלט — בין איך שוין א מאמע און האָב א פייוועלע אויפ'ן האנט... מהום... אוצר מיינער!

רעשיל

וויפיעל מאָל בין איך שוין געווען קראנק!

ק ד י ש

ווען דער טאַטע וואָלט נישט געווען אין דעם קעלער.

צ ב י ה

אַ. וואָס איז דער חילוק? אַז גאָט וויל שיקען זיין רפואה — שיקט ער אין קעלער אריין אויך.

ר ע ש י ל

לייענען ווייטער?

צ ב י ה

צייטלען איז שווער צו הערען... עס טהוט איהר וועה דער קאָפּ.

בעהאַלט דעם בריעף אין קעשענע.

צ י י ט ע ל

ניין, צביה, מיר איז נישט שווער. ס'האָט מיר נאָר אַזוי פער־קוועטשט אין האַרצען אביסעל. מאמע!

ק י י ל ע

וואָס, נשמה מיינע?

צ י י ט ע ל

ס'איז דאָך ערב־שבועות, פאַר וואָס גרייטסטו גאָר נישט צו... ס'איז דאָך יום טוב...

ק י י ל ע

ווישט די טרערען.

וואָס איז מיר שוין דער יום טוב, אַז דער וואָס אין הימעל שטראָפט מיר אַזוי?... ווען דו זאָלסט זיין געזונד...

צ ב י ה

פונדעסטוועגען בעדאַרף מען נישט זיין אַזוי נידערגעפאַלען. איך וועל אייך לייען אַ רובעל און איהר געהט, קיילעשו, און קויפט איין אויף יום טוב. ס'וועט גאָר פרעהליכער ווערען אין שטוב. מען צינדט אָן ליכט ווערט טאַקע עפּעס פרעהליכער אין שטוב. מיין מאַמע פלעגט זאָגען, אַז צוליב דעם זכות פון שבת און יום טוב העלפט גאָט. איך האָב געמיינט, אַז איהר קיילעשו, וועט זיין אַ מענש, צום סוף גאָר זעה איך, אַז איהר האָט אָנגעוואָרען די האָפ־

נונג. דערלאַנגט איהר געלד. מיין מאמע פלעגט זאָגען, אז א מענש כל זמן ער לעבט, לעבט ער.

צ י י ט ע ל

קויף עפּעס איין מאמע; מאך יום טוב אין שטוב.

ק י י ל ע

נו, גוט, מיין קינד. איך וועל מאכען יום טוב. כ'וועל מאכען יום טוב.

ווישט די טרערען.

צ י י ט ע ל

הער אויף, מאמע. כ'בעט דיר...

ק י י ל ע

נו, שוין, מיין קינד. כ'וועל מעהר נישט וויינען. וועסט, קדישל, מיין לעבען, געהן צו פּנחס'ן, זאָל ער דיר העלפען איינקויפען.

צ י י ט ע ל

געה נישט צו איהם. זיין מאמע איז אין כעס.

ק ד י ש

איך בעדארף איהם נישט האָבען. איך קען אליין אויך איינקויפען. זאָג מיר נאָר, וואָס איך זאָל קויפען.

ק י י ל ע

קויף א צוויי חלות. יאַ, א צוויי חלות... קויף ליכט. מען וואָלט אפשר פליגעלאך, א צוויי פיסעלאך קריגען, וואָלט איך פאר איהר אויך געקאָכט...

צ ב י ה

אַט, נאר דיר נאָר, רעשיל, מיין אוצר. האלט מיר פּייוולען און איך וועל זיך אליין ארויסכאפּען. איך וועל שוין וויסען וואָס איינצוקויפען.

ק ד י ש

איך ווייס אליין.

געהט ארויס.

צ ב י ה

ווארט נאָר ווארט, איך געה אויך... אַט אזוי רעשעלע, ער שלאָפט, האלט איהם אזוי... וועט ער שלאָפען ביז איך וועל קומען, וועל איך איהם געבען די ברוסט.

ק י י ל ע

מיט וואָס, צביה, וועל איך דיר עס קענען אָבדאנקען?

צ ב י ה

איהר וועט מיר שוין אָבדאנקען, אז צייטעל וועט געזונד ווערען אין גיכען.

געהט ארויס.

ק י י ל ע

ווער וואָלט עס גאָר געקענט זאָגען, אז צביה זאָל אזוי דאָס לע־בען מקריב זיין פאר אונז? ווען נישט זי, וועה איז מיר, מיר וואָלטען חלילה דאָ אויסגעגאנגען, און קיינער וואָלט נישט גע־וואוסט.

ר ע ש י ל

פייוועלע איז אויך אזא גאָלד.

ק י י ל ע

איך האָב שוין גאָר דעם חשבון פערגעסען; איך וויים שוין גאָר נישט אפילו וויפיעל כ'האָב ביי איהר אָנגעבארגט.

צ ב י ה

קומט אריין.

איך בין אייך געקומען זאָגען, אז מען קען שוין עפענען א פענס־טער, אזוי ווארים איז עס. איך וועל גאָר פייוועלען נעהמען מיט זיך. טאָמער כאפט ער זיך אויף וועל איך איהם קענען געבען זיי־גען.

ק י י ל ע

מען קען אויפראמען ביי דיר אין צימער.

צ י י ט ע ל

איך וועל שוין דאָ ליגען... ענטשולדיג, צביה, וואָס כ'לאָז אייך

נישט לעבען.

צביה

אַט, נעהמט זיך נישט צום הארצען. ווערט נאָר געזונד. איך וועל טאַנצען באַנ'אייך אויף דער חתונה... איך וועל פאַר מיר עפּעס איינקויפען אויף יום טוב... יאָ, צייטעלע מיר וועלען נאָךביידע טאַנצען.

צייטעל

נאָך אַלעמען...

קיילע

טויזענדער מענשען ווערען קראַנק און ווערען צוריק געזונד. דער וואָס אין הימעל העלפט. קוקסט, מיין קינד, וואָס איך וויין?... ס'איז מיר פינסטער, וויין איך. איך בין עלענד, ווי אַ שטיין, קיי־נער זעהט נישט אָן מיינע יסורים... דו ליגסט קראַנק און כ'האָב נישט מיט וואָס דיך צו ראַטעווען. איך וויין... ווי אַזוי זאָל איך נישט וויינען...

וויינט אויפ'ן הויכען קול.

צביה

מען טאָר נישט אזוי, קיילעשו.

געהט ארויס.

צייטעל

וואָס אַ טאָג ווער איך אַלץ מעהר צוגעשמידט צום געלעגער. דאַכט מיר, אַז כ'וועל שוין מעהר קיין מאָל נישט אַראָב פון בעט.

קיילע

עס דאַכט זיך דיר נאָר אַזוי, מיין קינד. וועסט ווערען געזונד, וועס־טו זעהן, ווי אַזוי דו וועסט פון בעט אַראָב.

צייטעל

איך וויל זעהן פּנחס'ן. רעשיל, רוף פּנחס'ן אהער מיר איז שלעכט.

קיילע

אפשר זאָל איך דיר עפּעס געבען אין מויל אריין? אפשר זאָל איך דיר געבען אביסעל מילך?

צ י י ט ע ל

כ׳קען עס מעהר נישט פערטראָגען. געה רעשיל רוף איהם...

ר ע ש י ל

טאָמער איז ער נישטאָ אין שטוב?

ק י י ל ע

געה וועסטו זעהן.

ר ע ש י ל

געהט ארויס.

ק י י ל ע

שטעהט אויף.

צ י י ט ע ל

לאָז מיך נישט אליין... מיר איז נישט גוט אליין.

ק י י ל ע

איך לאָז דיך נישט מיין קינד. אפשר וועסטו איינדרימלען און איך וועל זיצען נעבען דיר?

צ י י ט ע ל

היינט איז ערב שבועות, הא, מאמע?

ק י י ל ע

האָסט דען פערגעסען? האָסט דאָך פריהער אליין אונז דערמאָנט אז היינט איז ערב שבועות?

צ י י ט ע ל

מיר דרעט זיך דער קאָפּ. איך פערגעס... מיר דאכט זיך...

פערמאַכט די אויגען.

ק י י ל ע

אט אזוי, דרימעל איין, מיין קינד.

צ י י ט ע ל

עפענט ווידער די אויגען.

זיצסט נעבען מיר, מאמע?

ק י י ל ע

שרעק זיך נישט מיין קינד. כ׳וועל פון דיר נישט **אָבטרעטען.**

צ י י ט ע ל

איך בין זעהר מיעד, זעהר מיעד...

ק י י ל ע

שלאָף, מיין גאָלד, איך זיץ נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

מיט אַ העכערע שטימע.

נישטאָ פנחס?

ק י י ל ע

וואָס איז דיר, נשמה מיינע? אזוי שלעכט איז דיר?

בעקומט נישט קיין ענטפער. ווישט אין דער שטיל די טרערען.

צ י י ט ע ל

אוי, מאמע!

ק י י ל ע

וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקען? זיי רוהיג, מיין קינד. מיין לעבען, פאר מיין קינד. פערמאַך די אויגען און שלאָף איין. איך וועל נישט לאָזען, חלילה, קיין בייז אויף דיר פאַלען.

שטיל. זי שפּארט אָן דעם קאָפּ אויפ'ן קראנקענס בעט.

פ נ ח ס

קומט אריין.

ק י י ל ע

ווינקט ער זאָל געהן שטילער.

פ נ ח ס

קומט צו אויף די שפּיץ פינגער. שטעהט אַ ווײַלע ביים בעט, קוקט זי אָן שוויינענדיג.

ק י י ל ע

טרעט אָב שטיל פון בעט.

פ נ ח ס

וואָס מאכט זי? זי שלאָפט?

ק י י ל ע

איצטער איינגעדרימעלט. הערט זיך נישט אויף צו פרעגען אויף

דיר. כ'האָב נאָר וואָס רעשלען געשיקט צו דיר.

פּ נ ח ס

נאָך וואָס?

ק י י ל ע

זי האָט האָט געבעטען, מען זאָל דיך רופען.

פּ נ ח ס

ווײנט זי נאָך איצטער אויך?

ק י י ל ע

זי האָט מורא. עס פאַלט אויף איהר אָן א פּחד, אז זי בלײבט א ווײלע אליין. צוליב דעם האָבען מיר זי ארויסגענומען אהער.

פּ נ ח ס

דאָ וועט טאקע זײן בעסער.

ק י י ל ע

וואָס פאַר א פּעקעלע טראָגסטו דאָ?

פּ נ ח ס

דאָ האָב איך ווײן געבראַכט און ווײניגע צוקערקאלאך; זאָל זי האָ־בען וואָס אין מויל צו נעהמען.

ק י י ל ע

וואָס זאָגט דײן מאַמע?

פּ נ ח ס

וואָס האָב איך צו פרעגען בײ איהר?

ק י י ל ע

איך ווײס נישט, אויב איך וואָלט בעסער געווען. א מאַמע וואָלט וועלען האָבען נחת פון איהרע קינדער. ס'איז גאָר נישט קײן וואונדער, אויב זי איז אין כעס.

פּ נ ח ס

וואו זענען די קינדער?

ק י י ל ע

רעשלען, זאָג איך דאָך, האָב איך צו דיר אוועקגעשיקט. און קדיש'ל איז געגאנגען עפּעס אײנקויפען אויף יום־טוב. זי האָט געבעטען,

מען זאָל מאכען יום־טוב וועט איהר זיין פרעהליכער... וואָס וועט ווערען פון די שטיקלאך קינדער, גאָט ווייסט.

פּנחס

גערט צום בעט און בויגט זיך אַריבער צום קראנקען. הערט זיך איין.

קיילע

ווי געפינסטו זי?

ציטעל

כאפּט זיך אויף דערשראָקען. מערקט נישט פּנחס'ן נעבען בעט.

קיילע

וואָס פאר א גוט'ס איז דיר, טאָכטער מיינע, וואָס דו האָסט זיך מיט אמאָל אָנגעהויבען אזוי צו שרעקען?

ציטעל

הא, פּנחס, דו ביזט דאָ? כ'האָב דיך אזוי געוואָלט זעהן... פאר וואָס ביזטו נישט געקומען אהער?

פּנחס

אָט בין איך דאָך. איך בין נעבטען אויך געוועזן. וואָס מאכסטו?

ציטעל

הא? מיר איז ערגער. עס שרעקט מיך.

קיילע

וואָס האָסטו זיך איצטער אזוי דערשראָקען?

ציטעל

עס דאכט זיך מיר אזוינע שרעקליכע זאכען.. עס דאכט זיך מיר... געמיינט, אז כ'בין אריינגעפאלען אין א וואסער אריין. אין א ברו־נעם אריינגעפאלען. ס'האָט זיך מיר אויסגעדאכט... פּנחס, פאר וואָס זיצטו נישט?

פּנחס

אָט זיץ איך שוין. איז עס דיר אזוי שלעכט?

אריינלעגען אין מויל אריין?

צייטעל

רעגט זיך.

יא, כ'האָב געמיינט...

פּנחס

כ'האָב דיר געבראַכט וויניגע צוקערקעלאַך, זאָל איך דיר איינס

קיילע

נעהם איינס אין מויל אריין. פּנחס האָט געבראַכט.

צייטעל

שרעק זיך נישט. מיר איז בעסער, פריהער האָט זיך מיר נאָר אויס־געוויזען. דער זומער געהט. מיר וועט בעסער ווערען... אודאי... גיב מיר איינס אין מויל...

קיילע

לעגט איהר אַ ציקערל אין מויל.

צייטעל

איך בין דאָך נישט אזוי קראַנק. האַ? כ'בין דאָך נישט געפּער־לאַך... פאר וואָס איז דער פּאַלאַפּ אזוי שוואַרץ? אַ שרעק ווי שוואַרץ ער איז... פּנחס! וואָס זאָגסטו? איך בין נישט אזוי קראַנק.

הוסט.

קיילע

רעד נישט אזוי הויך מיין קינד. קענסט דאָך רעדען שטילער; מיר הערען ווען דו רעדסט.

צייטעל

נעכטען איז דער טאַטע מיר געקומען צו חלום... כ'האָב איהם געזעהן. געמיינט, ער לעבט. געקומען זעהן, וואָס איך מאַך.

קיילע

אפשר האָט ער פאר דיר אין הימעל בעבעטען. אפשר וועט טאַקע דער וואָס אין הימעל אנזעהן מיינע יסורים.

צ י י ט ע ל

האָ?... כ'האָב געוואוסט אז ער איז געשטאָרבען. כ'האָב נישט געהאט קיין מורא... איך... פנחס, וואו ביזטו?

פ נ ח ס

אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר.

צ י י ט ע ל

זעהט אויס, אַז זי וויל איהם עפּעס זאָגען. קוקט צו דער מוטער צושטרייט.

ק י י ל ע

קינד מיינס, איך בעדאַרף אויף א ווײַלע ארויסגעהן. פנחס וועט זיצען נעבען דיר. וועסט זיך נישט שרעקען, אז כ'וועל ארויס־געהן?

צ י י ט ע ל

מיר איז גוט. מיר איז... קענסט געהן.

ק י י ל ע

געהט שטיל ארויס.

צ י י ט ע ל

געהסט אוועק, מאמע?

פ נ ח ס

זי איז שוין אוועקגעגאנגען.

צ י י ט ע ל

זי קוקט איהם לאנג אָן.

פ נ ח ס

זאָל איך דיר אפשר געבען אביסעל וויין?

צ י י ט ע ל

רעדט מיט אַלע כחות.

וואָס דאַרפסטו אזוי פיעל ליידען, פנחס? צוליעב מיר... פאַר וואָס...

פ נ ח ס

רעד נישט אזוי הויך. איך הער דאָך אזוי...

צ י י ט ע ל

כ'האָב זיך פריהער דערשראָקען. שטארק דערשראָקען. מיר האָט זיך אויסגעדוכט, אז דו ביזט געשטאָרבען, פנחס...

פ נ ח ס

וואָס ביזטו אזוי אומרוהיג?

צ י י ט ע ל

די מאמע איז ארויסגעגאנגען. כ'האָב רחמנות אויף דער מאמען... פנחס!

פ נ ח ס

וואָס?

צ י י ט ע ל

גאָר נישט. איך טאָר נישט רעדען... אפשר... וואָס ביזטו שולדיג...

פ נ ח ס

איך האָב דאָך דיך ליעב ווי מיין לעבען... געוויס האָב איך צער, וואָס דו ביזט קראנק — אבער דו וועסט אין גיכען ווערען צוריק געזונד.

צ י י ט ע ל

יא, דער זומער געהט... גיב מיר דעם שפיגעל, פנחס, איך וועל זעהן...

פ נ ח ס

אומזיסט שרעקסטו זיך אזוי. אָט זיץ איך דאָך נעבען דיר. האָסט דאָך אליין געזאָגט, אז דיר איז גוט. אז דער זומער געהט... יא, כ'האָב דיר פערגעסען צו דערצעהלען, אז איך האָב געקריגען אר־בייט. קען זיין, אז נאָך יום טוב וועל איך קריגען ארבייט פאר די קינדער אויך.

צ י י ט ע ל

פנחס!

פ נ ח ס

וואָס?

צייטעל

האָב נישט קיין מורא... אויב דו ווילסט נישט — זאָג. האָב נישט קיין מורא.

פּנחס

ווילסט מיר עפּעס זאָגען — טאָ פאר וואָס ווערגסטו זיך מיט די ווערטער? אַלץ וועל איך טהאָן פון דיינעטוועגען.

צייטעל

וועסטו עס טהאָן?

פּנחס

איך זאָג דאָך דיר — אַלץ, וואָס נאָר דו וועסט מיר בעטען.

די טרערען ווערגען איהם אין האלז.

צייטעל

בערוהיג זיך... פּנחס. אונז וועט נאָך זיין גוט. מיר וועלען נאָך זיין אינאיינעם. דער זומער געהט. איך וועל אראָב פון בעט... וויין נישט.

פּנחס

שטאַרקט זיך.

דאָס דאכט זיך נאָר אויס. איך וויין נישט. וואָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגען?

צייטעל

די מאמע נישטאָ?

פּנחס

זי איז פריהער אוועקגעגאנגען. וועט באלד קומען צוריק.

צייטעל

דער פּאַלאַפּ אזוי שטארק שווארץ...

פּנחס

דיר דאכט זיך אזוי אויס. אָט בעסער קוק נישט צום פּאַלאַפּ. קוק צום פענסטער, איז ליכטיג.

צייטעל

האלט מיר צו. כ'וויל זיך זעצען.

פנחס

אַט אזוי נעהם ארום מיין האַלז וועט דיר זיין גרינג זיך אויפצו־הויבען.

ציי טעל

זי בינדט זיך אַרום זיין האַלז.

אט אזוי מיין טייערער, פנחס, מיין ליעבער, פנחס... אזוי טייער ביזטו מיר... אזוי... הא מיר איז גוט; אזוי גוט... מיין...

קושט איהם זיין פנים.

פנחס

אַט אזוי וועל איך דיר אונטערהאַלטען. דיר איז גוט?

ציי טעל

ווען כ'וואָלט אזוי געקענט זיצען לאַנג. אזוי... פנחס!

פנחס

וואָס ווילסטו מיר זאָגען?

ציי טעל

לאַז נישט אונזער שטוב, אז כ'וועל שטאַרבען, הא...

פנחס

רעד נישט קיין נאַרישקייטען. וואָס האָסטו זיך אין קאָפּ אריינ־גענומען? דו וועסט ווערען געזונד. אומזיסט שרעקסטו זיך.

ציי טעל

רעשיל איז א טייער קינד.. לאַז זיי נישט... הא... פנחס...

פנחס

איך בעט דיר, הער אויף.

ציי טעל

רעשיל איז... איך נויט דיך נישט... איך... לעג מיך אנידער...

פנחס

וואָס שרעקסטו זיך אזוי?

ציי טעל

ווילסט נישט... הא...

פּ נ ח ס

אדרבה, איך געפין, אז דיר איז בעסער... דיין פּנים זעהט אוים א סך בעסער ווי נעכטען. גאר אומזיסט שרעקסטו זיך אזוי. גלויב מיר, דיר איז בעסער.

צ י י ט ע ל

איך נויט דיך נישט... אויב דו ווילסט נישט בעדארף מען נישט... כ'האָב געמיינט, רעשעל... פּנחס...

פּ נ ח ס

וואס איז דיר?

צ י י ט ע ל

מיר איז שלעכט... נישטאָ קיין לופט. פינסטער... זעץ מיך אני־דער... פּנחס!

פּ נ ח ס

בויגט זיך אראָב צו איהר. לעגט ארום איהרע הענט ארום זיין האלז און אזוי, פּאמעלאך, גלייכט ער זיך אויס אויפזעצענדיג זי.

פ י ע ר ט ע ר א ק ט.

וואוינונג ווי פריהער. זומער. פארנאכט.

ר ע ש י ל

קומט ארויס פון אַנדערען צימער. אָבגעריסען, בארוועס. קוקט זיך אומעטיג ארום, ס'פּנים פול מיט עלענד. זוכט אין קליין אַלמערעל, געפינט דאָרט קרישלאך ברויט און שיט עס אין מויל אריין. ווישט די טרערען. וויל, ווי עס זעהט אויס, ארויסגעהן דרויסען, נאָר זי דערהערט טריט. בלייבט ווארטען ביים טיר.

ק ד י ש

קומט אריין.

ר ע ש י ל

קוקט איהם פאַרשענדיג אָן.

נו?

ק ד י ש

כ'האָב ניט געקענט. נישט געוואוינט.

ר ע ש י ל

האָסט געזעהן דער מאמען?

ק ד י ש

איך האָב זי גאָר נישט געזוכט.

ר ע ש י ל

אפשר זאָלען מיר עפּעס פערקויפען פון שטוב?

ק ד י ש

וואָס קען מען פערקויפען?

ר ע ש י ל

שוין באלד אלץ טאקע פערקויפט.

ק ד י ש

אזוי ווילט זיך דיר עסען?

ר ע ש י ל

קלעמט אין הארצען.

ק ד י ש

כ'וועל אפשר נאָך אמאָל פּרובען געהן... איך קען עפּעס נישט. ווי נאָר איך געה צו צו די קוישען הויבט מיר אָן צו ציטערען הענט און פים.

ר ע ש י ל

מען קען דיך טאקע כאפּען.

ק ד י ש

כ'האב געוואָלט ארויסנעהמען א קרענצאָל בייגעל.

ר ע ש י ל

געה נישט. מען קען דיך נאָך טאקי כאפּען. די מאמע וועט זיך דער־וויסען וועט זי אפשר...

ק ד י ש

איך וועל טאקע נישט געהן מעהר.

ר ע ש י ל

איך בין עפּעס בלייך?

ק ד י ש

בלייך.

ר ע ש י ל

מיין פּנים איז זעהר דאר?

ק ד י ש

קלאפּט מיט'ן פינגער אויף איהר באָק.

אויסגעדארט. הויט און ביין. פאר וואָס פרעגסטו?

ר ע ש י ל

הא?...

ק ד י ש

זאָל איך אפשר נאָך אמאָל געהן?

ר ע ש י ל

ווארט נאָך אביסעל. אפשר וועט די מאמע קומען. זי וועט מסתמא ברענגען עפּעס צו עסען.

ק ד י ש

ווייסט נישט וואוהין זי איז געגאנגען?

ר ע ש י ל

ניין.

ק ד י ש

לעגט זיך אויף ד'רערד מיט'ן פּנים ארויף.

וואָס מיינסטו, אפשר איז זי געגאנגען בעטען נדבות?

ר ע ש י ל

איך ווייס נישט. איך קלער, אז נישט.

ק ד י ש

פאר וואָס זענען מיר אזוי אָרים געוואָרען?

ר ע ש י ל

ווייסט, קדיש, אָט דאָ טהוט מיר וועה. זעהסט אָט דאָ, אין האר־צען.

ק ד י ש

שטעכט?

ר ע ש י ל

ניין, עס טהוט אזוי וועה, ווי מען זאָל דאַרטען מיט'ן האנט קוועטשען.

ק ד י ש

און די זייט?

ר ע ש י ל

אין זייט.. איך ווייס נישט. דאכט זיך, אז נישט. הער זיך איין גוט.. לעג צו דעם אויער, ווי דער דאָקטאר טהוט עס. אפשר וועסטו עפּעס הערען.

ק ד י ש

וואָס קען איך הערען?

ר ע ש י ל

אויב דאָרט איז עפּעס אינװעניג. דער דאָקטאָר הערט דאָך מסתמא עפּעס װען ער לעגט צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך קען זיך נישט אויפשטעלען. זעץ זיך אויף דר׳ערד.

ר ע ש י ל

אַט זיץ איך שוין. נאַ לעג צו דעם אויער, אַט דאָ, צום הארצען.

ק ד י ש

מען הערט נישט.

ר ע ש י ל

אפשר ווייל די זאכען, לאָז איך װעל זיך אָבשפּילען. נו איצטער...

ק ד י ש

ביזט אזוי מאָגער... אלע ביינער זעהן זיך ארוים ביים זייט.

ר ע ש י ל

נו לעג צו דעם אויער.

ק ד י ש

איך הער גאָר נישט. ציה דעם אָטעם.

ר ע ש י ל

ציהט דעם אָטעם.

ק ד י ש

נאָך שטארקער!

ר ע ש י ל

איך קען נישט. ס׳טהוט װעה.

ק ד י ש

וואו טהוט װעה?

ר ע ש י ל

אַט דאָ, אונטער׳ן הארצען.

ק ד י ש

אפשר איז דערפאר וואָס דו האָסט נאָך היינט נישט געגעסען?

ר ע ש י ל

דאָס איז דאָך הונגער; דאָס איז עפּעס אַנדערש. מיר טהוט וועה. אַזוי ווי אינעווייניג וואָלט געווען אַ וואונד.

ק ד י ש

לאָז, איך וועל נאָך אַמאָל הערען!

ר ע ש י ל

גוט, גוט, הער זיך איין. לאָז, איך וועל נאָך אַ קנעפּעל אָבשפּילען.

ק ד י ש

איך פערשטעה גאָר נישט. אַ דאָקטאָר וואָלט שוין געהערט.

ר ע ש י ל

איך האָב מורא.

ק ד י ש

האַ?.. דיינע פיס זענען אַזוי שוואַרץ.

ר ע ש י ל

האַ?...

ק ד י ש

האָב נישט קיין מורא. ס'איז גאָר נישט.

ר ע ש י ל

אַ האַרץ... עפּעס נישט קיין קליינינקייט. פון וואָס דען איז צייטעל געשטאָרבען?

ק ד י ש

צייטעל האָט דאָך געשפּיגען מיט בלוט.. אָבער איך וועל געהן נאָך אַמאָל, כ'האָב קיין מורא נישט.

שטעלט זיך ענערגיש אויף.

ר ע ש י ל

געה נישט קדישל; איך האָב מורא צו בלייבען אַליין אין שטוב.

ק ד י ש

וואָס האָסטו מורא? ס'איז דיר דען צום ערשטען מאָל אַליין צו בלייבען?

ק ד י ש

עפּעס הײנט האָב איך מורא.

ק ד י ש

פאר וואָס ?

ר ע ש י ל

כ'האָב מורא, אז ס'קען נאָך ארויסגעהן בלוט.

ק ד י ש

וואָס ? !..

ר ע ש י ל

דו האָסט אויך מורא.

ק ד י ש

דו רעדסט נארישקײט. איך וועל געהן נאָך אמאָל. איך וועל עפּעס קריגען צום עסען. איצטער איז שוין פינסטערער, וועט זיין גרינ־גער. מען טאָר נישט הונגערען !

ר ע ש י ל

זיץ נאָך אביסעל נעבען מיר. באלד ווערט פינסטער און כ'וועל האָבען מורא.

ק ד י ש

ווייסט וואָס, קום דו אויך מיט.

זעצט זיך ווידער אויף דר'ערד.

ר ע ש י ל

פאר וואָס זיצען מיר אויף דר'ערד ?

ק ד י ש

וואָס ארט דיר ? זעהסט, ס'איז שוין באלד גוט פינסטער.

ר ע ש י ל

איך קלער, פאר וואָס מיר זענען געוואָרען אזוינע גרויסע אָרימע־לייט. פאר וואָס איז עס אזוי, קדיש'ל ?

ק ד י ש

וואו קען איצטער זיין די מאמע ?

ר ע ש י ל

וויפיעל טעג קען מען לעבען אהן עסען?

ק ד י ש

מיט וואסער אליין וואלט מען געקענט לעבען?

ר ע ש י ל

כ'האב א סך מאל געטרונקען און פונדעסטוועגען ווילט זיך מיר עסען.

ק ד י ש

איך קלער, אז א וואך קען מען לעבען אהן עסען.

ר ע ש י ל

א וואך איז צופיעל.

ק ד י ש

איך קלער אז.. גאר נישט... כ'האב גאר נישט געוואלט זאגען...

ר ע ש י ל

אך, ווי צייטעל האט עס נישט געוואלט שטארבען!

ק ד י ש

זעהר נישט געוואלט.

ר ע ש י ל

וואס מיינסטו, קדיש, אז מען זאל זיך איינשפארען, נישט וועלען שטארבען — וועט עס העלפען?

ק ד י ש

ביזט א נאר.

ר ע ש י ל

מען שפארט זיך איין.. נישט פערמאכען די אויגען, און גאר נישט?

ק ד י ש

נו, אז מען וויל שלאפען, העלפט עס גאר נישט; מען מוז פערמאכען די אויגען און שלאפען. ס'איז גוט וואס מען כאפט זיך אויף דערנאך. אבער, אז מען כאפט זיך נישט אויף — איז מען געשטארבען.

ר ע ש י ל

אוי וועה!

ק ד י ש

וואָס אי?

ר ע ש י ל

געגעבען א שטאָך. דאכט זיך אין זייט.

ק ד י ש

לעג אנידער דיין קאָפּ ביי מיר אויף די קניה.

ר ע ש י ל

ווען מיר וואָלטען געווען רייך, וואָלט אפשר דער טאַטע נישט גע־שטאָרבען. צייטעל וואָלט איצטער געלעבט.

ק ד י ש

גבירים שטאַרבען דאָך אויך.

ר ע ש י ל

אבער ס'איז דאָך נישט געווען מיט וואָס צו דערהאַלטען איהר נשמה. די כחות זענען איהר אויסגעגאַנגען.

ק ד י ש

מיר טהוט אביסעל וועה מיין קאָפּ. נאָר כ'קלער אז ס'איז פון הונגער. ווען דו וואָלסט נישט געווען קיין נאַר, איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען. מיר וואָלטען איצטער נישט געווען אזוי הונגעריג.

ר ע ש י ל

באשר דו ווייסט נישט ווי מיר איז. באשר איך קען עס דיר נישט אזוי גוט זאָגען. אבער ס'מוז שוין עפּעס אינעווייניג זיין.

ק ד י ש

איך וועל דערצעהלען דער מאַמען.

ר ע ש י ל

קאָם וואָס זי לעבט. מען בעדאַרף עס נישט דערצעהלען.

ק ד י ש

ווייסט וואָס, מאָרגען וועלען מירביידע אוועקגעהן צו א דאָקטאָר. וועסט געהן מיט מיר?

ר ע ש י ל

וואוהין?

ק ד י ש

איך זאג דאך דיר...

ר ע ש י ל

איך האב אזוי מורא.

ק ד י ש

פרוב נאר געבען א הוסט. מאך: קכי.!

ר ע ש י ל

כ'האב מורא טאמער...

ק ד י ש

פאלג מיר, איך וועל געהן מיט דיר צו א דאקטאר.

ר ע ש י ל

איך בין א בארוועסע.

ק ד י ש

נו, איז וואס? וועט ער קיין געלד נישט נעהמען ביי אונז.

ק י י ל ע

קומט אריין.

ר ע ש י ל

אט איז די מאמע!

ק י י ל ע

וואס זיצט איהר אויף דרערד? הויבט זיך אויף.

זיי הויבען זיך ביידע אויף.

ק ד י ש

מיר זעגען זיך אזוי געזעסען.

ק י י ל ע

איהר האט גאר נישט געהאט אין מויל, וועה איז מיר. אט דא האב איך געבראכט.

נעהמט ארויס פון שירץ קובאלאך.

ק ד י ש

זעה נאָר וואָס די מאמע האָט געבראַכט!

ק י י ל ע

אָט וועל ארויסלעגען אויפ'ן טיש... נו נעהמט און עסט קינדער־לאַך.

ק ד י ש און ר ע ש י ל

קייען.

ק י י ל ע

מסתמא אויב דער וואָס אין הימעל טהוט ווייסט ער דאָך וואָס ער טהוט. אויב ער האָט מיר מיין הארץ צוריסען אויף שטיקער — מסתמא האָב איך דאָך עס פערדינט.

ר ע ש י ל

דו האָסט עפּעס געגעסען, מאמע?

ק י י ל ע

אייער מאמען איז שוין אלץ איינס... איך וועל נעהמען די קענדעל און זעהן ארייננברענגען טע פון אייערטוועגען... מסתמא ווייסט דאָך דער וואָס אין הימעל, וואָס ער טהוט.

געהט ארויס.

ר ע ש י ל

די ליפּען ביי איהר טרוקען. האָט נאָך מסתמא גאָר נישט געהאט היינט אין מויל.

ק ד י ש

מען טאָר איהר נישט דערצעהלען, אז איך בין געגאנגען אויפ'ן מארק עפּעס צו קריגען... זי וועט האָבען צער.

ר ע ש י ל

אודאי בעדארף מען נישט דערצעהלען.

שטעהן ביידע אין מיטען צימער און קייען.

ק ד י ש

ועהסט, אז די מאמע האָט אויפגעהערט צו וויינען. וויינט שוין נישט מעהר, אפשר טהוט זי עס, מיר זאָלען נישט זעהן...

ר ע ש י ל

האט נישט קיין כח מעהר.

ק ד י ש

איין קוכעלע האב איך אויפגעגעסען און דער קאפ האט שוין אויפגעהערט וועה צו טהאן.

ר ע ש י ל

אוי, קדיש'ל, מיר איז דער ביסען שטעהן געבליבען אונטער'ן הארצען... אוי, ווי עס קוועטשט!

ק ד י ש

לאז, כ'וועל דיר געבען אביסעל וואסער... אט איז וואסער... טרינק, טרינק.

ר ע ש י ל

אט דא, אונטער'ן סאמע הארצען געבליבען שטעהן.

ק ד י ש

טרינק נאך.

ר ע ש י ל

טרינקט.

ק ד י ש

נו וואס, אראפ?

ר ע ש י ל

דאכט זיך אז יא.

זעצט זיך ביים טיש און בעהאלט דעם קאפ אויף די הענט.

ק י י ל ע

קומט אריין.

דער קאפ איז מיר אזוי פערדרעט, כ'בין ארוים נאך טע און נישט גענומען די קענדיל מיט זיך... וואס איז עס, נשמה מיינע? וואס איז דיר רעשעלע?

ר ע ש י ל

גאר נישט, גאר נישט. א ביסען איז מיר געבליבען שטעהן אונטער'ן הארצען אבער ס'אי גאר נישט.

ק י י ל ע

נעהם אביסעל וואסער, אפשר וועט אראָבגעהן.

ק ד י ש

זי האָט שוין געטרונקען.

ק י י ל ע

גאָטעניו, שטראָף מיר נישט אזוי. האָסט מיר ס׳ליכט פון מיינע אויגען צוגענומען; האָסט מיר ס׳הארץ צוריסען אויף צווייען — זאָל שוין זיין גענוג. לאָז מיר שוין די איבער נעבען דער מאמען... נו וואָס, קינד מיינס?

ר ע ש י ל

מיר איז בעסער.

ק ד י ש

זי האָט פריהער געזאָגט, אז עס שטעכט איהר אין הארצען.

ק י י ל ע

וואָס רעדסטו?! רעשעלע מיין גאָלד, מיין לעבען וואָס איז דיר!

ר ע ש י ל

ס׳אי גאָר נישט. כ׳מיין ס׳אי געוועזן פון הונגער.

ק ד י ש

זי האָט אליין געזאָגט.

ק י י ל ע

וואָס בעהאלסטו פון מיר? פאר וועמען, דו, נאריש קינד, — ווילסטו זיך אויסבעהאלטען.

ר ע ש י ל

איך זאָג דיר, אז ס׳איז דערפאר ווייל כ׳בין געוועזן הונגעריג.

ק י י ל ע

איז דיר גרינגער?

ר ע ש י ל

אודאי איז מיר גרינגער?

ק י י ל ע

ווילסט גאָר נישט עסען.

ר ע ש י ל

גיין.

ק י י ל ע

זאגט מיר, קינדערלאך, וואס זאל איך אייך אריינברענגען.

ר ע ש י ל

וואס קענסטו דען ברענגען?

ק י י ל ע

פאר וואס רעדסטו אזוי שטיל? דיר איז שווער צו רעדען. דו לייד־קענסט פאר מיר. האסט מורא צו דערצעהלען. וואס איז דען מיין לעבען ווערט אהן אייך? מישטענס געזאגט, וואס איז מיר שוין איבערגעבליבען אויף דער וועלט. די טרערען אויסגעטריקענט, כ'קען שוין אפילו נישט וויינען. ווארום וואס וועט שוין ארויסקו־מען, אז כ'וועל וויינען? איין אומגליק קען מען נאך אפשר בע־קלאגען. דא אבער האט זיך א פייער אראבגעלאזען אויף מיין שטוב... כ'וועל געהן אריינברענגען טע.

געהט ארויס.

ר ע ש י ל

קדיש!

ק ד י ש

וואס?

ר ע ש י ל

נאך וואס האסטו דערצעהלט דער מאמען אז מיר טהוט וועה אין הארצען?

ק ד י ש

מען האט בעדארפט דערצעהלען. זי דארף וויסען.

ר ע ש י ל

אבער נישט איצטער.

ק ד י ש

נאר איצטער... זעהסט איך עס און מיר ארט עס נישט.

ר ע ש י ל

כאַפּט זיך ביים האַרצען.

אוי וועה!

ק ד י ש

ווייטער א שטאַך?

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט.. אַט דאָ, דער ביסען... געהט ארויף און אראָב. אוי מיר איז שלעכט.

ק ד י ש

טהו נאָך א זופּ וואסער. די מאמע האָט די קוואָרט צוגענומען. טרינק פון עמער. לאָז כ'וועל איינבויגען.

ר ע ש י ל

אוי מיר איז שלעכט. רוף דער מאמען, איך וועל נישט אויסהאלטען.

ק ד י ש

האָסט דאָך מורא אליין צו בלייבען.

ר ע ש י ל

אוי כ'האָב מורא...

ק ד י ש

זאָל איך געהן?

ר ע ש י ל

האלט זיך ביים האַרצען. קרעכצט.

ק ד י ש

וואָס איז דיר, רעשעלע? הער אויף אזוי... רעשעלע.

ר ע ש י ל

רוף דער מאמען.. גיכער, דער מאַ־מען.

ק ד י ש

אַט געה איך.

ר ע ש י ל

לאָז מיך נישט אליין!

קדיש

איך וועל דורכ'ן פענסטער...

קלעטערט ארויף צום פענסטער און שרייט ארויס:

מא־מע! מא־מע!..

ענדע.

אויף יענער זייט טייך

1906

פ ע ר ז א נ ע ן:

מ נ ש ה, אן אַלטער פּאַראַמשטשיק. בלינד.

י א כ נ ע, זיין פרוי.

מ י ר ל, זייער אייניקעל.

א ז א ו נ ב ע ק א נ ט ע ר

מ ע נ ש ע ן.

ערשטער אקט.

אַ הילצערן שטיבעל ביים ברעג טייך. בעשטעהט פון אַ לאַנג־ליבען צימער און פון אַ קליין חדר׳ל לינקס. אַ גרויסער באק־אייוועו מיט אַ הרובע גלייך ביים אריינקומען. דאָס מעבעל בעשטעהט פון אַ טיש מיט אַ פּאָר בענקלעך ניט קיין געפארבענע, אַ פּאָר טאַפּשאַנעס. ארום האַלבע נאַכט. עס לאָזט זיך הערען אַ גערויש פון וואסער, דאָס קנאַקען פון די קריעס אייז, ווען זיי שלאָגען זיך צוזאמען. דער ווינד רייסט די פענסטער. אַ געל חלב־ליכטעל ברענט און קנאַקט אויפ׳ן קאַפּטער איבער דער הרובע.

מנשה

זיצט אַליין ביים אויוועו. נאָך אַ לאַנגען שטילשוויינען.

ווי לאַנג און שווער עס דויערט ביז דער זומער פערנעהמט זיין אָרט! דער ווינד פייפט זיך אַלץ זייניגעס. אַלץ זייניגעס... מירל, דו שלאָפסט?

מירל

איהר שטימע הערט זיך פון חדר׳ל.

און איך האָב געמיינט, זיידע, אז דו שלאָפסט שוין — וואָס טהוסטו?

מנשה

וואָס כ׳זעה ניט, וויל איך דערהערען. ס׳פּלאַצט דער אייז, קריעס טראָגען, יאָגען זיך איינע נאָך דער אנדערער... נאָר אין אזא צייט פלעג איך ליעב האָבען פאָהרען אין שיפעל צום אנדער ברעג. וואו פּראָם ווען פּראָם, די קריע לויפט ווי נאָך א נפש, אָבער פלינקער

פון איהר בין איך געווען. איך האב איהר וועג שטענדיג פערשטאַ־נען, זי מיינעם קיין מאָל נישט. די גאַנצע קונץ בעשטעהט אין אויסמיידען: מען דאַרף כאַפּען מיט׳ן אויג, וועו צו קירעווען רעכטס און ווען לינקס. זאָג מיר, מירל, עם ברענט וואס אין שטוב?

מ י ר ל

אויפ׳ן קאַפּטער א ליכט.

מ נ ש ה

טונקעלער ווי שטענדיג זעהט מיר היינט אַלץ אוים דורך מיינע אויסגעלאָשענע אויגען. ווי מיט שווארצע פעך וואלט אַלץ אויס־געפלאַסטערט געווען. אפילו מיין גרויע ווייסע באָרד זעהט אויך אוים שווארץ, ווי אין דער יוגענד. אַך יוגענד, יוגענד...

מ י ר ל

הערסט, זיידע, ווי דער טייך קעהרט די וועלט? ס׳כאַפּט א שרעק! וואס וואלט זיין, זיידע, ווען דער פּראַם וואלט איצטער אויף איהם געווען?

מ נ ש ה

ווי וואלט ער געווען, מיין קינד?

מ י ר ל

אז מען וואלט איהם פאר ווינטער ניט אראבגענומען פון טייך.

מ נ ש ה

וואלטען איהם די קריעס אייז אויף שפּענער צושלאָגען. די קריע אייז איז, אפשר, נישט אזוי שטאַרק, אָבער אז דער גאַנצער טייך טראָגט זי. וואסער איז נישט קיין קלייניגקייט. דאָס איז ניט פאַר דיין געדענקען געווען. אונטער׳ן בערגעל דאָרט, וואו עס ציהט זיך דער ליימענער פּלאַץ, זענען אמאָל דריי הייזער געשטאַנען— איינס האט צום פריץ געהערט. און אז דער טייך האט זיך צו־שפּילט, האט ער זיי אַלע מיט זיך פערנומען. אין יענעם יאָהר טאַקי איז עס דער צדיק דורכגעפאָהרען. זיין אויג האט אַלץ גע־זעהן; זיין מח האט אַלץ פערשטאַנען. קיין זאַך איז פון איהם נישט געווען פערבאָרגען...

מ י ר ל

איך געה ארויס, זיידע, צו דיר.

מ נ ש ה

שלאָף בעסער, מיין קינד.

מ י ר ל

איך קאָן ניט שלאָפען, די פענסטער קומען ארויס צום טייך. עס רוישט און רייסט — הערסט דאָך ווי עס פייפט. רייסט דעם דאָך.

מ נ ש ה

אלץ האָט זיין אויג בעמערקט. „מיט יענע הייזער איז גאָר ניט פרעהליך" — האָט ער צו זיין גבאי געזאָגט, ווען ער האָט אויף די דריי הייזער אַן אויג געוואָרפען. — איינע — זאָגט ער — איז דער פונדאמענט נידריגער פון אלע געבויט און דער דאָך שטארצט ארויס העכער פון אלע... דאָס איז דעם פריץ'ס הויז געווען.

מ י ר ל

ס'האָט אמאָל געטראָפען, זיידע, אז דאָס וואַסער זאָל א פראָם פערטראָגען?

מ נ ש ה

מען דערלאָזט נישט, מיין קינד; עס וואָלט גרייליך געטראָפען — נאָר מען דערלאָזט ניט. — וואָס צונעהמט מען איהם, ווען דער טייך הויבט זיך אָן שטעלען? עס האָט אמאָל יאָ געטראָפען, אבער ס'איז אין מיטען זומער געווען.

מ י ר ל

לויפט אריין. איינגעוויקעלט אין אַ טוך.

אַט זעץ איך מיר, זיידע, נעבען דיר. שלאָפען וויל איך סיי ווי ניט. דערצעהל, דערצעהל, ווי איז דאָס געווען, בעת דאָס וואַסער האָט דעם פראָם געטראָגען?

מ נ ש ה

אין מיטען זומער איז עס געווען. דעם גאנצען זומער האָט גע־מבול'ט — א הונגער איז טאקי אין יענעם יאָהר געווען — אלץ איז צופוילט, צושימעלט געוואָרען. און ווען ס'האָבען די רעגענס

דערגרייכט גאָר ווייט, האָט דער טייך זיך צושפּיעלט און האָט מיט זיך דעם פּראָם פערכאַפּט. יאָ, איך געדענק עס נאָך ווי היינט.

מ י ר ל

עס איז, מסתּמא, שעהן געוועזן צו זעהן, ווי דאָס וואַסער האָט איהם געטראָגען?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד, אַזוינע זאַכען זעגען גאָר ניט שעהן. פון וואַסער זאָל שוין גאָט אַליין אויסהיטען. וואו ביזטו מיין קינד? זעץ זיך נאָהענטער צו מיר!

מ י ר ל

ס'איז דיר קאַלט, זיידע?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד. ווען דו ביזט געבאָרען געוואָרען האָט מיר שוין די ליכטיגע שיין געפעהלט; נאָר דיין שאָטען האָב איך בעמערקט, מיין ליעב קינד. פון אַ פּיצעל ביזטו שוין, מיט גאָט'ס חסד, אַ גרויסע אויסגעוואַקסען — און מיין אויג זעהט דיך נישט. ביזט געראָטען אין די מאַמע דיינע, דיין מאַמעס פּנים געדענק איך נאָך: שעהן איז זי געוועזן אין דער יוגענד, ווי די ליכטיגע זון; גוט איז זי געוועזן— נאָר קיין גליקען... אָט אַזוי האָפּט אַ מענש דאָס גאַנצע לעבען זיינס אויף אַ שטיקעלע גליק, נאָר אַז דאָס גליק קומט יאָ, איז שוין דער מענש נישטאָ. וואָס האָט דיין מאַמע נישט געטהאָן, אַז דער בורא ברוך הוא זאָל זי בענטשען? צדקות איז צדקות; גמילות חסדים, קמיעות און ברכות פון גוטע אידען.

זוכט ביי מירל'ען אויפ'ן האַרצען.

מ י ר ל

וואָס זוכסטו זיידע?

מ נ ש ה

איך זעה צו די קמיע איז גאַנץ אויפ'ן האַרצען דיינעם.

מ י ר ל

שלעפּט אַרויס פון בוזעם אַ קמיע צוגעבונדען צו אַ בענדעל.

אַט איז זי, זיידע, צום בענדעל צוגעקניפּט... זאָג מיר, זיידע, וואָס איז דאָרט אַזוינס אינוועניג?

מ נ ש ה

זאָלסט עס היטען, מיין קינד, ווי דעם שוואַרצאַפּעל פון דיין אויג. דאָרט איז דיין גליק בעגראָבען. דאָס איז די שמירה, וואָס וועט דיך פון אַל־דאָס בייז פערהיטען. דיין מאַמע איז נישט ווערט געווען ביי גאָט צו זעהן מיט איהרע אויגען איהר בעגעהר, האָט זי דער טויט פערנומען גלייך ווי דו ביזט אויף די וועלט געקומען. איהרע אויגען האָבען דיך שוין ניט געזעהן, פערמאַכט האָט זיי דער טויט... נאָר איהר האַרץ האָט דאָס גליק געשפּירט: מיט אַ שמייכעל אויף איהר פּנים האָט מען זי אין קבר געלעגט.

מ י ר ל

האָט מיך די מאַמע גאָר ניט געזעהן?

מ נ ש ה

ניין, מיין קינד, די אויגען איהרע זענען שוין געשלאָסען געווען.

מ י ר ל

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מ נ ש ה

צוליעב דיר, מיין קינד: דו ביזט איהר גליק געווען און איהר אויג האָט דיך שוין מעהר נישט אָנגעזעהן.

מ י ר ל

פערטראַכט.

צוליעב מיר איז זי געשטאָרבען?

מ נ ש ה

פאַר פּסח איז עס געווען. דער טייך האָט ווי היינט גערוישט און געליאַרעמט. דאָס וואַסער איז שוואַרץ געווען און מיט אַ ווייסען שוים בעדעקט. פון בוימעלע וואָס שטעהט אויף יענער זייט טייך, אָנטקעגען דעם בריקעל, האָט זיך קוים דער שפּיץ אַרויסגעזעהן. פון מינוט צו מינוט איז דאָס וואַסער געשטיגען און פון מינוט צו מינוט איז אין אונזער שטוב דאָס גליק געוואַקסען: דיין מאַמע

האט געוואָלט אויף איהר האנד אַ קינד טראָגען; דיין טאַטע האָט געזוכט אַ טרייסט נאָך זיין שווערער ארבייט — און איך האָב געוואָלט פון אייך אַלעמען נחת האָבען... שטארקער און שטארקער איז געוואָרען דאָס וואסער, און אז דאָס בוימעל האָט זיך שוין אין גאנצען בעהאלטען, ווי אַ שרעקליכער ים האָט די גאנצע געגענד אויסגעזעהן, איז ביי אונז די שמחה אין שטוב גרויס געוואָרען: דיין מאַמע איז צו קינד געגאנגען; מיט דיר, מיין קינד... אַך־אָך, דאָס איז שוין די לעצטע שמחה געווען. אָט ווי איצטער האָט דעמאָלט אויך דער ווינד געפייפט. דער אייז האָט געפּלאַצט און געפּלאַצט. און אז דאָס וואסער האָט אָנגעהויבען אַבפאַלען — האָט זיך שוין דאָס אונגליק געדרוקט צו אונז דורך פענסטער און טיר... פינף טעג האָט עס געדויערט — פינף מורא'דיגע טעג. שמחה אויסגעמישט מיט טויט־שרעק. אונזערע הערצער האָבען געקלאַפּט פון שרעק און פון חדוה. און אז דאָס וואסער איז אין גאנצען אַבגעפאַלען, און שווארץ ווי שטענדיג אין די ברעגעס זיך בעהאלטען — האָט זיך דער בייזער צאָרן אויף דיין מאַמען אויסגעגאָסען...

מ י ר ל

קינדעריש צושראָקען.

הערסט, זיידע, ווי דער טייך רוישט ווידער, פונקט ווי דו דער־צעהלסט. דאָס וואסער איז אַזוי גרויס! איך האָב נאָך ביי טאָג געזעהן, אז דער בוים נעבען בריקעל האָט זיך שוין געטונקט אין וואסער.

מ נ ש ה

אַלץ האָט דאָס וואסער פערטראָגען. אַלץ מיט זיך פערנומען! ביי דיר — דיין טאַטען, דיין מאַמען; ביי מיר — די שיין פון מיינע אויגען... האָסטו געזעהן, מיין קינד, אז דאָס וואסער האָט זיך שוין ביז'ן בוימעל פערנומען?

מ י ר ל

געוויס: אַליין מיט מיינע אויגען געזעהן.

מ נ ש ה

איז עס שוין אַרוים פון די ברעגעס?

מ י ר ל

געווים אַרוים פון די ברעגעס — הערסט דאָך ווי עס רוישט. הערסט, זיידע, איך וויל דיר עפּעס דערצעהלען...

גלעט איהם זיין באָרד.

מ נ ש ה

נעהמט זי אַרום.

איך פּיהל אין די הענד מיינע, ווי דו וואַקסט.

גלעט איהרע האָר.

מ י ר ל

כ'וויל דיר עפּעס דערצעהלען, זיידע!

מ נ ש ה

וואָס, מיין קינד?

מ י ר ל

נעכטען האָט זיך מיר גע'חלומ'ט, אַז איך שלאָף אויפ'ן פּראָם— זומער איז עס געווען. איז געקומען אַ ווייבעל און האָט געוואָלט, ביי מיר די קמיע אַראָבנעהמען. איז אַ טשעפּעק איז זי געגאַנגען. זי איז צו מיר אַזוי שטיל צוגעגאַנגען... אפשר איז עס די מאַמע געווען?

מ נ ש ה

געוואָלט די קמיע אַראָבנעהמען?

מ י ר ל

יאַ.

מ נ ש ה

פון האַרצען?

מ י ר ל

אודאי פון האַרצען: איך בין געלעגען מיט'ן פּנים אַרויף.

מ נ ש ה

פאַר וואָס האָסטו עס מיר באַלד נישט דערצעהלט?

מ י ר ל

דער באַבען האָב איך דערצעהלט. הערסט, זיידע, מיר ווילט זיך אמאָל עפענען די קמיע און זעהן, וואָס אינוועניג איז.

מ נ ש ה

מיין קינד! וואָס האָסטו געזאָגט?!

מ י ר ל

טאַקי, מיר ווילט זיך עס אמאָל טהאָן; עס הענגט אויפ'ן האַלז; איך וויל אמאָל וויסען, וואָס איז דאָרט אינוועניג...

מ נ ש ה

דאָס איז עס צו דיר דיין מאַמע צו חלום געקומען. מען האָט זיך דערוואוסט, אז דו ווילסט א גרויסען זינד בעגעהן. מען האָט עס איהר אין הימעל אָנגעזאָגט. נישט אומזיסט איז דיין חלום געווען, מיין קינד. א שלעכטער געדאנק האָט זיך דיר אין הארצען פערגנב'עט... עס קאָן, חלילה, דעם גאנצען הימעל אויפריהרען.

מ י ר ל

הער, זיידע, די מאַמע איז אין א טשעפּעק געגאנגען?

מ נ ש ה

ס'איז נישט בעוואוסט ווער יענער צדיק איז געווען. די ליכטיגע זון צינדט זיך מיר אָן פאר מיינע אויסגעלאָשענע אויגען און איך זעה ווי ביי טאָג — ווען נאָר איך טראַכט פון זיין נאָמען. מיט זיין דורכפאָהרען האָט ער אונז מיט איין האנד געבענטשט און מיט דער אנדערער געשאָלטען. מיט איינער געשטראָפט און מיט דער אנדערער געטרייסט. נאָר פון זיין ליעבען נאָמען מוז מען אלץ מיט חדוה פערנעהמען. נישט אויפ'ן הארצען — נאָר — אין הארצען זאָלסטו די קמיע בעגראָבען: דאָס איז דאָס גליק דיינס. הימעל און ערד קאָנען, חלילה, אויפציטערן, ווען דו וועסט בעריהרען וואָס אינוועניג איז.

ער הויבט זיך אויף און געהט צום פענסטער.

מ י ר ל

קוקט איהם נאָך צושראָקען.

וואוהין געהסטו, זיידע?

מ נ ש ה

עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

זעהסט וואָס, זיידע?

מ נ ש ה

אויסגעלאָשען איז מיר דאָס ליכט, מיין קינד. ליכטיג איז מיר נאָר, ווען זיין הייליגער פּנים שטעלט זיך פאר מיינע אויגען... עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער..

מ י ר ל

כ׳האָב מורא, זיידע! וואָלט די באָבע ניט אוועק אין דאָרף אריין.

מ נ ש ה

נישט האָב קיין מורא, מיין קינד, זיין הייליגער נאָמען וועט דיך בעשיצען. פריהער מוז דאָס אונגליק קומען, דערנאָך קומט דאָס גליק... דער צאָרן האָט זיך שוין זייניגעס אבגעטהאָן: צו א טויטען בין איך געגליכען אָהן אויגען — וואָס קאָן זיין האנד מיר נאָך טהאָן? מיין טאָכטער האָט ער פון מיר צוגענומען, און דיין טאַטען האָט דער טייך פערנומען. מיט מיר איז שוין געעקט און פאר דיר איז גאָט׳ס חסד געגרייט... עפּעס מעהר ווי שטענדיג רוישט דאָס וואסער.

מ י ר ל

אפשר, זיידע, דערפאר, וואָס כ׳האָב..

מ נ ש ה

דיין הארץ איז נאָך ריין. דיין מחשבה אונשולדיג. קינדער שטראָפט מען נאר פאר די זינד פון טאַטע-מאַמע. דיין מאַמע איז ריין ווי א מלאך אויף יענער וועלט געגאנגען; דיין טאַטע איז א קדוש געשטאָרבען. דיך האָט נאָך דער וואָס אין הימעל ניט פאר וואָס צו שטראָפען. ביזט וואָרעם אנגעטהאָן? אין שיך, צו באָרוועס ביזטו?

מ י ר ל

וואָס מיינסטו, זיידע?

מ נ ש ה

כ׳וויל, זאָלסט מיך אויף דער גאַס אַרויספיהרען; כ׳וויל זעהר, ווי דאָס וואַסער האַלט!

מ י ר ל

ביז די צווייגען אין וואַסער געשטאַנען.

געהט אין צווייטען צימער. דער ווינד רייסט מורא׳דיג.

מ נ ש ה

עפּעס מעהר ווי שטענדיג רייסט דער ווינד... וואו ביזטו, מיין קינד?

מ י ר ל

קומט אַרויס.

קום, זיידע, האַלט זיך אָן אָן מיר.

מ נ ש ה

עס מוז שוין געווים זיין אַרום האַלבע נאַכט. קיין איין האָהן אין דער גאַנצער געגענד נישטאָ. הײמליכער ווערט עס אין אַ פינסטע־רער נאַכט, ווען אַ קריי פון אַ האָהן הערט זיך...

מ י ר ל

זיידע! עפּעס פון דיינע ווערטער היינט האָב איך זיך גענומען שרעקען, כ׳האָב מורא.

מ נ ש ה

פאַר וועמען שרעקסטו זיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ׳ווייס אַליין ניט פאַר וואָס. דער ווינד... דער טייך עפּעס, כ׳ווייס אַליין ניט פאַר וואָס.

מ נ ש ה

פיהרסטו מיך אויף דער גאַס?

מ י ר ל

דו האָסט, זיידע, קיין מאָל אזוי ניט גערעדט ווי היינט.

מ נ ש ה

יעדעס מאָל, ווען דאָס אייז פלאצט און די קריעס שווימען, ווען דאָס וואסער כאפּט זיך איבער די ברעגעס ארויס, ווארט איך אויף דעם גורל, דיינעם און מיינעם, מיין קינד... פיהר מיך אויפ'ן גאס.

מ י ר ל

קום, זיידע, איך פיהר דיך.

מ נ ש ה

ביזטו וואַרעם אָנגעטהאָן?

זיי געהען ארויס. דאָס פייפען פון ווינד, דער גערויש פון וואַסער שטאַרקט זיך. דאָס פייער פון ליכט לעשט זיך פון ווינד.

מ נ ש ה

זייןּ שטימע הערט זיך פון הינטער'ן טיר. אונרוהיג.

דאָס איז גאָר ניט פאר מיין געדענקען.

ער קומט אריין. נאָך איהם מ י ר ע ל זעהר צושראָקען.

מ י ר ל

זיידע? דאָס וואסער וועט באלד אין שטוב אריין... לאָמיר אנטלויפען פון דאנען — כ'האָב מורא! וואס האָסטו געלאָזט, די באָבע זאָל אין דארף אוועקגעהן?

מ נ ש ה

האָסטו גוט נאָכגעזעהן? אפשר האָט עס זיך דיר נאָר געדוכט? איז דאָס וואסער טאַקי אזוי גרויס? וויל דער טייך מיינע פיער ווינקעלעך פערטראָגען? מירל! פיהר מיך אויפ'ן גאס, כ'וועל אליין מיט מיינע הענד אָנטאפען. איך גלויב עס נישט. פיהר מיך!

מ י ר ל

האָסט דאָך געזעהן: ווייטער האָב איך דיך שוין ניט געקאָנט פיהרען. מיינע שיך זענען פול מיט וואסער — די פיס אויף בע- נעצט...

מ נ ש ה

שטעהט אין מיטען שטוב פערצווייפעלט.

אויף איין מינוט קעהר מיר, רבונו של עולם, אום דאָס ליכט פון מיינע אויגען... נאָר אויף איין מינוט!

מ י ר ל

לאָמיר, זיידע, גיכער אוועקגעהן פון דאַנען.

מ נ ש ה

האַלץ צו האַלץ האָב איך צוזאַמענגעטראָגען און די וואַנד געבויט, שטרוי צו שטרוי האָב איך צוזאַמענגעקליבען און דעם דאַך גע־דעקט. דאָ איז מיין גליק געבאָרען געוואָרען און דאָ איז מיין אונגליק אויסגעוואַקסען... אויף איין רגע מיר די שיין קעהר אום, רבונו של עולם!

מ י ר ל

פינסטער — כ'וועל אפשר ניט טרעפען, ווי פון דאַנען ארויס־צוקלויבען זיך; וואוהין, זיידע, זאָלען מיר געהן?

מ נ ש ה

לאָז מיך, מיין קינד; צו דען קאָן עס געשיקט זיין, אַז דאָס וואַ־סער זאָל ביז מיינע וועגד דערגרייכען?! כ'מוז עס אליין... פיהר מיך, מירל, נאָך אמאָל אויפ'ן גאַס ארויס.

עס גיט אַ שטאַרקען קלאַפּ אין וואַנד.

מ י ר ל

זיידע, כ'האָב מורא! הערסט? עפּעס האָט אין וואַנד אַ שטאַרקען קלאַפּ געגעבען. שפּרינגט אָב מיט שרעק פון פענסטער. עפּעס האָט אין פענסטער אַ קוק געגעבען... קום אוועק, זיידע, פון דאַנען, כ'האָב מורא.

מ נ ש ה

וואָס, מיין קינד, האָט זיך דיר געדוכט? ווּעמען האָסטו אין פענסטער געזעהן? וואו ביזטו?

מ י ר ל

כ'האָב מורא — מיר דוכט זיך — עפּעס רעדט, איך הער... מיט'ן

ווינד... דו האָסט פריהער גערעדט און איצטער דוכט זיך מיר אוים.

מ נ ש ה

איך קאָן די שטוב ניט פערלאָזען. איך טאָר עס נישט טהאָן. וואו ביזטו, מיין קינד?

מ י ר ל

איך האַלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל ניט זעהן די פענסטער. עפּעס א מענש ווייזט זיך אין דער פינסטערניש.

עס גיט אַ צווייטען קלאַפּ אין וואנד.

מ נ ש ה

ווער קלאַפּט עס? אפשר האָט זיך אזוי פיעל דאָס וואסער גע־שטארקט, אז די קריעס אייז קלאַפּען שוין אין מיין שטוב? — זאָל דאָס וואסער מיט אזא גיכקייט וואקסען? כ'האָב עס גאָר מורא צו טראכטען. פיהר מיך אויפ'ן גאַס, מיין קינד!..

מ י ר ל

כ'וועל, זיידע, ניט געהן — כ'האָב מורא. כ'קאָן זיך פון אָרט ניט דיהרען, די פים זענען מיר ווי אונטערגעהאקט...

מ נ ש ה

ווען דאָס גרעסטע אומגליק, האָט ער געזאָגט, וועט קומען, יעמאָלט וועט זיך דאָס גליק בעווייזען... ווער וויים דעם גרונד צום אומ־גליק? ! וואו איז דער סוף? ווען מיין טאָכטער איז געשטאָרבען, האָב איך געמיינט, אז כ'האָב שוין דעם בעכער ביז צום גרונד געטרונקען. איז ביי מיר די שיין פון מיינע אויגען אויסגעלאָשען געוואָרען. האָט דער טייך דיין טאַטען פערנומען...

מ י ר ל

זיידע, שוויינ! בעסער שווייג... ווען דו רעדסט, פאַלט אויף מיר אן אימה אָן. איך האַלט פערמאכט די אויגען, איך זאָל מעהר ניט זעהן. מיר דוכט, איך זעה די מאמע...

מ נ ש ה

מיין קינד! עפען דיינע אויגען. מיר האָט דער וואָס אין הימעל

מיינע אויגען פערלאָשען. דיר האָט ער דאָס ליכט געשענקט. עפען די אויגען און פיהר דיין זיידען אויף דער גאַס ארויס. וואו ביזטו?

מ י ר ל

רוקט זיך צום וואנד.

שטעה אויף אן אָרט, זיידע! כ'האָב מורא...

מ נ ש ה

ווער שרעקט דיך, מיין קינד?

מ י ר ל

כ'האָב פאר דיר אויך מורא, פאר דיר... כ'וועל צו דיר ניט געהן...

מ נ ש ה

וואָס איז מיט דיר?! איך דערקען נישט דיין קול! דיין קול איז פערענדערט געוואָרען. וואו ביזטו? נעהם מיך פאר'ן האנד; דאָס איז דאָך דיין זיידע, וועלכען דער, וואָס אין הימעל האָט גע־שטראָפט פאר אייך אלעמען. דיין נשמה איז ריין. דאָפּעלט ריין איז דיין נשמה. פאר איהר האָבען אלע ערב געווען: דיין מאמע מיט איהרע יונגע יאָהרען. דיין טאַטע מיט'ן גאנצען לעבען זיי־נעם און איך מיט מיין שיין. קום צו מיר.

מ י ר ל

שטעהט ביים וואנד בלאָס און קוקט איהם אָן אָהן ווערטער.

מ נ ש ה

וואו ביזטו?... וואָס רופסטו זיך נישט אָב?... קוקט מיט זיינע אויס־געלאָשענע אויגען אין אלע זייטען. מיין קינד, וואו ביזטו?! פאר וואָס איז דיין זיס קול אנטשוויגען געוואָרען?...

מ י ר ל

זיידע! מאך צו דיינע אויגען, איך שרעק זיך. זיי קוקען אויף מיר פינסטער... פערמאך...

מ נ ש ה

איך זוך דיך, מיין קינד. איך קוק אין דעם ווינקעל, וואו עס שיינט די ליכטיגע זון. פון דער קמיע אויף דיין הארצען שלאָגט צו מיר א וואַרימע ליכטיגקייט. און איך הויב אָן זעהן יעדען

ווינקעל פון מיין שטוב. געהט צום אָרט, וואו מירל שטעהט. אָט זעה איך דיך, מיין ליעב קינד, איך זעה, ווי דו שטעהסט און ציטערסט.

מ י ר ל

רוקט זיך צום וואַנד אין דער שטיל.

מ נ ש ה

וואָס בעדייט עס, מיין קינד? ווילסטו דיין אַלטען זיידען פערלאַזען? קום, איך וויל מיך אַן דיר אַנהאַלטען. דיין נשמה איז ריין — בעשיץ מיך אויך. איך זעה אויף דיין האַרצען ווי גן־עדן ליכט: די שטראַהלען פון זיין ליעבען נאָמען.

מ י ר ל

קוקט מיט גרויס שרעק אויף איהר קמיע.

זיידע, איך ריהר עס!

מ נ ש ה

איך פערשטעה נישט, מיין ליעב קינד, ווער עס רעדט אין דיר...

מ י ר ל

אָבער איך קאָן ניט אויסהאַלטען. איך טהו עס אויס.

מ נ ש ה

מיין קינד! די גאַנצע ערד ציטערט אונטער מיר! די הימלען ברעכען זיך!...

מ י ר ל

געהט שטיל אריין אין צימערל.

מ נ ש ה

איך הער, ווי דער טייך בייזערט זיך, מיט ווייסען שוים איז דאָס וואַסער בעדעקט... דאָס וואַסער וואַקסט. געהט אין צימערל. וואו ביזטו, מיין קינד? זאָל דיר דיין מאַמע קומען צו הילף — איהר נשמה איז שוין געלייטערט געוואָרען אין הימעל. זאָל דיין טאַטע דיר צו הילף קומען — ריין איז זיין נשמה, הייליג איז ער אויפ'ן הימעל ארויף.

מ י ר ל

רוקט זיך מיט שרעק ארויס פון צימערל און קריכט אויף די הרובע.

מ נ ש ה

אין צימערל.

מיין קינד, וואו ביזטו? איז דיין קול אין גאנצען פערשטומט גע־וואָרען?

מ י ר ל

וויל אָברייסען פון האַרצען די קמיע. בלייבט זיצען פערצווייפעלט.

מ נ ש ה

דאָס גאַנצע ליכט האָט זיך פאַר איין מאָל אויסגעלאָשען!... מיין קינד! וואו ביזטו?! וואָס שווייגסטו?! האָסט וואָס מורא'דיגעם בעגאַנגען — כאַפּ זיך צוריק! האָסט געריהרט דאָס ליכט פון דיין האַרצען. וואו ביזטו? וואָס האָסטו געטהאָן. עס גיט אַ שטאַרקער קלאַפּ אין וואַנד. די ערד ציטערט פאַר צאָרן. בייזע רוחות האָבען זיך גענומען ארום מיין שטוב טראָגען... ס'איז פינסטער ארום; אפשר האָט זי גאָר די שטוב פערלאָזען?... עס גיט ווידער אַ קלאַפּ אין וואַנד. הייליגע מלאכים! קומט ראַטעוועט מיר מיין קינד! דאָס וואַסער אונטער מיינע פיס!... טרייבט עס דער טייך זיינע כוואַליעס צו מיר אין שטוב אריין?...

מ י ר ל

זיידע! עס פלייצט דאָס וואַסער אין שטוב אריין!

מ נ ש ה

דו האָסט דעם הימעל אויפגעריהרט: דער בעכער פון צאָרן גרייט זיך. כ'וועל פּרובען אליין פון דאַנען דעם וועג זוכען, כ'וועל מיך אפשר ביז צום בערגעל דערשלאָגען.

ער עפענט די טיר, דאָס וואַסער רייסט זיך אריין אין שטוב. פייפט שטאַרק דער ווינד. די טיר איז אָפען. דער ווינד פערלעשט די ליכט.

מ י ר ל

זיידע! דו האָסט דאָס ליכט פערלאָשען! מיר זיצען אין דער פינס־

טער... באָבע! באָבע! מיר טרינקען זיך, באָבע!

מ נ ש ה

רוקט זיך צו דער הרובע.

העלף מיר! דיין ליכטיגער פּנים שיינט פאַר מיר ווידער... קומט איהר, הייליגע מלאכים!

מ י ר ל

זיידע, שווייג... כ'זעה וואָס דורכ'ן פענסטער... כ'זעה, ווי דאָס וואסער הויבט זיך; שווייג... באָבע! באָבע! מיר טרינקען זיך!

מ נ ש ה

מיט אַ לויטערער שטים.

עס ווערט ליכטיגער ארום. איך זעה, ווי עס עפענען זיך די הימ־לען. איך זעה זיין ליעבען נאָמען, ער קומט מיר צו הילף. איך בין זיכער... וואו ביזטו, מיין קינד?

דער ווינד פייפט. די קריעס קלאפּען אין וואנד.

מ י ר ל

זיידע! איך אנטלויף!

זי שפּרינגט פון דער הרובע, עס הערט זיך אַ פּליעסק פון דעם וואסער.

איך געה נאָך דיר, מיין קינד, איך געה נאָך דיר.

שטיל. ווייכע שטראַהלען הויבען אָן צו שלאָגען אין שטוב אריין דורכ'ן פענסטער. דאָס וואַסער אין שטוב ווערט בעלויכטען ווי פון דעם שיין פון דער לבנה.

מ י ר ל

איך זעה עפּעס רופט אונז. מאכט מיט די הענד... רופט...

מ נ ש ה

איך שפּיר, ווי ווארעמע שטראהלען פאַלען אויף מיין קאָפּ...

מ י ר ל

מען ווינקט צו אונז, מיר זאָלען גיכער געהן.

מ נ ש ה

איך זעה, ווי ס'ווערט טאָג ארום אונז.

מ י ר ל

לאָמיר גיכער ארויסגעהן, דאָס וואסער איז מיר שוין ביז די קניה. איך געה דורכ'ן פענסטער, גלייך צו די פייערען.

מ נ ש ה

דאָס איז ער מיט זיינע שלוחים דיר אנטקעגען געקומען — געה גלייך אנטקעגען די פייערען...

מ י ר ל

עפענט דעם פענסטער און קריכט ארויס.

מ נ ש ה

קלייבט זיך צום פענסטער.

דאָס גליק הויבט זיך אָן. ווארעם איז מיר צווישען די קריעס אייז. ליכטיג — אין דער פינסטערער נאכט. מיין קינד, פערלאָז מיך נישט!...

ער קריכט ארויס. שטיל. די שיין ווערט פערשוואונדען. חשך. דער ווינד רייסט דורך פענסטער און טיר. קריעס קלאפען פון אַלע זייטען. עס קנאַקען די ווענד. עס פאלט די סטעליע. עס הערט זיך אַ גרויס גערויש פון דעם וואסער און מיט שרעקליכען ליארעם פאלט די גאַנצע שטוב איין.

צ ו ו י י ט ע ר א ק ט.

נאַכט. דער ווינד טרייבט שטיקער וואָלקען. פון צייט צו צייט רייסט זיך ארויס פון צווישען די וואָלקען אַ בלוי־כער שיין פון דער לבנה און עס בעוויזט זיך ניט קיין הויבער בארג בעוואקסען וואו ניט וואו מיט בוימלעך. עס הערט זיך דאָס פליעסקען פון וואסער. פון צייט צו צייט טראָגען זיך מיט'ן ווינד פון וויטען אויסגעשרייען, מאַנכע טרויעריגע, רופען צו הילף.

מ נ ש ה

זיין קול דערנעהנטערט זיך אליץ צום בערגעל.

עלענד... עלענד, נאַר איך מיט מיינע אויסגעלאָשענע אויגען. טרו־קען! כ'האָב מיך צו א בארג דערשלאָגען... גרויסער גאָט! האָסט מיך נישט פערלאָזען... בארג ארויף געהט עס אליץ. טרוקענע ערד. העכער ביז צום שפיץ וועל איך זיך פערקלייבען; דאָרטען וועל איך שוין איינגאַנצען זיכער זיין.

אין דעם בלאסען שיין פון דער לבנה בעוויזט ער זיך אויף דעם שפיץ בערגעל.

מ י ר ל

געהט איהם נאָך שטיל.

מ נ ש ה

ציטערט פון קעלט.

דאָס וואסער האָט זיך צו מיין לייב דערשלאָגען — אַן אַלטער פאַראַמשטשיק.. כ'האָב שטענדיג געוואוסט, ווי פון בייז זיך אויס־מיידען: וואו זאָל איך מיינע פערפראָרענע פיס ווארעמען?

מ י ר ל

געהט אַב אַן אַ זייט און זעצט זיך שטיל, ציטערט פון קעלט.

מ נ ש ה

פון ווייטען הערען זיך קולות. זאָל עס איהר קול זיין? זי האָט דעם גאַנצען הימעל אויפגעריהרט. וואָס וואָרימער עס ווערען מיר מיינע גליעדער, אַלץ מעהר שפּיר איך, אַז זי פעלט מיר. מיט איהר צוזאַמען בין איך נאָך דורכ'ן פענסטער געקראָכען... דאָרטען האָט זיך נאָך מיין גוף אַן איהרען אָנגעריהרט. אין וואָס פאַר אַ זייט האָט זי דער רוח פערטראָגען? ס'הערט זיך אַ פּליעסק אין וואַסער. זאָל זי דאָרט זיין? מירל!.. מיין קינד, מירל!... איך האָב זי גע־שראָקען מיט מיינע רעד. זי האָט מיך געשראָקען מיט איהר גע־דאַנקען. זיכער בין איך פון וואַסער, אבער ניט זיכער איז מיין האַרץ געבליבען. עס פעהלט מיר, אַלץ פעהלט מיר... דאָפּעלט וואָ־רימער וואָלט מיר איצט זיין, ווען זי וואָלט מיט מיר געווען... איה־רע אויגען האָבען דאָפּעלט געלויכטען, געשיינט פאַר מיינע אויך. איהר יוגענד האָט מיר מיין עלטער פערטריבען. מירל!... מיין קינד!...

מ י ר ל

געהט צו נעהענטער, שטעלט זיך אַנטקעגען דעם אַלטען.

מ נ ש ה

וואו איז פערפאַלען געוואָרען דער שיין, נאָך וועלכען איך בין אַזוי זיכער געגאַנגען? קעהר מיר צוריק אום מיין קינד!... וואָ־רימער ווערט מיר, ווען איך טראַכט פון איהר. דאָפּעלט וואָרימער וואָלט מיר אצונד זיין, ווען זי וואָלט געזעסען נעבען מיר.

ציטערט פון קעלט.

מ י ר ל

זיידע, וואָס וויינסטו?

מ נ ש ה

הא?... וואָס?... ווער רעדט?... דאַכט זיך אַ קול. הערט זיך צו. די לבנה גיסט איהם אָב מיט אַ מאַטען שיין. ס'גיסט זיך ליכט איבער

מיין אלטען קאפ. ברייטער וועל איך מיינע אויגען עפענען, אפשר וועל איך וואס זעהן. ווער רעדט? וואו בין איך? העכער, אבער אלץ פינסטער. אפשר האט זי צו הילף גערופען? דער ווינד האט איהר קול געבראכט און הייסט מיר געהן זי ראטעווען?... פרובט געהן און פאלט גלייך. געפראָרען די פים, ביז די קניה געפראָרען. דאס לייב פערגליווערט. דאס הארץ שמעלצט זיך. דאס לעצטע מאל וויינט דאס הארץ מיינס.

מ י ר ל

שטעלט זיך נאך נאָהענטער.

וויין ניט, זיידע.

מ נ ש ה

מירל! דיין קול איז עס? ביזטו נאָהענט נעבען מיר?

פויזעט אויף אַלע פיער.

מ י ר ל

כ'בין ניט ווייט פון דיר, זיידע.

מ נ ש ה

מיין קינד! איך הער קלאָר דיין קול. דיר איז קאלט — קום צו מיר: איך וועל דיר ביי מיין אלטען הארץ אַנוואַרעמען. קום, כ'וויל דיך מיט מיינע הענד ארומנעהמען, מיין קינד.

מ י ר ל

מיר איז קאלט, זיידע...

מ נ ש ה

מיט גרויס שמחה. ער הויבט זיך פון אָרט און פאלט צוריק.

מיין קינד, איך קאָן צו דיר נישט געהן, קום צו מיר. מיין לעצטען פונק וואַרעמקייט וועל איך דיר אוועקגעבען.

מ י ר ל

שרעק דיך ניט, וועל איך געהן צו דיר.

מ נ ש ה

איך הער, ווי דו ציטערסט פון קעלט — דערנעהנטער זיך צו מיר...

מ י ר ל

זי ווארפט זיך אין זיינע אָרעמס.

אָט בין איך, זיידע, ווארעם מיך!

ציטערט.

ביז די קניה זענען שוין מיינע פיס פערפראָרען. ביי מיין הארצען וועל איך דיך ווארימען. בעהאלט די הענד דיינע. גיב מיר דיינע פיס, כ'וועל זיי מיט מיין הויך דערווארימען...

מ י ר ל

וואו זענען מיר, זיידע?

מ נ ש ה

ווייט פון דעם וואסער שפּיר איך, נאָך פון דעם ווינד נישט בע־שיצט. איך בין געגאנגען נאָך דעם שיין, וואָס האָט פאראויס מיר דעם וועג בעלויכטען, און דו האָסט מיינע אויסגעלאָשענע אויגען פאר א וועגווייזער גענומען... איז דיר ווארעם, מיין קינד?

מ י ר ל

ביי דיר אונטער די פּאָלעס איז אויך קאלט. דער ווינד בלאָזט דאָרט אויך.

מ נ ש ה

נעהענטער צום הארצען טוליע זיך.

מ י ר ל

איך האָב געהערט, ווי אונזער שטוב איז איינגעפאלען — וואו וועלען מיר איצטער געהן?

מ נ ש ה

מיר וועלען אונזערע נשמות און לייבער צו גאָט איבערגעבען.

מ י ר ל

דו ביזט גלייך געגאנגען, ווי דו וואָלסט דעם וועג געוואוסט.

מ נ ש ה

ס'ווערט מיר אלץ קעלטער און קעלטער און דאָס הארץ ווארעמער און ווארעמער.

מ י ר ל

אז עס וועט טאָג ווערען, וועלען מיר געהן אונזער שטוב זוכען.

מ נ ש ה

ציטערט אויף.

מיין קינד!

מ י ר ל

שרעק מיך ניט. איך וויל מיך אָנוואַרימען.

מ נ ש ה

איך שפּיר, אז דיין הארץ איז אין גאנצען געשטאָרבען..

מ י ר ל

זיידע, איך וועל צוריק אין וואַסער לויפען — רעד ניט!

מ נ ש ה

איך שפּיר, א שטיק אייז האלט איך צו מיין הארצען געדריקט.

מ י ר ל

רייד צו מיר ווי אין שטוב, כ'וויל מיך אָנוואַרעמען.

מ נ ש ה

עס פריהרט... קאַלט.. קאַלט...

מ י ר ל

שווייג, זיידע, איך וועל מיינען, אז דו שלאָפסט און איך וואַרעם מיך נעבען דיר.

מ נ ש ה

נעהם מיינע הענד און פיהר זיי אויף דיין הארצען. איך קאָן מיט זיי ניט ריהרען. איך וויל זעהן... איך וויל...

מ י ר ל

שווייג... שווייג...

מ נ ש ה

איך וויל דאָס אמת'ע פייער אויף דיין הארצען געפינען.

מ י ר ל

איך האָב די קמיע אין וואַסער אָנגעוואוירען.

מ נ ש ה

פערלאָרען?!

מ י ר ל

עמיצער האָט זי ביי מיר פון הארצען אַראָבגעריסען... כ'האָב מיר געשראָקען.

מ נ ש ה

פערלאָרען... פערלאָרען...

מ י ר ל

שפּרינגט אָב פון איהם.

מ נ ש ה

דעם בעכער פון צאָרן אין גאנצען געטרונקען, אבער דאָס גליק נישט דערוואַרט זיך. קעלטער ווערט מיין הארץ; שווערער ווערט מיר מיט מיין צונג צו ריהרען.

מ י ר ל

נאַ, איך וועל דיך צודעקען.

ווארפט אויף איהם איהר טוך.

מ נ ש ה

מיט שמחה.

דער צדיק! זיין הייליגער פּנים בעווייזט זיך פאַר מיר... ווען געהסטו ראַטעווען — מיך, צו מיין קינד?... אַ, דערבאַרעם זיך...

מ י ר ל

רייסט אַראָב פון זיך נאָך וואָס און ווארפט אויפ'ן אַלטען.

מ נ ש ה

ווארימע פליגעל פון הייליגע מלאכים בעשיצען מיך... ברענענדיגע אויגען קוקען מיר גלייך ביז'ן הארץ אריין... ווארימער... ווארימער...

אַ ש ט י מ ע

טראָגט זיך פון ווייטען מיט'ן ווינד.

ראַ—טע—וועט! איך—געה—ביז—האַלז—אין—וואַ—סער!

מ י ר ל

שרייט.

א—הער! דאָ—איז—טרוקען!

מ נ ש ה

פון הימעל הער איך קולות פון די מלאכים... פון גן־עדן, הער איך, גיסט זיך דער הייליגער געזאַנג...

ד י ש ט י מ ע

געהענטער.

ראַ—טע—וועט! איך ווער פער—פראַרען.

מ י ר ל

אהער, דאָ איז טרו־קען!

מ נ ש ה

מיט שמחה.

טאָכטער מיינע! איך זעה דיך... צווישען אלע צדיקים און צדקניות ביזטו... גלייך פון הימעל געהסטו... דיין פנים לויכט... דיינע אוי־גען פונקלען ווי די ליכטיגע שטערען... ווארימער... ווארימער...

ד י ש ט י מ ע

גאָר נאָהענט

וואו—הין—זאָל—איך—געהן?

מ י ר ל

גלייך! גלייך!

מ נ ש ה

שירה אין הימעל... ס'איז פריהמאָרגען... דער גאנצער הימעל האָט אויפגעוואכט. שירה זאָגט דער צדיק צווישען אלע מלאכים...

עס פליעסקעט דאָס וואסער גאָר נאָהענט.

ד י ש ט י מ ע

זענען מענשען פארהאן נאָהענט?

מ י ר ל

שטעהט און קוקט אין דער ווייט.

מ נ ש ה

זינגט.

דער ליכטיגער טאָג קומט אָן... גאָט'ס חסד איז נאָהענט... איך זינג צו זיין נאָמען... איך אכפער זיינע מעשים....

ד י ש ט י מ ע

ווער איז דאָרט? רופט זיך ווער אָב!

מ י ר ל

מענשען!... מענשען!...

עס בעוויזט זיך אַ פיגור פון אַ מענשען, ציטערט פאַר קעלט; עס קלאַפּט איהם אַ צאָהן אָן אַ צאָהן.

מ נ ש ה

זינגט מיט א דומפּפען קול.

זיין ליכטיגער נאָמען... זיין חסד און רחמים...

ד ע ר א ו נ ב ע ק א נ ט ע ר

ווער איז דאָ?

מ י ר ל

מענשען, מענשען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מענשען? דאָ זענען מענשען?

מ י ר ל

ציטערט פון קעלט און שרעק.

מיט'ן וואסער געקומען, ביז'ן האלז געקראָכען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ווער איז דאָרט?

מ י ר ל

מיין זיידע. ער ווערט געפראָרען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ווערט געפראָרען?

מ י ר ל

געפראָרען... קאָן זיך ניט דערוואַרמען.

דער אומבעקאנטער

בויגט זיך צו צום אַלטען.

געפּראַרען, ער ליגט טויט...

מירל

מיט שרעק.

אַך, זיידע!

דער אומבעקאנטער

ניטאָ קיין סימן פון לעבען, ביז טאָג וועט אפשר פון אונז אויך מעהר ניט בלייבען.

מירל

אַך, זיידע, זיידע, שטעה אויף! זיידע, כ'ווייס, וואו די קמיע איז, זיידע!

דער אומבעקאנטער

אומזיסט דיין וועקען... איהם וועסטו שוין לעבעדיג ניט מאכען. לאָמער בעסער איינער דעם אנדערען ווארימען ביז טאָג...

מירל

ברעכט אוים מיט אַ ביטער געוויין. איהר קול ציטערט פאר קעלט.

זיידע!... זיידע!... זיידע!... האָסט מיך אליין אין דער פינסטער־דער נאכט געלאָזען... זיידע!

דער אומבעקאנטער

זעה, ווי דיין קול ציטערט פון קעלט און שרעק. דער אלטער ליגט שוין אָהן א סימן פון לעבען. טרעט אָב פון איהם. מיט שרעק און קעלט בלאָזט פון איהם.

מירל

איך וועל מיך לעגען נעבען איהם און שטארבען...

דער אומבעקאנטער

איך וועל דיך נישט לאָזען שטארבען. דער אלטער איז געשטאָרבען, ווייל דאָס בלוט איז שוין אין זיינע אָדערן לאנג ווי אייז געווען... איך וועל דיך נישט לאָזען שטארבען, אויב איך בין איצטער לעבען געבליבען.

מירל

זיידע! נעהם מיך!...

דער אומבעקאנטער

די גאנצע נאכט האט מיר דער טייך אויף א באלקען פון א צו־בראכענעם פאראם געטראגען און האט מיך אויף א ברעג ארויס־געשליידערט... כ'ווייס אליין ניט, ווי ווייט ער האט מיך פון מיין היים פערטראגען — נאר דאס האב איך געפיהלט, אז ער האט מיך אויף די צווייטע זייט ארויסגעווארפען. לאמיר זיך ביידע טוליען איינער צום אנדערען און ווארימען זיך...

מירל

רוקט זיך אב.

כ'קאן דיך ניט... כ'טאר עס ניט... כ'וויל נעבען זיידען מיינעם זיצען, ביז איך וועל געפרארען ווערען.

דער אומבעקאנטער

איך וועל דיך איבערגעוואלד ווארימען און דו וועסט מיך איבער־געוואלד ווארימען. וואס ליגט עס אויף דעם אלטען? טרוקענע בגדים... איהם זענען זיי שוין אינגאנצען איבריג. מען קאן זיי זי־כער פון איהם אראבנעהמען.

מירל

ריהר ניט! ריהר ניט!

דער אומבעקאנטער

עלטער מיט פראסט וועסטו שוין נישט דערווארימען. קום, נאריש קינד. קום צו מיר, ווען ס'וועט נאר טאג ווערען, וועסטו זעהן, ווי דער חשק צום לעבען וועט זיך אין דיר שטארקען... אומזיסט ווילסטו לעבעדיג מאכען א קערפער פון אן אלטען מאן, וואס איז געפרוי־רען געווארען... קום צו מיר, זעה, ווי דו ציטערסט פון קעלט. זעה, ווי ס'קלאפט דיר א צאהן אן א צאהן... קום, לאמיר צוזאמענפרע־סען אונזערע לייבער און ווארעמען זיך. ווען ס'וועט ווערען טאג, וועלען מיר זיך צו א שטוב דערקלייבען... קום!

מ י ר ל

איך שרעק מיך פאר דיר.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניט שרעק זיך פאר מיר. איך בין א מענש... מיך האט דאס וואַ־סער אהער געבראכט. ס'איז פינסטער ארום. ווייל איך ווייס ניט, וואו איך בין, קאָן איך דיר ניט זאָגען, פון וואנען איך בין.

מ י ר ל

קאלט... קאלט... כ'ווער דערפראָרען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

נאריש קינד! אומזיסט שלעפסטו אויף זיך דעם טוידט, בעת דאס לעבען רופט אונז. ביז טאָג איז שוין ניט ווייט. ברייט אויס זיינע הענד. קום צו מיר. ניט שרעק זיך פאר מיר. דאס לעבען קאָנען מיר נאָר ביידע איינער דעם אנדערען שענקען... ווייניג ווארימקייט איז אין דיר געבליבען דו זאָלסט קאָנען פאר'ן פראָסט שטארקער זיין. לאָמיר אונזער ווארימקייט צוזאמענמישען — נעהם מיך ארום.

מ י ר ל

דער זיידע ליגט טויט.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

און מיר מוזען לעבען! לעבען!...

ער כאַפּט זי פעסט ארום.

מ י ר ל

לאָז מיך! לאָז...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיט געוואלד וועל איך דיר מיין לעבען געבען און מיט געוואלד וועל איך ביי דיר דיין לעבען נעהמען — דריק מיך צו זיך...

מ י ר ל

דעם זיידענס בלינדע אויגען קוקען אויף מיר... די קמיע... לאָז מיך... דער צדיק...

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דער זיידע איז טויט... מיר בעדאַרפֿען לעבען... פעסטער, אַט אזוי... פעסטער...

מ י ר ל

א שטראָם הייסע בלוט איז דורך מיינע אַדערן דורכגעלאָפען.

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס קעהרט זיך צוריק דאָס לעבען צו דיר. איך בין פון יענער זייט טייך. פון דאָרט האָב איך דיר דאָס לעבען געבראַכט...

מ י ר ל

מיינע גלידער געהן מיר אָב.

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר מוזען נאָך הארץ צו הארץ דריקען, וועט ערשט רעכט וואַרעם זיין.

מ י ר ל

דו הערסט, עס קלאַפּט שוין ניט מעהר ביי אונז א צאַהן אַן א צאַהן.

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איך הער, אז דיין קול ציטערט שוין נישט מעהר.

מ י ר ל

לאָמיר אפשר פּרובען דעם זיידען וואַרימען?

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איהז קען מען נישט וואַרים מאַכען.

מ י ר ל

ס'איז גאָר ליכטיגער געוואָרען אין די אויגען מיינע.

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דיין קינדערש בלוט האָט אין מיינע אַדערן דאָס בלוט צושמאָלצען.

מ י ר ל

כ'האָב די קמיע פערלאָרען. דער זיידע האָט געזאָגט, אז אין הארצען האָב איך זי געדאַרפט טראָגען. דער זיידע...

דער אומבעקאנטער

זעהסטו, ער איז געשטאָרבען, דער טויט איז געווען שטארקער פון איהם. מיר וועלען לעבען... ש־ש־ש!

מירל

וואָס הערסטו?

דער אומבעקאנטער

איך הער, ווי דיין הארץ קלאפט פון שמחה.

מירל

מיר הויבט שוין אָן היים צו ווערען.

דער אומבעקאנטער

ווי א פאנצער זענען געווען מיינע קליידער געפראָרען: ווי א פאנ־צער זענען אויף דיר דיינע געפראָרען. אונטער דעם פאנצער האָט זיך דאָס לעבען צופלאקערט... אָך, לעבען... לעבען..

מירל

ווען כ'פלעג זיך צום זיידען טוליען, איז מיר אזוי ווארים ניט געווען. נאָך איידער דו ביזט געקומען, האָב איך מיך צו זיין הארץ געטוליעט, נאָר ס'האָט מיט פראָסט געטראָגען.

דער אומבעקאנטער

זעהסט, ווי א גרויער פאָס בעווייזט זיך דאָרט לינקס?

מירל

אויף דער ערד?

דער אומבעקאנטער

ניין, אויפ'ן הימעל.

מירל

וואָס בעדייט עס?

דער אומבעקאנטער

דאָס פערנעהמט זיך שוין אויף טאָג. באַלד וועט ליכטיג ווערען און מיר וועלען זיך צו הייזער פערקלייבען.

מ י ר ל

וויינט.

איך האָב ניט וואוהין. איך האָב געזעהן, ווי דאָס וואסער האָט אונ־
זער הויז פערטראָגען. דער זיידע איז פערפראָרען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דו וועסט געהן צום לעבען. דאָס לעבען וועט דיר שוין אין הייזער
ברענגען. א הילצערנעם הייזעל איז מסתמא אייערס געווען, אז דאָס
וואסער האָט געקענט פערטראָגען — דאָס לעבען וועט דיך אין
פאַלאצען ברענגען... שעהנע פאַלאצען און בריליאנטענע שלעסער
געפלאסטערט אין גאָלד און בעפּוצט מיט פערל און רובינען. דאָס
וואסער וועט זיך אהין ניט פערקלייבען און דאָס פייער וועט אויך
צו זיי קיין שליטה ניט האָבען... זעהסט, דער פראָסט האָט פון
דיין זיידען א שטיק אייז געמאכט, און צו אונז האָט ער קיין
שליטה ניט...

מ י ר ל

דו רעדסט, איך פערשטעה עס גאָר ניט... דער זיידע האָט שטענדיג
אנדערש גערעדט. עפּעס אנדערש פלעגט ער רעדען יעדעס מאָל
אין אָבענד. איך פלעג האלטען מיין קאָפּ ביי איהם אין שויס, און
ער פלעגט מיר דערצעהלען... איך פלעג איהם בעסער פערשטעהן.
נאָר פון זיינע ווערטער איז מיר קיינמאָל אזוי ווארים ניט גע־
ווען. כאָטש ביי אונז אין שטוב איז קיינמאָל קיין פראָסט ניט
געווען. דער ווינד איז אויך קיינמאָל אהין ניט צוגעקומען...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ניט שטענדיג דאַרף מען פערשטעהן — בעסער, אז מען פיהלט.
פיהלסט, ווי דאָס לעבען קלאַפּט אין דיינע אָדערן, ווי מיט פוי־
קען? פיהלסט, ווי אין דיין הארצען קאָכט ווי דער טייך איצטער,
וואָס האָט הייזער פערטראָגען און מיך צו דיר געבראַכט.

מ י ר ל

פאר'ן זיידען האָב איך מורא געהאַט. ער פלעגט מיט זיינע בלינדע
אויגען קוקען אויף מיר. קוקען... קוקען.. פון זיי האָט עפּעס ארויס־

געקוקט און מיך געשראָקען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

האָ, דיין זיידע איז בלינד געווען! — פון זיינע אויגען האָט דער טויט אליין ארויסגעקוקט און האָט דיך געשראָקען. דו טאָרסט וועגען טויט ניט טראַכטען — לעבען... לעבען...

מ י ר ל

ער איז בלינד געווען, נאָר ער איז אליין געגאַנגען. איך בין איהם נאָכגעגאַנגען. ער האָט זיך אליין צום בערגעל דערשלאָגען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס האָט איהם דער טויט געפיהרט; בעלויכטען זיין וועג מיט אַ שווארצען פייער.

מ י ר ל

איך האָב אויך דעם פייער געזעהן. איך האָב מיך אויך צו איהם געצויגען. איך האָב געמיינט, אַז דאָס איז דער צדיק מיט מלאכים ווי דער זיידע פלעגט אַלץ זאָגען. אפילו אין די שפּיצען פינגער איז מיר אויך ווארים געוואָרען... זעהסט, ס'איז שוין ליכטיג.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פערמאַך נאָך די אויגען אַ ווײַלע און פיהל... זעהסט וואָס?

מ י ר ל

איך זעה שעהנע פּאַלאַצען אויף אַ הויכען בארג שטעהן...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס וועלען דיינע זיין.

מ י ר ל

וועמעס זענען זיי איצט?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

קיינעמס ניט. פריי בויט זיי דאָס לעבען אויס און ווער עס וויל קען זיי בעקומען. דו קענסט זיי אויך בעקומען... דו מיט דיין קינדערש בלוט קענסט צו זיי דערגרייכען...

מ י ר ל

אַז איך פערמאַך די אויגען, פיהל איך, אַז איך זיץ אויפ'ן הימעל,

ארום פליהען מלאכים. ס'איז אזוי ליכטיג, ווי דער זיידע פלעגט שטענדיג דערצעהלען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דעם זיידען דיינעם פלעגט זיך עס אויף נאך דעם טויט חלום'ן, דו קענסט עס אין לעבען בעקומען... זעהסט, ס'איז שוין גאנץ ליכ־טיג. עס זעהט זיך שוין די גאנצע געגענד ארום. דורכאווים מיט וואסער פערגאסען, נאר רעכטס ווייזט זיך א שמאלער פאס טרו־קענע ערד. ער ציהט זיך ביז צום בארג אונזערען. מיט דעם וועג וועלען מיר זיך פון דאנען לאזען.

מ י ר ל

איך וועל נאך האלטען פערמאכט די אויגען און דו רעד... רעד...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

און דו?

מ י ר ל

איך וועל פיהלען.

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פיהלסטו?

מ י ר ל

אלץ פיהל איך... איך פיהל, איך זעה, איך פיהל, איך זעה...

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

איז גוט. אבער דער וועג איז א שווערער און א לאנגער, ביז מיר וועלען זיך פון דאנען ארויסקלייבען... דער טאג לייכט שוין, און מיר וועלען זיך באצייטען פון דאנען לאזען. געדריקט לייב צו לייב וועלען מיר געהן און אויפ'ן וועג וועל איך דיר גאר שעהנעס דער־ציהלען... לאמיר געהן.

מ י ר ל

און דער זיידע?

ד ע ר א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר וועלען זאגען מענשען, וועלכע האבען אן עסק מיט טויטע וועלען זיי איהם צום קבר ברענגען.

מ י ר ל

ווילסטו, איך זאָל איהם לאָזען?

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

מיר וועלען זאָגען מענשען, וועלכע האָבען אנ׳עסק מיט טויטע, וועלען זיי איהם צום קבר ברענגען.

מ י ר ל

אבער מיין זיידע איז ער דאָך!

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

ער הויבט זיך אויף און האַלט זי פעסט ארומגענומען.

מ י ר ל

וואוהין פיהרסטו מיך?!

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

צום לעבען, קום!

מ י ר ל

לאָז מיך. מיך ציהט צום זיידען מיינעם, ער ווינקט צו מיר, כ׳קען איהם ניט לאָזען...

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

פיהרט זי.

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

קום, איך וועל דיר אויפ׳ן וועג גאַר שעהנעס דערצעהלען.

מ י ר ל

ברעכט אויס מיט אַ געוויין.

זיידע! זיידע! איך קען דיך ניט לאָזען!...

ד ע ר   א ו מ ב ע ק א נ ט ע ר

דאָס לעבען רופט — דאָס לעבען... איך וועל דיך לאָזען, אבער דיין נשמה איז ביי מיר — זי וועט שוין דיין גוף אויך מיטציהען...

געהט פון באַרג.

מ י ר ל

געהט איהם ניט ווילענדיג נאָך. וויינט יאָמערליך.

זיידע!... זיידע!... איך געה און וויים ניט וואוהין... ראטעווע מיך!...

זי ווערט פערשוואונדען אונטערען בארג... איהר קול הערט זיך נאָך שרייענדיג „זיידע"... זיידע!"...

דריטער אקט.

ביים ברעג טייך. זומער פאר־נאכט. דער ברעג איז בעדעקט מיט א ווייסען זאמד און בעוואקסען מיט לאנגע שיטערע גראז, וואו ניט וואו א געל בלומעל. פון ווייטען, אנט־קעגען זעהט זיך דער צווייטער ברעג, בעוואקסען געדיכט מיט יונגע בוימלעך. פון דארט טראגט זיך דאס צווישטשע־רען פון פויגלעך. עס לאזט זיך אראב די זון און דער גאנ־צער הימעל איז רויט. פון דער אנדער זייט הימעל שווי־מען ארויס דיקע כמארעס און עס קלייבט זיך אויף א רעגען.

מירל

שטעהט שטיל און קוקט גלייך צום זון־אונטערגאנג מיט גרויס בענקעניש אויפ'ן געזיכט.

אך! דארטען איז דאס גאנצע גליק; דארטען איז עס. וואלט דער טייך אזוי ברייט ניט געווען, וואלט איך איהם אריבערגעשפרונ־גען: ווען דאס וואסער וואלט דא ניט אזוי פינסטער געווען, וואלט איך אפשר... ווי דעם זיידענ'ס אויגען אין יענער נאכט זעהט דאס וואסער אויס...

יאכנע

קומט אן פון ווייטען, שלעפט א קלאץ.

מירל

ניין, ביי טאג קאן ער ניט קומען... ביי נאכט האט איהם דאס וואסער מיט געוואלד געבראכט צו מיר. דער טאג האט איהם פון מיר אבגעריסען. גלייך מיט זונענאויפגאנג איז ער פון מיר פער־שוואונדען געווארען. באלד פערגעהט די זון. רויט דער הימעל— ס'ברענט...

י א כ נ ע

שרייט פון ווייטען.

וואס שטעהסטו דארט? ! אויף וועמען ווארסטו דארט? !

מ י ר ל

דער טייך, דער פינסטערער טייך שרעקט מיך יעדעס מאל, ווען כ'וויל זיך אויף יענער זייט אריבערקלייבען, און זי... וואס וויל זי פון מיר?

י א כ נ ע

עס ווערט נאכט, וואס שטעהסטו דארט?

מ י ר ל

וואס האט זי מורא פאר דער נאכט! וואס שרעקט איהר די נאכט?

י א כ נ ע

ווארפט אראב דעם קלאץ.

זאג, וואס ווילסטו דא? קום א היים, עס ווערט נאכט. מארגען דארף מען פריה אויפשטעהן. בעגינען, נאך איידער דער האן וועט קרייען, וועלען מיר זיך אויסקלייבען און פאהרען צום צדיק.

מ י ר ל

זאג, פון וועלכער זייט דארף ער אנקומען, דער צדיק?

י א כ נ ע

ווייזט אויף הינטער זיך.

פון דארטען.

מ י ר ל

מיט פערדרוס.

זעהסטו, דארטען פערגעהט יעדען טאג די זון, און איך קאן דעם טייך ניט אריבערגעהן.

י א כ נ ע

וועה איז מיר און ווינד. משוגע, משוגע; בעשטראפט מיט ביידע הענד.

מ י ר ל

וואס פאר א באלקען טראגסטו עס?

י א כ נ ע

אז דיין פערשטאנד האט דער וואס אין הימעל ביי דיר צוגענו־מען... כ'האב עס אין פעלד געפונען. כ'האב עס דערקענט — פון אונזער שטוב.

מ י ר ל

פון אונזער שטוב? נעהם ווארף עס אין טייך אריין. זאל עס דאס וואסער פערטראגען, כ'וועל עס באלד אליין...

י א כ נ ע

ניט דערוועג זיך עס צו טהאן!

מ י ר ל

געהט אב אין א זייט.

דאס לעבען... דאס לעבען... וואו זענען זיי, די פאלאצען, וואס ער האט געזאגט? פריי בויט דאס לעבען אונטער'ן הימעל גאלדענע פאלאצען אין בריליאנטען און רובינען געפלאסטערט... אהן איהם וועל איך זיי ניט געפינען... אהן איהם קאן איך אפילו דעם טייך ניט אריבערגעהן, און ער איז דארט אויף יענער זייט. פון יענער זייט טייך איז ער געקומען, ביי נאכט, אין דער פינסטער האט ער זיך בעוויזען און מיין געפרארען לייב געווארעמט. צו דער אלטער. געה א היים! איך וויל אין דער נאכט אליין מיט דיר ניט בלייבען... געה דיר, געה — אדער א ניט, העלף מיר דא א פראם אויסבויען, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען.

י א כ נ ע

די הייליגע נשמה פון דיין מאמען, זאל פאר דיר ביים כסא־הכבוד בעטען.

מ י ר ל

די מאמע איז דעם זיידענס א טאכטער געווען. געה, איך שרעק זיך פאר איהר.

י א כ נ ע

דער הייליגער נאמען פון דיין טאטען דעם קדוש זאל דארט אין הימעל פאר דיר תפילה טהאן.

מ י ר ל

באבע, לאז מיך!

י א כ נ ע

דער כשר'ער נאמען פון דיין זיידען דעם קדוש זאל דעם גאנצען הימעל אויפריהרען און פאר דיך בעטען.

מ י ר ל

אויב דו שוויינסט ניט, שפרינג איך באלד אין טייך אריין, אט דא. וואו דאס וואסער איז פינסטער און שווארץ... ווי זיס איז דער געזאנג דארט צווישען די בוימלעך, — אלץ איז אויף יענער זייט. נאך זיין פערשווינדען זענען דארט די בוימלעך אויסגע־וואקסען... אפשר האט ער זיי אליין פערפלאנצט? אפשר זיצט ער דארט אליין אוןווארט אויף מיר?...

י א כ נ ע

שלעפט זי פאר'ן ארבעל.

קום, עס וועט באלד א רעגען געהן.

מ י ר ל

יעדעס מאל דוכט זיך מיר, אז ביי נאכט איז ער געקומען און האט א בריק אויסגעבויט, איך זאל קענען גלייך אריבערגעהן, זיך לאזען צו יענע פאלאצען. רייסט אויס עטליכע געלע בלימלעך און ווארפט זיי אין טייך. טראג עס, טראג עס, וואסער. טראג עס ווייטער, גלייך צו איהם... זאגט איהם, אז מיר איז ווידער קאלט. זאגט איהם, אז כ'ווער פערפרארען ווי אין יענער נאכט, ווען דאס וואס־סער האט אונז אויף א בערגעל פערטראגען... זאגט איהם, אז כ'האב ביי זיך אין הארצען זיין ווארעמקייט בעהאלטען, נאר איך קאן שוין מעהר ניט, כ'קאן עס שוין מעהר ניט אויפהאלטען. ווען דער לעצטער הויך וועט ארויסגעהן, שטארב איך... איך ווער א שטיק אייז, ווי דער זיידע יעמאלט. טראכט א ווײלע. וואס ווארסטו דא? דיך האט דער זיידע אויף דער וועלט געלאזען, דו זאלסט מיך שרעקען? אין דיינע אויגען איז אזוי פינסטער, ווי ביים זיידען אין יענער נאכט.

יאכנע

איך וועל רופען מענשען. מען וועט דיך בינדען און מיט געוואַלד צום צדיק פיהרען.

מירל

שפּאַצירט אום ביים ברעג, זינגט.

אין פּאַלאַצען רובינען פול
שטעהט א הויכער שעהנער שטול,
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט.
ווי א מלאך זיצט ער דאָרט....

יאכנע

מיט שווארצע, גערדיכטע וואָלקען ווערט דער הימעל פערצויגען. באלד וועט א שלאַקסרעגען גיסען, און דו וועסט א נאקעטע אונטער'ן הוילען הימעל בלייבען.

מירל

מיט שמחה.

א רעגען וועט באלד געהן! די כמארעס ווערען שטארקער, געדיכטער און שווארצער... ס'וועט א רעגען גיסען — א מבול וועט ווערען... ס'וועט ווידער אלע בריקען אראבטראָגען, ווי יעמאָלט, ווען איך בין נאָך א קינד געווען... מיט'ן וואסער וועט ער קומען, אלע פּאַלאַצען — דאָס גאנצע לעבען וועט ער מיט זיך ברענגען.

יאכנע

אט דונערט שוין ערגיץ, קום גיכער א היים, כ'וועל דאָ מיט דיר נישט בלייבען.

מירל

באלד, באלד וועט עס געשעהן. איך הער שוין די דונערן, באלד וועט זיך דער הימעל שפּאַלטען, פייערדיגע בליצען וועלען אומלויפען, כ'וועל זיצען און ווארטען.

זעצט זיך ביים רעכטען ברעג און קוקט אריבער ווייט פון זיך.

יאכנע

זעצט זיך פון ווייטען.

נישט גוטע, מלאכי חבלה האבען זי ארומגערינגעלט און לאזען זי נישט רוהען. וואלט ווער ס'איז דורכגעהן, וואלט מען זי מיט געוואלד פון דאנען צוגענומען.

מירל

אך! ווען איך וואלט קאנען קוקען, קוקען ביז אויף יענער זייט וועלדעל!... דארטען ערגיץ זיצט ער — קום! קום! איך שפיר, אז דו ביזט ניט ווייט פון מיר — קום! באלד וועט זיך דאס וואסער פון די ברעגעס ווידער ארויסכאפען — איך שפיר עס, די דונערען זאגען מיר אן. ווארפט א בליק צו דער אלטער. וואסווארטסטו?

יאכנע

קוקט זי שארף אן אהן ווערטער.

מירל

באלד וועט א רעגען גיסען, עס וועט פלייצען פון אלע זייטען — געה בעהאלט זיך אין שטוב. ווילסט זיך אויך אריבערקלייבען אויף יענער זייט? דארט איז פאר דיר גאר נישטא. בלייב שוין דא... געה א היים, געה. וואס היטסטו מיך? ! ווען ס'וועט פול ווערען דער טייך, וועל איך מיר אויף יענער זייט אריבערקלייבען. געהט אום מיט גרויס שמערצען אויפ'ן געזיכט. עס ציהט מיר אלע גלידער, עס ציהט מיר מיינע הענד, מיינע פיס... ס'ציהט מיר מיין הארץ! איך קאן שוין מעהר נישט אויסהאלטען. פינסטערער, פינסטערער...

יאכנע

טהוט אויס פון איהר האלז א קמיע, געהט צו שטיל צו מירלען און טהוט איהר אן אויפ'ן האלז. העלף מיר, רבונו של עולם! רייס זי ארויס פון די מלאכי הבלה, וואס האבען זי פערכאפט אין זייע־נעץ...

מירל

ווארפט די קמיע אין וואסער אריין.

י א כ נ ע

גוואַלד! וואָס וועט איצטער זיין? וויל קריכען אין טייך. וואָס האסטו געטהאָן?!

מ י ר ל

אלץ וועל איך מיט'ן וואסער אוועקלאָזען, ביז כ'וועל מיך אויף יע־נער זייט אריבערקלייבען.

י א כ נ ע

פערפאלען, פערפאלען, צום גרונד געגאנגען.. כ'וועל לויפען רופען מענשען, מען זאל זי פון דאנען וואָס גיכער צונעהמען... דאָ ביים טייך איז א נעץ פאר איהר געשפרייט.

לויפט אוועק מיט אַלע כחות.

מ י ר ל

איצטער בין איך אליין געבליבען... איצטער וועל איך אלץ מיט'ן וואסער אוועקלאָזען. שלעפּט דעם באלקען צום ברעג און וואַרפט איהם אין וואסער. זאל ער געהן אהין, וואוהין דאָס גאנצע שטיבעל איז פערשוואומען. זי איז נאָך מענשען געגאנגען, און איך וועל מיך בעהאלטען... כ'וועל מיך דער פינסטערער נאכט איבערגעבען. עס בליצט. זי ציטערט אויף. עס בליצט! קיינער איז מיט מיר ניטאָ... וואָס זעה איך עס פון ווייטען?! מיט'ן וואסער... א פייער־עדעל שווימט און ארום איהם מענשען... אפשר שווימט ער מיט די גאָלדענע פאלאצען... ווי גיך!... דאָס וואסער טראָגט זיי... טראָגט זיי... האלט! האלט אָב! עס בעוויזט זיך א פייער אויפ'ן טייך... דאָס גאנצע וואסער ווערט בעלויכטען.

א ש ט י מ ע

פון טייך אַרויס.

נישט זייט א דאַרף, מענשען?

מ י ר ל

האלט אָב, האלט?

צ ו ו י י ט ע ש ט י מ ע

האלט אָב דאָס געהילץ!

ע ר ש ט ע ר

פון א נאָהענטען דאָרף?

מ י ר ל

ווי גוט! דאָס געהילץ האָט איהר געבראַכט א פּראַם צו בויען? מאַכען א וועג צו יענע פּאַלאַצען?...

צ ו ו י י ט ע ר

זי איז משוגע.

מ י ר ל

ניט לאָזט זיך גלייך מיט'ן וואַסער... דאָס וואַסער וועט אייך פער־טראָגען. דאָס וואַסער האָט אַלץ פערטראָגען... מיין טאַטען, איהם... די קמיע...

צ ו ו י י ט ע ר

פון וואַנען ביזטו?

מ י ר ל

ווייזט אויף יענער זייט טייך.

איך בין פון דאָרטען, איך בין דאָ, נאָר איך בין דאָרטען... זעהט עס וועט באַלד א מבול ווערען... איהר זעהט דעם הימעל... ווען דאָס וואַסער וועט זיך הויבען, וועל איך אריבער אויף יענער זייט...

צ ו ו י י ט ע ר

וואָס דאַרפסטו אויף יענער זייט? קום מיט אונז.

מ י ר ל

איהר פאָהרט מיט'ן וואַסער... איהר קאָנט ניט וויסען, וואָס אויף יענער זייט איז. .

ע ר ש ט ע ר

זי איז משוגע, לאָזט דאָס געהילץ!

דאָס פייער פערשווינדעט.

מ י ר ל

שטעהט אַ ווײַלע און קוקט אין דער זייט, וואו דאָס פייער פערשווינדט. זעהר אונרוהיג.

אַלץ פערשווינדט פון מיר, אַלץ פערשווינדט; אַלץ איז צו מיר אין

דער פינסטער געקומען און איז דער פינסטער ווערט אלץ פון מיר פערשוואונדען... מיין הארץ האט ער פון מיר צוגענומען און זיינס האט ער ביי מיר געלאזען... מיין הארץ האט זיך קיין מאל אזוי ניט געריסען. מיין הארץ האט קיין מאל אזוי ניט געבענקט. מיין הארץ האט ניט געוואוסט, אז אויף יענער זייט איז אלץ פארהאן... מיין הארץ האט ער ביי מיר פערנומען און מיך אויף דער זייט געלאזען... אפשר האב איך מיט דער קמיע מיין הארץ פערלארען? ווען איך פלעג זיצען מיט'ן זיידען, איז מיין צונג שטום געווען. איך בין נאריש געווען און מיין הארץ איז רוהיג געווען. איך קאן שוין מעהר ניט אויסהאלטען... עס דונערט. דער הימעל בייזערט זיך אויף מיר. וואלט שוין א רעגען גיסען! עס דונערט און קיין רעגען איז נאך אלץ ניטא... וואס האבען די מענשען נאר וואס געוואלט פון מיר? וואוהין האבען זיי מיך געוואלט פיהרען? וואוהין געהט דאס וואסער?... פינסטערער, פינסטערער ווערט ארום... דעם זיי־דענס אויגען בלאנדזשען שוין ווידער ארום פאר מיר... זיי קוקען מיר שוין אן פון אלע זייטען — וואס ווילען זיי פון מיר? ! אך, דארטען ווינקען צו מיר זיינע אויגען... ליכטיגע... שיינען ווי צוויי שטערען. ליכטיגע און דעם זיידענס אויגען — און וואס ווילען זיי פון מיר? ! עס דונערט שטארקער. קאלט... מיר ווערט קאלט. דער פראסט באפט מיך ארום...

י א כ נ ע

איהר קול הערט זיך פון ווייטען.

מיט געוואלד. בינדען, מיט געוואלד זי פון דאנען צונעהמען.

קומט אן; מיט איהר נאך א פאר מענשען.

מ י ר ל

זיי געהען. מיט געוואלד... כ'וועל מיך נישט לאזען! צוריק וועל איך ניט געהן!...

ע ר ש ט ע ר

מיט געוואלד וועלען מיר זי צום צדיק פיהרען. בינדען!

י אַ כ נ ע

ראַטעוועט מיר מיין קינד! ראַטעוועט מיר מיין קינד!

מ י ר ל

לאָזט מיר! איך האָב קיין נשמה ניט... לאָזט מיר צום לעבען...

ע ר ש ט ע ר

נעהמט מירלען פאַר'ן האַנד.

קום מיט מיר.

מ י ר ל

כ'וועל שטאַרבען, ווען איהר נעהמט מיך נאָר צו פון דאַנען!

י אַ כ נ ע

נעהמט זי צו וואָס גיכער!

ע ר ש ט ע ר

וויל זי פיהרען.

מ י ר ל

עס ווערט מיר פינסטער אין די אויגען! לאָזט!

י אַ כ נ ע

ראַטעוועט, ראַטעוועט, נעהמט זי צו פון דאַנען!

עס דונערט.

מ י ר ל

ווערט זיך שטאַרק.

איהר רייסט מיך פון לעבען אַב... כ'בין שוין אזוי ווייט פון מיין היים פערגאַנגען... מיט שמחה, זי זעהט וואָס פון ווייטען. דו ביזט דאָ! קום שוין גיכער!... ער רופט!... גיכער קום, רייס מיר ארויס פון זייערע הענד, כאַפּ מיך ארום ווי יעמאָלט ביי נאכט.. איך וועל ווידער פערפראַרען. גיכער... זיי רייסען מיך פון דיר אָב!... ער גערט און נאָך איהם אלע גאָלדענע פּאַלאַצען; ליכטיגע פּאַלאַצען! אהער! אהער! —

י אַ כ נ ע

אום גאָטעס ווילען נעהמט זי צו פון דאַנען..

ע ר ש ט ע ר

איך שרעק מיך.

צ ו ו י י ט ע ר

גאָט איז מיט אונז! זאָלען מיר זי נאָר נעהמען.

ער נעהמט זי פעסט אָן.

מ י ר ל

שרייט פערצווייפעלט.

ראטעווע מיך! ראטעווע מיך... רייס מיך פון זיי...

זיי פיהרען זי אַוועק מיט געוואלט. איהר יאָמערליכער געשריי ווערט אַלץ שוואכער און שוואכער... עס בליצט און דונערט.

מ י ר ל

לויפט מיט אלע כחות גלייך צום טייך — שרייט:

ביזט געקומען! נעהם מיך ארום שטארקער, שטארקער... איך שפרינג צו דיר — מיין גליק! מיין לעבען... כאפּ מיך!

ווארפט זיך אין טייך אריין. אַ בליץ בעלייכט די גאַנצע געגענד. פון ווייטען זעהט זיך יאכנע און די מענשען, לויפען צום טייך מיט ווילדע אויסגעשרייען.

ע נ ד ע.

גרינע פעלדער

1916

פערזאנען:

דוד נח
רחל
הערשבער
צינע } זייערע קינדער
אברהם יעקב
אלקנה
גיטעל
סטערע, זייער טאָכטער.
לוי יצחק

ע ר ש ט ע ר א ק ט.

אויפ׳ן ישוב ביי דוד נח׳ן. אַנהייב פריהלינג. ארום האַל־בען טאָג. רעכטס — אַ דאָרפיש שטיבעל. לינקס — אַ שטאַל. אין הינטערגרונד ציהט זיך אַוועק אַ קארטאָפעל גאָרטען. עט־ליכע פרוכט־בוימער גרינען. ביים צוים פון גאָרטען — אַ ברונען.

ר ח ל

זיצט פאר׳ן שטוב, צושניידט קארטאָפעל אין צווייען.

ד ו ד נ ח

קומט אָן פון גאָרטען.

ר ח ל

וואס, שוין אינגאנצען פערזעצט אזוי גיך?

ד ו ד נ ח

בע, סטערע איז געקומען: פלייסען זיך, ווער פריהער וועט קאנטשען.

ר ח ל

סטערע? א בעלנות געווען.

ד ו ד נ ח

א וואזשנע מויד. מעהר בריה פון צינען.

ר ח ל

וועלען מיר נאך זעהן טאקי. ווער ס׳וועט א בעסערען שדוך טהאָן.

ד ו ד נ ח

הארעוועט ווי אן אייזעל. איך וואלט נישט סדאנזשען אזא זאך צו דזשוויגען אויף די פלייצעס.

ר ח ל

קיין עין הרע בלוט און מילך. וואָס מיינסטו, טאַקי א גרויסע הילף פאַר אלקנה׳ן.

ד ו ד נ ח

דאָס זאָג איך דאָך. און אז זי קומט אהער צו קריכען אזוי אָפטער, מוז דאָך עס עפּעס בעטייטען.

ר ח ל

אלקנה וואָלט חשק האָבען.

ד ו ד נ ח

כע־כע, דו מיינסט טאַקי?

ר ח ל

אלקנה מיינסטו, וואָלט נישט וועלען הערש בערען פאַר אן אייד־דעם? ער וואָלט שוין אפשר ערגעץ נדן אויך אויסגעקראצט... כ׳לעבען זיי געהען אהער.

א ל ק נ ה און ג י ט ע ל

קומען אַן.

סקאַצעל קומט.

ד ו ד נ ח

וואוהין פאַהרסטו, אלקנה?

א ל ק נ ה

א גאַט העלף. כ׳וויים, געוואַר ווערען וואָס מען הערט עפּעס אין דער וועלט. כ׳וויים, אביסעל זיך דורכפאַהרען אין די דערפער.

ר ח ל

וואָס מאכט עפּעס די בהמה, הינקעט נאָך אלץ?

ג י ט ע ל

ווען נאָר דאָס אליין וואָלט געווען, וואָלט שוין נישט אויסגעמאכט.

ר ח ל

ווארום וואָס חלילה?

ג י ט ע ל

שמעקט איהר נישט דער עסען.

ד ו ד   נ ח

דאָס איז נישט גוט.

ג י ט ע ל

כ'האָב געזאָגט נאָך פאַר פּסח, אַז מען זאָל זי פאַרקויפן: כ'האָב פיינט, אַז מען בעדאַרף אַ בהמה געבען אונטער דער נאָז — נו, האָט ער מיר נישט געפאָלגט. האָט זי אָנגעהויבען צו הינקען: אַ צולאָג צו די צרות.

א ל ק נ ה

וועסט צו איהר נישט צולעגען דער באָבעס ירושה.

ג י ט ע ל

ווי זאָגט מיין מאַמע: אַז גאָט זיצט אויבען — איז זאָל איך מיר לעגען אין דרערד אַריין?

א ל ק נ ה

אַז מיין אידענע וואַרפט אַז אום־חן אויף אַ זאַך איז שוין נישט איבערצומאַכען.

ר ח ל

איך בין אויך אַזוי: זאָל מיר גאָט נישט שטראָפען פאַר די רייד.

ג י ט ע ל

וואָס האָב איך מיר דאָ צו לייקענען?

א ל ק נ ה

זי האָט אויפ'ן מלמד אויך געוואָרפען אַז אום־חן. האָב איך איהם געמוזט דורך טרייבען. געהען טאַקי די קינדער אַרום פּוסט און פּאַס.

ר ח ל

האָט איהר דאָ אייער סטערען געזעהען?

א ל ק נ ה

וואָס, גאָר דאָ איז זי?

ג י ט ע ל

זי האָט געזאָגט, אַז זי וועט געהן צינען אביסעל העלפען ביי די

קארטאפעל, דערפאר וועט הערש בער אמאל עפעס אלקנה'ן צוהעל־
פען.

ר ח ל

מיר האבען טאקי נאר וואס גערעדט פון איהר.

ג י ט ע ל

צו ווייסט איהר גאר וואס פאר א גאלדען קינד דאס איז. ווען ציניע
זאל זי נאר נישט צולאזען.

ר ח ל

וואס הייסט?

א ל ק נ ה

כא־כא — ציניע איז א גרויסע שטיפערקע.

ר ח ל

איהר זאלט אזוינס זאגען...

ד ו ד נ ח

איך האב אויך געזאגט דאס אייגענע. האסט זי צופיעל צולאזען.
טאקי א בת־יחידה, אבער וואס הייסט — ציטריג?

ר ח ל

איי געה, ווייסט שוין אפילו נישט וואס דו רעדסט. ווי פאלט
איהר גאר אוים, גיטעלשו, אזעלכעם צו זאגען?...

ג י ט ע ל

איך האב דאך גאר נישט געמיינט.

ר ח ל

כ'וויים נאך נישט ווער ס'וועט א שעהנערען שדוך טהאן.

א ל ק נ ה

כא־כא־כא, ווייבער: ווי קוואקעס זיינען זיי מיט זייערע קינדער:
מיינע — דיינע: דיינע — מיינע.

ד ו ד נ ח

פארהאן וואס צו הערען וואס זיי באלאבאטשען דארטען.

ג י ט ע ל

אט, איז סטערע געקומען איהר העלפען — וואס זאל מען זיך נא־

רעו: צינע וואָלט עס נישט געטהאָן.

ד ו ד נ ח

טע־טע — דאָס זעהסטו, אלקנה, רעדט שוין דיין אידענע נאַריש־קייטען. דוד־נח׳ס א קינד איז טאַקי — דוד נח׳ס א קינד.

ר ח ל

דאַריבער האָט עס טאַקי מיר א שטאָך געטהאָן אין הארצען.

א ל ק נ ה

קום, אידענע. ווערסט נאָך לענגער בלייבען, וועסטו נאָך מעהר נאַרישקייטען רעדען. וואָס נישט, דוד נח?

ג י ט ע ל

איך האָב חלילה גאָר נישט געמיינט. אַזעלכע קינדער ווי צינע הלואי, רבונו של עולם, זאָל זיין ביי אַלע אידען. א גוטען טאָג.

א ל ק נ ה

וואָלט איך שוין אַזאַ זאָרג האָבען מיט דער בהמה ווי איך האָב שוין א זאָרג מיט דיין צינען. עה, וואָלט איך נאָר א גרויסען זוה! געהאַט... קום שוין, אידענע, קום א גוטען טאָג.

געהען ביידע אַוועק.

ד ו ד נ ח

ווייסט, מיין ווייב וואָס איך וועל דיר זאָגען? אַז דו האָסט א לאַנגע צונג.

ר ח ל

זעה נאָר, איך בעט דיר, איך גאָר האָב א לאַנגע צונג?

ד ו ד נ ח

נו, האָט זי א לאַנגע צונג; וואָס איז די נפקא מינה?

ר ח ל

איך ווייס דאָך, אַז דיר אַרט נישט, אַז מען זאָל רעדען אויף דיינע קינדער וואָס אין דער קאָרט.

ד ו ד נ ח

איך וויל מיט איהם נישט אנרייסען.

ר ח ל

וואס האט זי צו זאגען, אז צינע צולאזט איהר סטערען? בעדארף נאך האלטען פאר א גרויסען כבוד, וואס צינע חבר'ט זיך מיט איהר טאכטער.

ד ו ד נ ח

מען וואלט אהן איהר, מעלד איך דיר, אויך פערזועצט די קארטא־פעל.

ר ח ל

דאס ברענט דאך מיר ווי א פייער. זי בעדארף עס מיר אין די אויגען נישט רעדען קיין שלעכטס אויף מיין קינד. זי ווייסט אז סטערע איז נישט געקומען העלפען צינען, נאר עפעס אנדערש.

ד ו ד נ ח

כ'וויים נישט וואס דו רעדסט היינט.

ר ח ל

סטערע איז געקומען, ווייל הערש בער איז אין גארטען. נו, פערשטעהסטו שוין?

ד ו ד נ ח

טאקע, מיינסט מיט אז אמת?

ר ח ל

וואס דען?

ד ו ד נ ח

זי מיינט הערש בערען?

ר ח ל

ווארום וואס, ער האט דאך א גילדערנע הארץ.

ד ו ד נ ח

זעה נאר, און מיר איז גאר נישט איינגעפאלען... אבער וואלט דאך אלקנה רעדען מיט מיר.

ר ח ל

ער ט'נאך רעדען. האסט דאך געזעהן ווי ער האט געשוויגען די גאנצע צייט. א ניט מיינסטו וואלט מען זי געלאזען געהן אהער.

ד ו ד נ ח

אויב אזוי איז דאך טאקע אנ׳עולה וואס זי האט אזעלכעם געזאגט אויף צינעז.

ר ח ל

וועלעז מיר טאקע זעהן. אז עס וועט קומען צו עפעס — וועל איך נישט וועלען... ס׳דו דיר זעהן.

ח י י ם ד ו ד

בע—בע—כ׳האב גאר נישט געוואוסט, אז דו קענסט אזוי ווערען אין כעס.

ר ח ל

איך בין עס איהר א בעלן צו פרעגען: צינע! צינע!

ח י י ם ד ו ד

אט טשעפע זי נישט; לאז איהר דארט קאנטשען.

צ י נ ע

בעווייזט זיך אויף דער אנדערער זייט צאם.

האסט מיך גערופען, מאמע?

ר ח ל

קום נאר אהער, מיין קינד.

צ י נ ע

קלעטערט אריבער דעם צאם.

ווייסט, מיר זענען שוין באלד פארטיג מיט דער ארבייט.

ר ח ל

איך קום אויך באלד אונטער.

צ י נ ע

וואס בעדארפסטו מיך האבען?

ר ח ל

נעהם דיר א שטיקעל ברויט מיט פוטער; ביזט דאך אודאי הונגעריג.

צ י נ ע

פעריכט מיר די סטענגע אין די האר; מיינע הענט זענען אין

בלאַטע אויסגעשמירט.

ר ח ל

קושט זי פלעכטענדיג די רויטע סטענגע אין די האָר.

ד ו ד נ ח

האסט דאָך עפּעס געוואָלט פרעגען באַנ'איהר.

ר ח ל

אז דו שטעהסט דאביי קען איך נישט רעדען.

צ י נ ע

אוי, וואָס איז עס?

ר ח ל

גאָר נישט: כ'האָב מיר נאָר וואָס צעווערטעלט מיט גיטלען.

צ י נ ע

פאר וואָס?

ר ח ל

אזוי: איבער דיר.

צ י נ ע

איבער מיר גאָר?

ר ח ל

געה דוד נח אין גאָרטען אריין.

צ י נ ע

אוי, מאמע, וואָס אי דאָס?

ר ח ל

גאָר נישט, מיין קינד? וואָס קוקסטו אזוי מאָדנע? איך זאָג דאָך גאָר נישט.

ד ו ד נ ח

בע בע, פריהער זיך צעווערטעלט און איצטער האט זי שוין חרטה.

געהט אַוועק.

ר ח ל

וואו איז הערש בער?

צ י נ ע

ער העלפט זעצן.

ר ח ל

וואס האסטו אזוינס גערעדט מיט סטערען?

צ י נ ע

איך? גאר נישט.

ר ח ל

דו האסט זי געבעטען אז זי זאל דיר קומען העלפען? וואס טהוט זי איצטער?

צ י נ ע

זי זעצט קארטאפעל.

ר ח ל

דו האסט געבעטען אדער הערש בער?

צ י נ ע

איז אליין געקומען. איך האב איהר געזאגט, אז איך וועל איהר אויך העלפען. און, אז זי איז געקומען העלפען הערש בערען טא וואס זשע איז?

לאכט זיך פלוצלונג פערגאנדער.

ר ח ל

וואס לאכסטו?

צ י נ ע

פאלט דער מוטער אויפ'ן האלז; קושט זי און לאכט.

ר ח ל

אבי איך בעדארף זיך פאר דיר אננעהמען.

צ י נ ע

אזוי גאר, קוקסט זיך שוין אונטער צו אזוינע זאכען וואס מען בע־דארף נישט?

ר ח ל

איי געה, טשעפע זיך אב פון מיר. ווארום גיטעל איז טאקע גע־רעכט, וואס זי זאגט, אז דו צולאזט סטערען.

צ י נ ע

איך גאר? א שאד וואס איך בין דא נישט געוועז. איך וואלט איהר שוין וויסען וואס צו ענטפערען. זי מיינט טאקע, אז סטערע איז גאר א הינדעלע. א־א, איך בעדארף נאך ביי איהר הייצען אין פעטשערע.

לאכט ווידער.

ר ח ל

וואס שוין ווידער?

צ י נ ע

איך לאך, וואס דו ביזט עפעס ברוגז און פרעגסט זיך נאך אויף אזוינע מאדנע זאכען.

ר ח ל

וואס נישט? איך בין א מאמע דאריבער וויל איך וויסען.

צ י נ ע

איך האב זי גערופען אהער ווייל כ'האב געוואוסט אז זי וויל עס.

ר ח ל

אבי און האב געמיינט, אז זי איז אליין געקומען.

ד י נ ע

וואס איז דער חילוק? אבי זי האט איהם געגעבען א קוש.

ר ח ל

ווער?

ד י נ ע

זי האט געמיינט, אז איך זעה נישט.

ר ח ל

וואס?

צ י נ ע

זיי זיינען זיך ביידע געוועזען אזוי איינגעבויגען אין דער בראזנע. זייט ביי זייט: כ'האב מיר געמאכט, אז איך זעה נישט.

ר ח ל

נו, און ער?

צ י נ ע

ער האָט זיך פערשעמט; האָט זיך אומגעקוקט צו איך זעה נישט.

ר ח ל

איך וואָלט עס אויף איהר קיינמאָל נישט געגלויבט.

צ י נ ע

אָ־אָ, איך מעג זיך נאָך לערנען ביי איהר.

ר ח ל

האָט עס חלילה אפשר אברהם יעקב געזעהן?

צ י נ ע

ער איז נישט געווען אין גאָרטען.

ר ח ל

עס פעהלט מיר נאָך חלילה, אז ער זאָל אזוינע זאכען זעהן.

צ י נ ע

זאָג עס נישט דעם טאַטען ווארום...

ס ט ע ר ע

קומט אָן.

וואָס האָסטו זיך בעהאַלטען, צינע, ווילסט איך זאָל אליין פערזוע־צען דיין גאָרטען?

צ י נ ע

קום אהער; סיי ווי שוין באַלד נישטאָ וואָס צו זעצען.

ר ח ל

א שעהנעם דאנק דיר, סטערעלע, וואָס דו ביזט געקומען צוהעל־פען אביסעל. אז גאָט וועט געבען מע וועט באַנ'אייך קאָשען די היי וועלען מיר אלע ארויסקומען אייך העלפען.

ס ט ע ר ע

איהר ווייסט, איך בין אפשר באַלד אזוי שטאַרק ווי הערש בער.

צ י נ ע

האָסט זיך געשטייערט מיט איהם?

ס ט ע ר ע

איך האָב אליין ארויסגעקאַטשעט דעם גרויסען שטיין וואָס איז

געלעגען באַנ'איך אין דער בראַזנע.

ר ח ל

האָסט נישט בעדאַרפט דזשווייגען אַזאַ משא. טאָמער חלילה עפּעס, וועט שפּעטער די מאַמע האָבען צו מיר טענות.

ס ט ע ר ע

ס'וועט מיר שוין גאָר נישט זיין.

ר ח ל

אַט דאָס ביסעל קאַרטאָפעל וועל איך שוין אַליין פּערזעצען.

פערנעהמט אויף'ן פּלייצע אַביסעל קאַרטאָפעל אין זעקעל און געהט אַוועק.

צ י נ ע

קוק מיר נאָר אַן גלייך אין די אויגען, סטערעלע!

ס ט ע ר ע

וואָס?

צ י נ ע

וואָס ביזטו אַזוי רויט געוואָרען?

ס ט ע ר ע

וואָס?

צ י נ ע

איי, סטערעלע, כ'האָב אַלץ געזעהן.

ס ט ע ר ע

וואָס האָסטו געזעהן?

צ י נ ע

נעהמט זי אַרום און קושט זי.

נאַר, ס'מאַכט נישט אויס: כ'האָב דער מאַמען אויך דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

זאָל איך צער האָבען אויב איך וויים וואָס דו רעדסט.

צ י נ ע

דו האָסט אַלעמען געזאָגט, אַז איך האָב דיך גערופען, דו זאָלסט מיר קומען העלפען.

ס ט ע ר ע

ווער האָט עס דיר געזאָגט? מיין מאַמע האָט מיר אַליין געהייסען געהן.

צ י נ ע

דיין מאַמע האָט זיך דאָ צעווערטעלט מיט מיין מאַמען.

ס ט ע ר ע

וואָס דו זאָגסט!

צ י נ ע

האָסט זיך אַזוי דערשראָקען: וואָס אַרט דיר, אַז מיין מאַמע און דיין מאַמע וועלען זיין ברוגז?

ס ט ע ר ע

אָבער וואָס זאָגסטו, אַז דו האָסט אַלץ געזעהן?

צ י נ ע

כ'האָב טאַקע געזעהן ווי דו האָסט געגעבען הערש בערען אַ קוש.

ס ט ע ר ע

ס'איז נישט אמת!

צ י נ ע

נאַרעלע, איך האָב אַליין געזעהן. ווען דו האָסט אַזאַ גרויסען ברו־דער וואָלט איך אפשר אויך געטהאָן.

ס ט ע ר ע

זאָגסט אַ ליגען!

צ י נ ע

סטערעלע, נאַרעלע, וואָס ביזטו אַזוי צושראָקען?

ס ט ע ר ע

דו ביזט אַ שלעכצע, צינע זאָג איך דיר.

צ י נ ע

נאַרעלע, ער איז דאָך מיין ברודער.

ס ט ע ר ע

איך וועל זיין מיט דיר דעם גאַנצען לעבען ברוגז.

צ י נ ע

איך קען רופען הערש בערן און פרעגען.

ס ט ע ר ע

פרוב עס נאר טהאן.

צ י נ ע

איך האב אפילו דער מאמען אויך דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

וועמעס מאמען?

צ י נ ע

מיין מאמען. וואס מיינסטו, אזא נאר בין איך, וואס כ׳וועל געהן דיין מאמען דערצעהלען. איך האב גאר נישט דיין מאמען אזוי שטארק ליעב איך זאל איהר אזוינע זאכען דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

ניין, דו זאגסט א ליגען.

צ י נ ע

וואס איז מיט דיר, סטערעלע? איך האב דאך אליין געזעהן.

ס ט ע ר ע

ס׳איז א ליגען, אז דו האסט דער מאמען דערצעהלט.

צ י נ ע

אויף מיינע נאמנות, איך האב דערצעהלט.

ס ט ע ר ע

ווישט די טרערען.

דעם גאנצען לעבען וועל איך מיט דיר נישט רעדען.

צ י נ ע

סטערעלע, נארעלע, וואס וויינסטו? כ׳האב דאך דיר אזוי ליעב. סטערע, וואס וויינסטו?

נעהמט זי ארום און ווישט איהר מיט׳ן שירץ די טרערען פון די באקען.

ס ט ע ר ע

האסט עס מיר נישט בעדארפט טהאן אזא זאך.

צ י נ ע

כ'האָב נישט געטאָרט קוקען ווי דו האָסט איהם געגעבען א קוש? באשר ער איז א לעקעש און געוואָרט, אז דו זאָלסט עס טהאָן.

ס ט ע ר ע

שיסט אויס מיט א געלעכטער.

ער איז אזוי רויט געוואָרען!

צ י נ ע

לאכט אויך אויפ'ן הויכען קול.

ס ט ע ר ע

נאָר איך זאָג דיר פונדעסטוועגען, אז דו ביזט א שלעכץ און דו פערגינסט מיר נישט.

צ י נ ע

איי ווייס איך דאָרט וואָס דו רעדסט.

ס ט ע ר ע

ווי טהוסטו עס אזאָ זאָך? איך וועל מיר שעהמען די אויגען צו בע־ווייזען פאָר דיין מאמען.

צ י נ ע

איך האָב אפשר טאקע נישט בעדאַרפט דערצעהלען.

ס ט ע ר ע

נו, זעהסטו שוין.

צ י נ ע

קוק מיר נישט אזוי אָן, סטערעלע. איך ווייס טאקע נישט, וואָס כ'האָב עס געטהאָן. כ'האָב געהערט אז דיין מאמע האָט זיך עפּעס צעווערטעלט מיט מיין מאמען האָב איך געוואָלט... איי כ'ווייס אליין נישט פאָר וואָס כ'האָב עס געטהאָן. ביזט מיר מוחל, סטע־רעלע?

ס ט ע ר ע

איך בין אין כעס.

צ י נ ע

נאַרעלע, פריהער אָדער שפּעטער.

ס ט ע ר ע

לאכט און וויינט.

מיר וואָלט עס נישט געאַרט ווען ער וואָלט עס געטהאָן... ניין, איך בעדאַרף מיט דיר זיין ברוגז אויף שטענדיג.

צ י נ ע

ווען דו האָסט א גרויסען ברודער וואָלט איך געמאַכט, אז די גאַנצע וועלט זאָל וויסען, אז איך האָב איהם ליעב. וואָס איז זיך דאָ פאַרהאַן פאַר וואָס צו שעהמען?

ס ט ע ר ע

ניין, צינעלע, אז קיינער ווייסט נישט איז בעסער. מיר וואָלט געווען אַזוי גוט ווען קיינער ווייסט נישט. איך וועל זיך איצטער שעהמען אפילו פאַר איהם אליין.

צ י נ ע

איך וועל איהם דערצעהלען, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט.

ס ט ע ר ע

עס מיר נישט אויס מיין האַרץ, צינעלע.

צ י נ ע

איך וועל איהם זאָגען אז ער איז א גרויסער לעקעש און גאָר.

ס ט ע ר ע

איך וועל מיך אפשר אין וואַסער אריינוואַרפען אויב דו טהוסט עס. קיינער האָט נישט געטאָרט וויסען.

צ י נ ע

איך האָב עס גאָר נישט געגלויבט אויף דיר.

ס ט ע ר ע

וויינט אין דער שטיל.

צ י נ ע

אפשר האָב איך זיך טאַקע בענאַרישט. ווייסט, סטערעלע?

ס ט ע ר ע

מיר וואָלט נישט געאַרט די גאַנצע זאַך, ווען דיין מאַמע וואָלט מיר נאָר נישט פיינד האָבען.

צ י נ ע

דאָס זאָגסטו נישט גוט.

ס ט ע ר ע

איך ווייס, אַז דיין מאַמע קען מיר נישט אָנזעהן.

צ י נ ע

געה שוין געה. ווייסט, אַז איך בין דיר מקנא. וואָס אַרט מיר וואָס דו ווייגסט? אַבי דיר איז טאַקע גוט.

ס ט ע ר ע

לאַכט דורך טרערען

אוי, כ׳וועל מיר אַזוי שעהמען.

צ י נ ע

שאַ, זעה נאַר, וועמען פיהרט עס אַהער אברהם יעקב? זעה, אין גאָרטען.

ס ט ע ר ע

וואָס, אַ פרעמדער מענש? איך וועל אַנטלויפען.

צ י נ ע

זעה נאַר, גאַר אַ פרעמדער.

פון גאָרטען קומען אָן און דערנעהנטערען זיך צום צאָם, אברהם יעקב און אַ יונגער מאַן, פרום געקליידט און מיט אַ פרום פנים. טראָגט אַ פעקעל אויפ׳ן פלייצע. קלעטערט אונגעשיקט אריבער דעם פּליוט.

צ י נ ע

האַלט זיך איין נישט צו לאַכען.

ס ט ע ר ע

שיסט אוים מיט אַן אָבגעהאַקטען געלעכטער.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

אַט דאָס איז די שטוב.

פ ר ע מ ד ע ר

אַ גאָט העלף.

א ב ר ה ם י ע ק ב

די מאמע האט געזאגט, אז זיי זאלען אריינגעהן אין שטוב. קומט אריין.

געהען ביידע אין שטוב.

צ י נ ע און ס ט ע ר ע

כאפען זיך ארום און שטיקען זיך פון געלעכטער.

ס ט ע ר ע

ס'אי אפשר אן עברה, וואס מיר לאכען אזוי פון א פרעמדען מענשען.

צ י נ ע

ווער קען עס זיין? ער האט אפילו קיין קוק נישט געגעבען אויף אונז.

ס ט ע ר ע

האט זיך געשעהמט.

צ י נ ע

ס'ארא בלייך פנים ער האט!

ס ט ע ר ע

מוז ארומגעהן איבער דער וועלט.

צ י נ ע

בעטען נדבות מיינסטו?

ס ט ע ר ע

כ'בין א בעלן א קוק טהאן אין פענסטער.

פער'גנב'עט זיך צום פענסטער.

צ י נ ע

נו?

ס ט ע ר ע

ער האט אראבגעווארפען דעם פעקיל.

צ י נ ע

ער רעדט מיט אברהם יעקב'ן!

ס ט ע ר ע

ער קוקט זיך ארום.

צ י נ ע

דו שטעה אזוי און איך וועל זיך פאר׳גנב׳ענען הינטער דיר.

ס ט ע ר ע

זעהסט איהם. קוק, ווי אברהם יעקב האט נאר פאר איהם קיין מורא נישט.

ר ח ל

קומט אן.

וואס שטעהט איהר הינטערען פענסטער?

צ י נ ע

ווער איז עס, מאמע?

ר ח ל

א פרעמדער מענש. בעט זיך אין שטוב אריין אויף א נאכט-לעגער.

ס ט ע ר ע

הערסט?

ר ח ל

זעהט אוים, ווי נאך הייגט נישט געגעסען.

צ י נ ע

לאכט.

ר ח ל

ווי פאלסטו עס אוים צו לאכען פון א פרעמדען מענשען?

צ י נ ע

ער זעהט אוים אזוי מאדנע. אין נאך גאר א אינגעל. איך שעהם זיך אריינצוגעהן אין שטוב.

ד ו ד נ ח

קומט אן.

וואו איז ער דער מענש?

ר ח ל

איז אין שטוב.

דוד נח

נעהם איהם אויף ווי ס'בעדארף צו זיין. אפשר מאכען איהם אן עסען.

געהט אריין אין שטוב.

צינע

מאָדנע מענשען דאָ אויף דער וועלט. זעהן גאָר אוים אנדערש ווי מיר. ער האָט שווארצע האָר, אמת?

סטערע

און שווארצע אויגען אויך.

צינע

ער האָט געהאַלטען די אויגען אראבגעלאָזען.

סטערע

מסתמא האָט ער שווארצע אויגען.

צינע

און אזא בלייך פּנים.

סטערע

ס'אי אן איידעלער פּנים. א שטאָדטיגער מענש איז שוין אזוי.

צינע

און געהט אום צופּוס איבער דער וועלט.

סטערע

אפשר איז עם גאָר נישט קיין ארימאַן? אפשר איז ער גאָר... וואָס האָסטו זיך אזוי פערטראכט, צינע?

צינע

ווער קען ער טאָקע זיין דער מענש? אפשר האָט ער געהערט, אז איך האָב געלאכט?

סטערע

אודאי האָט ער געהערט. נאָר ער ט'ראף נישט פערשטעהן, אז פון איהם האָבען מיר עם געלאכט.

הערש בער

קומט אן.

ס ט ע ר ע
איך בעט דיר, צינעלע, זאָג איהם גאָר נישט.
צ י נ ע
האָסט געזעהן דעם פרעמדען מענשען?
ה ע ר ש ב ע ר
דאָס געה איך טאַקע א קוק געבען.
ס ט ע ר ע
איך בין אויף דיר אין כעס.
ה ע ר ש ב ע ר
וועסט זיך מיט מיר איבערבעטען.
צ י נ ע
הערש בער, דו ביזט א לעקעש.
ה ע ר ש ב ע ר
וואָס בין איך?
ס ט ע ר ע
געדענק, צינע.
ה ע ר ש ב ע ר
דו וועסט באַלד ביי מיר כאַפּען.

ער יאָגט נאָך צינען אין שפּאַס, זי אנטלויפט.

צ י נ ע
דו ביזט א לעקעש!
ס ט ע ר ע
איך וועל העלפען זי כאַפּען: אַט אזוי פערלויף צום ברונעם!
צ י נ ע

שפּרינגט אריבער דעם צוים און פערשווינדט.

ה ע ר ש ב ע ר
זי וועט שוין ביי מיר איהרס קריגען. זאָג, וואָס האָט זי געמיינט?
ס ט ע ר ע
איך ווייס שוין, וואָס זי האָט געמיינט.

הערשבער

דיין טאטע וועט נאך היינט דא זיין ?

סטערע

איך ווייס נישט. אויב דו ווילסט איהם זעהן קענסטו אריבערקו־ מען צו אונז.

הערשבער

דיין טאטע האט פליגען אין נאז, פערשטעהסט ? ער קען נאך אמאל זאגען, אז סע שטעהט איהם נישט אן.

סטערע

וואס מיינסטו ?

הערשבער

איך מיין שוין וואס איך מיין. וואס בעדארף איך ארומגעהן פוסט־ און־פאס און דו אויך, אז די אויגען זאלען ארויסקריכען פון קאפ.

סטערע

מיינסט טאקע, אז איך וויל דיך פאר א חתן ? דאס, באשר דו האסט זיך מיר ארונטערגעבויגען אונטער דער סאמע נאז — טא וואס האב איך געקענט מאכען ?

הערשבער

מען ווייסט שוין. אט קום נאר אהער.

סטערע

צינע האט זיך ווידער געמוזט ערגעץ פער׳גנב׳ענען און הערט זיך איין. זי האט פריהער אויך געזעהן און האט דערצעהלט דער מא־ מען.

הערשבער

אט, נאך עפעס.

סטערע

אויף מיינע נאמנות ! זי האט מיר אליין דערצעהלט.

הערשבער

אט, דורע נישט די קאפ; זי האט דיר אבגענארט, קענסט איהר נאך נישט.

ס ט ע ר ע

וועסטו היינט אריינקומען צו אונז?

ה ע ר ש ב ע ר

דיר שטעהט נישט אַן זאָגסטו דאָך.

ס ט ע ר ע

געה נאָר אביסעלע אוועק פון אנטקעגען פענסטער, אַט אזוי...

זי ווארפט זיך איהם אויפ'ן האַלז.

צ י נ ע

איהר שטימע פון הינטערען צוים:

הערש בער, דו ביזט א לעקעש!

ס ט ע ר ע

צינעלע, איך בין שוין אויף שטענדיג מיט דיר ברוגז...

פערשעהמט, צוטומעלט, שפרינגט אריבער דעם צאָם און אנטלויפט.

צ י נ ע

קומט אָן.

ה ע ר ש ב ע ר

וואָס האָסטו עפּעס אונטערצוקוקען?

צ י נ ע

שעהם זיך טאקע. זי האָט דיך אזוי ליעב און דו מאכסט זי ווי א לעקעש. וואָלסט שוין ווארטען, איך זאָל דיר געבען א קוש. ווען דאָס איז אויף מיר, וואָלסטו מיר שוין נאָכגעלאָפען — וואָס ארט דיר!

ה ע ר ש ב ע ר

זעה נאָר, שוין לאנג ביזטו אזא חכמה?

צ י נ ע

איך האָב דערצעהלט דער מאמען, אז דו האָסט איהר א קוש געטהאָן.

ה ע ר ש ב ע ר

זי האָט דאָך עס מיר גאָר געטהאָן.

צ י נ ע

זעהסטו שוין, אז דו ביזט א לעקעש.

ה ע ר ש ב ער

אבער, וואס האסטו אומצוטראגען ליגענס?

צ י נ ע

דו ווייסט דאך, אז ס'איז אן אמת.

ה ע ר ש ב ע ר

אויב ס'אי טאקע אמת, אז דו האסט דערצעהלט דער מאמען וועל איך דיר מאכען ווי א ביטערען עפעל.

צ י נ ע

וועלען מיר טאקע זעהן.

ה ע ר ש ב ע ר

דו האסט מיר נישט, וואס אונטערצוקוקען.

ד י נ ע

קענסט מיר נישט פערוועריען... אז דו מאכסט אזוי, אז זי זאל דיר נאכלויפען און וויינען ווען דו ליעבסט זיך און איהר, ביזטו נישט א לעקעש?

ה ע ר ש ב ע ר

ווער וויינט?

צ י נ ע

לאכט זיך פונאנדער אויפ'ן הויכען קול.

ה ע ר ש ב ע ר

ביזט א משוגענע און ס'איז נישטא וואס צו רעדען מיט דיר.

ר ח ל

קומט ארויס פון שטוב.

אי, סארא מענש דאס איז! נאך גאר א קינד, וואלסטו דיר זעהן, און פעריל שיטען זיך פון זיין מויל.

צ י נ ע

טאקע... כ'וויל אריינגעהן אין שטוב.

ר ח ל

אז דו וועסט זיך האלטען ווי א מענש, קענסט זיך נאך פונאנדער־לאכען.

צ י נ ע

איך זאג דיר צו, מאמע. איך וועל אזוי נאר דורכגעהן אין דער אנדערער שטוב.

געהט אריין אין שטוב, ווי פער׳גנב׳ענענדיג זיך.

ר ח ל

וואס שטעהסטו אזוי, הערש בער?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר גליק, וואס דו ביזט ארויסגעקומען. איך האב איהר שוין גע־וואלט גוט מכבד זיין.

ר ח ל

וואו איז סטערע?

ה ע ר ש ב ע ר

מסתמא א היים געגאנגען.

ר ח ל

סאי טאקע אמת, וואס צינע דערצעהלט?

ה ע ר ש ב ע ר

צוטומעלט.

וואס?

ר ח ל

מסתמא האט זי אויסגעטראכט.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס אויסגעטראכט?

ר ח ל

הא? כ׳האב גאר נישט געמיינט.

ה ע ר ש ב ע ר

טא וואס זשע רעדסטו, און מען קען מיינען כ׳ווייס וואס?

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט ארויס.

ווייסט מאמע ווי אזוי מען רופט איהם? לוי יצחק.

ר ח ל

טאקע א שעהנער נאמען.

א ב ר ה ם י ע ק ב

דער טאטע האט איהם געפרעגט ווי אזוי מען רופט איהם — האט ער געזאגט.

ד ו ד נ ח

קומט ארויס.

וואו ביזטו, רחל? הערסט וואס איך וויל דיר זאגען — אז דער מענש געפעלט מיר.

ר ח ל

נאך די מילך איהם אויף די ליפען.

ד ו ד נ ח

איך האב מיט איהם גערעדט. ער וואלט זיך דא אבשטעלען.

ר ח ל

וואס ט'ער דא טהאן?

ד ו ד נ ח

ווייסט וואס? — א וואויל־געלערענטער. די קינדער וועלען פון איהם עפעס כאפען. האסט געמעגט הערען ווי ער רעדט.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וועל שוין אזוי אויך מיין שטעטעל בעשטעהן.

א ב ר ה ם י ע ק ב

איך וועל ביי איהם לערנען.

ה ע ר ש ב ע ר

מסתמא אזא לעקעש ווי דער אמאליגער מלמד, וואס האט נישט געקענט א פערד דעם עק פערבינדען.

ד ו ד נ ח

ווען דו וואלסט נישט האבען אזא פערשטאפטע קאפ האט נאך

יענער מלמד אויך געקענט זיין פאר דיר געגוג.

ר ח ל

טא וואס זשע טהוט מען?

ד ו ד נ ח

מע וועט איהם אבשטעלען אויף איבער נאכט דערווייליע.

א ב ר ה ם י ע ק ב

טאקע, מאמע, זאל ער בלייבען ביי אונז.

א ל ק נ ה

קומט אן.

א גאט העלף! וואס שטעהט איהר עפעס אזוי?

ד ו ד נ ח

א מענש איז דא דורכגעגאנגען. רעדט ווי עפעס רעכטס, ממש דער קאפ ברענט אויף איהם. מען שמועסט דא, אפשר איהם אבשטע-לען פאר א מלמד.

א ל ק נ ה

וואו איז ער? איך גיב צושטייער!

ד ו ד נ ח

א בחיר — א מענש.

א ל ק נ ה

איך גיב צו שטייער!

ל ו י י צ ח ק

קומט ארויס.

א ל ק נ ה

אט דאס איז ער? נאך גאר א שנעק.

ר ח ל

ממש די שכינה רוהט אויף איהם.

א ל ק נ ה

זיי זשע מוחל, שלום עליכם.

ל ו י י צ ח ק

עליכם שלום.

אלקנה

פון ווייט?

לוי יצחק

נישט פון גאָר נאָהנט.

דוד נח

דאָס דערקענט מען.

אלקנה

וואוהין געהט מען עפּעס?

לוי יצחק

אזוי געה איך מיר איבער דער וועלט. אָנקומען אין א שטאָדט פון שעהנע אידען וועל איך מיר אָבשטעלען.

אלקנה

אפשר דאָ אויפ'ן ישוב זיך אָבשטעלען?

דוד נח

דאָס זאָג איך דאָך.

לוי יצחק

וואָס וועל איך דאָ טהאָן אויפ'ן ישוב?

דוד נח

קיין עין הרע נאָך אידען פאַרהאַן אין דער געגענד. מיר האָבען א מנין אַלע שבת.

אלקנה

פיינע אידען דאָ פאַרהאַנען. ס'לערנען מיט מיינע קינדער; מיט אַט דעם אידענס קינדער. מע ט'דיר האַלטען בכבוד. פיין אויס-קליידען; געבען צו עסען און סוף זמן — נאָך אביסעל מזומן אויך.

רחל

צו עסען, געלויבט איז דער אויבערשטער, פעלט נישט ביי מיר.

אלקנה

וואו פעלט עס אויפ'ן ישוב צו עסען? קינדער, וואוילע קינדער, נאָר ס'האָט זיך נישט געמאַכט עפּעס א מלמד — א מענש.

דוד נח

לעג זיך איבער. אַט, דער זוהן מיינער. כּאָטש שוין אַ גרויסער בחור פונדעסטוועגען האָט ער נישקשה פון אַ קעפּעל. אַז ער ט'וועלען קען ער נאָך עפּעס דערגרייכען.

לוי יצחק

די קינדער זיינען גרויסע און איך...

דוד נח

אַז מען איז אַ מענש מאַכט נישט אוים. וועלען אַ מלמד צוריק נישט אָבגעבען. וועסט האָבען דרך־ארץ פאַר'ן רבין, הא, אברהם יעקב ?

רחל

האָסט זיך דען פערגעסען, אַז ער האָט שטענדיג געוואָלט לערנען.

אלקנה

זאָלען זיך די מיידלעך לערנען דאַווענען.

לוי יצחק

פאַר זיי האָב איך נישט קיין תורה.

רחל

זינדיגע ווייבער, נישט אויסגערעדט זאָל עס זיין.

אלקנה

איכ'ל דיר געבען די בייטש, און אַז מיין חברה וועלען נישט פאָלגען וועסטו כוואַשטשען די ביינער און שוין. כאַ־כאַ־כאַ.

הערש בער

איך וואָלט שוין געגעבען אַ כוואַשטשען.

אברהם יעקב

צו מיר ט'מען נישט בעדאַרפען קיין בייטש.

לוי יצחק

זיינען נאָך אידען פאַרהאַנען אין דער געגענד ?

דוד נח

ווייסט ווי דען ? וואו זיינען עס נישטאָ קיין אידען ?

אלקנה

אָרענטליכע אידען. שבת — אַ פיינער מנין.

ד ו ד נ ח

עסען איז פארהאנען צו זאט אויפ'ן ישוב; מילך, פוטער, קעז.

א ל ק נ ה

מיט א קארטאפעל קען מען זיך אויך נישט סם'ען.

ר ח ל

וום מען ווארפט ארויס ביי מיר קען נאך א מענש לעבען.

א ל ק נ ה

מיין אידענע וועט וועלען ער זאל זיין ביי מיר שבתים.

ד ו ד נ ח

זעהסטו, פון שבת לאז איך איהם נישט אב.

ל ו י י צ ח ק

איך וואלט וועלען האבען צייט פאר זיך אליין אויך צום לערנען.

א ל ק נ ה

כ'קען שווערען, אז דאס וועט נאך זיין אמאל א רב אויך!

ד ו ד נ ח

דער טאג איז גרויס. אז מען פוילט זיך נישט אויפצושטעהן אבי־סעל בעגינען — קען מען אלצדינג סדאנזשען. אט, האבען שוין די קינדער א גארטען קארטאפעל פערזעצט און ס'איז נאך קאם האל־בער טאג.

א ל ק נ ה

אט וואס, איך געה אהיים און אין נאוועגד וועל איך אהער ארי־בערברענגען מיינע חברה, זאל ער זיי פערהערען. וועסט שוין אליין איבעררעדען מיט איהם. וויפיל מע בעדארף — גיב איך צושטייער. א גוטען טאג!

געהט אוועק.

ד ו ד נ ח

עסט, רחל, געהן מאכען אנ'עסען. אפשר וועט ער עפעס איבער־כאפען.

ל ו י   י צ ח ק

קוקט זיך ארום.

א שעהנער טאָג דאָ באַנ׳אייך.

ד ו ד   נ ח

ווייסט ווי דען? קיין עין־הרע פיינע אידען אויפ׳ן ישוב.

ה ע ר ש   ב ע ר

איך וויל טאקע עסען. פון רעדען וועט גאָר נישט ארויסקומען.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

צו לוי יצחק׳ן.

איהר ווילט זעהן דעם גאָרטען מיט קארטאפעל, וואָס מיר האָבען היינט פערזעצט?

ר ח ל

געה ס׳דו ווייזען דעם רבי׳ן די קעלבעלאך אין שטאל.

געהט אין שטוב.

ה ע ר ש   ב ע ר

שוין צום שטוב געהענדיג, צו דער מוטער.

ס׳וועט לאנג נעהמען ביז דו, מאמע, וועסט איהם אבפאשען.

ר ח ל

וואָס, כ׳וועל איהם זשאַלעווען עסען?

געהן אריין אין שטוב.

ל ו י   י צ ח ק

ווער איז געווען דיין מלמד ביז אהער?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

שוין לאנג דאָ נישט געווען קיין רבי.

ל ו י   י צ ח ק

אָבער ווער איז געווען דער לעצטער?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

אַ אַלטער איד.

ל ו י   י צ ח ק

נישט געהאט פאר איהם קיין דרך ארץ.

א ב ר ה ם י ע ק ב

יעמאָלט געווען נאָך קליינע קינדער. נישט געהאַט קיין שכל.

ל ו י י צ ח ק

דו געפעלסט מיר.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט, מיר וועלען זעהן די קעלבלאַך, דערנאָך וועלען מיר געהן עסען, קומט.

געהען ביידע אַוועק אין שטאַל.

צ י נ ע

קומט ארויס. פער׳גנבעט זיך צום שטאַל, קוקט דורך א שפּאַלט.

ל ו י י צ ח ק

קומט ארויס פון שטאַל נאָך איהם א ב ר ה ם י ע ק ב.

א ב ר ה ם י ע ק ב

מיר האָבען נאָך א קעלבעל, א גרעסערס, איז עס אויפ׳ן לאַנקע.

ל ו י י צ ח ק

א שעהנער טאָג באַנ׳אייך.

מערקט נישט צינען, וואָס האָט זיך בעהאַלטען הינטער׳ן שטאַל ווען זיי געהען פערביי אין שטוב אריין.

צ י נ ע

קומט ארויס, רופט שטיל.

אברהם יעקב! אברהם יעקב!

יענער הערט נישט. זי בלייבט אליין. טהוט זיך אַ ריס פון אָרט ווי זי וואָלט וועלען לויפען אין שטוב אַריין; שוין ביים שוועל בלייבט זי שטעהן אַ ווײַלע, פערטראַכט זיך. נעהמט אָן אין אַ קאַשעק קארטאָ־פעל און געהט אַוועק אין גאָרטען.

ר ח ל

איהר שטימע הערט זיך פון שטוב רופען:

צינע — צינ־נע...

צווייטער אקט.

ביי דוד נח'ן אין שטוב. אָנהויב זומער. ארום האלבען טאָג.

לוי יצחק

זיצט ביי א ספר פערטראכט. הויבט זיך אויף פון אָרט, געהט אום אויף און אָב.

אברהם יעקב

קומט אריין.

אט בין איך. געמיינט, אז היינט וועלען מיר נישט לערנען.

לוי יצחק

מיט וואס איז היינט אנדערש ווי שטענדיג?

אברהם יעקב

היינט קאשעט מען די היי.

לוי יצחק

טהוען עס דאך די גוים.

אברהם יעקב

ס'אי אבער גוט צו זיין אויפ'ן לאנקע. פאר וואס טהוט איהר זיך קיין מאל נישט אוים בארוועם?

לוי יצחק

אויף אלץ איז פאראהאן א צייט.

אברהם יעקב

וועלען מיר טאקע היינט לערנען?

לוי יצחק

אויב דער טאטע וועט גאר נישט זאגען, און דו ווילסט נישט.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

דער טאַטע ווייסט גאָר נישט.

ל ו י   י צ ח ק

איך ווייס אויך, אַז דרויסן איז שניי; מיינסט, איך ווייס נישט?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

מיר'ן נישט לערנען. מיר'ן אַזוי עפּעס רעדן. רעדט מיט מיר עפּעס, רבי.

ל ו י   י צ ח ק

רוף מיך ביים נאָמען. ביזט דאָך גרעסער פון מיר... דברים־בטלים ווילסטו זאָל איך מיט דיר רעדן?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

איהר ווילט ווערן אַ רב. סאַי טאַקע גוט צו ווערן אַ רב, ס'איז עפּעס שווער?

ל ו י   י צ ח ק

ווי פאַר וועמען.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

איך וואָלט געקענט ווערן אַ רב?

ל ו י   י צ ח ק

ס'איז פאַר קיינעם נישט שווער. נאָר דו האָסט דאָך ליעב בעסער צו זיין אין פעלד; איז אַזוי אויך גוט.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

נישט — איך האָב ליעב; באַשר ס'איז זומער איז שווער צו זיין אין שטוב, אַז דאָרט איז אַזוי גוט. איהר זענט שוין ווי אַן אַלטער איד.

ל ו י   י צ ח ק

אַז מע וויל ווערן אַ רב בעדאַרף מען אַבקערן דעם געדאַנק דער־פון, ווייל ס'איז מבטל דעם געדאַנק.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

רעדט מיט מיר פון גאָט.

לוי יצחק

וואס הייסט? ווייסט דען נישט, אז גאט איז אומעטום?

אברהם יעקב

יא, ער איז אין הימעל און אויף דר'ערד. איך מיין, אז ס'וואלט געווען שלעכט אהן גאט. ער מאכט דאך, אז די גראזען זאלען וואקסען. ס'אי זעהר גוט וואס א גאט איז פארהאנען אויף דער וועלט. מענשען וואלטען אפשר געווען גזלנים, ווען נישט גאט.

לוי יצחק

ווי ווילדע חיות.

אברהם יעקב

איהר האט אמאל געזעהן א וואלף?

לוי יצחק

ס'אי געשריבען: „זאב טורף": א וואף פערצוקט.

אברהם יעקב

פאר־א־יאהרען האט א וואלף ביי אונז צוריסען א פערד.

לוי יצחק

אזוי, א פערד צוריסען!

אברהם יעקב

ער איז אומגעגאנגען אויפ'ן לאנקע געפענטעט. ס'אי געווען ביי־נאכט, אויף מארגענס האט מען איהם געפונען א טוידטען; זיין האלז געווען אויסגעגעסען. מען האט דערקענט דעם וואלפ'ס צייי־נער.

לוי יצחק

אט זעהסטו שוין.

אברהם יעקב

וועלף ווייסען נישט, אז א גאט איז פארהאנען; א מענש איז טאקע א קלוגע בעשעפעניש.

לוי יצחק

דאך געשריבען: „כי בצלם אלהים נברא האדם" — אין דעם פארעם פון גאט איז בעשאפען געווארען דער מענש. גאט האט פון זיין

גרויסקייט צום מענשען איבערגעגעבען.

אברהם יעקב

אבער א מענש וואלט נישט געקענט בעשאפען די וועלט.

לוי יצחק

דערפאר קען א מענש חרוב מאכען א וועלט.

אברהם יעקב

אזוי!

לוי יצחק

ווייסט, אברהם יעקב, אז כ'וועל מיר אפשר שוין לאזען פון דאנען.

אברהם יעקב

אייך איז דען שלעכט ביי אונז?

לוי יצחק

ס'איז נישט קיין תכלית. כ'האב דא נישט קיין ספרים. דא פעלט מיר אלצדינג. דא פעלט מיר דער קול פון די לומדי־תורה יעדען בעגינען אין בית־המדרש. פעלט מיר דער תואר־פנים פון די שעהנע אידען, צוליעב וועמעס זכות די וועלט האט א קיום.

אברהם יעקב

איך וואלט אזוי וועלען מיטגעהן מיט אייך; איך וועל אויך אויפ־שטעהן פארטאג לערנען.

לוי יצחק

האסט דאך נאר וואס געזאגט, אז דיך ציהט אין פעלד אריין.

אברהם יעקב

ס'אי טאקע אמת: נאר מיר דאכט זיך אויס, אז אויף דער וועלט איז עפעס מאדנע. אמאל טרעפט, אז סע פאהרט דורך א איד א פרעמדער, זעהט ער אויס אזוי אנדערש. פאר א יאהרען איז דא דורכגעפאהרען עפעס א רב, האט ער געהאט אזא לאנגע, ווייסע בארד! כ'האב אויפ'ן דארף קיין מאל אזא אידען נישט געזעהן. א פולע שול מיט אזוינע אידען מוז טאקע זיין זעהר שעהן.

לוי יצחק

אודאי איז עס שעהן.

א ב ר ה ם י ע ק ב

לעהרענט מיר אוים אַנצושרייבען מיין נאָמען.

ל ו י י צ ח ק

דערצו בעדארף מען פריהער קענען אָנשרייבען דעם אלף־בית.

א ב ר ה ם י ע ק ב

כ'וועל אריינברענגען א ברעטעל מיט א שטיקעל קרייט און איהר ט'מיר טאקע ווייזען ווי אזוי.

לויפט ארוים.

ל ו י י צ ח ק

פערקוקט זיך אין פענסטער, ווי ער וואָלט אימעצען בעמערקען; ער איילט צום טיש, גראבט איין די אויגען אין ספר.

צ י נ ע

קומט אריין. בּאַרוועס. ס'קליידעל פערשטעקט ביים זייט. אריינ־קומענדיג פעריכט זי עס. פערנעהמט זיך אָנלעגען אַ פייער אויפ'ן קוי־מען. ווענדט זיך צו איהם:

די מאמע האָט געפרעגט, אויב איהר ווילט עסען?

ל ו י י צ ח ק

ס'איז רעכט אזוי אויך.

צ י נ ע

איהר ווילט פאסטען?

י ו ל י צ ח ק

א מענש בעדארף זיך נישט געוואוינען אזוי צו דער אכילה.

צ י נ ע

אז איהר וואָלט עסען אזוי פיעל ווי איך וואָלט איהר האָבען מעהר כח.

ל ו י י צ ח ק

צוליעב וואָס בעדארף מען עס האָבען כח?

צ י נ ע

נישט גוט, אז מען האָט נישט קיין כח. איהר וואָלט זיך נישט גע־קענט שטייערען מיט הערש בערן.

לוי יצחק

א איד בעדארף זיך נישט שטייערן.

ציניע

פאר וואס נישט? א איד בעדארף זיין אזוי שטארק ווי א גוי. זי וויל איבערברעכען א צווייג אויפ'ן קניה; זי קען נישט. ווענדט זיך צו איהם. ס'איז צו לאנג, פאלט אראב פון קוימען, אפשר ט'איהר עס קענען איבערברעכען?

לוי יצחק

נאך וואס ברעכען אויף דער קניה, אז מען קען עס טהאן מיט א האק?

ציניע

אז מען זאל טהאן אלץ ווי מען בעדארף... איך בין נישט קיין שטאדטישע.

לוי יצחק

אויפ'ן דארף בעדארף מען אויך זיין א מענש.

דינע

אביסעל פערשעמט.

מיין מאמע זאגט טאקע, אז איך בין צופיעל צולאזען. סטערע איז טאקע בעסער פון מיר.

לוי יצחק

ווער?

ליניע

סטערע. אלקנה'ם מיידעל. זי האט מיר געזאגט, אז זי האט גערעדט מיט אייך. מיין ברודער וויל זי פאר א כלה.

לוי יצחק

וואס פאר א ברודער?

ציניע

דער עלטערער: הערש בער.

לוי יצחק

טאטע־מאמע שוין דורכגעקומען צווישען זיך?

צ י נ ע

ווארום וואָס, זי געפעלט אייך?

ל ו י י צ ח ק

הא?

צ י נ ע

סטערע געפעלט אייך?

ל ו י י צ ח ק

נישט שעהן צו פרעגען אזא זאַך?

צ י נ ע

פאר וואָס איז נישט שעהן. איך פערשטעה נישט, פאר וואָס ס'איז נישט שעהן.

ל ו י י צ ח ק

איך קלעהר גאָר אוועקצוגעהן פון דאנען.

צ י נ ע

אייך איז נישט גוט ביי אונז.

ל ו י י צ ח ק

מיר איז דאָ וואויל, נאָר איך ברענג נישט קיין נוצען מיט מיין זיין. די קינדער ווילען נישט לערנען.

צ י נ ע

לערענט מיט מיר, איך וועל זיך לערנען ווי א אינגעל.

ל ו י י צ ח ק

ס'איז נישט רעכט. ווייבער זיינען פטור פון צו לערנען תורה. פאָר זיי לערענט שוין דער מאַן.

צ י נ ע

וואָס?

ל ו י י צ ח ק

הא?

צ י נ ע

איך זאָג דאָך אייך, לערענט מיט מיר, אז קיינער זאָל נישט ווי־סען. אודאי, קיינער בעדאַרף נישט וויסען. איהר ט'זעהן ווי

ס'וועט זיין גוט.

לוי יצחק

נישט רעכט.

ציני

פאר וואס נישט רעכט? מיין ברודער מיט סטערען מענען?

לוי יצחק

וואס, ער לערענט מיט איהר?

ציני

ניין: זיי האבען זיך ליעב. זיי האבען זיך זעהר ליעב. ס'איז זעהר שעהן, אז מען האט זיך ליעב... קיינער ט'נישט וויסען ווען איהר וועט מיט מיר לערנען. מיר קענען זיך בעהאלטען אין פעלד, אדער גאר אויפן בוידעם.

לוי יצחק

כ'וועל נאך אפשר היינט פון דאנען אוועק.

ציני

איך'ל נישט לאזען.

לוי יצחק

מען קען מיך נישט האלטען מיט געוואלד.

ציני

אדרבא זאגט, פאר וואס אייך איז נישט גוט ביי אונז? אפשר האט איהר א שלעכטען געלעגער — הא, זאגט, אפשר? געפעלט אייך מיין שלאפבאנק, וועל איך אייך אבטרעטען. זאגט, פאר וואס ווילט איהר פון אונז אוועק?

לוי יצחק

דאס וועל איך דעם טאטען זאגען. ער האט מיך דא אבגעשטעלט.

ציני

אבער איך בעט אייך, אז איהר זאלט נישט אוועק פון אונז. איך בעט אייך זעהר...

לוי יצחק

דו לערענסט דאך סיי ווי נישט, טא וואס איז די נפקא מינה?

צ י נ ע

א, ווען איך וואלט עס געקענט מאכען אזוי, אז אייך זאל זיין גוט ביי אונז! ווייסט איהר גאר וואס, אז איהר וועט אבעסען ט'איהר ארויסקומען אין פעלד און איהר ט'זעהן ווי אזוי איך שאר צונויף די היי. איך נעהם אזא גרויסען בונט היי אויפ'ן קאפ אז מען זעהט גאר די פיס ארויס. זאגט מיר, וואס איהר האט ליעב צו עסען?

ל ו י י צ ח ק

שמייכעלט אין פערלעגענהייט.

צ י נ ע

זאל זיך אייך אויסדאכטען אז איהר זענט מיין מאן און איך אייער ווייב און איך האב אייך זעהר ליעב און איך וויל איהר זאלט מיר זאגען וואס ס'איז געשמאק.

ל ו י י צ ח ק

ס'אי דאך אבער נישט אזוי.

צ י נ ע

וואס, נישט אזוי? זאל זיך אייך אויסדאכטען, מיר זענען א פאר־פאלק, איך שטעה ביים קוימען און וויל וויסען וואס מיין מאן האט ליעב... אוי דאס איז אזוי שעהן... אוי, איך רעד נארישקיי־טען. איך זעה, אז איהר שעהמט זיך פון מיינע רייד. זייט ביי אונז, איך בעט אייך.

א ב ר ה ם י ע ק ב

קומט אריין.

אט האב איך א ברעטעל מיט א שטיקעל קרייט: דער רבי וועט מיר לעהרנען ווי אזוי אויפצושרייבען מיין נאמען.

צ י נ ע

איך וויל אויך, רבי: שרייבט אן מיין נאמען. איך וויל זעהן ווי אזוי מיין נאמען קוקט אויס אנגעשריבען.

ל ו י י צ ח ק

שרייבט אן מיט גרויסע אותיות „אברהם יעקב".

צ י נ ע

ס'איז מיין נאָמען אזוי לאנג?

ל ו י   י צ ח ק

דאָס מאכט — אברהם יעקב.

צ י נ ע

איך בעט אייך, שרייבט אָן מיין נאָמען — צינע.

ל ו י   י צ ח ק

שרייבט.

צ י נ ע

אוי, מאמעלאך! אָט וועל איך אָבמעקען און איהר שרייבט אָן נאָך אמאָל.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

ביזט א משוגענע.

צ י נ ע

שרייבט, איך בעט אייך.

ל ו י   י צ ח ק

שרייבט אָן.

צ י נ ע

מעקט ווידער אָב.

איצטער נאָך אמאָל: כ'האָב אזוי ליעב צו זעהן ווי איהר שרייבט.

ל ו י   י צ ח ק

מאכסט זיך נאריש.

צ י נ ע

איך זעה שוין, אז איהר וועט נישט אוועקפאָהרען, איך...

א ל ק נ ה

קומט אריין.

א גאָט העלף, רבי. איך בין געקומען דיך צונעהמען צו מיר א היים.

צ י נ ע

פאר וואָס?

א ל ק נ ה

ס'אי שוין מיין עסק.

ל ו י י צ ח ק

איך וויל אינגאנצען אוועק פון ישוב.

א ל ק נ ה

מיינע קינדער געהן אום פוסט און פאס. איך קען דיך נישט אוועק־לאזען.

ל ו י י צ ח ק

פאָלגען נישט אן עלטערען.

א ל ק נ ה

איך וועל זיין דאביי און כ'וועל זיי מיט דער בייטש מכבד זיין טאָמער פאָלגען זיי נישט... וואָס קען איך מאכען? מע איז שטענ־דיג פעריאגט און ס'איז נישטאָ קיין צייט ווען אפילו אבצושמיי־סען א קינד.

ל ו י י צ ח ק

שמייסען קינדער איז נישט נויטיג.

א ל ק נ ה

דאָס, זעהסטו, בין איך שוין נישט מסכים. מע האָט מיך אויך געשמיסען; א ניט איז טאקע געווען שלעכט.

צ י נ ע

זאָגט עפּעס אין דער שטיל אברהם יעקב'ן, ער געהט שטיל ארויס. מיט גרויס אונרוהיגקייט הערט זי זיך צו צום שמועס.

ל ו י י צ ח ק

איהר בעדארפט האָבען צו די קינדער אן עלטערען מענשען. וועלען זיי האָבען פאר איהם דרך־ארץ.

א ל ק נ ה

אבער געזונד זאָלסטו זיין — דו געפעלסט מיר — ווי זאָגט מיין אידענע, וואָס האָב איך מיר צו נארען? אויפ'ן ישוב פראָסטע אבער אָרענטליכע אידען; קענסט דאָ קריגען א כלה — א פיינע אידישע טאָכטער. כאַ־כא־כא, אויפ'ן ישוב ווערט מען נישט פער־

פאלען. שא, וואס אי דאס אויפ'ן ברעטעל? לעהרענסט דעם אינ־געל שרייבען: אליין געשריבען וואס? בעטראכט דאס ברעטעל. א שאד וואס כ'האב נישט מיינע ברילען.

צינע

קוקט פון דער זייט בייז צו איהם.

אלקנה

וואזשנע אותיות: קוקען פשוט פון ברעטעל אראב.

נח דוד

קומט אריין.

צינע

טאטע, ווייסט אז...

אלקנה

א גאט העלף, דוד נח: כ'וויל דעם מענשען פון דאנען צונעהמען.

דוד נח

דער אינגעל האט מיר שוין געזאגט. וואס הייסט?

אלקנה

אזוי גיך געלאפען אנזאגען.

דוד נח

וואס פעלט איהם דען ביי מיר אין שטוב? א שלעכטער געלע־גער? אדער אפשר קארג צו עסען? און דאס וואס כ'האב צוגע־זאגט קען מען מיר טרויען. צו יום־טובים דערציהען — וואס הייסט?

אלקנה

אבער דו פערשטעהסט נישט פון וואס דא איז די רייד. איך זאג, אז ס'אי גלייכער, ער זאל זיין ביי מיר.

דוד נח

דאס מיין איך דאך, אז איך וועל איהם נישט אבלאזען.

אלקנה

מיינע קינדער זיינען שקצים און אז דער מלמד וועט זיין דאביי וועלען זיי מעהר אבשיי האבען.

ד ו ד   נ ח

ווייסט—אבשיי האבעו? ווי האט מעו עס נישט קיין אבשיי?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

קומט אריין.

ד ו ד   נ ח

זאג מיר נאר, צוליעב דיר געהט עס א מענש אוועק? איך וועל נעהמעו א שטעקעו און דיר צוברעכעו די ביינער!

ל ו י   י צ ח ק

נייו, נישט צוליעב איהם. הלואי וואלטעו אלע קינדער זיין ווי ער.

ר ח ל

קומט אריין.

וועה איז מיר, דער רבי געהט אוועק?

ד ו ד   נ ח

הערסט דאך, אלקנה וויל איהם נעהמעו צו זיך.

ר ח ל

איהר טארט נישט טהאו אזא זאך.

א ל ק נ ה

לאמיר פרעגעו א מענשעו: וואס זאגסטו, רבי?

ל ו י   י צ ח ק

איך טראכט, אז גלייכער געהן אהין וואו כ'האב בעדארפט. בין אבגעוועו א חודש, אפשר שוין מעהר ווי א חודש צייט — גענוג.

ר ח ל

סטייטש, וואס הייסט?

ל ו י   י צ ח ק

איך וועל שיקעו אן עלטערעו מענשעו צו אייך.

ד ו ד   נ ח

דיך ווילעו מיר. מעו רעדט פון דיר איו דער גאנצער געגענד.

א ל ק נ ה

דאס זאג איך דאך אויך.

ר ח ל

געה צו, אברהם יעקב, בעט דעם רבי'ן ער זאל דא בלייבען מיט אונז.

ד ו ד נ ח

עט נארישקייטען, אז סע האט זיך שוין געמאכט אזוי; מע געהמט נישט און מע פערשעהמט א דארפישען מענשען.

ר ח ל

מישטעהנס געזאגט, אויפ'ן דארף פערגעסט מען אין גאט און אין זיין געבאט. כ'בין געווען אין זיבעטען הימעל וואס ביי מיר אין מיין שטוב — כ'ווייס דארט וואס.

ד ו ד נ ח

זעהסטו דאך, האסט א מענשען געגעבען שלעכט צו עסען, געהט ער אוועק.

ר ח ל

כ'ווייס דארט וואס דו רעדסט: כ'האב דען פאר זיך פריהער גע־נומען? אדער אפשר פריהער די קינדער געגעבען?

א ל ק נ ה

דאס טענה איך דאך, זאל ער געהן צו מיר אויב דא געפעלט איהם נישט.

ד ו ד נ ח

דאס, אלקנה, טהוסטו אן עולה.

ר ח ל

אלקנה וויל זיך קריגען מיט אונז — זאל זיין אזוי.

ל ו י י צ ח ק

קריגט זיך נישט אידען איבער מיר. מיר פעלט באנ'אייך גאר נישט. מיר איז דא צו גוט. איך עס און טרינק נישט פערדינטערהייד. איך וויל נישט אזוי.

ד ו ד נ ח

אט לאז געמאכט. פערשעהמסט א דארף־מענשען. ווען כ'וואלט געוואוינט אין שטאדט, האט מען נאך אמאל א זכיה א לערנער

ביי זיך אין שטוב צו האלטען. כ'וואלט געגאנגען אין בית־המדרש אריין און געזוכט, ווי איהר זעהט מיך לעבען. אויפ'ן דארף, אז א איד וויל זיין א איד — קען ער נישט. כ'האב דעם גרעסערען גע־שטאפט אין קאפ אריין און ס'איז נישט געקראכען.

א ל ק נ ה

כא־כא־כא, אין קאפ ליגט פערד, שעטשקע, קארטאפליעס.

ר ח ל

וואס איז איצטער? אפשר ארום יום־טובים...

א ל ק נ ה

כ'האב נישט קיין צייט — וואס בלייבט?

ד ו ב נ ח

מע טאר נישט א מאך טהאן מיט'ן האנט אויף א דארף־מענשען. אט געה אביסעל ארויס אויפ'ן לאנקע, זעה וואס דארפישע מענ־שען טהוען. געהען נישט ארום לעדיג. לערנען נישט קיין תורה, אבער זעהן נישט ארום פוסט און פאס. געה, אברהם יעקב פיהר דעם רבין ארויס אויפ'ן לאנקע.

ר ח ל

געה מיין קינד.

א ב ר ה ם י ע ק ב

ווען איהר געהן, רבי?

ל ו י י צ ח ק

מע קען געהן אביסעל.

געהעןביידע ארויס.

ר ח ל

שרייט נאך.

בעוויז איהם מיין קינד ווי שעהן קארען וואקסט!

א ל ק נ ה

וואס שווייגסטו אזוי עפעס, ציגע? האסט געזעהן סטערען?

צ י נ ע

ניין.

א ל ק נ ה

זיינען ביידע פיינע סחורות.

צ י נ ע

אבי מיין מאמען געפעלט איך.

א ל ק נ ה

הערסט, דוד נח? ווי ס'לערענט זיך צו ענטפערען אַז עלטערען מענשען. ווען סטערע זאָל מיר אַזוי ענטפערען וואָלט זי שוין ביי מיר געכאַפּט אַ חלק. היינטיגע קינדער... קום, דוד נח.

ער און דוד נח געהען ארויס.

צ י נ ע

קוקט אין פענסטער, מיט אַ זייט אָבגעווענדט פון דער מוטער און ווישט די טרערען.

ר ח ל

איך האָב געמיינט. אַז איהם איז גוט ביי אונז, ווען איז מיר, צום סוף — נאַ דיר... זעה נאַר, וואָס וויינסטו?

צ י נ ע

כליפּעט.

ר ח ל

וואָס וויינסטו, שטיק נאַר? הערסט זיך איין וואָס אלקנה זאָגט? באַשר כ'האָב מיר איינגעהאַלטען. עפּעס איז ער מיר גאָר נישט דער אייגענער אלקנה די לעצטע צייט. געוואָרען אַזאַ מין נישט־פערגינער. כ'וואָלט מיר נאָך געוואונשען צו זיין אין זיין שטאַנד.

צ י נ ע

זיצט ביים פענסטער, אַראָבגעלאָזען דעם קאָפּ און ווישט די טרע־רען.

ר ח ל

איך פערשטעה דאָך גאָר נישט וואָס דו וויינסט. זעה נאַר כ'בעט דיר, וואָס איז די מעשה?

צ י נ ע

האָסט נישט געהערט, וואָס אלקנה האָט דאַ גערעדט.

ר ח ל

טאַ וואו ביזטו געווען אין דער וועלט? האָסט נישט קיין מויל? האָסט איהם געקענט ענטפערען אזוי, אז ער זאָל שוין האָבען צו געדענקען.

צ י נ ע

לאָז איהם נישט אוועקפאָהרען.

ר ח ל

טאַ דאריבער בעדאַרף מען וויינען? ס'איז מיר א שאָד צוליעב אברהם יעקב'ן.

צ י נ ע

בעהאלט איהר קאָפּ ביי דער מוטער אויפ'ן שוים.

איך וויל, ער זאָל בלייבען ביי אונז. ער איז מאַמע אזא פיינער מענש.

ר ח ל

האָסט דאָך געלאכט פון איהם.

צ י נ ע

כ'האָב נישט פערשטאַנען.

ר ח ל

טאַ וואָס קען איך טהאָן; וואָס קען איך מאַכען?

צ י נ ע

אז דו פערשטעהסט נישט, מאַמע.

ר ח ל

וואָס האָב איך דען צו פערשטעהן?

צ י נ ע

אז ער רעדט קען איך אפשר אויסגעהן.

ר ח ל

אט דאָס מיינסטו גאָר, מיין קינד?...

צ י נ ע

איך בין שוין נישט קיין קינד. איך פערשטעה שוין אלצדינג. איך האָב קיין מאָל אזא מענשען נישט געזעהן.

ר ח ל

כ׳האָב גאָר מורא צו טראַכטען אזוי הויך.

צ י נ ע

טאַ וואָס וועט זיין? וואָס וועט זיין!

ר ח ל

דער מענש וועט נאָך זיין ערגעץ א רב; און וואָס זיינען מיר, מע־שטעהנס געזאָגט, ווערט אויף דער וועלט?

צ י נ ע

טאַ פאר וואָס קען איך נישט זיין זיין ווייב?

ר ח ל

הא?

צ י נ ע

כ׳וועל אפשר אויסגעהן, אויב ער וועט אוועק פון אונזער שטוב.

ר ח ל

קינד מיינס, ס׳ציטערט מיר אזש אין הארצען. איך הער וואָס דו רעדסט, וועה איז מיר.

צ י נ ע

בין איך נישט ווערט צו האָבען אזא מאַן?

ר ח ל

ניין, נישט דאָס. וועה איז מיר, וואָס איז א דאָרפישער מענש?

צ י נ ע

און, אז כ׳בין א דאָרפישע טאַ וואָס איז? וואָס מע וועט מיר הייסען וועל איך טהאָן. אז מע וועט מיר זאָגען ווי אזוי מע בע־דאַרף זיין פרום — וועל איך.

ר ח ל

אין שטאָדט קען א אידישע טאָכטער דאַוונען, גאָט בעטען און דאָ— מעשטעהנס געזאָגט.

צ י נ ע

טאַ וועל איך אויך קענען. כ׳האָב געוואָלט ער זאָל מיט מיר רע־דען, האָב איך איהם אָנגעריסען ווינפערלאך האָב איך זיך גע־

שעהמט אַיהם צו געבען. כ'האָב איהם געפרעגט וואָס ער האָט ליעב וועל איך איהם קאָכען.

ר ח ל

אַט זעהסטו — דאָס איז די מעשה! איצטער פערשטעה איך שוין פאַר וואָס ער וויל פון אונז אװעקפאָהרען. ווי פאַלסטו עס אויס צו טהאָן. ביזט אַזוי באַרוועס צו איהם געגאַנגען, וועה איז מיר.

צ י נ ע

וואָס זאָל איך טהאָן? וואָס קען איך מאַכען? פאַר וואָס קען איך צו איהם נישט זיין אַזוי ווי סטערע איז צו הערש בערען?

ר ח ל

אידען טהוען נישט אַזוי. איך קען גאַנצענע נעכט מיט אָן אויג נישט צו מאַכען זינד דו האָסט מיר דערצעהלט. איך האָב דעם טאַטען אפילו אין די אויגען נישט אַנגעזעהן ביז פאַר דער חתונה.

צ י נ ע

כליפּעט, ווישט די טרערען.

ר ח ל

וועה איז מיר, דער קאָפּ האָט זיך מיר אַזש פערדרעט. אפשר זאָל איך עס דערצעהלען דעם טאַטען; אפשר ט'ער וויסען ווי אַזוי צו רעדען מיט איהם.

צ י נ ע

ניין, נישט דעם טאַטען. כ'האָב מורא ער זאָל דערפון וויסען. כ'וועל אפשר נישט אויסהאַלטען אויב ער וועט אוועק.

ר ח ל

פריהער פאַר אַלץ, מיין קינד, זאָלסטו נישט אַרומגעהן באָרוועס פאַר איהם אין די אויגען. מען טאָר נישט אַזאַ זאַך.

צ י נ ע

אפשר אַנטהאָן אַן אַנדער קליידעל?

ר ח ל

כ'וויס, אפשר.

ד י נ ע

פרעהליך.

איך ווייס שוין וואס צו טהאָן טאקי: איך ווייס...

ר ח ל

וואס אי מיט דיר? וואס איז מיט אמאָל די שמחה אויף דיר?

ד י נ ע

איך ווייס שוין אלץ וואס צו טהאָן.

ר ח ל

אז דו וועסט זיין פערשייט וועט ער אפילו נישט וועלען זיך אומ־קוקען אויף דיר.

צ י נ ע

גער, מאמע, זעה וואו זיי זיינען אלע; איך וועל אליין קענען אב־קאָכען דעם וואַרימעס.

ר ח ל

זאָל איך דעם טאַטען גאָר נישט זאָגען?

צ י נ ע

ניין, מאמע, איך בעט דיר.

ר ח ל

ווישט אָב אַ טרער; געהט צו ציכען גיט איהר אַ קוש און בלאָזט איהר דריי מאָל אָב. געהט ארויס.

צ י נ ע

וואשט דעם פּנים און פלעכט איבער די האָר. טהוט אָן אַ טיכעל אויפ'ן קאָפּ אַזוי, אז מען זאָל די האָר נישט ארויסזעהן — און קוקט אריין אין עמער וואסער צו זעהען דאָרט איהר געזיכט. נעהמט אראָב דאָס טיכעל און שפּיגעלט זיך ווידער אין עמער. פערדרעט די צעפּ אויף הינטען און שפּיגעלט זיך. דאָך בלייבט ביי איהר — מאַכען פון ביידע צעפּ איינעם; וויקעלט איהם ארום קאָפּ און באַלד אָבער בלייבט ביי איהר, אַז זי זאָל איהם לאָזען פאַלען פון איהר פּלייצע אראָב. טהוט אָן שיך און זאָקען. ווישט די טרערען.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אריין.

פארטיג עסען?

צ י נ ע

באלד וועט זיין פארטיג.

ה ע ר ש ב ע ר

כ'האב נישט קיין צייט צו ווארטען.

צ י נ ע

וואס טהוסטו?

ה ע ר ש ב ע ר

כ'האב געגוג וואס צו טהאן; מיינסט כ'דרעה זיך ארום פוסט יאון פאם?

צ י נ ע

ביזט א שלעכטער ברודער.

ה ע ר ש ב ע ר

וועל איך אריינקומען שפעטער.

צ י נ ע

כ'האב דיר טאקע עפעס צו דערצעהלען.

ה ע ר ש ב ע ר

כ'וויים שוין דיינע מעשיות.

צ י נ ע

ווייסט שוין טאקע נישט. וועסט זיך שוין בעטען ביי מיר, איך זאל דערצעהלען.

ה ע ר ש ב ע ר

איז נישט; מיין באבעס דאגה.

צ י נ ע

דו האסט טאקע נעכטען סטערען נישט געזעהען.

ה ע ר ש ב ע ר

דו האסט זי געזעהען?

צ י נ ע

כ'האָב גערעדט מיט איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

זי האָט עפּעס געזאָגט?

צ י נ ע

נעהמט אַרום זיין האַלז און קוקט איהם אין די אויגען.

זי וויינט, זי קלאָגט: זי קען אָהן דיר נישט לעבען.

ה ע ר ש ב ע ר

כאַ־כאַ, א מוידילע!

צ י נ ע

זי זאָגט, אז זי וועט אפשר משוגע ווערען.

ה ע ר ש ב ע ר

דאָס זאָגסטו א ליגען. ווי אזוי האָסטו זי נעכטען געזעהען?

צ י נ ע

אודאי; כ'בין דאָרט געווען.

ה ע ר ש ב ע ר

זאָגסט א ליגען; זי האָט מיר ביינאַכט נעכטען געפרעגט, וואָס דו בלאָזט זיך עפּעס אויף איהר.

צ י נ ע

כ'האָב טאַקע מיט איהר נישט גערעדט.

ה ע ר ש ב ע ר

כאַ־כאַ, זעהסטו, אז דו ווילסט מיר פערדרעהען א קאָפּ.

צ י נ ע

האָב טאַקע חתונה מיט סטערען; דיר וועט זיין גוט.

ה ע ר ש ב ע ר

ווילסט זיין א שדכנטע? דיר וועט דערפון גאָר נישט ארויסקומען.

צ י נ ע

ביזט דאָך מיינער א ברודער.

ה ע ר ש ב ע ר

טאָ גנעה רעד מיט איהר, וואָס רעדסטו מיט מיר?

צ י נ ע

זי נעהט דאָך אוים פאַר דיר.

ה ע ר ש ב ע ר

שוין בעדאַרפט צו זיין. האָט זיך אָנגעהויבען צו בלאָזען.

צ י נ ע

מסתמא האָט זיך איהר טאַטע אַריינגעמישט.

ה ע ר ש ב ע ר

זאָג, פון וואַנען ווייסטו?

צ י נ ע

איך ווייס שוין.

ה ע ר ש ב ע ר

וואָס רעדסטו היינט עפּעס אַזוי? האָסט עפּעס אָבגעמאַכט מיט סטערען? זאָג. — ווערסט מיר קריכען אין וועג אַריין, זאָג איך דיר, אַז ס'וועט דיר מעהר נישט פעהלען.

צ י נ ע

שטיק נאַר; וואָס דו רעדסט. ביזט דאָך מיין ברודער — בין איך דיר א שונא?

ה ע ר ש ב ע ר

איך ווייס, אַז דו ביזט מיר נישט קיין שונא. דאַריבער פרעג איך דאָך — פאַר וואָס זי בלאָזט זיך? איך זאָג איהר, אַז מע וועט אָבקאָשען די היי וועלען מיר פאָהרען אין שטאָדט אַריין און וועל איהר אָננעהמען אויף א קלייד — האָט זי אויסגעגלאָצט אויף מיר אַזא פּאָר אויגען, פונקט ווי זי וואָלט מיך גאָר נישט קענען. און דו זאָגסט, אַז דו האָסט גערעדט מיט איהר.

צ י נ ע

כ'האָב געוואָלט, אַז דיר זאָל טהאָן הנאה.

ה ע ר ש ב ע ר

איז נישט. זי מיינט, אַז כ'וועל איהר טאַקע נאָכלויפען. פעהלען גאָר מיידען אויפ'ן דאָרף.

צינע

אבער אזא בריה ווי סטערע...

הערשבער

עך מיר א בריה!

צינע

האסט געזעהען ווי זי וואשט גרעדט? אז זי פראטשעט די גרעט ביים טייך הערט מען אזש ביי אונז. באשר איצטער שעהמט זי זיך. אבער, אז זי וועט זיין דיין ווייב וועט זי דיר קריכען אונטער די נעגעל. איז אפשר נאך אמאל אזוי שטארק ווי איך. האסט געזעהען איהרע הענט? זיינען אפשר נאך אמאל אזוי גראב ווי מיינע.

הערשבער

אויב דו ביזט אזא גוטע שוועסטער, טא רעד מיט איהר.

צינע

איך זאל מיט איהר רעדען? שעהמען זאלסטו זיך. וואס ליגסטו דא אין שטוב אב יעדען אוועגד? קענסט נישט אבעסען קיין וועטשערע און געהען אהין? וואס בעדארף זי זיצען אליין און אויסקוקען די אויגען נישט געשטויגען און נישט געפלויגען?

הערשבער

זעה, פון וואנען ווייסטו עס אלץ?

צינע

פון וואנען איך ווייס? איך פערשטעה!

הערשבער

ביזט א פיינע חברה'טע. איך וועל איהר דערצעהלען וואס דו האסט מיר געהייסען טהאן.

צינע

בעדארפסט זיך שעהמען איהר אזוינס צו דערצעהלען. זי בעדארף וויסען, אז איך האב דיר געהייסען געהען צו איהר?

הערשבער

זי איז א מויד א פייער; איך ווייס עס.

צ י נ ע

רעד אָב מיט איהר, אַז זי זאָל אַרויסקומען היינט ביינאַכט אין אונ־זערע היי.

ה ע ר ש ב ע ר

דו וועסט אויך אַרויסקומען?

צ י נ ע

נאָך וואָס בעדאַרפסטו מיך?

ה ע ר ש ב ע ר

זי וועט נישט וועלען אַרויסקומען, אַז דו ס'נישט זיין.

צ י נ ע

זאָלסטו איהר זאָגען, אַז איך וועל אויך זיין.

ה ע ר ש ב ע ר

אָבער דו וועסט קומען?

צ י נ ע

איך וועל אפשר נישט קומען. דו וועסט מיט איהר אַלץ אָברעדען. מע קען ווינטער פּראַווען א חתונה.

ה ע ר ש ב ע ר

אויף מיינע נאמנות, דו ביזט א כוואַט. אַבי כ'האָב געמיינט, אַז דו קריכסט מיר אין וועג אַריין. דערפאַר, אַז כ'וועל פאָהרען אויפ'ן יריד ברענג איך דיר פּאַטשערקעס.

צ י נ ע

ברענג בעסער פאַר איהר.

ה ע ר ש ב ע ר

פאַר איהר האָב איך צייט. וואָס האָב איך צו ברענגען גלאַט אַזוי? כ'וועל ברענגען, אַז מע וועט בעדאַרפען.

ד י נ ע

זאָג איהר, זי זאָל נישט פאָלגען איהר טאַטען, טאָמער מישט ער זיך אַריין.

ה ע ר ש ב ע ר

כאַ־כאַ, דו לערענסט מיר טאַקע שעהנע זאַכען.

צינע

טא זאלסט איהר זאגען זי זאל ארויסקומען אין אונזערע היי... שא אט איז זי!

סטערע

קומט אריין.

א גאט העלף; מיין טאטע איז דא נישטא?

צינע

געווען און אוועקגעגאנגען.

סטערע

שוין לאנג?

צינע

בעדארפסט איהם טאקע אזוי נויטיג האבען?

סטערע

כ'האב געזעהען, ווי אברהם יעקב געהט אום מיט'ן רבין אויפ'ן לאנקע.

צינע

ער געפעלט דיר?

סטערע

כ'האב אויף איהם נישט געקוקט.

צינע

שווער זיך.

הערש בער

א־א, ווי זי איז רויט געווארען!

ער כאפט זי ארום, זי רייסט זיך ארויס פון איהם.

צינע

לאז מיר נאר, איך וועל זי כאפען.

סטערע

לאזט זיך נישט.

פאר וואס ווילסטו מיר כאפען?

צינע

קום אהער, הערש בער, לאז איהר זיך נישט ארויסרייסען!

סטערע

וועלען מיר שוין טאקע זעהען.

רייסט זיך ארוים מיט אַ קלינגענדיגען געלעכטער לויפט זי ארוים פון שטוב.

צינע

ביזט אַ לעקעש. געה ארויס, זאג איהר, אז זי זאל ארויסקומען אין די הייי.

סטערע

איך בעדארף זי נישט. זי איז א שלעכץ. איך זאג דיר, אז זי איז א שלעכץ. גיב מיר בעסער עסען, ט'גלייכער זיין.

דוד נח, רחל

קומען אריין.

צינע

שוין פארטיג אנבייסען.

דוד נח

ער איז דאך טאקע גאר קיין נאר נישט.

צינע

ווען מיינסטו, טאטע?

רחל

ער מיינט אלקנה'ן.

צינע

וואס אי, מאמע? כ'בעט דיר.

רחל

איי טשעפע זיך אב פון מיר. וואס האט דא געטהאן די מיידעל?

צינע

זי איז געקומען פרעגען אויף איהר טאטען.

נח דוד

האסט איהר געקענט זאגען, אז ער איז שוין אוועק אהיים. איא

זאך... זעהסטו, דאס איז שוין אנ׳עולה. כ׳האב געמיינט, אז ער איז מיר א גוטער פריינד.

רחל

ער האט מעהר שכל פון דיר.

ציגע

וואס איז עס, מאמע? פון וואס רעדט איהר?

רחל

ט׳זיין רעכט, אז דו וועסט עס נישט וויסען.

דודנח

וועסט פאר איהם מאכען היינט אן אנדער געלעגער. שטאפ אן דעם זאק מיט פרישע היי. זאל ער האבען א ווייכערען געלעגער.

ציגע

אפשר גאר מיין בעט זאל ער נעהמען?

דודנח

דאס וואלט אפשר געווען נישט קרום. וועסט גאר אריינלעגען פרישע היי.

ציגע

וואו ל׳איך שלאפען? איך׳ל אפשר געהען צוריק שלאפען מיט דער מאמען.

הערשבער

זעה נאר, ס׳ארא ווארע זיי מאכען פאר איהם.

דודנח

האסט א פויערשע קאפ און ווייסט אפילו נישט וואס פאר א זכיה מיר האבען.

הערשבער

וואס קאכסטו דארט?

ציגע

רעטשענע קאשע מיט מילך.

דודנח

זעה רחל צי ס׳איז גענוג מילך אין טעפעל.

צינע

גענוג, גענוג, כ'וויים שוין אליין.

רחל

האסט אנגעטהאן שיך? גוט האסטו געטהאן, מיין קינד.

צינע

איך וועל דערלאנגען צום טיש.

לוי יצחק און אברהם הערש

קומען אריין.

רחל

מע קען זיך שוין געהען וואשען.

גרייט צום טיש. דערלאנגט שווארץ און ווייס־ברויט.

אברהם יעקב

דער רבי זאגט, אז זיהם געפעלט ביי אונז.

רחל

געלויבט איז דער אויבערשטער.

לוי יצחק

אז מען וויל אזוי שטארק, נו, וועל איך שוין בלייבען ביז איבער יום־טובים.

דוד נח

ס'וועט דיר נישט באנג טהאן.

דער עולם וואשט זיך. געהט צום טיש, מאכט א מוציא און קייט דעם ברויט.

רחל

גיסט אן פאר יעדען א פאליוועז שיסעלע קרופניק.

צינע

דערלאנגט מיט א בעזונדערע כונה.

הערש בער

מע האט זיך ארומגעזעצט ארום טיש פונקט ווי שבת.

ר ח ל

געלויבט איז דער אויבערשטער.

זי גיסט אָן אַ שיסעלע פאר לוי יצחק'ן. ווען צינע איז שוין מיט דעם אין העלפט וועג, רופט זי איהר צוריק מיט א וואונק און גיסט אריין אין שיסעל נאָך אַביסעל מילך.

צ י נ ע

האַלטענדיג די שיסעלע אזוי בויגט זי זיך צו דער מוטער און גיט איהר אַ קוש. געהט פאָרזיכטיג, מיט יראת־הכבוד צום טיש.

דריטער אקט.

ביי דוד נח'ן פאר'ן שטוב. סוף זומער. פארנאכט. פון שטוב דערטראָגט זיך לוי־יצחק'ס שטימע; ער לערנט.

צינע

זיצט פאר'ן שוועל און שלאָגט פוטער. בלייבט אַלע ווייַלע שטיל און הערט זיך איין צום געזאַנג וואָס ציהט פון שטוב. זי דערמאָנט זיך אין עפּעס און לויפט אין גאָרטען אריין.

לוי יצחק

קומט אַרויס. בעטראכט די פוטער־קאלטשוקע; פּרובט א ציה טהאָן דעם שטעקען; זעהט ווי ארום שטעקען זענען שטיקלאך פוטער אָנגע־קלעבט. ס'דערהערט זיך פון גאָרטען צינעס אונרוהיגער אויסגעשריי און אַ געריוש צווישען די צווייגען פון אַ בוים. ער בלייבט א רגע דערשראָ־קען; מאַכט עטליכע טריט צום גאָרטען, קלעטערט שנעל אַריבער אַהין און באלד איילט ער צוריק אין שטוב אַריין.

צינע

בעווייזט זיך אַ בלאַסע און האַלט זיך ביים זייט. זי קלעטערט אריבער דעם צאַם און דערנאָהנטערט זיך צו איהר פריהערדיגען פּלאַץ. ביים שוועל. בעטראכט אַ בלוט־צייכען אויפ'ן אָרעם.

לוי יצחק

קומט ארויס, טראָגט אַ קווארט וואסער.

כ'טראג דיר א טרונק וואסער. האסט זיך צושלאָגען?

צינע

נעהמט פון זיין האַנט און טרינקט.

לוי יצחק

איך האָב זיך דערשראָקען צוליעב דיר.

ציניע

איך בין אַראָבגעפאַלען פון שפּיץ בוים.

לוי יצחק

בעדאַרפסט בענשען גומל.

ציניע

איך האָב זיך דערשראָקען און אַראָבגעפאַלען.

לוי יצחק

אַט איז בלוט אויפ'ן האַנט.

ציניע

עס קלאַפּט מיר אַזוי דאָס האַרץ.

לוי יצחק

נאָכמאָל בעדאַרף מען קלעטערען אויף אַ בוים.

ציניע

כ'האָב געהערט ווי איהר לערענט בין איך געגאַנגען אייך אַנרייסען עפּעל.

לוי יצחק

פאַר וועמעס וועגען?

ציניע

פאַר אייערט וועגען. מיינט איהר, כ'האָב נישט אַנגעריסען? בעקומט פון איהר שירץ צוויי רויטע עפּעל. איהר זעהט, ווי שמחת־תורה עפּעל. צוליעב אייך בין איך אַראָבגעפאַלען פון בוים; כ'האָב געקענט גע'הרג'עט ווערען.

לוי יצחק

זאָל גאָט אויסהיטען.

ציניע

וואָס אַרט אייך, אַז כ'וואָלט גע'הרג'עט געוואָרען?

לוי יצחק

כ'האָב דאָך אַ אידיש האַרץ.

צ י נ ע

נאַט אייך די צוויי עפּעל.

ל ו י י צ ח ק

פאַר ראש השנה א ברכה מאכען — נישט רעכט.

צ י נ ע

און אז מע וויל א עפּעל און מע קען זיך נישט איינהאַלטען?

ל ו י י צ ח ק

מע בעדאַרף קענען גובר זיין דעם יצר הרע.

צ י נ ע

די עפּעל וואַקסען זומער: קען מען זיך דען אזוי לאַנג איינהאַל־טען? איך עס אויף אַלע טאָג אפשר צעהן עפּעל, און גאָר נישט. כ'האָב גאָר נישט געוואוסט אז מע טאָר נישט.

ל ו י י צ ח ק

אַט זאָג איך, אז מען טאָר נישט.

צ י נ ע

ווער איז ער דער יצר־הרע?

ל ו י י צ ח ק

ער זיצט אין מענשען. אַט האָט ער דיך געשיקט אויפ'ן הויכען בוים רייסען עפּעל און טאַקע באַלד בעשטראָפט געוואָרען.

צ י נ ע

איי, איהר ווייסט נישט פאַר וואָס כ'בין אַראָבגעפאַלען פון בוים.

ל ו י י צ ח ק

פאַר וואָס ווייס איך עס עפּעס נישט?

צ י נ ע

איהר ווייסט נישט. איהר ווייסט שוין טאַקע גאָר נישט. ווען איהר ווייסט ווי איך בין געוואָרען גאָר אַנאַנדער צינע... נו, פאַר וואָס בין איך אַראָבגעפאַלען פון בוים?

ל ו י י צ ח ק

אודאי נישט אין מישנע. אין מישנע צובלוטיגט מען זיך נישט קיין האַנט.

צינע

כ'וויל איך עפּעס ווייזען.

לויפט אין שטוב אריין.

לוי יצחק

בעטראכט די צוויי עפּעל וואָס זענען געבליבען נעבען איהם אויף דרערד. שמעקט זיי.

צינע

קומט ארויס. ברענגט אַ ברעטעל, אויף דעם איז אָנגעשריבען מיט קרייט אותיות.

לוי יצחק

וואס איז עס?

צינע

לייענט איבער וואס דאָ איז אָנגעשריבען.

לוי יצחק

ס'איז דאָך נישט אברהם יעקב'ס כתב.

צינע

מיינער...

לוי יצחק

קוקט פערוואונדערט צו די אותיות. לייענט.

„צינע בת ר' נח"...

צינע

נו, ווער האָט עס געשריבען?

לוי יצחק

נישט אברהם יעקב.

צינע

מעקט עס אָב.

לוי יצחק

נאכדאָל זאָל איך עס טהאָן? נישט גוט א נאָמען אָבצומעקען.

צינע

איך בעט אייך מעקט עס אָב; ווישט אָב, אָט אזוי...

ל ו י י צ ח ק

בע־בע, מאכט זיך קינדיש. נו, אט האב איך שוין אבגעמעקט.

צ י נ ע

איצטער פערמאכט די אויגען.

ל ו י י צ ח ק

טהוט עס.

צ י נ ע

בעקומט פון קעשענע א שטיקעל קרייט און שרייבט.

ל ו י י צ ח ק

שוין ?

צ י נ ע

נאך איין ביסעלע האלטס פערמאכט. אט שוין. נו, וואס איז גע־שריבען ?

ל ו י י צ ח ק

מיין נאמען... לוי יצחק... ווער האט עס געשריבען ?

צ י נ ע

איך.

ל ו י י צ ח ק

ס'קען נישט זיין געמאלט.

צ י נ ע

ס'האט שוין יא געקענט זיין געמאלט.

ל ו י י צ ח ק

איך וועל עס אבמעקען און שרייב עס נאך אמאל.

צ י נ ע

טא פערמאכט ווידער די אויגען.

ל ו י י צ ח ק

פערמאכט די אויגען.

צ י נ ע

שרייבט ווידער מיט גרויסע אותיות אויף זיין נאמען, און ווען ער האלט אזוי פערמאכט די אויגען פער'גנב'עט זי זיך שטיל צו איהם

און גיט איהם אַ קוש. אנטלויפט אין שטוב אריין.

לוי יצחק

איבערראשט פון דעם, וואָס ס'איז געשעהן. ער וויל אריינגעהן אין שטוב, נאָר, שוין בײם שוועל כאפט ער זיך, אז ער בעדארף אין שטוב אריין נישט געהען. ער נעהמט דאָס ברעטעל, ווישט אָב זיין נאָמען און שלײדערט עס אוועק. בלײבט זיצען אויף דעם איזגענעם בענקעל וואו זי איז פריהער געזעסען. דער קאָפּ אראָבגעלאָזען, פערטראַכט.

אלקנה

קומט אָן.

גאָט העלף, רבי: גאָר אליין?

לוי יצחק

קוקט איהם אָן צושטרײט.

אלקנה

וואָס אי דאָס? פערשפארט אין דער היים זאָלסט פוטער שלאָגען— אַ שעהנער תכלית.

לוי יצחק

קוקט איהם אָן נישט פערשטעהענדיג.

אלקנה

דאָס שלאָגסטו די פוטער?

לוי יצחק

איך מעג אויך שלאָגען פוטער, מה רעש?

אלקנה

איך בין געקומען דיר פרעגען אַ שאלה.

לוי יצחק

איך טאָר נישט פּסק'ענען קיין שאלות.

אלקנה

וואָס איז די נפקא מינה? אבי מע ווייסט. אזא שאלה קענסטו מיר אויך פּסק'ענען.

לוי יצחק

למשל?

א ל ק נ ה

וואָס טהוט מען אז א טאָכטער פאָלגט נישט א טאַטען?

ל ו י י צ ח ק

הא?

א ל ק נ ה

די עלטערע האָט זיך עפּעס אריינגענומען אין קאָפּ — כאָטש שריי: חי וקים.

ל ו י י צ ח ק

אפשר איז זי גערעכט.

א ל ק נ ה

וואָס הייסט — א קינד גערעכט, ווען דער טאַטע זאָגט — נישט?

ל ו י י צ ח ק

עס טרעפט אמאָל, אז אן עלטערער איז אויך אומגערעכט.

א ל ק נ ה

אָבער אנטקעגען א טאַטען, אז מע האָט א העזה? אָט דאָס פרעג איך.

ל ו י י צ ח ק

אמאָל בעדארפען טאַטע־מאַמע אויסהערען וואָס אן עלטער קינד רעדט.

א ל ק נ ה

נייז, דאָס בין איך נישט מסכים. אין דער תורה שטעהט געשריבען, אז מען בעדארף האַלטען עהרלאַך טאַטע־מאַמע — אמת, שטעהט אזוי געשריבען?

ל ו י י צ ח ק

ווער ווייסט עס דען נישט?

א ל ק נ ה

דאריבער זאָג איך דאָך, אז א מויד בעדארף פאָלגען דעם טאַטען. וואָס דוד נח איז נישטאָ?

ל ו י י צ ח ק

נישטאָ.

אלקנה

כ'האב פיינד אן עם־הארץ: וואס האב איך מיר דא צו נארען? כאטש איך בין אליין נישט געלערענט פונדעסטוועגען ווייס איך. וואס הייסט א מענש און וואס הייסט — א דבר־אחר.

לוי יצחק

מען טאר אזוי אויף א אידען נישט רעדען.

אלקנה

וואס איז זיך דא פארהאן צו שעהמען? דוד נח איז א גארנישט און זיין זוהן איז א גאר נישט.

לוי יצחק

פיינע אידען: איך האב צו זיי גאר נישט.

אלקנה

איך רעד עם טאקע מכח דיר: האלטען דיך נישט מיט גענוג כבוד. נישט אזוי האלט מען א פרעמדען מענשען.

לוי יצחק

זיי טהוען מיר נישט אן חלילה קיין אום־כבוד.

אלקנה

דאס אינגעל איז טאקע נישט אין איהם גערעטען: אברהם יעקב'ן מיין איך. אבער ער אליין איז א גאר נישט. האט די טאכטער צו־לאזען. ביי מיר וואלט זי נישט אומגעגאנגען אזוי פערשייט.

לוי יצחק

דאס איז מיר נישט נוגע צו וויסען: ס'הייסט לשון־הרע.

אלקנה

ביזט טאקע א למדן, א פרומער, אבער זעהסט נישט וואס זיי טהוען מיט דיר.

לוי יצחק

וואס זאל איך דען זעהען? אידען. אלע אידען גלייך.

אלקנה

טא וואס זאל איך טהאן, אז מיין טאכטער האט זיך איינגעקלאפעט אין זיין זוהן דעם בורילע? כ'האב זי געשלאגען ענטפערט זי אנט־

קענען, דאָס בין איך געקומען איבערשמועסען.

לוי יצחק

ער איז אַן עהרליכער בחור. וועט זיין אַ פרומער איד.

אלקנה

כאַ־כאַ, איך האָב טאַקע געוואָלט, אַז דו זאָלסט זיין ביי מיר אין שטוב. מע וואָלט דיך ביי מיר בעסער צוגעזעהען. אפשר וואָלטען זיך די קינדער עפּעס אבגעלערענט. נו, זענען זיי דיר פערלאָפען דעם וועג. אַליין אַ מזל זאַך.

לוי יצחק

איהר זענט אין כעס, ר' אלקנה, און איהר רעדט לשון־הרע. איהר זענט אַ שעהנער איד. דוד נח איז אייך נישט קיין שונא, און די קינדער לעבען בשלום — טאָ פאַר וואָס טהוט איהר אזא זאַך?

אלקנה

ביזט אפשר גערעכט. אַ איד בעדאַרף אזוי נישט זיין. וואָס זאָל איך מאַכען? סע ברענט אין האַרצען. און טאַקע ווייל כ'בין אַ איד און עם־הארץ. די זיהסט — וועט שוין קיין לייט פון זיי נישט זיין; טאָ פאַר וואָס זאָל איך עפּעס נישט קריגען פאַר דער טאָכטער אזוי איינעם פון דער פרעמד, וואָס זאָל בעשעהנען אַ שטוב? עס מאַכט זיך אַ יום־טוב; סע מאַכט זיך אַ שבת; און טאַקע, אַז מע קומט אין שטאָדט אריין אויף ימים נוראים; וואָס אי דאָ שייך? איך וואָלט מיר ביז דער לעצטער העמד געלאָזט קאָסטען.

לוי יצחק

אין וואָס געוועוענדט זיך דען? מע פאָהרט אין שטאָדט אריין מען פרעגט זיך נאָך. אין שטאָדט פאַרהאַנען שעהנע יונגע לייט.

אלקנה

ווער ווייסט דעם וועג?... ווער קען עס בעווייזען? וועמען איז עס גאָר אין קאָפּ געלעגען? דאָ ערשט האָבען זיך מיר די אויגען געעפענט.

לוי יצחק

הא?....

א ל ק נ ה

פערשטעהסט נישט וואס כ׳מיין? איך זאג, דו זאלסט גוערען מיין איידעם. מיין סטערע, די עלטערע: מיט א כשר הארץ. כ׳האב זי היינט געוואלט שלאגען, נאר ס׳האט מיר פערדראסען, ס׳אי אפילו נישט מיין גערדאנק — ס׳אי מיין אידענע. זי האט מיך אהער אריבערגעשיקט. וואס האב איך צו לייקענען כא־כא. ווען דו זאגסט מיר וואו דיין טאטע־מאמע וואוינען, וואלט איך געווען א בעלן שפאנען א פערד און זיך אריבערכאפען צו זיי... קענסט מיר אפשר זאגען א וואו זיי וואוינען?

ל ו י   י צ ח ק

זענען שוין אויפ׳ן עולם האמת.

א ל ק נ ה

וואס איך הער!

ל ו י   י צ ח ק

אויפ׳ן עולם האמת; שוין לאנג.

א ל ק נ ה

א קיילעכדיגער יתום, עפעס א קלייניגקייט! און ס׳וועט זיין אז עולה אז כ׳וועל דיך איינלאזען.

ד ו ד   נ ח

קומט אן.

א גאט העלף, אלקנה, וואס טהוט מען עפעס איצטער דא?

א ל ק נ ה

אט אזוי, מע שמועסט.

ד ו ד   נ ח

ווער שלאגט עם פוטער? מיין אידענע אין דער היים, זעה איך.

א ל ק נ ה

כ׳האב געמיינט, אז מע האט ביי דיר מכבד גיווען דעם רביז, שלאגען פוטער.

דוד נח

בע־בע, מיין אידענע ווייסט נאָך, ווי אזוי א מענשען בכבוד צו האַל־טען.

לוי יצחק

געהט אַוועק הינטערען שטוב.

דוד נח

איז גאָר קיינער נישטאָ אין שטוב? כ'בין א בעלן צו זעהן.

ער קוקט אין פענסטער.

אלקנה

דאכט זיך, די מיידעל איז אין שטוב.

דוד נח

קום אריין אין שטוב: וואָס ס'דו שטעהן דרויסען?

אלקנה

כ'קלייב מיר שוין אוועקצוגעהן.

דוד נח

וואוהין ביזטו דען געגאַנגען?

אלקנה

טאַקע אהער. כ'האָב געוואָלט מיט'ן מלמד זיך דורכרעדען.

דוד נח

וואָרום וואָס, די קינדער פּאָלגען איהם טאַקע נישט?

אלקנה

געטראַכט רעדען מכח עפּעס אנדערש, הערסט, ער איז דאָך א קייל־עבדיגער יתום. נו, זאָג — בעדאַרף מען גאָר האָבען טאַטע־מאַמע?

דוד נח

אין שטאָדט קען מען אַלצדינג דערווייזען.

אלקנה

ער קען מיינען, אז כ'האָב גערעדט אויף דיר לשון־הרע...

דוד נח

וואָס האָט ער עפּעס צו מיינען?

א ל ק נ ה

וואו איז ער אוועקגעגאנגען? ער איז א גרויסער נאַר. כ'האָב דאָ גערעדט מיט איהם און ער האָט מסתמא נישט פערשטאַנען.

ר ח ל

קומט אָן.

אַ גאַסט. שוין באַלד אַ וואָך צייט נישט געזעהען. וואָס מאַכט עפּעס גיטעל?

א ל ק נ ה

קרעכצט צוביסלאַך.

ר ח ל

טהוט איהר נאָך אַלץ וועה אין אַ זייט? בעדאַרפט פרעגען ביי אַי־מעצען אין דאָרף. האָרעוועט איבער די כחות.

ג י ט ע ל

קומט אָן.

ר ח ל

אָט אַ גאַסט. מיר רעדען דאָ איצטער פון אייך.

ג י ט ע ל

ווי זאָגט מיין מאַמע: אַז גאָט איז אין הימעל זאָל איך מיר לעגען אין דרערד אַריין? כ'האָב עס געהאַט אַ שווארץ יאָהר פון מיין טאָכ־טער...

ר ח ל

וואָס אי דען חלילה?

ג י ט ע ל

וואָס אי דען...

א ל ק נ ה

אַ שאָד וואָס איך בין אוועק פון שטוב; זי וואָלט שוין פון מיר גוט געכאַפּט.

ר ח ל

אַזאַ יאָהר מיר וואָס פאַר אַ קינד עס איז.

ג י ט ע ל

איך ווייס, אז זי געפעלט אייך.

ר ח ל

אודאי געפעלט זי מיר. וואס וואלט מיר געפעלט ביי גאט ווען איך האב צו צינען כאטש נאך א דריי טעכטער ווי סטערע...

ג י ט ע ל

דו הערסט, אלקנה?

ד ו ד נ ח

א בריה א מיידעל: וואס קען מען דען האבען צו איהר? מיט א יאהר אינגער פון צינען און, קיין עין־הרע, נאך אמאל אזוי גרויס ווי זי.

ג י ט ע ל

צו אלקנה'ן.

וואס האסטו מורא צו זאגען? כ'ווייס נישט פאר וואס דו האסט דא מורא צו האבען. איך האב איבערגעלאזען די שטוב און געקומען אהער. ווארום איך וויל עס נישט אוועקלאזען אין דער לאנגער באנק אריין.

ר ח ל

איך פערשטעה דא גאר נישט, גיטעל, וואס איהר רעדט.

ג י ט ע ל

כ'וויל, אז הערש בער זאל זיך פון איהר אבטשעפען.

ד ו ד נ ח

וואס ט ש ע פ ע ן ז י ך?... וואס האסטו צו איהם, צו הערש בער'ן מיין איך?

א ל ק נ ה

כ'האב צו איהם גאר נישט. ער איז דיר דיינער א זוהן. דיר גע־פעלט ער און מיר — נישט.

ר ח ל

און מיר ארט נישט, אז ער געפעלט אייך נישט. געזעהען אמאל

ג י ט ע ל

כא זאל ער אבער סטערען נישט פערדרעהען דעם קאפ.

דוד נח

וואס, אלקנה, סע שטעהט דיר נישט אן צו זיין מיין מחותן?

אלקנה

מיר שטעהט נישט אן, אז דיין זון זאל זיין מיין איידעם.

דוד נח

טא וואס ביזטו געקומען מיר עס צו זאגען? איך ווייס פון גאר נישט. קענסט הערש בערען צו זיך אין שטוב נישט אריינלאזען. ס'אי דיר דיינע א זאך.

רחל

איך זעה נאך נישט, אז ער זאל איהר אזוי נאכלויפען. איך ווייס נישט וואס איהר האט צו מיין קינד.

אלקנה

איך וועל רעדען קלארע דבורים.

גיטעל

וואס האסטו זיך צו שעהמען?

אלקנה

איך וויל דעם פרעמדען יונגען מאן, דעם מלמד פון די קינדער. פערשטעהסט, ער פאסט פאר סטערען.

גיטעל

און איהר האט איהם אריינגעכאפט צו זיך אין שטוב.

אלקנה

דיין טאכטער מאכט איהם קאליע.

דוד נח

וואס מיינסטו?

אלקנה

כ'האב איהם געטראפען זיצען דרויסען.

רחל

וואס דרויסען? ווען דרויסען?... וואס מיר האט זיך גע'חלום'ט די נאכט און יענע נאכט... וואס ווילט איהר דא? וואס זענט איהר געקומען רעדען רשעות אויף מיינע קינדער?

ד ו ד נ ח

שא, שריי נישט. מען קען דאך מיט גוטען, ווי מענשען, זיך דורכ־רעדען. איך פערשטעה דאך נישט די גאנצע מעשה דא. ער רעדט דאך פון הערש בערען גאר — נישט פון דער מיידעל. וואס קען ער גאר האבען צו דער מיידעל?

ר ח ל

הערסט דאך וואס מע רעדט צו דיר... איך בין זי א בעלן צו פרע־גען... ציגעלע? קום נאר ארויס אויף א מינוט!

צ י נ ע

קומט ארויס: אביסעל צוטומעלט.

א ל ק נ ה

איי, וואס דרעט איהר א קאפ? געה אין שטוב אריין, צינע. ס׳וועט דיר נישט שאדען, אז כ׳האב עפעס חלילה אויסגערעדט אויף דיר. די מאמע וויל עס נישט ליידען.

צ י נ ע

וואס בעדארף מען מיר?

ר ח ל

וואו ביזטו געווען, ווען אלקנה איז געקומען?

צ י נ ע

אין שטוב.

ר ח ל

איך האב עס אויף אייך נישט געגלויבט, אלקנה.

ג י ט ע ל

איז נישט: בין איך בדלות.

ד ו ד נ ח

אבער וואס איז זיך דא פארהאן צו קריגען? איך זאג, אז מע בע־דארף פרעגען די קינדער.

א ל ק נ ה

איך האב נישט וואס צו פרעגען ביי קיינעם. מיין טאכטער וועט טהאן דאס וואס איך וועל הייסען.

דוד נח

זאָל זיין אזוי.

רחל

געה, מיין קינד, אין שטוב אריין.

צינע

וואָס האָט איהר מיך בעדאַרפט?

גיטעל

זאָג מיר נאָר צינע, וואָס רעדט מיט דיר סטערע?

צינע

זי רעדט מיט מיר — אלץ רעדט זי מיט מיר. כ׳קען דען אנגעדענ־קען וואָס?

אלקנה

הערסט, מיין ווייב, ווי קלוג ס׳איז בעלייטען, אַט ווער עס פיהרט אראָב דער קליינער מיינער פון וועג, זי וועט שוין ביי מיר וויסען ווי אזוי צו געהען אהער! איך געה אהיים און וועל צו איהר אויס־לאָזען אלע בייזע חלומות.

לאָזט זיך געהן.

דוד נח

אַן עולה אלקנה. כ׳האָב דיך געהאַלטען פאַר א בעסערען טאַטען. וואוהין איז ער אנקלאַפען?

צינע

געהט בעסער אהיים, גיטעל; זעהט ער זאָל זי נישט טשעפּען, וואָ־רום זי איז גאָר נישט שולדיג.

גיטעל

איך וויל דיר, צינעלע, גאָר נישט זאָגען, באשר די מאַמע שטעהט דאַביי... ווייטער...

רחל

געהט זיך געזונדערהייט פון דאַנען. כ׳האָב נישט געשיקט נאָך איך. כ׳האָב געמיינט טאַקע, אַז איהר זענט מיר גוטע פריינד.

קום איז שטוב אריין. דוד נח, כ'האב נישט וואס צו רעדן מיט איהר.

געהען בידע אין שטוב אריין.

ג י ט ע ל

הער זיך איין, צינע, דיין מאמע מיינט, אז איך ווינש איהר שלעכטס: איך בין דיר נישט קיין שונא. איך וויל דיר זאגען, די מאמע זאל נישט הערען, אז איך ווייס אלץ וואס דו האסט גערעדט מיט סטערען.

צ י נ ע

כ'האב נישט קיין מורא. כ'האב נישט גערעדט אזעלכע זאכען, וואס כ'זאל מיר בעדארפען שרעקען.

ג י ט ע ל

אט געהט טאקע הערש בער: כ'וויל מיט איהם רעדען פראסטע דבורים.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט אן.

וואס איז עפעס אלקנה ברוגז? כ'האב איהם גערופען האט ער זיך נישט אומגעקוקט.

ג י ט ע ל

ער ווייס פאר וואס ער איז ברוגז.

ה ע ר ש ב ע ר

און וואס בלאזט איהר זיך אויף מיר? איך האב אייך קיין שטיי-נער אין גארטען נישט געווארפען.

ג י ט ע ל

דו ווארפסט שוין יא שטיינער, זאל איך מיר דיר זאגען.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס דרעט איהר א קאפ? פרעג איך אייך: איהר האט א בעסערען חתן פאר סטערען? וואס האט איהר אנגעהויבען קריכען אין וועג אריין? וואס ווילט איהר, איך זאל אייך צוצאהלען פאר סטערען? איך בעדארף אפשר פאהרען אויף א יריד, אז איך האב ליעב סטע-

רען און סטערע האט מיך ליעב... וואס מישט איהר זיך, פרעג איך אייך?

גיטעל

אזוי גאר: אזוי ווייט האלט עס שוין?

ציגע

יא, אודאי.

גיטעל

קוקט זיי נאר אן: וואס איז דאס פאר אן אנשיקעניש אויף מיר. בעט איך אייך?

הערש בער

איהר ווילט נישט — איז נישט. איז ווי איהר ווילט זיך. און זאגט אלקנה'ן, אז טאמער הויבט ער אויף א האנט אויף איהר וועל איך איהם ווייזען ווי אזוי א טאטע צו זיין.

גיטעל

הערט נאר, הערט נאר, כ'בעט אייך.

הערש בער

טא הערט נישט, אויב איהר ווילט נישט. קום אין שטוב אריין ציגע.

געהט אריין אין שטוב.

גיטעל

איך גלויב דאך מיינע אויערען נישט. איך געה עס דערצעהלען אלקנה'ן...

געהט אוועק.

אברהם יעקב

קומט אן.

ציגע

גוט, אברהם יעקב'ל, וואס דו געהסט. כ'האב שוין די אויגען אויס־געקוקט נאך דיר. אט נא דיר א קוש און זאג נישט דעם רבין, אז דו האסט מיר אויסגעלערענט אנצושרייבען זיין נאמען און מיין נאמען.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

הא, וואס זאגסטו?

צ י נ ע

איך בעט דיר, אט, גא דיר נאך א קוש, גוט? אט געהט ער זאג איהם גאר נישט.

לויפט אריין אין שטוב.

ל ו י   י צ ח ק

קומט אן.

וואו ביזטו געווען, אברהם יעקב?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

כ'בין געגאנגען זעהען צו דער פערד איז נישט פערקראכען ערגעץ אין א בלאטע.

ל ו י   י צ ח ק

פאר וואס האט זיך די שוועסטער אויסגעלערענט אנצושרייבען מיין נאמען?

א ב ר ה ם   י ע ק ב

כי־כי — זי האט מיר געזאגט, אז זי איז מקנא וואס איך לערען ביי איך. זי וויל אויך לערנען זאגט זי.

ל ו י   י צ ח ק

האסטו, הייסט עס, איהר אויסגעלערענט.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

כ'האב נישט געטארט? זי האט געוואלט, אז איך זאל איהר לער־נען דאווענען — האב איך מורא. אפשר טאר מען נישט.

ל ו י   י צ ח ק

דאווענען מעגען ווייבער לערנען. ווייבער בעדארפען אויך קענען דאווענען.

א ב ר ה ם   י ע ק ב

כ'וועל איהר געהען זאגען.

ל ו י י צ ח ק

ווארט נאר אביסעל.

א ב ר ה ם י ע ק ב

זי וועט זיך זעהר פרעהען.

לויפט אין שטוב אריין.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט ארויס.

גוט, וואס איהר זענט דא, רבי; איך וויל אייך עפּעס פרעגען. האָט נישט קיין פאריבעל.

ל ו י י צ ח ק

פאר וואס נישט?

ה ע ר ש ב ע ר

איהר קענט דאך עפּעס די תורה, זאָגט מיר ווי איז דער דין, אז איך האָב מיר אויסגעקליבען א ווייב און איהרע טאַטע־מאַמע האָבען זיך עפּעס אריינגענומען אין קאָפּ און ווילען נישט?

ל ו י י צ ח ק

וואס הייסט זיי ווילען נישט — ס׳מוז דאך זיין פאר וואס?

ה ע ר ש ב ע ר

ווילען נישט — און שוין. געהט מאכט מיט זיי.

ל ו י י צ ח ק

בעדארף מען מאכען אזוי, אז זיי זאָלען זיין צופרידען.

ה ע ר ש ב ע ר

זיי האָט פערדרעט דער קאַלטאן אין קאָפּ און — געה מאך מיט זיי.

ל ו י י צ ח ק

אידען קענען זיך דורכשמועסען. מסתמא איז דאך פארהאן א שכל דאביי.

ה ע ר ש ב ע ר

וואס פאר א שכל? קיין שום שכל נישטאָ. איהר טאַטע איז אן עקשן

און די מאַמע אַ בהמה און נאַר... נישטאָ קיין שום שכל. האָבן זיך איינגע׳עקשנ׳ט.

לוי יצחק

מע בעדאַרף מיט זיי רעדן מיט גוטן. געבן זיי צו פֿאַרשטיין.

הערש בער

דאָס זענט איהר אפשר גערעכט. אפשר האָב איך טאַקע גערעדט אביסעל נישט גוט. נאָר גיי ווייס וואָס דו טוסט. אפשר ט׳איהר זיך, רבי, אריינמישן: אפשר ט׳ער האָבן אבשיי פֿאַר איך, רבי. כ׳מיין אלקנה׳ן. איך וויל נעמען זיין טאָכטער פֿאַר אַ ווייב. האָט ער פֿאַרדרייט דעם קאָפּ.

לוי יצחק

וואָס קען איך דאָ העלפֿן?

הערש בער

ער וועט האָבן אבשיי. איהר קענט דאָך זי. איהר האָט דאָך זי געזען. אויפגעוואַקסן אינאיינעם. איך וויל זי נעמען ווי זי שטייט און גייט. — היינט גיי און מאַך מיט זיי.

לוי יצחק

אליין איז די גלייכסטע זאַך. מע בעדאַרף רעדן אליין, מיט גוטן, מיט אַ שכל.

הערש בער

מיט איהם וואָלט איך שוין אויסגעקומען. נאָר די מאַמע איהרע האָט פֿאַרדרייט די נאָז.

לוי יצחק

זאָל דיין מאַמע רעדן מיט איהר.

הערש בער

די מאַמעס האָבן זיך צוקריגט.

לוי יצחק

וואַרט ביז ראש־השנה: זיי וועלן זיך איבערבעטן. עשרת ימי־תשובה, מען האָט חרטה טאָמער טוט מען אַ קרומע זאַך.

ה ע ר ש ב ע ר

איהר רעדט, רבי, ווי א צדיק. אבער איך קען נישט ווארטען אזוי לאנג. איך וויל געהען צו זיי אין שטוב און זיי האבען אנגעזאגט, אז כ׳זאל נישט. איך ווייס פאר וואס, רבי; ס׳איז אזוי נאר איך קען עס אייך נישט זאגען. ס׳מאכט נישט אויס, אז איהר ט׳נישט וויסען.

ל ו י י צ ח ק

וואס קען איך דען וויסען?

ה ע ר ש ב ע ר

איך ווייס, רבי, אז איהר ווייסט פון גאר נישט, דאריבער זאג איך דאך. זי ווייסט אויך פון גאר נישט. דאס דרעהען זיי איהר א קאפ. זי וויל נישט הערען דערפון. איהר קענט זיך ארייגלעגען אין דעם.

ל ו י י צ ח ק

איך פערשטעה דוקא נישט, פאר וואס איך קען דא העלפען.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וואלט נישט וועלען, אז דער טאטע זאל עס הערען; איהר פערשטעהט — ער וויל אייך פאר אנ׳איידעם.

ל ו י י צ ח ק

וועמען?

ה ע ר ש ב ע ר

אלקנה וויל אייך פאר אן איידעם.

ל ו י י צ ח ק

וואס הייסט?

ה ע ר ש ב ע ר

ער האט דאך א מיידעל, סטערע; איהר קענט זי, רבי.

ל ו י י צ ח ק

איך פערשטעה עס נישט.

ה ע ר ש ב ע ר

פערשטעהט איהר נישט. ער דרעט זיך אום דא ארום אייך.

וואס קומט ער צונ'אייך דוקא ווען קיינער איז נישטא? דאס איז די גאנצע מעשה.

לוי יצחק

נישט דאס מיינט ער מסתמא.

הערש בער

איהר זאגט איהם, אז איהר ווילט נישט זיין טאכטער.

לוי יצחק

מיר איז א חדוש די גאנצע זאך.

הערש בער

כ'האב געזאגט דעם טאטען און דער מאמען, אז איהר ווייסט נישט פון וואס צו זאגען.

לוי יצחק

ס'איז מיר א גרויסער פלא.

צינע

בעווייזט זיך אין טיר, הערט זיך אין דער שטיל איין וואס מען רעדט.

הערש בער

איך זאג אייך, אז אהן טאטע־מאמע זאל מען אזא זאך נישט טהאן; אבער וואס קומט ארוים? געה מאך מיט זיי.

לוי יצחק

מיר איז עס א גרויסער פלא.

הערש בער

נעהמט נישט פאר אומגוט, רבי...

דוד נח

קומט ארוים. כאפט צינען ביים אונטערהערען זיך; זי ווערט פער־שעהמט, בעהאלט זיך הינטער דער טיר.

הערש בער

וואלט נאך עפעס וועלען זאגען, טהוט א מאך מיט דער האנט, געהט אוועק אין שטוב.

ד ו ד נ ח

אז עקשן אט דער אלקנה. א איד זאל זיין אזא עקשן. א סך מאל מיט איהם זיך געקריגט. די ווייבער — אויך דאס אייגענע. ווען נישט יום־כפור וואלט מען שטענדיג ארומגעגאנגען ברוגז. כ'פרעג: פאר וואס? קען מען דער נישט לעבען אין שלום? פאר וואס זאלען זיך אידען גלאט קריגען? וואס זאגט איהר, רבי?

ל ו י י צ ח ק

נאר אויף אחדות אין שלום שטעהט די וועלט.

ד ו ד נ ח

כ'האב עס געהערט אמאל; דער רב פון שטאדט האט עס געזאגט אין א דרשה. נאר מיר, ברוך השם, בעדארף מען עס נישט דערמאנען. איך בין מיר א איד וואס וויים, אז קיין ווערדע אויף דער וועלט האט מען נישט. מיין אידענע וואלט זיך יא אמאל וועלען ארויס־כאפען פון די האלאבליעס, נאך איך דערלאז נישט. אז מען לעבט פערוואַרפען אויפ'ן דארף, וויפיעל פעהלט, אז מען זאל ווערען חלילה ווי גוים? גוים קריגען זיך און אידען — קריגען... כ'האב מיר מיין שכל.

ל ו י י צ ח ק

אזוינע אידען ווי איהר מעגען זיין אין דער שטאדט אויך.

ד ו ד נ ח

בע־כע, מע ווערט אביסעל פערגרעבט אויפ'ן ישוב; אבער, אז עס קומט צו אנ'עולה טהאן — כאפט מען זיך. מען ווייסט, געלויבט איז דער אויבערשטער, פון דאנען אהין. כאטש אין שטאדט גיט מען דעם ישוב'ניק נישט אב דעם גרויסען כבוד. מילא, מע קען דאך זיך נישט גלייכען צו א שטאדט־מענשען. א שטאדט־איד איז טאקע א איד. רעדט אוים א ווארט מיט א רב; הערט א קדושה אין דער צייט און קען געבען א נדבה, אז דער וואס אין הימעל העלפט.

ל ו י י צ ח ק

איהר זענט א פיינער איד; נישטא זיך וואס צו שעהמען מיט אזוינע אידען.

דוד נח

מיין טאַטע, זאָל זיין אין גן־עדן, אויך אַ דאָרף־מענטש געווען. נישט געוואוסט ווי אַזוי די קינדער מדריך צו זיין. וואָס ט'מען געקענט מאַכען? אבי ווי עברי אויסגעלערנט. ביי מיר אין שטוב טאַקי איז ער געשטאָרבען. כ'האָב איהם געפיהרט אין שטאָדט אריין און ס'האָט זיך שוין פון שטאָדט נישט געוואָלט אוועקפאָהרען. נו, מסתמא וויל אַזוי דער וואָס אין הימעל, אַז לעבען זאָל מען ווייט פון אידען און צו קבר־ישראל כאָטש קומען צווישען אידען. נישטאָ וואָס צו מאַכען. מילא דער עלטערער, שוין אַזוי אָבגעלאָזען די לייט־טשעס; אָבער דער אינגערער האָט געקענט זיין אַ מענש. כ'האָב גע־טראַכט, ווען אלקנה זאָל וועלען געבען צו שטייער; נו, הער איך דאָך, אַז זיינע אינגלאַך קריכען אין די אויגען אריין. כ'וואָלט דיר פונדעסטוועגען זאָגען: אָט פאָהר שוין נישט אוועק. זאָל שוין זיין ווי ס'איז.

לוי יצחק

איך פאָהר נישט אוועק, רב דוד נח. איך קלייב אייך זאָגען, אַז איהר זאָלט זיך מישב זיין אפשר...

דוד נח

וואָס אי דאָ פאַרהאַן צו רעדען. אויב נישט אלקנה, וועל איך אַליין — מיט אַלע מיינע כחות. וואָס הייסט?...

לוי יצחק

כ'מיין איהר זאָלט זיך פריהער מישב זיין.

דוד נח

כ'האָב מיר גאָר נישט וואָס צו מישב זיין.

לוי יצחק

כ'מיין, אַז איהר זאָלט מיך נעהמען פאַר אַן איידעם. דאָס מיין איך.

דוד נח

אַביסעל צוטומעלט.

האָ... וואָ...

ל ו י י צ ח ק

מיין טאטע־מאמע זענען אויפ'ן עולם האמת; א ניט וואלט איך זיי געשיקט רעדען פאר מיר.

ד ו ד נ ח

יא, צינע, מיין קינד.

ל ו י י צ ח ק

איהר פערשטעהט... אז אויב... איהר בעדארפט מסכים זיין.

ד ו ד נ ח

מסכים, מסכים. ביי איהר בעדארף מען גאר נישט פרעגען.

ל ו י י צ ח ק

מע בעדארף ביי דער מוטער פרעגען.

ד ו ד נ ח

איך מיין, פרעגען דער מוטער כע... כע... מיין קינד מיין איך, וועט פאלגען, א כשר קינד... רחל! רחל! קום נאר ארויס אויף א ווײלע!

ל ו י י צ ח ק

פונדעסטוועגען....

ד ו ד נ ח

רופט.

רחל, רחל, זיי זשע מוחל.

ר ח ל

קומט ארויס.

מיר האבען א גאט אין הימעל, וואס?

ד ו ד נ ח

אט איז די מאמע; צי דו ביזט מסכים פרעגט ער.

ר ח ל

גאט אין הימעל, וואס נאך קען איך פערלאנגען פאר מיין קינד?

ווישט די טרערען.

ד ו ד נ ח

דו פערשטעהסט דאך גאר נישט פון וואס צו זאגען...

ר ח ל

ווייסט, איך ווייס נישט? ווי ווייסט עס נישט א מאמע? אלץ ווייס איך... נעהמט ארום לוי יצחק'ן און קושט איהם. איך וועל דיר זיין ווי א מאמע. וואס נאך קען איך אויסבעטען ביי דעם וואס אין הי־מעל. ווי זאגט מען עס איהר אן? מאמעלאך, זי וועט עס אפשר נישט אויסהאלטען.

א ל ק נ ה, ג י ט ע ל, ס ט ע ר ע

קומען אן.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן, דוד נח?

ד ו ד נ ח

איך בעט דיר, אלקנה, קריג זיך נישט איצטער מיט מיר.

א ל ק נ ה

וואו איז דיין זוהן? כ'וויל אז סטערע זאל איהם פאר מיר אין די אויגען זאגען, אז זי וויל איהם נישט קענען.

ס ט ע ר ע

מיט פערוויינטע אויגען.

זאל איך צער האבען אויב איך ווייס וואס מע וויל פון מיר האבען.

ה ע ר ש ב ע ר

קומט ארוים.

ג י ט ע ל

אט איז ער אליין.

ר ח ל

פערשטערט מיר נישט מיין שמחה, גיטעלשו.

ג י ט ע ל

באנ'אייך איז א שמחה און מיר איז פינסטער און ביטער.

ה ע ר ש ב ע ר

סטערע, גוט וואס דו ביזט געקומען — זאג דעם אמת!

א ל ק נ ה

זי האט נישט וואס צו זאגען.

ה ע ר ש ב ע ר

פאר דער גאנצער וועלט זאג דעם אמת, סטערע! איך האב נישט קיין מורא!

ר ח ל

שא, שריי נישט אזוי, מיין קינד.

ה ע ר ש ב ע ר

איך בין שוין אין כעס. איך לאך פון אזוינע טאטע־מאמע! סטערע איז מיט מיר אין דארף געוואקסען. אין איין פעלד אויסגעוואקסען און זי איז מיינע! זאג, סטערע: זאג האב קיין מורא נישט.

א ל ק נ ה

וואס זאגסטו צו זייז קאפ, גיטעל? ער האט דאך נישט געקענט צוויי מיט צוויי איבערצעהלען, זעה נאר סארא צונג! ווי ער קען זיך עס אויס׳טענה׳ן כא—כא—כא.

ה ע ר ש ב ע ר

איך וויים נישט צי איך רעד גוט צי — שלעכט. איך האב געפרעגט דעם רבין: כ׳האב געזאגט, אז כ׳וויל זיך נישט שטעלען טאטע־מאמע אנטקעגען. דער רבי האט געהייסען — מיט גוטען. כ׳האב געוואלט עס טהאן היינט ביינאכט, טא וואס זענט איהר אראבגעקומען, זי געבראכט צו שלעפען מיט פערוויינטע אויגען? וואס האט איהר זי צו מאכען וויינען אומזיסט און אומנישט?!

ר ח ל

אזא יאהר אויף מיר ווי ער איז גערעכט.

ה ע ר ש ב ע ר

די טרערען ווארגען איהם.

איהר האט נישט פאר וואס איהר צו פערביטערען די יאהרען. איך קען נישט זעהען, אז זי וויינט...

ס ט ע ר ע

צעוויינט זיך אויפ׳ן הויכען קול.

ג י ט ע ל

שא, שטיק נאר: ער האט זיך צערעדט און זי...

אלקנה

כא־כא־כא... איך שטעה און איך הער... וואָס אי דאָס מיט דיר אלקנה?

הערש בער

אין איין פעלד זענען מיר אויסגעוואַקסען — וואָס קריכט איהר אין וועג אריין? הא? כ'נעהם זי ווי זי שטעהט און געהט. וואָס ווילט איהר נאָך? א סוף מיט אנ'עק זאָל עס נעהמען!

אלקנה

איך גיב דיר נדן אויך, הערש בער. אז דו רעדסט אזוי האָב איך דיך ליעב. כ'האָב געמיינט אפשר... נו איז נישטאָ וואָס צו רעדען. עסט שאַנעווען מיין טאָכטער... נו שוין... ווייַן נישט. ווען וועמען זאָל עס אין קאָפּ אריין, אז הערש בער זאָל קענען א טרער לאָזען... ס'האָט מיר אזש אליין... אלע ווישען די אויגען. גיב א האַנט, דוד נח.

נעהמען זיך ארום, כליפּען, די ווייבער וויינען אויפ'ן הויכען קול.

ציגע און אברהם יעקב

קומען ארויס, קוקען פערוואונדערט; הויבען אויך אַן ווישען די אויגען.

רחל

נעהמט ארום ציגען, קושט זי.

קינד מיינס, ביזט דאָך א כלה געוואָרען.

ציגע און סטערע

כאַפּען זיך ארום און קושען און האלזען זיך לאַנג.

אלקנה

געהט צו לוי יצחק'ן, נעהמט זיין האַנט.

זאָל זיין מיט מזל. וועסט האָבען א כשר'ע אידישע טאָכטער. כאָטש צווישען גוים געוואַקסען, אין מיטען פעלד...

ג י ט ע ל

מען זעהט דאך, אז אפילו אויפ'ן דארף פערלאזט אויך נישט דער וואס אין הימעל...

פאלט רחל'ען אויפ'ן האלז.

ע נ ד ע.

אינהאַלט פון אַלע פינף בענדער.

ערשטער באנד:

	געשריבען אין יאהר
ראזשינקעס מיט מאנדלען	1915
אויפ'ן שוועל	1915
בעבעלע	1915
א זאווערוכע	1915
איינזאמע וועלטען	1905
אליהו הנביא	1914
אין דער פינסטער	1907
פונקען	1913
קברים בלומען	1906
א לעבען פאר א לעבען	1915

צווייטער באנד:

די פוסטע קרעטשמע	1911
דעם שמידס טעכטער	1915
א פערוואָרפען ווינקעל	1913

דריטער באנד:

דער לעצטער	1910
ביים ברעג	1910
דער תקיעת כף	1907
דאס קינד פון דער וועלט	1913

פיערטער באנד:

געשריבען אין יאָהר

נבלה — — — — — — — — — — — 1905

יואל — — — — — — — — — — — 1908

די ערד — — — — — — — — — — — 1907

צווישען טאג און נאכט — — — — — — — 1906

אויפ'ן שייד וועג — — — — — — — — — 1907

פינפטער באנד:

בארג אראפּ — — — — — — — — — — 1904

וואו דאס לעבען פערגעהט — — — — — — 1904

אויף יענער זייט טייך — — — — — — — 1906

גרינע פעלדער — — — — — — — — — 1916